

วารสารวิชาการ
วิทยาลัยบริหารศาสตร์

ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม - มีนาคม 2565

Vol. 5 No. 1 January - March 2022

SASAJ

School of Administrative Studies

ACADEMIC JOURNAL

ISSN : 2673-0758 (online)

วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์

School of Administrative Studies Academic Journal

ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มีนาคม 2565)

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 4 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม

ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน

ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน

ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัยทางรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การบริหารกิจการทางสังคม และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
2. เพื่อให้บริการวิชาการเกี่ยวกับการเสนอทางออกในการแก้ปัญหาสังคม

การพิจารณาคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความที่ตีพิมพ์จะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) จำนวน 2 ท่าน และได้เพิ่มเป็น 3 ท่านสำหรับบทความที่ลงทะเบียนตั้งแต่เดือนตุลาคม 2564 เป็นต้นมา ซึ่งคณะกรรมการกลั่นกรองบทความของวารสาร เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องและได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความและผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double-blind Peer Review)

คณะกรรมการที่ปรึกษา

1. ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
2. ศาสตราจารย์ ดร.สิทธิ บุตรอินทร์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
3. รองศาสตราจารย์ ดร.วีระพล ทองมา	มหาวิทยาลัยแม่โจ้

บรรณาธิการบริหาร (Executive Editor)

รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี	มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ผู้ช่วยบรรณาธิการ (Editorial assistant)

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ผาเจริญ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
2. นางนิตยา ไพบารมณ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
3. นายกิตติวัฒน์ คมเสวต	มหาวิทยาลัยแม่โจ้

กองบรรณาธิการ (Editorial Board)

1. รองศาสตราจารย์ ดร.พระมหาวิเศษ เสาะพบดี	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สะสอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
3. รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ เลิศสมพร	มหาวิทยาลัยพะเยา
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สถาพร แสงสุโพธิ์	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรารธนา ยศสุข	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอกพิชญ์ ชินะขำ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรภา ศุทธิรินทร์	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุริยจรัส เตชะตันมินสกุล	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
9. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพดณ ปัญญาวีรทัต	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
10. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล พรหมกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงศักดิ์ พรหมดี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร แสนมี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ระวี จันทร์ส่อง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันเพ็ญ เจริญตระกูลปิติ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิตี มณีกาญจน์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ออกแบบปก

อาจารย์ ดร.สุชาดา สายทิ

เจ้าของ

วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

อาคารเทพ พงษ์พานิช ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ 50290

โทรศัพท์ 0-5387-5540-5 โทรสาร 0-5387-5540

<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/SASAJ/index>

E-mail: sasjournal.mju@gmail.com

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ (Peer Review)
ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มีนาคม 2565)

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายใน

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรารภนา ยศสุข มหาวิทยาลัยแม่โจ้
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุริยจรัส เตชะตันมินสกุล มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

1. รองศาสตราจารย์ ดร.จิรายุ ทรัพย์สิน มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
2. รองศาสตราจารย์ ดร.ภาสกร ดอกจันทร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิราภรณ์ ฝันสว่าง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันเพ็ญ เจริญตระกูลปิติ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อลงกรณ์ คุณตระกูล มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ราม โชติคุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวนธง ครุฑจ๋อน มหาวิทยาลัยทักษิณ
8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่ร้อยตรี ดร.ไพศาล บรรจสุวรรณ์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
9. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธันสถา โรจนตระกูล มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
10. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชุตินันต์ สະສອນ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่ร้อยตรีพงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
12. ร้อยตำรวจตรี ดร.สมยศ ปัญญามาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
13. อาจารย์ ดร.สุรัชย์ พุดชู มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
14. อาจารย์ ดร.ณัฐชานันท์ วงศ์มูลิทธิกร มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่

บรรณาธิการแถลง

วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ฉบับนี้เป็น ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม – มีนาคม 2565 วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ ได้รับการคัดเลือกเข้าสู่ฐานข้อมูล TCI และได้ถูกจัดคุณภาพให้เป็นวารสารกลุ่มที่ 2 และเผยแพร่วารสารออนไลน์ในระบบวารสารของ ThaiJo2.0 ทั้งนี้ผู้ที่สนใจส่งบทความ สามารถลงทะเบียนผ่านระบบได้ที่ <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/SASAJ/about/submissions>

กองบรรณาธิการขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ที่ได้พิจารณาและปรับปรุงบทความให้มีคุณภาพ และขอขอบคุณผู้สนับสนุนบทความที่ให้ความสนใจส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ โดยในฉบับนี้ มีบทความวิจัยที่ได้รับการคัดเลือกให้ตีพิมพ์จำนวน 5 บทความ และบทความวิชาการ จำนวน 5 บทความ บรรณาธิการและคณะทีมงานจะรักษามาตรฐานการเผยแพร่เพื่อมาตรฐานทางวิชาการ เพื่อประโยชน์ในการเพิ่มประสิทธิภาพของการศึกษาและการเผยแพร่ผลงานทางรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การบริหารกิจการทางสังคม สหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เพื่อให้บริการวิชาการ และเสนอทางออกในการแก้ปัญหาสังคมให้ปรากฏสู่สาธารณชนต่อไป

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่เลือกสรรมาตีพิมพ์จะมีประโยชน์ต่อผู้อ่าน กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่สนับสนุนการจัดทำวารสารฉบับนี้ให้เสร็จสมบูรณ์ด้วยดี

รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี

ทัศนะและข้อคิดเห็นของบทความในวารสารฉบับนี้

เป็นของผู้นิพนธ์แต่ละท่าน ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการแถลง

สารบัญ

บทความวิจัย:

- ความเห็นห่างทางการเมืองของประชาชนในเขตบางขุนเทียนในยุครัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ปี พ.ศ. 2563 1
: อมราภรณ์ ดวงบังเกิด
- ปัจจัยที่มีผลต่อการลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขต 5 กรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2562 16
: ธนภูมิ โภชน์เกาะ
- การบริหารจัดการน้ำเสียในชุมชนแบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาเทศบาลนครลำปาง จังหวัดลำปาง 29
: อนันต์ อุปสอด, สุวรัฐ แลสันกลาง, เอกสิทธิ์ ไชยปิ่น, และ พิบูลย์ ชัยโอว์สกุล
- การจัดการออร์แกนิกฟาร์มสแตย์เพื่อรองรับตลาดนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มสนใจ ในบ้านปางเต็ม อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ 44
: บงกชมาศ เอกเอี่ยม และ ธรณินทร์ เสนานิมิตร
- ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการเรียนการสอน ออนไลน์ ในช่วงสถานการณ์ การแพร่ระบาดของ โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี 64
: วัฒนา นนทชิต, โสรัต พิจิต, ปภัสสร บุญเหลือ, ปุณรัตน์ อารมณฤทธิ, ญัฐกาญจน์ เดชขุน, นัสลินี ปานเฉวง, และ อรอนงค์ หนูไทย

บทความวิชาการ:

- การแข่งขันทางการเมืองและเครือข่ายทางการเมือง: บทวิเคราะห์กรณีการเลือกตั้ง นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง พ.ศ. 2563 83
: ญัฐพงษ์ คັນธรส
- การใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อสร้างความตระหนักรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการป้องกันการทุจริตเชิงนโยบาย 99
: ทิวากร แสร์สุวรรณ

■ ความเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจฐานรากสู่แนวทางความยั่งยืน ภาคเหนือ	113
: เกศสุดา สิทธิสันติกุล, สมคิด แก้วทิพย์, ปัญจรัตน์ โจลานันท์ และ นัยนา โพธาวงศ์	
■ เมืองอัจฉริยะ: การสังเคราะห์ความหมาย	126
: อัครวินท์ ศาสนพิทักษ์	
■ การบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อรองรับการขยายตัวชุมชน	142
: ชาญมรงค์ จันทร์มี และ พิชญ์ จิตต์ภักดี	

ภาคผนวก:

■ กระบวนการพิจารณาบทความ	157
■ แนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ	158

ความเห็นห่างทางการเมืองของประชาชนในเขตบางขุนเทียน
ในยุครัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ปี พ.ศ. 2563 *
Political Alienation of People in Bang Khun Thain District :
A Case Study of The Government of
Prayut Chun-o-cha, 2020

อมราภรณ์ ดวงบังเกิด
Ammaraporn Doungbungkird
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Faculty of Social Sciences, Kasetsart University
Email: ammaraporn.d@ku.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับความเห็นห่างทางการเมือง ของประชาชนในเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร 2) เพื่อเปรียบเทียบความเห็นห่างทางการเมืองของประชาชนในเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองกับความเห็นห่างทางการเมือง ของประชาชนในเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ประชาชนในเขตบางขุนเทียน จังหวัด กรุงเทพมหานคร จำนวน 305 คน เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย 1) แบบสอบถาม 2) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ 1) ค่าสถิติ 2) ร้อยละ 3) ค่าเฉลี่ย 4) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 5) การทดสอบค่าที 6) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และ 7) ค่าสัมประสิทธิ์สหพันธ์แบบเพียร์สัน คำนัยสำคัญทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ครั้งนี้ กำหนดไว้ที่ระดับ 0.05

* ได้รับบทความ: 24 พฤศจิกายน 2564; แก้ไขบทความ: 27 ธันวาคม 2564; ตอรับตีพิมพ์: 28 ธันวาคม 2564

ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนในเขตบางขุนเทียน จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีความเห็นห่างทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง และมีการรับรู้ข่าวสารการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า อายุและรายได้ต่อเดือน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกจากนี้การรับรู้ข่าวสารการเมืองมีความสัมพันธ์กับความเห็นห่างทางการเมืองของประชาชนในเขตบางขุนเทียน จังหวัดกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง; ความเห็นห่างทางการเมือง; ความสัมพันธ์

Abstract

The objective of this research were to study the level of political alienation of people in Bang Khun Thian District. Bangkok to compare the political alienation of people in Bang Khun Thian Bangkok and to study the relationship between political news perception and political alienation of the people in Bang Khun Thian Bangkok. The samples of this research were 305 People in Bang Khun Thain Municipality, Bangkok Province. The data were collected by questionnaire and analyzed by the computer program. Statistics employed this research were percentage, mean, standard deviation, t-test, One-Way ANOVA and Pearson, Product – Moment Correlation Coefficient. The level of significance for statistical testing was 0.05.

The research finding that people in Bang Khun Thain Distirct, Bangkok Province at a moderate level of Political Alienation and a moderate level of political news perception. The hypothesis testing found that differences in age and monthly income Different people have different political Alienation. As for the people with different gender, occupation and educational level. There is no difference in political Alienation. Statistically significant at the 0.05 level. Moreover,

the perception of political news is related to political distance. of the people in Bang Khun Thian Bangkok statistically significant at the 0.05 level

Keywords: perception of news; political alienation; correlation

1. บทนำ

เมื่อพิจารณาถึงการเมืองการปกครองของไทย หลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครอง จากสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาสู่ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ (Constitutional Monarchical Democracy) ในปี พ.ศ. 2475 นั้น จะเห็นถึงความพยายามในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ระบอบการเมืองมีประสิทธิภาพมากที่สุด แต่ก็ยังมีข้อจำกัดอยู่หลายข้อ เช่น ระบบการเมืองที่มีอยู่ ยังเอื้ออำนวยต่อการรักษาผลประโยชน์ของผู้ที่มีอำนาจทางการเมือง หรือวิธีการด้านประชาธิปไตย มักถูกนำมาใช้เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ (Exploitation) ของกลุ่มคนบางกลุ่ม ข้าราชการมีบทบาทในการครอบงำการเมือง เป็นผู้กำหนดและเลือกวิธีแก้ปัญหาซึ่งเป็นการนำไปสู่การผูกขาดอำนาจและเกิดการคอร์รัปชัน เป็นต้น (จรัส ตั้งวงศ์ชูเกตุ, 2545) รัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เข้ามามีอำนาจและดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จากการรัฐประหาร โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ในปี พ.ศ. 2557 จากรัฐบาลรักษาการของนาย นิวัฒน์ธำรง บุญทรงไพศาล (รัฐบาลนางสาว ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร) ซึ่งถ้าหากย้อนกลับไปเมื่อ 6 ปีที่แล้วจะเป็นประวัติศาสตร์ทางการเมืองที่ถูกจารึกไว้ ที่เป็นเวทีการหารือกันของทั้ง 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายต่อต้านรัฐบาลและคณะรัฐมนตรี โดยมีผู้บัญชาการทหารบกเป็นศูนย์กลางในเวลานั้น

การทำรัฐประหารทำให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 สิ้นสุดลง และมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2557 แทน โดยมีจุดมุ่งหมายคือ การยุติ ลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในประเทศ โดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ให้สัมภาษณ์นิตยสารไทม์ว่า “การตัดสินใจยึดอำนาจเป็นการตัดสินใจที่ยากที่สุดในชีวิต ตนใช้เวลามากกว่า 6 เดือนเพื่อตัดสินใจ ไม่ได้ตั้งใจไว้ล่วงหน้าว่าจะทำการรัฐประหาร เพียงแต่ตนไม่สามารถปล่อยให้ประเทศเสียหายไปมากกว่านี้” (ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, 2561) หลายประเทศประณามรัฐประหารในครั้งนี้ รวมทั้งมีการกดดันในรูปแบบต่าง ๆ บางประเทศวางตัวเป็นกลาง แต่คนไทย

จำนวนหนึ่งแสดงความยินดี โดยที่คนกลุ่มนี้มองว่าเป็นทางออกในการแก้ไขวิกฤติการณ์ทางการเมือง แต่ก็ยังมีกลุ่มคนจำนวนหนึ่งที่ไม่เห็นด้วย เนื่องจากไม่มีความเป็นประชาธิปไตย ความขัดแย้งที่เป็นจุดเริ่มต้น คือ การประท้วงของกลุ่มเยาวชน นักเรียน นักศึกษา และขยายครอบคลุมไปถึงประชาชน กลายเป็นหน้าประวัติศาสตร์สำคัญที่เป็นจุดเปลี่ยนการเมืองของไทย โดยเกิดจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้มีการยุบพรรคอนาคตใหม่ ทำให้เกิดการประท้วงขึ้นในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 และมีการหยุดการประท้วงไปในระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งเกิดการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และเมื่อรัฐบาลมีการผ่อนปรนมาตรการการควบคุมโรค การประท้วงก็กลับมามีบทบาททางการเมืองอีกครั้งหนึ่งในช่วงเดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2564 ภายใต้ขบวนการ “เยาวชนปลดแอก” ซึ่งมีสาเหตุเพิ่มเติมเข้ามาอีกหลายข้อ เช่น ความไม่เชื่อมั่นในกระบวนการเลือกตั้งทั่วไปในปี พ.ศ. 2562 ความไม่เสมอภาคทางการเมือง ความล้มเหลวของระบบการศึกษาของไทย และผลกระทบทางเศรษฐกิจจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เป็นต้น ซึ่งเป็นการแสดงออกทางการเมืองผ่านการชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตย นอกจากนี้ปัญหาดังกล่าว ความเห็นห่างทางการเมือง (Political Alienation) เกิดกับประชาชนที่มีลักษณะหนึ่งเฉย ไม่มีความกระตือรือร้นในทางการเมือง หรือประชาชนที่ให้ความสนใจในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองที่น้อยลง และประชาชนทั่วไปในประเทศไทยก็มีประสบการณ์ทางการเมืองในลักษณะที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาความรู้สึก ให้มีประสิทธิภาพทางการเมืองมากขึ้น เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่สมาชิกสภาที่ได้มาก็ไม่สามารถมีบทบาทควบคุมกลไกหรือกระบวนการทางการเมืองได้ รวมทั้งการเป็นตัวแทนประชาชนเข้าไปแสดงออกทางความคิดเห็นก็มีช่องทางการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างจำกัดและเป็นไปตามรูปแบบที่ทางการกำหนดให้เท่านั้น

ทั้งนี้ การศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวมาจากการที่ผู้เขียน อยากรับถึงมุมมองของประชาชนที่เห็นการทำงานของรัฐบาลชุดนี้มายาวนาน ว่ายังสามารถทำให้การเมืองเป็นสิ่งที่ประชาชนสามารถศรัทธาและเชื่อมั่นได้ เพราะการเมืองเป็นเรื่องใกล้ตัวที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ทุกเพศ ทุกวัย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความเห็นห่างทางการเมือง ของประชาชนในเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเปรียบเทียบความเห็นห่างทางการเมืองของประชาชนในเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ข่าวสารการเมืองกับความเห็นห่างทางการเมือง ของประชาชนในเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. ความเห็นห่างทางการเมืองของประชาชนในเขต บางขุนเทียน : กรณีศึกษาในยุครัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ปี พ.ศ. 2563 เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research)
2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตบางขุนเทียน จำนวน 185,824 คน
3. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้จากการคำนวณกลุ่มตัวอย่างโดยโปรแกรมสำเร็จรูป G*Power ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 305 คน
4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้
ส่วนที่ 1 ลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน ซึ่งมีลักษณะของคำถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check list)
ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ประกอบด้วยคำถาม 14 ข้อ มีคำตอบให้เลือกตอบ 5 ระดับ (Rating scale) คือ เป็นประจำ บ่อยครั้ง บางครั้ง นานๆ ครั้ง และไม่เคย
ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามความเห็นห่างทางการเมือง ประกอบด้วยคำถาม 20 ข้อ มีคำตอบให้เลือกตอบ 5 ระดับ (Rating scale) คือ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยน้อย และเห็นด้วยน้อยที่สุด
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล การสำรวจลงภาคสนาม โดยการนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์แล้วไปสอบถามประชาชนในเขตบางขุนเทียน ที่เดินจับจ่ายใช้สอยภายในตลาดนัดสยาม บริเวณ

โลตัสพระรามที่ 2 และตลาดกรีนเดย์พระราม 2 แล้วจึงนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ไปประมวลผล และวิเคราะห์ผลทางสถิติ

6. การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติ ได้แก่ค่าสถิติร้อยละ, ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน, การทดสอบค่าที, การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว, และค่าสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติ กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยแบบสอบถามเห็นห่างทางการเมือง การแปลผลจากค่าเฉลี่ย ซึ่งได้นำมากำหนดเป็นเกณฑ์ดังต่อไปนี้

ค่าเฉลี่ย 4.20 – 5.00 หมายถึง มีความเห็นห่างทางการเมืองในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.40 – 4.19 หมายถึง มีความเห็นห่างทางการเมืองในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.60 – 3.39 หมายถึง มีความเห็นห่างทางการเมืองในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.80 – 2.59 หมายถึง มีความเห็นห่างทางการเมืองในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.79 หมายถึง มีความเห็นห่างทางการเมืองในระดับน้อยที่สุด

4. สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาระดับความเห็นห่างทางการเมือง ของประชาชนในเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.96$; S.D.=.506) โดยเมื่อเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ 1) ประชาชนส่วนใหญ่ในปัจจุบันนี้มีการพึ่งพาตัวเองแบบตัวใครตัวมันมากกว่าการพึ่งพาเจ้าหน้าที่ของทางภาครัฐ ($\bar{X}= 3.49$; S.D.= 1.487) 2) คนที่มีอำนาจ เช่นนักการเมือง/รัฐบาล ไม่สนใจสิ่งที่ประชาชนเรียกร้องแสดงความต้องการ ($\bar{X}= 3.29$; S.D.= 1.488) 3) การเมืองเป็นเรื่องที่น่าสับสน/วุ่นวาย ไร้สาระน่าเบื่อหน่าย และนักการเมือง/รัฐบาลยังคงมีการทำงานเพื่อผลประโยชน์ส่วนตนเท่านั้น ($\bar{X}= 3.27$; S.D.= 1.507) ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับความเห็นห่างทางการเมือง ของประชาชนในเขตบางขุนเทียน จังหวัด กรุงเทพมหานคร

ประเด็น	ระดับความเห็น ห่างทางการเมือง		ระดับ
	\bar{x}	S.D.	
1.การเมืองเป็นเรื่องที่น่าสับสน/วุ่นวาย/ไร้สาระและน่าเบื่อหน่าย	3.27	1.430	ปานกลาง
2.คนที่มีอำนาจ เช่น นักการเมือง/รัฐบาล ไม่สนใจในสิ่งที่ประชาชน เรียกร้องแสดงความต้องการ	3.29	1.488	ปานกลาง
3.การเมืองไทยไม่มีอะไรที่ดีขึ้น ไม่ว่าจะมีการปฏิวัติหรือการ เลือกตั้ง	3.09	1.441	ปานกลาง
4.การปกครองแบบประชาธิปไตยของไทย ยังเป็นการปกครองที่มี ประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาได้ดีตลอดมา	2.75	1.472	ปานกลาง
5.คนที่มีอำนาจ เช่น นักการเมือง/รัฐบาล เมื่อใช้อำนาจที่ผิด ครองครองฉ้อฉล ประชาชนสามารถที่จะเรียกร้องเอาผิดกับ เขาได้	3.24	1.600	ปานกลาง
6.การที่มีการเลือกตั้ง เป็นการแสดงว่าประชาชนได้มีสิทธิ มีเสียง ในการปกครองอย่างแท้จริง	2.88	1.467	ปานกลาง
7.การเมือง การปกครองของไทยในอนาคต ประชาชนไม่มีสิทธิใน การรับรู้ข้อมูลได้	2.91	1.464	ปานกลาง
8.การปกครองที่ใช้หลักเสียงข้างมาก และเคารพเสียงข้างน้อยมี ความเหมาะสมกับบ้านเมืองของเราในปัจจุบันนี้	2.95	1.438	ปานกลาง
9.เจ้าหน้าที่ภาครัฐส่วนใหญ่ จะใช้กฎหมายกับคนบางกลุ่มเท่านั้น	3.25	1.472	ปานกลาง
10.ประชาชนส่วนใหญ่ในปัจจุบันนี้มีการพึ่งพาตัวเองแบบตัวใคร ตัวมันมากกว่าการพึ่งพาเจ้าหน้าที่ช่องทางภาครัฐ	3.49	1.487	ปานกลาง
11.กฎหมายบ้านเมืองยังคงครอบคลุมประชาชนอย่างแท้จริง	2.77	1.493	ปานกลาง

ประเด็น	ระดับความเห็น		ระดับ
	ห่างทางการเมือง		
	\bar{x}	S.D.	
12.ข้าพเจ้าไม่ค่อยมีความสนใจต่อการเมืองมากนัก	2.42	1.288	น้อย
13.นักการเมือง/รัฐบาลยังคงมีการทำงานเพื่อผลประโยชน์ส่วนตน	3.27	1.507	ปานกลาง
14.ข้าพเจ้ายังคงไว้วางใจให้นักการเมือง/รัฐบาลชุดนี้ทำงานเพื่อประชาชนต่อไป	2.51	1.533	น้อย
15.สังคมไทยในปัจจุบัน คนส่วนใหญ่ยังมีความน่าไว้วางใจกันอยู่	2.60	1.354	ปานกลาง
16.ข้าพเจ้าไม่ชอบเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองและไม่อยากรับรู้ข่าวสารทางการเมือง เพราะไม่ได้รับความเสมอภาคทางการเมือง	2.77	1.429	ปานกลาง
17.ข้าพเจ้าไม่ค่อยเข้าใจระบบการเมืองการปกครองของไทยในสมัยนี้	2.86	1.389	ปานกลาง
18.การรับรู้ข่าวสาร ข้อมูลทางการเมืองการปกครองเป็นความจำเป็นมากกว่าความอยากรู้ อยากเห็นของข้าพเจ้า	3.02	1.398	ปานกลาง
19.ข้าพเจ้ายังมีความเชื่อมั่นกับประโยคที่ว่า การปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน	3.11	1.453	ปานกลาง
20.ระบบการเมืองไทยในปัจจุบันนี้ มีโอกาสสูงที่จะเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ	2.72	1.475	ปานกลาง
รวม	2.96	.506	ปานกลาง

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบความเห็นห่างทางการเมืองของประชาชนในเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลนั้น ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนที่มีอายุและรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีความเห็นห่างทางการเมือง แตกต่างกัน ดังรายละเอียดในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของความเห็นห่างทางการเมืองของประชาชนในเขต
บางขุนเทียน จังหวัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามช่วงอายุ

(n=305)

ตัวแปร	ช่วงอายุ	\bar{X}	S.D.	F	Sig.
ความเห็นห่าง ทางการเมืองของ ประชาชนในเขต บางขุนเทียน	ต่ำกว่า 20 ปี	2.88	0.388	3.714	.003*
	20 – 30 ปี	2.95	0.530		
กรุงเทพมหานคร	31 – 40 ปี	2.68	0.573		
	41 – 50 ปี	3.11	0.282		
	51 – 60 ปี	3.15	0.436		
	มากกว่า 60 ปี	2.94	0.191		
รวม		2.96	.506		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 ผลวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของความเห็นห่างทางการเมืองของประชาชนในเขตบางขุนเทียน จำแนกตามช่วงอายุ ด้วยค่าสถิติ F-Test พบว่า ค่า F = 3.714 และค่าความน่าจะเป็น (Sig.) เท่ากับ .003 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 แสดงว่าประชาชนในเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร แตกต่างกันเมื่อ อายุแตกต่างกัน

ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของความเห็นห่างทางการเมืองของประชาชนในเขตบางขุนเทียน จำแนกตามรายได้ต่อเดือน ด้วยค่าสถิติ F-Test พบว่า ค่า F = 4.418 และค่าความน่าจะเป็น (Sig.) เท่ากับ .002 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 แสดงว่าประชาชนในเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร แตกต่างกันเมื่อมีรายได้ต่อเดือน แตกต่างกัน ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของความเห็นห่างทางการเมืองของประชาชนในเขต
บางขุนเทียน จังหวัด กรุงเทพมหานคร จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

(n = 305)

ตัวแปร	รายได้ต่อเดือน	\bar{X}	S.D.	F	Sig.
ความเห็นห่างทางการเมือง ของประชาชนในเขต บางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร	ต่ำกว่า 10,000 บาท	3.10	0.501	4.418	.002*
	10,001-20,000 บาท	3.01	0.513		
	20,001-30,000 บาท	2.96	0.436		
	30,001-40,000 บาท	2.87	0.471		
	มากกว่า 40,000 บาท	2.67	0.598		
รวม		2.96	.506		

3. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ข่าวสาร
การเมืองกับความเห็นห่างทางการเมือง ของประชาชนในเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร สถิติ
ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment
Correlation) กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังรายละเอียดในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองกับความเห็นห่างทาง
การเมืองของประชาชนในเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

(n = 305)

ตัวแปร	\bar{X}	S.D.	r	Sig.
ความเห็นห่างทางการเมืองของประชาชนใน เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร	2.96	.506	.111	.05
การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง	2.76	.605		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างความเห็นทางการเมืองของประชาชนในเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานครกับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ด้วยค่าสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) มีค่า $r = 0.111$ และมีค่าความน่าจะเป็น (Sig.) เท่ากับ 0.05 แสดงว่า การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับความเห็นทางการเมืองของประชาชนในเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยความสัมพันธ์เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชนในเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร พบว่า การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชนในเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองในระดับการรับรู้ปานกลาง เมื่อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยพบข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชนจากสื่อโทรทัศน์ รองลงมาคือ การรับรู้ข่าวสารจากสื่อทางสังคม เช่น ทวิตเตอร์ (Twitter), เฟสบุ๊ก (Facebook), กูเกิ้ล (Google), ยูทูบ (YouTube), ไลน์ (LINE), อินตราแกรม (Instagram), คลับเฮ้าส์ (Clubhouse) เป็นต้น และรับรู้ข่าวสารจากสื่อวิทยุกระจายเสียง และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองจากผู้นำชุมชนตามลำดับ ทั้งนี้สื่อโทรทัศน์มีอิทธิพลต่อการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนมากที่สุด รองลงมาเป็นสื่อทางสังคม โดยเฉพาะ ทวิตเตอร์ (Twitter), เฟสบุ๊ก (Facebook), ยูทูบ (YouTube) และ ไลน์ (LINE) เป็นสื่อที่ประชาชนให้ความสนใจข่าวสารมากที่สุด นอกจากนี้ สื่อวิทยุกระจายเสียงประชาชนยังให้ความสำคัญในการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง

2. ผลการอภิปรายตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ความเห็นทางการเมืองของประชาชนในเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร พบว่า ผลการวิเคราะห์ ความเห็นทางการเมืองของประชาชนในเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมมีความเห็นทางการเมืองในระดับปานกลาง เมื่อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยพบข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ ประชาชนส่วนใหญ่ในปัจจุบันนี้มีการพึ่งพาตัวเองแบบตัวใครตัวมันมากกว่าการพึ่งพาเจ้าหน้าที่ของทางภาครัฐ คนที่มีอำนาจ เช่น นักการเมือง/รัฐบาล ไม่สนใจในสิ่งที่ประชาชนเรียกร้องแสดงความต้องการ และ การเมืองเป็นเรื่องที่น่าสับสน/วุ่นวาย/ไร้สาระและน่าเบื่อหน่าย และนักการเมือง/รัฐบาลยังคงมีการทำงานเพื่อผลประโยชน์ส่วนตนเท่านั้น และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด

คือ ข้าพเจ้าไม่ค่อยมีความสนใจต่อการเมืองมากนัก ตามลำดับ เนื่องจากในระยะหลังๆ การรับรู้ข่าวสารที่หลากหลายจากสื่อหลายประเภทที่ทันต่อเหตุการณ์ รวมทั้งมีการนำเสนอข่าวสารที่เกี่ยวกับเจ้าหน้าที่รัฐอย่างแพร่หลายต่อเนื่อง และเป็นข่าวสารที่ซ้ำซ้อน ทำให้ประชาชนไม่อยากจะความช่วยเหลือ และมองว่าการที่ประชาชนด้วยกันเองช่วยเหลือกัน สามารถทำได้เร็วกว่าการขอความช่วยเหลือ หรือรอความช่วยเหลือจากทางภาครัฐ

สอดคล้องกับผลการศึกษาของกวีวิวัฒน์ ชนะเลิศ (2547) เรื่อง ความเห็นห่างทางการเมืองของชนชั้นกลางไทย ศึกษาเฉพาะกรณี : พนักงานองค์กรเอกชนในกรุงเทพมหานครที่พบว่า พนักงานองค์กรเอกชนในกรุงเทพมหานครมีความเห็นห่างทางการเมืองในระดับกลาง ที่มองว่าตัวเองไม่สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในสิ่งที่เขาต้องการได้ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของจรัส ตั้งวงศ์ชูเกตุ (2545) เรื่อง ความเห็นห่างทางการเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณี นิสิตปริญญาตรี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่พบว่า นิสิตมีความเห็นห่างทางการเมืองในระดับปานกลาง ซึ่งมีความคิดในรูปแบบเดียวกันคือ นิสิตมีความรู้สึกไร้อำนาจทางการเมืองและความรู้สึกไร้บรรทัดฐานทางการเมือง โดยเป็นผลพวงมาจากการศึกษาในสังคมมหาวิทยาลัยที่เน้นให้นิสิตเชื่อฟัง และเคารพยำเกรงผู้ที่อยู่ในชั้นสถานภาพสังคมที่สูงกว่า

3. ผลการอภิปรายตามวัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความเห็นห่างทางการเมืองของประชาชนในเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนที่มีอายุ และรายได้ต่อเดือนแตกต่างกันมีความเห็นห่างทางการเมืองของประชาชนในเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีเพศ อาชีพ และระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความเห็นห่างทางการเมืองของประชาชนในเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับผลการศึกษาของเจฎีกา เอกแสงศรี (2539) เรื่อง ความเห็นห่างทางการเมืองของคนกรุงเทพมหานคร : ศึกษากรณีการบริหารราชการของรัฐบาล นาย ชวน หลีกภัย ระหว่าง มีนาคม 2536 - มีนาคม 2538 ที่พบว่า การศึกษาและระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร ไม่มีผลต่อความรู้สึกเห็นห่างทางการเมือง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ อีรพล เกษมสุวรรณ (2529) เรื่องความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในกรุงเทพมหานคร ที่พบว่าความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองของประชากรในเขตกรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับปัจจัยด้านรายได้ ระยะเวลาที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร ส่วนปัจจัยด้านเพศและอาชีพไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้สึกเมินห่างทางการเมือง

4. ผลการอภิปรายตามวัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองกับความเห็นห่างทางการเมืองของประชาชนในเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับความเห็นห่างทางการเมืองของประชาชนในเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้ข่าวสารทางการเมืองในระยะเวลาในปี 2563 ที่มีค่อนข้างต่อเนื่อง แต่สืบเนื่องจากอยู่ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชนมีน้อย เพราะให้ความสำคัญกับการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และการประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 และในส่วนสถานการณ์การเรียกร้องของกลุ่มเยาวชนและประชาชนทั่วไป ที่เกิดขึ้นตามจังหวัดต่าง ๆ เพื่อประท้วงรัฐบาล หรือ การทำแฟลชม็อบ ที่ออกมาค่อนข้างเป็นกลุ่มคนจำนวนหนึ่ง และมีการเผยแพร่ข่าวสารเฉพาะสื่อที่เป็นกลุ่มเฉพาะเจาะจง จึงทำให้การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองมีความสับสน วุ่นวาย การเมืองมีความขัดแย้งอย่างต่อเนื่อง แต่ภาครัฐก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาในส่วนนี้ได้ ทำให้การรับรู้ข่าวสารมีความสัมพันธ์กับความเห็นห่างทางการเมืองของประชาชน

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

1. การที่ประชาชนมองเห็นความอึดตัวของผู้นำที่มีการบริหารงานแบบคงเดิม และยังไม่สามารถพัฒนาไปในทิศทางที่ประชาชนจะเห็นการเปลี่ยนแปลง โดยเป็นการทำงานที่มีระยะเวลายาวนานถึง 7 ปี จึงทำให้ประชาชนเกิดความเบื่อหน่าย และไม่อยากยุ่งเกี่ยว

2. ความเห็นห่างทางการเมืองในมุมมองของกลุ่มคนที่อยู่ใน Generation Y-Z กลุ่มคนทำงานที่มองการเมืองเป็นเรื่องวุ่นวาย น่าเบื่อ หรือการที่ไม่อยากเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ถึงแม้จะมีสิทธิเรียกร้องแต่ก็ไม่สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ จึงขออยู่เฉยๆ รับรู้ข่าวสารทางการเมืองเพียงอย่างเดียว

3. การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง รับรู้เพื่อเป็นข้อมูลในการใช้ชีวิตประจำวัน ประชาชนส่วนใหญ่ รับรู้ข่าวสารได้เร็วกว่าในอดีตที่ผ่านมา เนื่องจากสื่อสังคม (Social Media) มีหลากหลายและเข้าถึงได้ง่าย จึงทำให้ประชาชนได้ข้อมูลรวดเร็วและเก็บข้อมูลเฉพาะในส่วนที่ตัวเองได้รับประโยชน์ ทำให้บางครั้งไม่ได้ไตร่ตรองพิจารณาว่าข่าวไหนจริง ข่าวไหนเท็จ

7. ข้อเสนอแนะ

1. ความห่างเหินทางการเมือง เกิดจากปัญหาการรับรู้ข่าวสารอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากปี 2563 มีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ภาครัฐให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ดังนั้น ภาครัฐควรมีการสื่อสารข้อมูลทางการเมืองที่มีความน่าเชื่อถือให้กับประชาชนมากขึ้น
2. ความห่างเหินทางการเมืองเกิดมาจากปัญหาความขัดแย้งทางความคิดของประชาชนหลายกลุ่ม ภาครัฐควรแก้ปัญหาความขัดแย้งให้ลดน้อยลง โดยเฉพาะความขัดแย้งกับเยาวชน
3. การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ประชาชนให้ความสำคัญน้อยกว่า ข่าวสารด้านอื่น ภาครัฐควรมีการพัฒนาความรู้ และเสริมสร้างทัศนคติทางการเมืองที่ดีแก่ประชาชน จัดทำสื่อให้มีความใกล้ชิดกับประชาชน เพื่อให้ประชาชนไม่รู้สึกเหินห่างทางการเมือง
4. ความแตกต่างของช่วงอายุที่ทำให้เกิดความห่างเหินทางการเมือง ดังนั้นจึงควรทำให้การเข้าถึงข่าวสารทางการเมืองมีความต่างกัน โดยครอบครัวควรเป็นส่วนหนึ่งในการพูดคุยหารือกัน เนื่องจากการเมืองคือสิ่งหนึ่งที่ทำให้ประเทศพัฒนาต่อไป
5. นักการเมืองที่เป็นฝั่งรัฐบาลควรมีการลงพื้นที่ เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ประชาชน โดยเป็นการพบปะประชาชนภายในชุมชน หรือตัวแทนผู้นำชุมชน เพื่อเป็นกระบอกเสียงและสามารถทำให้เข้าถึงประชาชนได้ง่าย

เอกสารอ้างอิง

- กวีวิวัฒน์ ชนะเลิศ. (2547). *ความเหินห่างทางการเมืองของชนชั้นกลางไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จรัส ตั้งวงศ์ชูเกตุ. (2545). *ความเหินห่างทางการเมือง: ศึกษาเฉพาะกรณีนิติปรัชญาตรี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- เจฎีกา เอกแสงศรี. (2539). *ความเหินห่างทางการเมืองของคนกรุงเทพมหานคร: ศึกษากรณีการบริหารราชการของรัฐบาลนายชวน หลีกภัย ระหว่าง มีนาคม 2536 - มีนาคม 2538 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต)*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

ธีรพล เกษมสุวรรณ. (2529). *ความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ใน กรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. (2561, 23 มิถุนายน). นิตยสาร “ไทม์” เปรียบ “ประยุทธ์” เป็น “สฤษดีน้อย”. *ประชาชาติธุรกิจ*. สืบค้นจาก

https://www.matichon.co.th/politics/news_1010869

ปัจจัยที่มีผลต่อการลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
เขต 5 กรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2562 *

Factors Affecting Voting for Members of the House of
Representatives District 5 Bangkok, Year 2019

ธนภูมิ โปชน์เกาะ

Thanapoom Pordkhor

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Faculty of Social Sciences, Kasetsart University

Email: thanapoom.pord@ku.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขต 5 กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2562 วัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยการลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในกรุงเทพมหานครเขต 5 (เขตดินแดง, ห้วยขวาง) 2) เพื่อศึกษาลักษณะทางประชากร ที่มีผลต่อการลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในกรุงเทพมหานคร เขตดินแดง ห้วยขวาง การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร เขตดินแดง ห้วยขวาง จำนวน 305 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม จากนั้นนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ วิธีการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและใช้สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ ค่าสถิติ T-test และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

* ได้รับบทความ: 16 พฤศจิกายน 2564; แก้ไขบทความ: 23 ธันวาคม 2564; ตอรับตีพิมพ์: 24 ธันวาคม 2564

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 41 – 55 ปี ระดับการศึกษาปริญญาตรี อาชีพพนักงานบริษัท/องค์กรเอกชน รายได้ต่อเดือน 15,001 – 30,000 บาท และมีการติดตามข่าวสารทางการเมืองบ้างบางครั้ง มีปัจจัยที่มีผลต่อการลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ปัจจัยด้านนโยบาย ปัจจัยด้านกระแสทางการเมือง ปัจจัยด้านคุณสมบัติของผู้สมัคร ปัจจัยด้านพรรคการเมืองและปัจจัยด้านการหาเสียง ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เพศไม่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยที่มีผลต่อการลงคะแนนเลือกตั้งซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และการติดตามข่าวสารทางการเมือง มีความสัมพันธ์กับปัจจัยที่มีผลต่อการลงคะแนนเลือกตั้ง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

คำสำคัญ: การลงคะแนนเลือกตั้ง; สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

Abstract

Research Factors Affecting Voting for Members of the House of Representatives District 5 Bangkok, Year 2019 the objective of this study were 1) to study the factors affecting the voting in the election of members of the House of Representatives of the people of Din Daeng, Huai Khwang. 2) to study demographic characteristics affecting the voting in the election of members of the House of Representatives of the people in Bangkok, Din Daeng, Huai Khwang. This study is a quantitative research. The sample group in the research was 305 people living in Bangkok, Din Daeng, Huai Khwang. The tools of the research was questionnaire. The statistics for analysis data used Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation, T-test, and F-test with One Way ANOVA.

The results of the research indicated that most of the respondents were female, age 41 – 55 years, bachelor's degree, occupation of a company employee, monthly income 15,001 – 30,000 baht, follow up on political news sometime. There were factors affecting the vote in the election of members of

the House of Representatives as a whole at a high level sorted in descending order as follows: policy factors, political trends, candidate factors, political party factors, campaign factors. Hypothesis testing revealed that gender was not correlated with factors affecting voting but age, education level, occupation, monthly income and follow up on political news correlated with factors affecting voting.

Keywords: voting; members of the house of representatives

1. บทนำ

การเลือกตั้งเป็นสิ่งหนึ่ง que แสดงถึงความเป็นประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดีและมีความเป็นสากลมากที่สุด โดยการเลือกตั้งนั้น ประชาชนโดยทั่วไปจะสามารถแสดงออกทางการเมือง ผ่านการลงคะแนนเสียงให้กับบุคคลหรือพรรคที่ชื่นชอบ อันเป็นการเลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนในการร่วมตัดสินใจต่าง ๆ ทางการเมือง (โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, 2540) นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ประเทศไทยนั้นได้มีการเลือกตั้งมาแล้วทั้งหมด 28 ครั้ง (สมเกียรติ วันทะนะ, 2558) โดยครั้งล่าสุดเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ซึ่งเป็นการเลือกตั้งครั้งแรก นับตั้งแต่เกิดรัฐประหารในปี พ.ศ. 2557 และหากนับจากการเลือกตั้งครั้งล่าสุดที่ผ่านมาซึ่งเกิดขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 แต่ในครั้งนั้นศาลรัฐธรรมนูญได้มีการวินิจฉัยว่าการเลือกตั้งครั้งนี้ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ จึงทำให้การเลือกตั้งเป็นโมฆะ โดยหากจะนับการเลือกตั้งที่สมบูรณ์ครั้งล่าสุดนั้นจะต้องย้อนไปในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554 นับเป็นเวลามากกว่า 8 ปีที่ประเทศไทยไม่ได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบถูกต้องและมีได้เป็นโมฆะ สำหรับการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2562 นั้นมีความแตกต่างจากการเลือกตั้งครั้งก่อนหน้าอยู่มากโดย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้มีการระบุงการเลือกตั้งแบบใหม่ขึ้นมา ซึ่งเป็นการเลือกตั้งแบบที่เรียกว่า “จัดสรรปันส่วนผสม” (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2559) อันเป็นการเลือกตั้งที่แตกต่างจากครั้งที่ผ่านมาตรงที่ครั้งก่อนนั้น เป็นการเลือกตั้งที่มีบัตร 2 ใบในคูหา แบ่งออกเป็นการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตกับแบบบัญชีรายชื่อ การเลือกแบบแบ่งเขตนั้น หมายถึงการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ส่วนบัญชีรายชื่อคือการเลือกพรรคหรือเลือกนายกรัฐมนตรี แต่ในการเลือกตั้งแบบ “จัดสรรปันส่วนผสม” นั้นเป็นการเลือกแบบบัตรใบเดียวได้ทั้งสมาชิกสภาผู้แทน

ราษฎรและนายกรัฐมนตรี ซึ่งการคิดคะแนนที่นั่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสภานั้นจะต้องนำคะแนนของของการเลือกส.ส.ทั้งหมดมาหารด้วยจำนวนที่นั่งในสภาซึ่งก็คือ 500 จะได้สัดส่วนคะแนนต่อส.ส. 1 คนหลังจากนั้นนำคะแนนส.ส. 1 คนไปหารผลคะแนนรวมที่พรรคนั้น ๆ ได้รับ จึงออกมาเป็นจำนวนส.ส.ที่พรรคนั้น ๆ “พึงมี” หลังจากนั้นนำจำนวนส.ส.พึงมี ลบด้วยจำนวนส.ส.เขตที่พรรคนั้น ๆ ได้รับ จะออกมาเป็นส.ส.“พึงได้” (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2562) ทั้งหมดนี้จึงสร้างความสับสนแก่ผู้ลงทะเบียนใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตามการเลือกตั้งก็ได้สำเร็จลุล่วงไปอย่างเรียบร้อยในปี พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมา

ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2562 กรุงเทพมหานครได้ถูกแบ่งเขตการเลือกตั้งออกเป็น 30 เขต โดยเขตดินแดงและห้วยขวางนั้นถูกจัดให้อยู่รวมกันเป็นเขตการเลือกตั้งที่ 5 ซึ่งการเลือกตั้งครั้งนี้มีความน่าสนใจตรงที่พรรคที่เป็นแชมป์เก่าคือพรรคประชาธิปัตย์ ได้ส่งผู้สมัครคนเดิมที่เคยคว้าชัยชนะครั้งก่อนหน้านี้นั่งเลือกตั้งคือนายธนา ชีรวินิจ ส่วนพรรคเพื่อไทยได้ส่งนายประเดิมชัย บุญช่วยเหลือ ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งสมาชิกสภากรุงเทพมหานครลงแข่งขัน ส่วนพรรคน้องใหม่อย่างพลังประชารัฐ ได้ส่งนางอรพินทร์ เพชรทัต อดีตประธานสมาชิกสภาเขตดินแดง (ส.ข.) ในสังกัดพรรคเพื่อไทย ที่ได้ย้ายเข้ามาสังกัดพรรคพลังประชารัฐ โดยอรพินทร์ เพชรทัต เป็นลูกสาวของนายชูพงษ์ เพชรทัต และนางอนงค์ เพชรทัต เป็นอดีตสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร (ส.ก.) เขตดินแดง ทำงานตั้งแต่ “พรรคไทยรักไทย” กระทั่งมาเป็น “พรรคพลังประชาชน” และมาเป็น “พรรคเพื่อไทย” และในครั้งนี้ได้ย้ายมาอยู่พรรคพลังประชารัฐ ซึ่งถือว่าเป็นผู้สมัครที่มีความคุ้นเคยและผูกพันกับพื้นที่อย่างมาก และพรรคการเมืองพรรคใหม่อีกหนึ่งพรรคคือพรรคอนาคตใหม่ ได้ส่งนายอดิศร โพธิ์อ่าน นักการเมืองหน้าใหม่ผู้เป็นลูกชายของทง โพธิ์อ่าน อดีตประธานสภาองค์การลูกจ้างสภาแรงงานแห่งประเทศไทยที่ถูกอุ้มหายภายใต้รัฐบาลรัฐประหาร รสช. เมื่อปี 2534 ลงสมัคร โดยผลการเลือกตั้ง 4 อันดับแรกได้แก่ 1) พรรคเพื่อไทย ประเดิมชัย บุญช่วยเหลือ 27,897 คะแนน 2) พรรคพลังประชารัฐ อรพินทร์ เพชรทัต 27,667 คะแนน 3) พรรคอนาคตใหม่ อดิศร โพธิ์อ่าน 25,484 คะแนน 4) ประชาธิปัตย์ ธนา ชีรวินิจ 18,711 คะแนน (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2563)

จากผลการเลือกตั้งจะเห็นได้ว่าพรรคเพื่อไทยได้ชนะในเขตการเลือกตั้งนี้ ตามมาด้วยพรรคพลังประชารัฐ และอนาคตใหม่ ส่วนพรรคประชาธิปัตย์ที่ชนะเมื่อปี พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2554 กลับตกไปอยู่ถึงอันดับที่ 4 ทั้งที่ใช้ผู้สมัครคนเดิมที่เคยชนะการเลือกตั้งที่ผ่านมาทั้ง 2 ครั้ง ลงเลือกตั้ง ประกอบกับพรรคการเมืองพรรคใหม่แต่ส่งผู้สมัครหน้าเก่าอย่างพรรคพลังประชารัฐ

และพรรคการเมืองพรรคใหม่ที่ไม่เคยมีประสบการณ์ทางการเมือง และผู้สมัครที่ไม่เคยลงเลือกตั้ง มาก่อนอย่างพรรคอนาคตใหม่กลับทำคะแนนได้อย่างมากในการเลือกตั้งครั้งนี้ จึงแสดงให้เห็นว่า การเลือกตั้งครั้งนี้แตกต่างไปจากครั้งก่อนๆ ทางผู้คั่นคว่าจึงมีความต้องการที่จะทราบถึงปัจจัย ต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการลงคะแนนเลือกตั้งของประชาชนในการเลือกตั้งครั้งนี้ โดยผ่านปัจจัยต่าง ๆ ที่ ผู้คั่นคว่าได้กำหนด ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านพรรคการเมือง 2) ปัจจัยด้านตัวบุคคลของผู้สมัคร 3) ปัจจัย ด้านนโยบาย 4) ปัจจัยด้านการหาเสียง 5) ปัจจัยด้านกระแสทางการเมือง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยการลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2562 ของ ประชาชนในกรุงเทพมหานครเขต 5 (ดินแดงและห้วยขวาง)
2. เพื่อศึกษาลักษณะทางประชากรที่มีผลต่อการลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎรของประชาชนในกรุงเทพมหานครเขต 5 (ดินแดงและห้วยขวาง)

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการลงคะแนนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขต 5 กรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2562 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research)
2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตดินแดงและห้วยขวาง จำนวน 203,210 คน
3. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้จากการคำนวณกลุ่มตัวอย่างโดยโปรแกรมสำเร็จรูป G*Power (นิพิฐพนธ์ สนิทเหลือ, วัชรินทร์ สาตร์เพ็ชร และ ญาดา นภาอารักษ์, 2562) ได้กลุ่ม ตัวอย่างทั้งหมด 305 คน
4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้
ส่วนที่ 1 ลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และการติดตามข่าวสารทางการเมือง ซึ่งมีลักษณะของคำถามเป็นแบบ เลือกตอบ (Check list)
ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับปัจจัยการลงคะแนนเลือกตั้ง ซึ่งมีลักษณะคำถามแบบ ปลายปิด แบ่งระดับเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 5 ระดับของลิเคิท

(Likert Scale) เกณฑ์การให้คะแนนแบบสอบถามความคิดเห็น (Jamieson, 2013) ได้แก่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

5. การทดสอบแบบสอบถาม โดยการหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ผ่านการทดลองใช้แบบสอบถาม (Try-out) กับกลุ่มประชากรที่มีใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach Alpha Coefficiency) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม = .849

6. การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) เพื่อใช้ในการอธิบายลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง และค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อใช้วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยต่างที่ส่งผลต่อการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ได้แก่ Independent Sample T-test เพื่อทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มที่มีความเป็นอิสระต่อกัน และ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) เพื่อทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างตั้งแต่ 3 กลุ่มขึ้นไป และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธี LSD โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ครั้งนี้ที่ระดับ .05

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขต 5 กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2562” ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. ลักษณะทางประชากรของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 54.4 มีอายุ 41 – 55 ปี ร้อยละ 32.8 มีระดับการศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 56.4 มีอาชีพพนักงานบริษัท/องค์กรเอกชน ร้อยละ 34.8 มีรายได้ต่อเดือน 15,001 – 30,000 บาท ร้อยละ 39.0 และมีการติดตามข่าวสารทางการเมืองบ้างบางครั้ง ร้อยละ 44.3

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขต 5 กรุงเทพมหานคร พ.ศ.2562 โดยประชาชนเห็นว่าปัจจัยในภาพรวม มีค่าเฉลี่ย 3.87 โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ดังนี้ ปัจจัยด้านคุณสมบัติของผู้สมัคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.80 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ผู้สมัครมีความรู้ความสามารถ ผู้สมัครมีความซื่อสัตย์สุจริต ผู้สมัครมีผลงานที่ดีในอดีต ขึ้นชอบในตัวผู้สมัคร

เป็นพิเศษ และรู้จักกับผู้สมัครเป็นการส่วนตัว ตามลำดับ ปัจจัยด้านพรรคการเมือง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.64 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ เป็นพรรคการเมืองที่มีผลงานที่ดีในอดีต เป็นพรรคการเมืองที่ชื่นชอบ เป็นพรรคการเมืองที่มีชื่อเสียง เป็นพรรคการเมืองของคนรุ่นใหม่ และเป็นพรรคการเมืองที่ก่อตั้งใหม่ ตามลำดับ ปัจจัยด้านนโยบาย โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.43 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ นโยบายเกี่ยวกับเศรษฐกิจ นโยบายเกี่ยวกับการปราบปรามการทุจริต นโยบายเกี่ยวกับยาเสพติด นโยบายเกี่ยวกับความมั่นคงและสงบสุข และนโยบายเกี่ยวกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ตามลำดับ ปัจจัยด้านการหาเสียง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.55 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ การหาเสียงผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ หาเสียงโดยชุดด้านบวกรของพรรคหรือตัวบุคคล แผ่นป้าย แผ่นพับ โปสเตอร์มีความสวยงาม ได้พบพรรคหรือผู้สมัครปรากฏตัวอย่างสม่ำเสมอ และหาเสียงโดยชุดด้านลบของพรรคหรือผู้สมัครคนอื่น ตามลำดับ ปัจจัยด้านกระแสทางการเมือง โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.93 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ เหตุการณ์ทางการเมืองที่ผ่านมาส่งผลต่อการเลือกตั้ง กระแสการเรียกร้องประชาธิปไตยในช่วงที่ผ่านมาส่งผลต่อการเลือกตั้ง การเปลี่ยนแปลงของพรรคการเมืองที่ผ่านมาส่งผลต่อการเลือกตั้ง การเปลี่ยนแปลงของตัวผู้สมัครเลือกตั้งส่งผลต่อการเลือกตั้ง และการเปลี่ยนแปลงของพรรคการเมืองเดิมที่เคยเลือกส่งผลต่อการเลือกตั้ง ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์สมมติฐาน ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตดินแดงและห้วยขวางที่มีเพศต่างกัน มีปัจจัยที่มีผลต่อการลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่แตกต่างกัน จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตดินแดงและห้วยขวางที่มีอายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และการติดตามข่าวสารทางการเมืองต่างกัน มีปัจจัยที่มีผลต่อการลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการที่ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขต 5 กรุงเทพมหานคร พ.ศ.2562” มีข้อค้นพบที่นำเสนอการอภิปรายผล ดังนี้

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขต 5 กรุงเทพมหานคร พ.ศ.2562 โดยผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขต 5 กรุงเทพมหานคร พ.ศ.2562 สามารถนำมาอภิปรายผลเป็นรายด้านได้ดังนี้

1.1 ด้านคุณสมบัติของผู้สมัคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะในการเลือกตั้งผู้สมัครเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ประชาชนให้ความสนใจ โดยในการเลือกตั้งครั้งนี้ส่วนใหญ่ประชาชนยังคงเลือกผู้สมัครที่มีความรู้ความสามารถและรู้จักพื้นที่ดี ซึ่งผู้สมัครที่ได้คะแนนสูงในเขตเลือกตั้งนี้ล้วนเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงอยู่ในเขตพื้นที่ที่ลงสมัคร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อธิวัฒน์ ภูงษ์ หงส์ชูเวช (2556) ที่พบว่า ประชาชนชาวกรุงเทพมหานครมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนกรุงเทพมหานคร ในด้านผู้สมัครอยู่ในระดับมาก

1.2 ด้านพรรคการเมือง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง อาจเป็นเพราะในการเลือกตั้งครั้งก่อนๆ กรุงเทพมหานคร ถูกมองว่าเป็นสนามทางการเมืองของพรรคใหญ่เพียง 2 พรรค แต่ในการเลือกตั้งครั้งนี้กลับมีพรรคการเมืองหน้าใหม่เข้ามาร่วมแข่งขันเพิ่มขึ้นและยังสามารถเรียกคะแนนเสียงได้เป็นอย่างมาก เป็นการแสดงให้เห็นว่าประชาชนเริ่มห่างเหินกับความผูกพันกับพรรคการเมือง โดยประชาชนอาจหันไปหาปัจจัยด้านอื่นในการเลือกตั้งมากกว่า เช่น ตัวผู้สมัคร อุดมการณ์ทางการเมือง นโยบาย เหตุการณ์หรือกระแสทางการเมืองต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิภูญา ฉัตรช่อฟ้า (2558) ที่พบว่า การตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้านพรรคการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง

1.3 ด้านนโยบาย โดยรวมอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะนโยบายคือสิ่งที่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองทำการโฆษณาไว้กับประชาชน และเป็นสิ่งที่ประชาชนคาดหวังจะให้สิ่งนั้นเกิดขึ้นเมื่อพรรคหรือผู้สมัครได้เข้ามาทำงาน ดังจะเห็นได้ว่าเป็นปัจจัยที่ได้คะแนนมากที่สุด และอยู่ในระดับมากในทุกด้าน ได้แก่ นโยบายเกี่ยวกับเศรษฐกิจ นโยบายเกี่ยวกับการปราบปรามการทุจริต นโยบายเกี่ยวกับยาเสพติด นโยบายเกี่ยวกับความมั่นคงและสงบสุข และนโยบายเกี่ยวกับ

การแก้ไขรัฐธรรมนูญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทศนีย์ ปิยะเจริญเดช (2559) ที่พบว่าการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้านนโยบายอยู่ในระดับมาก

1.4 ด้านการหาเสียง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง อาจเป็นเพราะในปัจจุบันประชาชนเห็นว่าการหาเสียงแบบการปราศรัย เดินพบปะประชาชน ใช้แผ่นป้าย แผ่นพับ โปสเตอร์ เป็นสิ่งที่เก่าและล้าสมัย สิ้นเปลืองทรัพยากรและพลังงาน และในปัจจุบันมีสิ่งที่เรียกว่า สื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ ซึ่งสามารถใช้เป็นช่องทางในการหาเสียงได้ สามารถเข้าถึงประชาชนได้อย่างง่ายดายนกว่าการทำแบบเดิม จึงเห็นได้ว่าในด้านการหาเสียงมีเพียงด้านการหาเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่ได้คะแนนอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะรัตน์ สนแจ้ง (2562) ที่พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ด้านการหาเสียงอยู่ในระดับปานกลาง

1.5 ด้านกระแสทางการเมือง โดยรวมอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะในช่วงเวลาที่ผ่านมามีประชาชนได้ผ่านสถานการณ์และเหตุการณ์ทางการเมืองมาอย่างหลากหลาย ประกอบกับการเลือกตั้งที่ห่างหายไปนาน ทำให้เมื่อมีการเลือกตั้งเกิดขึ้น ทิศทางหรือกระแสทางการเมืองจึงเป็นสิ่งที่ประชาชนใช้เป็นหนึ่งปัจจัยในการเลือกตั้ง จากระดับค่าเฉลี่ยที่อยู่ในระดับมากในทุกด้าน

2. ลักษณะทางประชากรที่มีผลต่อการลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขต 5 กรุงเทพมหานคร พ.ศ.2562

ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่แตกต่างกัน จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย แสดงให้เห็นว่า ประชาชนไม่ว่าจะเป็นเพศชายหรือหญิง มีการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเหมือนกัน โดยมีความแตกต่างจากในอดีตที่เพศชายจะมีความสนใจในทางการเมืองมากกว่าเพศหญิง แต่ในปัจจุบันเพศหญิงได้ก้าวขึ้นมา มีบทบาทสำคัญในทางการเมืองมากขึ้น ส่วนประชาชนที่มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และการติดตามข่าวสารทางการเมืองต่างกัน มีการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย แสดงให้เห็นว่าอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และการติดตามข่าวสารทางการเมือง เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเลือกตั้ง เช่น คนรุ่นใหม่มีแนวโน้มที่จะเลือกพรรคหรือผู้สมัครที่มีแนวคิดหรืออุดมการณ์ไปในทางเสรีนิยมมากกว่ากลุ่มคนที่มีอายุมากซึ่งมีแนวโน้มเลือกพรรคหรือผู้สมัครที่มีแนวคิดไปในทางอนุรักษนิยม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อิทธิธณัญญ์ หงส์ชูเวช (2556) ที่พบว่า เพศไม่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจ

เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของกรุงเทพมหานคร ส่วนอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และการติดตามข่าวสารมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของกรุงเทพมหานคร อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ บัณฑิต ภู่งิ่งหิน (2558) ที่พบว่า อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ไม่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดชลบุรี แต่สอดคล้องในด้านของการติดตามข่าวสารทางการเมือง มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดชลบุรี

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิจัยพบว่า ในด้านปัจจัยด้านผู้สมัคร ประชาชนยังคงให้ความสำคัญในด้านความรู้ความสามารถของผู้สมัครและความซื่อสัตย์สุจริตของผู้สมัครเป็นหลัก มากกว่าผลงานในอดีตของผู้สมัครหรือความผูกพันกับประชาชนของตัวผู้สมัคร แสดงให้เห็นว่าประชาชนพร้อมที่จะเปิดใจรับผู้สมัครคนใหม่ที่มีอุดมการณ์หรือความรู้ความสามารถตรงกับที่ประชาชนต้องการมากกว่าผู้สมัครที่เน้นด้านภาพลักษณ์หรือผลงานในอดีต

ปัจจัยด้านพรรคการเมืองได้รับระดับการตัดสินใจจากประชาชนอยู่เพียงในระดับปานกลาง แสดงว่าความผูกพันของประชาชนกับพรรคการเมืองในอดีตในเขตเลือกตั้งลดน้อยลง และประชาชนพร้อมที่จะเปิดใจเลือกพรรคการเมืองพรรคใหม่มากยิ่งขึ้น

ปัจจัยด้านนโยบาย เป็นปัจจัยที่ได้คะแนนเฉลี่ยมากที่สุด โดยเฉพาะนโยบายด้านเศรษฐกิจ แสดงให้เห็นว่าปัจจัยด้านนโยบายยังคงเป็นสิ่งที่ประชาชนต้องการให้เกิดขึ้นจริง มีข้อจำกัดในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง

ปัจจัยด้านการหาเสียงได้คะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง แต่ในด้านการหาเสียงจากสื่อสังคมออนไลน์อยู่ในระดับมาก ซึ่งสวนทางกับด้านแผ่นป้าย แผ่นพับ โปสเตอร์มีความสวยงาม และการปรากฏตัวของผู้สมัคร แสดงให้เห็นถึงในปัจจุบันผู้คนสนใจโลกออนไลน์มากขึ้นและอาจส่งผลถึงพฤติกรรมการหาเสียงเลือกตั้งในอนาคต

ปัจจัยด้านกระแสทางการเมืองได้รับระดับการตัดสินใจจากประชาชนอยู่ในระดับมาก เป็นการแสดงให้เห็นว่า เหตุการณ์ทางการเมืองที่ผ่านมา การเปลี่ยนแปลงของพรรคการเมือง การเปลี่ยนแปลงของตัวผู้สมัคร และอุดมการณ์ความคิดเห็นทางการเมืองต่าง ๆ ยังคงเป็นสิ่งที่

ส่งผลต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้งของประชาชนอยู่อย่างมาก ซึ่งกระแสทางการเมืองในช่วงเวลานั้น ๆ อาจเป็นการส่งผลถึงพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนในช่วงเวลานั้น ๆ

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ

1.1 จากการวิจัยพบว่าในด้านผู้สมัคร ประชาชนสนใจในด้านความรู้ความสามารถและความซื่อสัตย์ของผู้สมัคร ดังนั้นผู้สมัครควรทำการโฆษณาตนเองโดยการใช้ความรู้ความสามารถของตนเองเป็นหลัก

1.2 ในด้านพรรคการเมืองได้รับการตัดสินใจในระดับปานกลาง ดังนั้นพรรคการเมืองต่าง ๆ ควรเน้นการหาเสียงไปที่ด้านอื่น ๆ เช่นด้านผู้สมัครและนโยบายรวมถึงอุดมการณ์ ความคิดทางการเมืองของพรรค มากกว่าการหาเสียงโดยใช้ชื่อเสียงหรือผลงานในอดีตของพรรค

1.3 ปัจจัยด้านนโยบายยังคงได้รับการตัดสินใจจากประชาชนมากที่สุด ดังนั้นพรรคการเมืองหรือผู้สมัครต่าง ๆ ควรกำหนดนโยบายให้ตรงกับความต้องการของประชาชน

1.4 พรรคและผู้สมัครควรปรับเปลี่ยนการหาเสียงจากการหาเสียงแบบพบปะประชาชน หรือใช้แผ่นป้าย โปสเตอร์ เป็นการใช้สื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ เพราะสามารถเข้าถึงประชาชนได้มากที่สุด

1.5 ผู้สมัครและพรรคการเมืองต่าง ๆ ควรแสดงให้เห็นถึงความคิดทางการเมืองและอุดมการณ์ทางการเมืองอย่างชัดเจน เพราะเป็นอีกหนึ่งสิ่ง que ประชาชนให้ความสำคัญอย่างมากในการตัดสินใจเลือกตั้ง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาในเชิงปริมาณ โดยคำถามอาจไม่สามารถเจาะจงปัญหาหรือข้อสงสัยได้ทั้งหมด ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไป ควรทำการศึกษาเพิ่มเติมในเชิงคุณภาพ เพื่อให้สามารถเจาะจงปัญหาหรือข้อสงสัยต่าง ๆ ได้มากขึ้น และเพื่อให้ได้คำตอบและรายละเอียดที่มากขึ้นกว่าการวิจัยเชิงปริมาณเพียงอย่างเดียว

เอกสารอ้างอิง

- โกวิท วงศ์วรวัฒน์. (2540). *หลักการรัฐศาสตร์*. กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ทัศนีย์ ปิยะเจริญเดช. (2559). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดเพชรบุรี : ศึกษาในห้วงเวลา ปีพ.ศ.2559*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเกริก, กรุงเทพฯ.
- นิพิฐพนธ์ สนิทเหลือ, วัชรินทร์ สาตริพีษฐ์, และ ญาดา นภาอารักษ์. (2562). การคำนวณขนาดตัวอย่างด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป G*POWER. *วารสารวิชาการ สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ*, 5(1), 496-507.
- บัณฑิต ภู่งิ่งหิน. (2558). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดชลบุรี : ศึกษาในห้วงเวลาปี พ.ศ. 2558*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเกริก, กรุงเทพฯ.
- ปิยะรัตน์ สนแจ้ง. (2562). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร : ศึกษากรณีประชาชนกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2562*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเกริก, กรุงเทพฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2563). *ข้อมูลสถิติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2562*. กรุงเทพฯ: สหાયบ์ล็อกและการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2562). *คู่มือประชาชนรณรงค์เผยแพร่การเลือกตั้ง ส.ส.* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2559). *ระบบการเลือกตั้งแบบใหม่ : แบบจัดสรรปันส่วนผสม*. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สมเกียรติ วันทะนะ. (2558). *ระบอบประชาธิปไตยเปรียบเทียบ*. กรุงเทพฯ: สมาคมรัฐศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อภิญา ฉัตรช่อฟ้า. (2558). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดอ่างทอง : ศึกษาในห้วงเวลา ปี พ.ศ. 2559*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเกริก, กรุงเทพฯ.

อิทธิณัฐ หงษ์ชูเวช. (2556). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร :
ศึกษากรณีประชาชนกรุงเทพมหานครในการเลือกตั้งทั่วไป วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2557.
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยเกริก, กรุงเทพฯ.

Jamieson, S. (2013). Likert Scale. Retrieved from
<https://www.britannica.com/topic/Likert-Scale>

การบริหารจัดการน้ำเสียในชุมชนแบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษา
เทศบาลนครลำปาง จังหวัดลำปาง *

Participatory Community Wastewater Management :
A Case Study of Lampang Municipality, Lampang Province

อนันต์ อุปสอด¹, สุวรรัฐ แลสันกลาง², เอกสิทธิ์ ไชยปิ่น³, และ พิบูลย์ ชัยโอว์สกุล⁴
Anan Upasod¹, Suvarat Leasanklang², Akesit Chaipin³, and Piboon Chayaosakool⁴

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง^{1,2}

คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง^{3,4}

Faculty of Humanities and Social Sciences, Lampang Rajabhat University^{1,2}

Faculty of Science, Lampang Rajabhat University^{3,4}

Corresponding Author, Email: ananupsod9541@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาน้ำเสียในชุมชนเทศบาลนครลำปาง และเสนอแนวทางการบริหารจัดการน้ำเสียในชุมชนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเทศบาลนครลำปาง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ 12 คน สันทนาการและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 50 คน เครื่องมือที่ใช้วิจัยคือแบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม การจัดเวทีชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาน้ำเสียในชุมชนเจริญประเทศและชุมชนสิงห์ชัย มีสาเหตุจากการทิ้งขยะและปล่อยน้ำเสียจากครัวเรือน ร้านค้า สถานประกอบการต่าง ๆ ที่ขาดการบำบัดน้ำเสียปลายทางทำให้แม่น้ำส่งกลิ่นเน่าเหม็น ฝักตบชวา จอกแหน สาหร่าย และวัชพืช กีดขวางการไหลของน้ำตามธรรมชาติ

* ได้รับบทความ: 16 พฤศจิกายน 2564; แก้ไขบทความ: 23 ธันวาคม 2564; ตอรับตีพิมพ์: 24 ธันวาคม 2564

แนวทางการบริหารจัดการน้ำเสียในชุมชนแบบมีส่วนร่วม พบว่า ทั้ง 2 ชุมชนมีส่วนที่คล้ายและแตกต่างกันตามบริบทของชุมชน ชุมชนเจริญประเทศ มีแนวทางการบริหารจัดการแม่น้ำวังที่โดดเด่น คือ โครงการทำโฮปปลา โดยนำระบบภูมิปัญญาชาวบ้านมาประยุกต์ใช้ให้โฮปปลาเป็นที่อยู่ของปลา ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ร่วมอนุรักษ์พันธุ์ปลา และโครงการพิชิตยอคูณแม่น้ำวัง ให้ความรู้และปลูกจิตสำนึกในคุณค่าของแหล่งน้ำสะอาด นำประเพณีสืบชะตาแม่น้ำ เป็นพิธีกรรมที่สำคัญในการสร้างความตระหนักและอนุรักษ์น้ำแม่วัง

ขณะที่ชุมชนสิงห์ชัย มีแนวทางการบริหารจัดการแม่น้ำวัง ได้แก้จัดทำโครงการเสี่ยงตามสายภายในชุมชนเพื่อรณรงค์ให้ชุมชนและร้านค้าที่อยู่บริเวณแม่น้ำวังไม่ทิ้งของเสียลงสู่แม่น้ำ โครงการสร้างทำน้ำให้มีชีวิตโดยปรับภูมิทัศน์ให้น้ำอยู่น่ามอง ปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่นเป็นสถานที่พักผ่อน และโครงการสร้างจุดถ่ายภาพบริเวณป้ายทำน้ำสิงห์ชัย บริเวณสะพานแขวน ซึ่งเป็น Land Mark ที่สำคัญ ประเด็นร่วมกันคือประกาศเขตห้ามจับปลา ระยะ 2 กิโลเมตร จากชุมชนสิงห์ชัยและชุมชนเจริญประเทศ ไปถึงเขื่อนยางให้เป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลา

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ; น้ำเสียในชุมชน; องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น; การมีส่วนร่วม

Abstract

The objectives of the research were to study wastewater situation and problems in the community of Lampang Municipality and propose participatory wastewater management guidelines for the Lampang Municipality community. This was qualitative research. There were 12 key informants and 50 participants for focus group discussion and research tools were interview question guidelines and focus group discussion forms with content analysis was used as a technique for analysis.

The results have found that the condition and problems of the wastewater in Charoen Prathet and Singchai communities were the rotten and bad-smelly cause of the households, shops and enterprise have discharged and littered wastewater into the river causing the water lacking oxygen and breeding

and spawning of the fish were destroyed and block the flow of the water in the nature.

And participatory community's wastewater management guidelines found that the two communities had similar and different parts according to the context of the community. Charoen Prather Community had outstanding management which is the fish koi project by applying the folk wisdom system Let the fish be a habitat for the fish. Public relations for people to participate in the conservation of fish species and the Yuchen River Wang ceremony project educate and raise awareness of the value of clean water sources bringing the tradition to inherit the destiny of the river. It is an important ritual to raise awareness and conserve Mae Wang water.

And Sing chai community. There are guidelines for the management of the Wang River, for example, a project called voices within the community was created to campaign for communities and shops around the Wang River not to litter garbage or waste into the river. The project to create a living water port by adjusting the landscape to be pleasant to look at Plant trees to be shady as a resting place and a project to create a photographic spot near the Sing chai Pier sign. At the suspension bridge area, which is an important landmark, the common issue is to announce a no-fishing zone, a distance of 2 kilometers from Sing chai and Charoen Prather communities to the rubber dam to become a fish conservation area.

Keywords: management; wastewater; local government organization;
participation

1. บทนำ

น้ำเป็นทรัพยากรที่ใช้แล้วไม่หมดไปมีหมุนเวียนในวัฏจักร เป็นทรัพยากรที่มีประโยชน์ต่อมนุษย์ทั้งโดยตรงและทางอ้อม มนุษย์ใช้สอยน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวัน ชำระล้างสิ่งสกปรกต่าง ๆ ใช้เป็นส่วนประกอบในการผลิตอาหาร เป็นปัจจัยในขบวนการผลิตภาคอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม นอกจากนี้ความสำคัญของน้ำยังใช้ในการผลิตกระแสไฟฟ้า การคมนาคมขนส่ง การพักผ่อนหย่อนใจ การประมง เพื่อเป็นแหล่งอาหารเสริมของสัตว์และพืชน้ำเป็นตัวรักษาความสมดุลทางธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นอุณหภูมิ ปริมาณน้ำฝน ก๊าซต่าง ๆ ในบรรยากาศ เป็นต้น (สลักจิต พุกจรรยา, 2563)

ปัจจุบันแม่น้ำวัง ได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตเป็นอย่างมาก จากที่เคยอุดมสมบูรณ์ กลับกลายเป็นเสื่อมโทรมและลดจำนวนลง ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ และวิถีชีวิตของคนในลุ่มน้ำวังที่ใช้ประโยชน์จากแม่น้ำวังเป็นอย่างมาก สภาพปัญหาของแม่น้ำวังในปัจจุบัน ได้แก่ 1) การตื้นเขินของแม่น้ำวัง 2) การส่งกลิ่นเน่าเสียของแม่น้ำที่เกิดจากการทิ้งขยะและปล่อยน้ำเสียของชุมชนและหน่วยงานต่างๆ ที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำวัง 3) แหล่งผสมพันธุ์และวางไข่ของปลาถูกทำลาย การแก้ปัญหาดังกล่าว กระทำโดยระบบบำบัดน้ำเสียในบริเวณชุมชนในบางพื้นที่ในเขตตัวเมืองลำปาง แต่ก็พบว่า น้ำเสียยังไม่ได้รับการบำบัดครอบคลุมอย่างทั่วถึงทั้งพื้นที่เทศบาลนครลำปาง ซึ่งมีพื้นที่ 22 ตารางกิโลเมตร เพราะระบบบำบัดน้ำเสียดังกล่าว สามารถครอบคลุมพื้นที่ได้เพียง 6.5 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นพื้นที่ของการบำบัดประมาณร้อยละ 30 ของพื้นที่ทั้งหมด (ศูนย์จัดการคุณภาพน้ำเทศบาลนครลำปาง, 2559) นอกจากนี้ ยังมีปัญหาการขาดบุคลากรที่มีความชำนาญ และงบประมาณดำเนินการตามระบบและควบคุมดูแลบำรุงรักษาระบบบำบัดน้ำเสีย และสุดท้ายคือปริมาณน้ำในแหล่งน้ำมีน้อยโดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้ง ทำให้ความสามารถในการรองรับน้ำทิ้งที่ผ่านการบำบัดอยู่ในระดับต่ำ ดังปรากฏว่า ช่วงเดือนมีนาคม 2559 ที่ผ่านมานั้น ปลาในน้ำแม่วังขาดอากาศและตายเป็นจำนวนมาก เจ้าหน้าที่สำนักงานสิ่งแวดล้อม ภาค 2 ลำปาง ได้ส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปตรวจสอบและเก็บตัวอย่างน้ำมาตรวจ พบออกซิเจนในน้ำต่ำ และค่าโคลิฟอร์มแบคทีเรีย ซึ่งเป็นกลุ่มของเสียเน่าเปื่อยและเชื้อโรคในน้ำ มีค่าสูงมาก รวมทั้งคุณภาพของแม่น้ำวัง ขณะนี้มีออกซิเจนอยู่ในระดับ 1-3 คือ เสื่อมโทรม ถึงเสื่อมโทรมมาก เพราะฉะนั้นเมื่อไม่มีอากาศเติมลงไป ในน้ำ ปลาหายใจไม่ได้ จึงลอยขึ้นมา และตายกันเป็นจำนวนมาก

จากประเด็นสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นถึงการขาดระบบบริหารจัดการน้ำวังแบบองค์รวม เนื่องจากองค์ประกอบของกลุ่มน้ำวังในพื้นที่ตัวเมืองลำปาง ทั้งทางกายภาพของทรัพยากรธรรมชาติและชุมชน เป็นระบบความสัมพันธ์ที่หลากหลายและซับซ้อน ซึ่งจำเป็นต้องทำความเข้าใจในมิติต่าง ๆ เช่น มิติด้านสังคม มิติด้านสิ่งแวดล้อม มิติด้านเศรษฐกิจ จึงจะสามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาน้ำเสียได้แท้จริง ด้วยเหตุนี้ การสร้างกระบวนการวิคิด และแนวทางในการจัดการบริหารจัดการน้ำเสียในชุมชนแบบมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะแนวความคิดในการจัดการร่วมกัน (Co-management) ที่เน้นความหลากหลายของความรู้ ทักษะการจัดการ และการสร้างระบบการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้ คณะผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการจัดการน้ำเสียแบบมีส่วนร่วม โดยสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนกับคนนอกชุมชน โดยมีสมมติฐานว่า การสร้างพื้นที่การเรียนรู้ร่วมกันของ “คน” ที่เป็นเสมือนห้องเรียนทางสังคม (Social lap) ในรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือของชุมชน หน่วยงานต่าง ๆ และสถาบันอุดมศึกษา ที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้และบูรณาการความร่วมมือ ให้เกิดเป็นรูปธรรมต้นแบบการพัฒนาชุมชน ที่มีความสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชุมชน กระทั่งนำไปสู่การบริหารจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาน้ำเสียในชุมชนในเขตเทศบาลนครลำปาง
2. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการน้ำเสียในชุมชนแบบมีส่วนร่วมในเขตเทศบาลนครลำปาง

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้รูปแบบการสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลตามประเด็นการวิจัย เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการน้ำเสียแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในมิติต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้แทนครัวเรือนในชุมชน จากชุมชนเจริญประเทศและชุมชนสิงห์ชัย จำนวน 12 คน

กลุ่มที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลในเวทีการสนทนากลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้แก่ ผู้แทนชุมชน 2 ชุมชน จำนวน 30 คน ผู้แทนคณะครูและนักเรียนโรงเรียนวิชชานารีและโรงเรียนไตรภพวิทยา จำนวน 10 คน ผู้แทนเจ้าหน้าที่กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลนครลำปาง จำนวน 5 คน ผู้แทนสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลำปาง จำนวน 3 คน ผู้แทนสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 2 ลำปาง จำนวน 2 คน รวมจำนวน 50 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือ โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางกำหนดเป็นแบบสัมภาษณ์ไม่มีโครงสร้าง เกี่ยวกับปัญหาการบริหารจัดการน้ำเสียในชุมชนในเขตเทศบาลนครลำปาง และใช้กระบวนการกลุ่มสนทนา เวทีชุมชน เพื่อจัดทำแผนการบริหารจัดการน้ำเสียแบบมีส่วนร่วมในชุมชนในเขตเทศบาลนครลำปาง ที่นำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรมและเป็นต้นแบบการบริหารจัดการน้ำเสียในชุมชน

3. การรวบรวมข้อมูล

3.1 การรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยประสานสำนักงานเทศบาลนครลำปาง และผู้นำชุมชน ในการกำหนดวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเรื่องสภาพปัญหาและแนวทางจัดการน้ำเสียในชุมชน

3.2 การสร้างแผนบริหารจัดการน้ำเสียในชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยใช้กระบวนการสนทนากลุ่มเพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาน้ำเสียและความต้องการของชุมชน

3.3 ขั้นตอนการนำแผนบริหารจัดการน้ำเสียสู่การปฏิบัติงานในพื้นที่ชุมชน โดยใช้เครื่องมือต่าง ๆ เช่น การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม เวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นต้น

3.4 คณะผู้วิจัยใช้วิธีเก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคล และสนทนากลุ่ม เพื่อสร้างความตระหนักต่อการบริหารจัดการน้ำเสียในชุมชน

3.5 ประชุมสนทนากลุ่ม เพื่อสรุปบทเรียน ทบทวนผลการดำเนินงาน การบริหารจัดการน้ำเสียในชุมชน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากกระบวนการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย และเรียบเรียงเสนอรายงานวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) ดำเนินการสังเคราะห์ข้อมูลและตรวจสอบข้อมูลโดยใช้หลักการตรวจสอบข้อมูล

สามเส้า คือ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน และข้อมูลการจัดเวทีชุมชน เพื่อสรุปผลการศึกษาดำเนินการข้อเท็จจริง

4. สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สถานการณ์ปัญหาน้ำเสียในชุมชนในเขตเทศบาลนครลำปาง จากการสัมภาษณ์ผู้นำและผู้แทนชุมชน พบว่า สภาพปัญหาน้ำเสียในชุมชนเจริญประเทศและชุมชนสิงห์ชัยซึ่งอยู่ติดกับบริเวณแม่น้ำวัง มีสาเหตุสำคัญประการที่ 1 เกิดจากการทิ้งขยะและปล่อยน้ำเสียลงในแม่น้ำวัง จากครัวเรือนและร้านค้าและสถานประกอบการต่าง ๆ โดยขาดการบำบัดน้ำเสียปลายท่อทำให้แม่น้ำส่งกลิ่นเน่าเหม็น และพบว่า บางครัวเรือนมีการทิ้งขยะริมฝั่งแม่น้ำและเผาขยะข้างแม่น้ำ ทำให้ขยะลงสู่แม่น้ำวังและส่งผลกระทบต่อแหล่งผสมพันธุ์และวางไข่ของปลาถูกทำลาย ประการที่ 2 การมีฝักตบขวา จอกแหน สาหร่ายและวัชพืชต่างๆ กีดขวางการไหลของน้ำตามธรรมชาติ ประกอบกับน้ำในช่วงฤดูแล้งมีจำนวนน้อย จึงทำให้เกิดปัญหาน้ำเสียและส่งผลกระทบต่อชุมชนทั้งสองชุมชน

สถานการณ์ดังกล่าว สอดคล้องกับผลการสนทนากลุ่มของผู้แทนชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้สรุปร่วมกันว่า ปัญหาน้ำเน่าเสียในชุมชนมีสาเหตุสำคัญ 2 ประการคือ

1.1 สาเหตุทางตรง คือการทิ้งขยะจำนวนมากลงแม่น้ำลำคลอง หรือกองทิ้งไว้บริเวณฝั่งน้ำ ทำให้ส่งกลิ่นเหม็นเป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรค รวมถึงทำให้ทัศนียภาพเสื่อมโทรมไม่น่าดู และบางพื้นที่สายน้ำเริ่มตื้นเขิน, การปล่อยน้ำเสียจากชุมชนที่เกิดจากกิจกรรมต่างๆ ของประชาชนในชุมชน ซึ่งไหลลงสู่ท่อระบายน้ำ จากท่อระบายน้ำก็ลงสู่แม่น้ำวัง หรือโรงงานอุตสาหกรรม เช่น โรงเชือดไก่ที่มีกระบวนการตั้งแต่ขั้นตอนการล้างวัตถุดิบไปจนถึงการทำความสะอาดโรงงาน และน้ำเสียจากการเกษตรที่เกิดจากการเพาะปลูก ซึ่งส่วนมากจะปนเปื้อนไปด้วยสารอินทรีย์ และสถานเรือนจำลำปาง ซึ่งมีสภาพเก่าและไม่มีการบำบัดน้ำเสียที่มีประสิทธิภาพเพียงพอ

1.2 สาเหตุทางอ้อม คือปัญหาการขาดระบบการจัดการทรัพยากรที่สมดุลของดิน น้ำ ป่า เพราะการบุกเบิกที่ดินทำกิน เพื่อตั้งถิ่นฐาน และการพัฒนาที่ผ่านมาในอดีตได้มีการเปิดสัมปทานป่าต้นน้ำและส่งผลกระทบต่อมาถึงปัจจุบัน ขณะในส่วนของชุมชน ก็ได้มีการแผ้วถางพื้นที่ป่าเป็นที่ดินทำกิน เมื่อทรัพยากรป่าไม้ในระบบนิเวศของกลุ่มน้ำวังทั้งระบบอยู่ในภาวะวิกฤตป่าต้นน้ำถูกทำลาย จึงนำไปสู่การทำลายสภาพลุ่มน้ำ ส่งผลให้น้ำในลำห้วยแม่น้ำย่อยและลำห้วย

สาขาหลายสายแห่ง ตื่นเต้น ประกอบกับบางปีมีปัญหาภัยแล้ง ภาวะฝนทิ้งช่วงยาวนาน ไม่มีปริมาณเพียงพอในระบบในการเจือจาง

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 แนวทางการบริหารจัดการน้ำเสียในชุมชนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเทศบาลนครลำปาง จากเวทีสนทนากลุ่มพบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้วิเคราะห์ปัญหาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น กระทั่งทำให้เกิดความตระหนักร่วมกันต่อปัญหาน้ำเน่าเสีย ซึ่งทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นและได้หาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนี้

2.1 ชุมชนเจริญประเทศ ได้มีแนวทางการบริหารจัดการแม่น้ำวัง ได้แก่ 1) โครงการพัฒนาแม่น้ำวังและถนนเลียบบแม่น้ำวัง ให้มีความสะอาด 2) โครงการโซ่ปลา โดยนำระบบภูมิปัญญาชาวบ้านมาประยุกต์ใช้ “โซ่ปลา” ให้เป็นสถานที่อยู่ของปลา โดยกั้นพื้นที่ในลำน้ำแม่วังประมาณ 200 เมตร จากนั้นจึงประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ร่วมอนุรักษ์พันธุ์ปลา โดยอาศัยความเชื่อศรัทธาเรื่อง การทำบุญสะเดาะเคราะห์ปล่อยปลา ในพื้นที่โซ่ปลา ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวนี้ จะเชื่อมโยงกับระบบน้ำในการทำให้ปลามีชีวิตอยู่รอดได้ เมื่อชุมชนได้ร่วมกันรับรู้และตระหนักในการไม่ปล่อยน้ำเสียลงแม่วังในระยะต่อไป และ 3) โครงการพิชิตคุณแม่น้ำวัง เพื่อส่งเสริมด้านความรู้และจิตสำนึกในคุณค่าของแหล่งน้ำสะอาด โดยนำประเพณีสืบชะตาแม่น้ำตามความเชื่อของชาวล้านนาที่มีมาช้านาน ที่สะท้อนถึงความกตัญญูต่อแม่น้ำ อันเป็นแหล่งกำเนิดชีวิต และเพื่อให้เกิดการหลอมรวมจิตใจ สร้างจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข จึงเป็นพิธีกรรมหนึ่งที่สำคัญในการสร้างความตระหนักและอนุรักษ์น้ำแม่วัง

2.2 ชุมชนสิงห์ชัย ได้มีแนวทางการบริหารจัดการแม่น้ำวัง ได้แก่ 1) โครงการเสียงตามสายภายในชุมชน เพื่อรณรงค์ให้ชุมชน และร้านค้าที่อยู่ข้างแม่น้ำวังไม่ทิ้งของเสียลงสู่แม่น้ำวัง 2) โครงการสร้างทำน้ำให้มีชีวิต โดยปรับภูมิทัศน์ให้มีความสว่างและน่าอยู่น่ามอง มีต้นไม้ร่มรื่น สามารถเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจให้ครอบครัวหรือนักท่องเที่ยว และ 2) โครงการสร้างจุดถ่ายภาพ ณ บริเวณป้ายทำน้ำสิงห์ชัยหรือบริเวณสะพานแขวน ซึ่งเป็น Land Mark ที่สำคัญ เพื่อสร้างความตระหนักต่อสายน้ำแม่วังแก่ผู้มาเที่ยวชมสะพานแขวน

2.3 แนวทางการบริหารจัดการน้ำวังแบบมีส่วนร่วมของชุมชนทั้ง 2 ชุมชน ได้มีประเด็นร่วมกันคือ การประกาศเขตห้ามจับปลาระยะ 2 กิโลเมตร จากชุมชนสิงห์ชัย และชุมชนเจริญประเทศ ไปถึงเขื่อนยาง ให้เป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลา และได้รับความร่วมมือจากประมงจังหวัดลำปาง สถาบันการศึกษาที่อยู่ใกล้แม่น้ำวัง คือ โรงเรียนไตรภพวิทยา และโรงเรียน

วิชานารี โดยส่งนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมภายใต้โครงการนักสืบสายน้ำ ตลอดถึงมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ได้ร่วมกับเทศบาลนครลำปาง เพื่อสร้างนวัตกรรมการจัดการน้ำเสียโดยระบบบำบัดน้ำเสียปลายทางแบบภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นการบำบัดขั้นต้นในครัวเรือนก่อนระบายของเสียลงแหล่งน้ำ เพื่อช่วยกันลดปริมาณการใช้น้ำเสียในกิจกรรมต่างๆ ในครัวเรือน

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. สถานการณ์ปัญหาน้ำเสียในชุมชนในเขตเทศบาลนครลำปาง จากการสัมภาษณ์พบว่า สภาพปัญหาน้ำเสียในชุมชนเจริญประเทศและชุมชนสิงห์ชัยซึ่งอยู่ติดกับบริเวณแม่น้ำวัง มีสาเหตุจากการทิ้งขยะและปล่อยน้ำเสียลงในแม่น้ำวัง จากครัวเรือนและร้านค้าและสถานประกอบการต่าง ๆ โดยขาดการบำบัดน้ำเสียปลายทางทำให้แม่น้ำส่งกลิ่นเน่าเหม็น และพบว่ามีผักตบชวา จอกแหน สาหร่ายและวัชพืชต่างๆ กีดขวางการไหลของน้ำตามธรรมชาติ ประกอบกับน้ำในช่วงฤดูแล้งมีจำนวนน้อย จึงทำให้เกิดปัญหาน้ำเสียและส่งผลกระทบต่อชุมชนทั้งสองชุมชน สถานการณ์ดังกล่าว สอดคล้องกับผลการสนทนากลุ่มของผู้แทนชุมชน และหน่วยงาน ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้สรุปสาเหตุสำคัญ 2 ประการคือ 1) สาเหตุทางตรง คือการทิ้งขยะจำนวนมากลงแม่น้ำลำคลอง หรือกองทิ้งไว้บริเวณฝั่ง การปล่อยน้ำเสียจากชุมชน โรงงานอุตสาหกรรม น้ำเสียจากการเกษตรที่เกิดจากการเพาะปลูก ซึ่งส่วนมากจะปนเปื้อนไปด้วยสารอินทรีย์ และสถานเรือนจำลำปาง ซึ่งมีสภาพเก่าและไม่มีการบำบัดน้ำเสียที่มีประสิทธิภาพเพียงพอ 2) สาเหตุทางอ้อม คือการขาดระบบการจัดการทรัพยากรที่สมดุลของดิน น้ำ ป่า ในพื้นที่ป่าต้นน้ำที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศของกลุ่มน้ำวังทำให้น้ำในลำห้วยแม่น้ำย่อยและลำห้วยสาขาหลายสายแห้งตื้นเขิน ประกอบกับบางปีมีปัญหาร้ายแล้ง ภาวะฝนทิ้งช่วงยาวนาน ไม่มีปริมาณเพียงพอในระบบในการเจือจาง ซึ่งสอดคล้องกับผลศึกษาที่กรมควบคุมมลพิษ (2552) ระบุว่า ชุมชนเมืองอีกหลายแห่งในประเทศไทย ยังไม่มีระบบการจัดการน้ำเสียที่ดี ทำให้น้ำเน่าเสียที่เกิดขึ้นถูกระบายสู่ทางระบายน้ำสาธารณะก่อให้เกิดสารประกอบไฮโดรซัลไฟด์หรือก๊าซไข่เน่า ก๊าซมีเทน และสารประกอบแอมโมเนีย ทำให้แหล่งน้ำมีสภาพเสื่อมโทรม น้ำเน่าเสียมีสีดำ และส่งกลิ่นเหม็นจนไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ในที่สุด และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่มีนัยยะสำคัญเกิดขึ้นในระดับพื้นที่ต่างๆ ภายใต้ความเป็น "ชีวกายภาพ" และ "กระบวนการเศรษฐกิจและสังคม" ซึ่ง Lovelace and Rambo (1991) ได้สรุปถึงสภาพของความขัดแย้งและนัยยะของสภาพการจัดการลุ่มน้ำไว้ในทำนองที่ว่า "กิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ระดับต่าง ๆ ในลุ่มน้ำ

นั้นสัมพันธ์กับการทำลายทรัพยากรและการใช้ที่ดิน ซึ่งก็ขึ้นกับเงื่อนไขทางสังคมในพื้นที่ต่าง ๆ และอาจกล่าวได้ว่า ผลพวงที่เป็นปัญหาจำนวนมาก ที่นักวางแผนลุ่มน้ำและผู้จัดการ ลุ่มน้ำ จะต้องให้ความสำคัญอย่างมากก็คือ ปฏิสัมพันธ์ระหว่าง "ธรรมชาติ" กับ "เงื่อนไขทางสังคมวัฒนธรรม" ซึ่งต้องเข้าใจทั้ง 2 ด้าน จึงจะสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ" นั่นเอง จากปรากฏการณ์ปัญหาน้ำเสียในเขตเทศบาลนครลำปางดังกล่าว จึงสะท้อนให้เห็นการบริหารจัดการน้ำวัง ที่ยังขาดระบบการจัดการที่ตีร่วมกันของชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ในรูปแบบที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพที่เพียงพอ ซึ่งจำเป็นต้องดำเนินส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์น้ำแม่วังอย่างจริงจังต่อไป

2. แนวทางการบริหารจัดการน้ำเสียในชุมชนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตเทศบาลนครลำปาง พบว่า แนวทางบริหารจัดการน้ำแม่วัง 2 ชุมชนเสนอมีทั้งส่วนที่คล้ายกัน และมีความแตกต่างตามบริบทชุมชนคือ **ชุมชนเจริญประเทศ** ได้มีแนวทางการบริหารจัดการแม่ น้ำวัง ที่โดดเด่น คือโครงการโซ่ปลา โดยนำระบบภูมิปัญญาชาวบ้านมาประยุกต์ใช้ “โซ่ปลา” ให้เป็นสถานที่อยู่ของปลา และมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ร่วมอนุรักษ์พันธุ์ปลา โดยอาศัยความเชื่อศรัทธาเรื่องการทำบุญสะเดาะเคราะห์ปล่อยปลา ในพื้นที่โซ่ปลา ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวนี้ จะเชื่อมโยงกับระบบน้ำในการทำให้ปลามีชีวิตอยู่รอดได้ เมื่อชุมชนได้ร่วมกันรับรู้และตระหนักในการไม่ปล่อยน้ำเสียลงแม่วังในระยะต่อไป และโครงการพิชิตอคูณแม่ น้ำวัง เพื่อส่งเสริมด้านความรู้และจิตสำนึกในคุณค่าของแหล่งน้ำสะอาด โดยนำประเพณีสืบชะตาแม่ น้ำ ตามความเชื่อท้องถิ่นที่สะท้อนถึงความกตัญญูต่อแม่ น้ำ ซึ่งจะหลอมรวมจิตใจ และสร้างจิตสำนึก ร่วมในการสร้างความตระหนักและอนุรักษ์น้ำแม่วัง โดยกระบวนการดังกล่าวนี้ นับเป็นการเสริมศักยภาพการบริหารจัดการน้ำวังที่สำคัญยิ่งของชุมชนทั้ง 2 ชุมชน ในการกำหนดทิศทางการพัฒนาแหล่งน้ำในชุมชนของตนเอง สอดคล้องกับแนวคิดที่อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2544) ได้มองทุนทางสังคมว่า มีความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมในปัจจุบัน ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น โดยการมองระดับทุนทางสังคม เพื่อปรับเปลี่ยนบทบาทความสัมพันธ์ที่มีอยู่เดิมให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสมัยใหม่ ที่เน้นกฎเกณฑ์ความสัมพันธ์ทางสังคมในการตอบแทนกัน การใช้ประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งจะเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้าถึงทรัพยากรตามสิทธิของตนอย่างเท่าเทียมบนพื้นฐานของระบบคุณค่าที่มีในสังคม ซึ่งจะมีการขยายตัวได้มากขึ้นบนเงื่อนไขที่ประชาสังคมมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้นได้

ขณะที่**ชุมชนสิงห์ชัย** ได้มีแนวทางการบริหารจัดการแม่น้ำวัง คือโครงการเสียงตามสาย ภายในชุมชน เพื่อรณรงค์ให้ชุมชน และร้านค้าที่อยู่ข้างแม่น้ำวังไม่ทิ้งของเสียลงสู่แม่น้ำวัง โครงการสร้างทำน้ำให้มีชีวิต โดยปรับภูมิทัศน์ให้มีความสว่างและน่าอยู่น่ามอง มีต้นไม้ร่มรื่น สามารถเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจให้ครอบครัวหรือนักท่องเที่ยว และโครงการสร้างจุดถ่ายภาพ บริเวณป้ายทำน้ำสิงห์ชัยหรือบริเวณสะพานแขวน ซึ่งเป็น Land Mark ที่สำคัญ เพื่อสร้างความตระหนักต่อสายน้ำแม่วังแก่ผู้มาเที่ยวชมสะพานแขวน สอดคล้องกับผลวิจัยของ ประมาณ เทพสงเคราะห์ และคณะ (2556) ซึ่งวิจัยเรื่องจัดการความรู้บนฐานทุนชุมชนเพื่อการพัฒนา คุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พบว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านกระบวนการของกิจกรรมต่าง ๆ นั้น ผู้นำเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ โดยมีกิจกรรมการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ก่อให้เกิดการพัฒนา คุณภาพชีวิตของสมาชิกและของชุมชนได้อย่างยั่งยืน โดยใช้ภูมิสารสนเทศที่มีเพื่อให้เกิด ประโยชน์กับสังคมชุมชน ภายใต้การทำงานแบบมีส่วนร่วมเป็นสำคัญ โดยสื่อสารอย่างต่อเนื่อง ไปถึงสมาชิกภายในชุมชน กระทั่งก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและแก้ปัญหาขึ้นได้

นอกจากนี้ ผลการสนทนากลุ่มได้พบว่า **แนวทางการบริหารจัดการน้ำวังแบบมีส่วนร่วมของชุมชนทั้ง 2 ชุมชน** ได้มีประเด็นร่วมกันคือ การประกาศเขตห้ามจับปลา ระยะ 2 กิโลเมตร จากชุมชนสิงห์ชัย และชุมชนเจริญประเทศ ไปถึงเขื่อนยาง ให้เป็นเขตอนุรักษ์ พันธุ์ปลา และได้รับความร่วมมือจากประมงจังหวัดลำปาง การรวมกลุ่มชุมชนในลักษณะดังกล่าว สะท้อนถึงแนวทางการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับข้อสถานการณ์ที่แท้จริงของชุมชน ซึ่งนำไปสู่ การมีส่วนร่วมเพื่อจัดการน้ำวังแบบครบวงจร สอดคล้องกับแนวคิดที่ปารีชาติ วัลย์เสถียร, พระมหาสุทิตย์ อบอุ่น, สหทัยา วิเศษ, จันทนา เบญจทรัพย์, และ ชลกาญจน์ ฮาชันนารี (2543) ได้สรุปอธิบายความหมายกระบวนการของการพัฒนาชุมชนว่า คือการเปิดโอกาสให้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากร และเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตาม ประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นโดยสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน โดยชาวบ้านค่อย ๆ เรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการสนับสนุนให้ชาวบ้านเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ใหม่ของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับสภาพจริงที่เกิดขึ้นและความต้องการพัฒนาที่ยั่งยืน

ผลการศึกษาพบว่า สถาบันการศึกษาที่อยู่ใกล้แม่น้ำวัง คือ โรงเรียนไตรภพวิทยา และ โรงเรียนวิชานารี มีกิจกรรมร่วมกับชุมชนภายใต้โครงการนักสืบสายน้ำ ตลอดถึงมหาวิทยาลัย

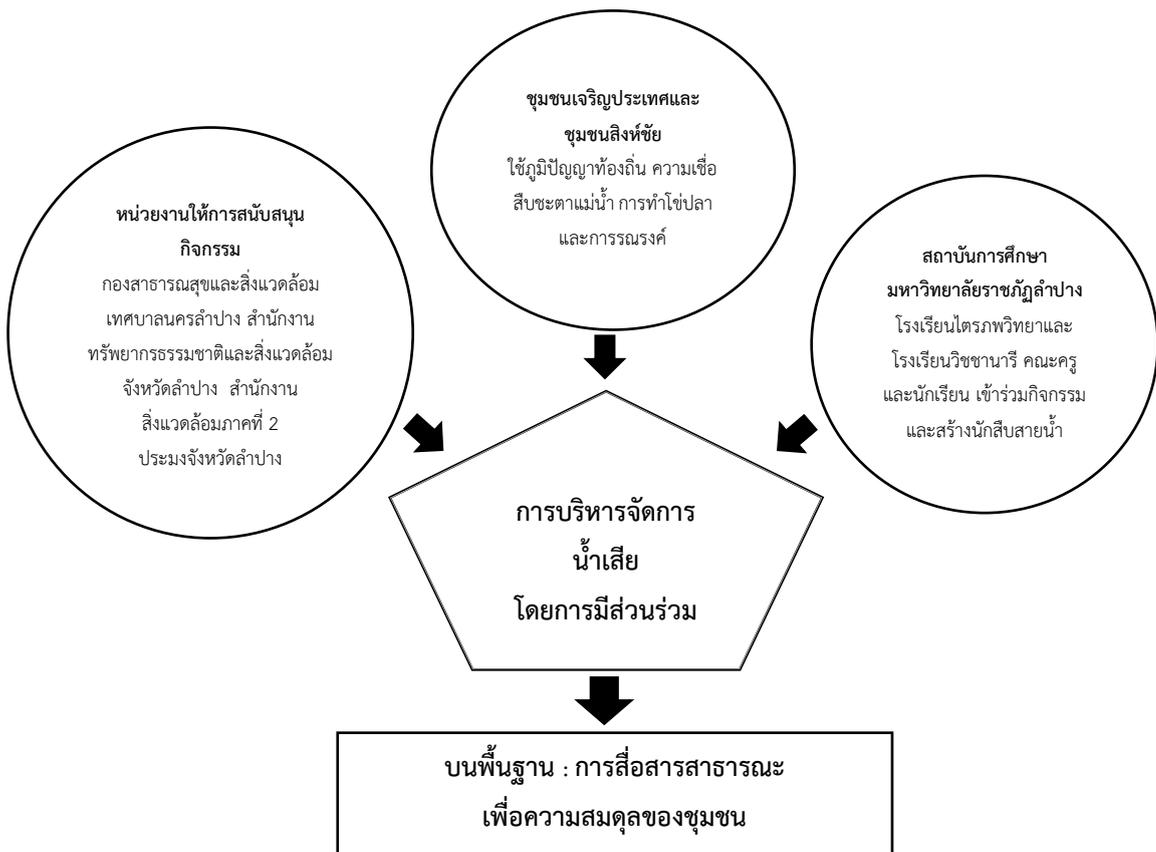
ราชภัฏลำปาง ร่วมกับเทศบาลนครลำปาง ได้สร้างนวัตกรรมการจัดการน้ำเสียโดยระบบบำบัดน้ำเสียปลายทางแบบภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อช่วยกันลดปริมาณน้ำเสียจากครัวเรือน กิจกรรมต่างๆ ดังกล่าวได้เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่สำคัญในการบริหารจัดการน้ำเสียในน้ำแม่วัง โดยการบำบัดน้ำเสียและลดปริมาณน้ำเสียก่อนลงคลองพร้อมกับได้มีมาตรฐานในการตรวจสอบคุณภาพน้ำอย่างต่อเนื่องโดยเด็กเยาวชน ซึ่งสะท้อนถึงการมีส่วนร่วมในการรักษาแหล่งน้ำให้อยู่ในสภาพที่ดี ส่งเสริมในด้านความรู้ และจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์แหล่งน้ำในชุมชน ในรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือจากทุกภาคส่วน สอดคล้องกับแนวคิดของ นันธิดา จันทรศิริ (2015) ที่กล่าวถึงว่าได้กล่าวว่า การจัดการเครือข่าย เป็นรูปแบบของความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกันของตัวกระทำที่หลากหลาย ซึ่งมีคุณลักษณะความสัมพันธ์ทั้งในลักษณะที่หลายองค์กรที่มีความแตกต่างกันในทรัพยากร และศักยภาพมารวมมือกันภายใต้เป้าหมายอย่างเดียวกัน โดยที่แต่ละองค์กรไม่ได้สูญเสีย ความเป็นอิสระในการจัดการองค์กรของตนเอง มีความสัมพันธ์ในเชิงร่วมมือกัน ในการตัดสินใจ จัดการบางอย่างร่วมกัน ดังนั้น การจัดการเครือข่ายจึงมีความสำคัญในกระบวนการนโยบายสาธารณะ ในทิศทาง ของการสร้างความร่วมมือเพื่อพัฒนานโยบายสาธารณะเครือข่ายนโยบาย (Policy Network) เป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรที่แตกต่างกัน ซึ่งไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นองค์กรของรัฐอย่างเดียว จากปรากฏการณ์ดังกล่าวมา จึงเห็นได้ว่า การบริหารจัดการปัญหาลุ่มน้ำวังทั้งระบบสายน้ำอย่างจริงจัง และมีประสิทธิภาพ ชุมชนและเครือข่ายต่างๆ จึงมีส่วนสำคัญในส่งเสริมกระบวนการเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์น้ำวังอย่างจริงจังและยั่งยืน

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัย ได้ค้นพบองค์ความรู้การบริหารจัดการน้ำเสียในชุมชนแบบมีส่วนร่วมในเขตเทศบาลนครลำปาง โดยแต่ละภาคีเครือข่ายต่างๆ ได้มีบทบาทร่วมกันในการบริหารจัดการน้ำเสียในพื้นที่ชุมชนเจริญประเทศและชุมชนสิงห์ชัย ผ่านแผนงานโครงการโฆปลา โครงการยอคุณแม่น้ำวัง โครงการเสียงตามสายเพื่อการรณรงค์ สร้างความตระหนักรู้ในการอนุรักษ์ และประกาศเขตห้ามจับปลา โดยใช้ทั้งกฎหมายและกติกาสังคม ทั้งนี้การบริหารจัดการน้ำเสียในชุมชนดังกล่าว ได้สะท้อนชุดความคิดที่สำคัญคือ การปรับระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสิ่งมีชีวิตในชุมชน และมนุษย์กับระบบสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในชุมชน ผ่านเงื่อนไขสถานการณ์ปัญหาน้ำเสียในชุมชน โดยกระบวนการสื่อสารสาธารณะ ที่นำไปสู่การเรียนรู้ร่วมกันให้สามารถปรับตัวเพื่อคุณภาพของชุมชน จากผลการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ และ

ระบบสังคมที่สูญเสียไป ให้กลับมาสมดุล และเกิดสำนึกร่วมกัน ด้วยอัตลักษณ์ทางวิถีวัฒนธรรมของชุมชน ที่นำไปให้กลับมาปรับใช้ชุมชนท้องถิ่นแบบร่วมสมัย ภายใต้ความเชื่อศรัทธาที่คล้ายคลึงกัน กระทั่งเกิดกระบวนการคิด พฤติกรรมร่วม ด้วยระบบสัญลักษณ์บางประการแทนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่มีคุณและโทษกับมนุษย์ หากไม่ปฏิบัติตาม นั่นคือเรื่อง การยอคุณแม่น้ำ และพิธีกรรมปล่อยเคราะห์กรรมของชีวิต เพื่อให้เกิดระบบสื่อสารกับผู้คนในชุมชนเกิดตระหนักร่วมอย่างจริงจัง เครื่องครัด กระทำตามอย่างต่อเนื่องจนเป็นพฤติกรรมร่วมของชุมชน และเกิดรูปธรรมเครือข่ายการบริหารจัดการน้ำเสียในชุมชนในเขตพื้นที่เทศบาลนครลำปาง จนทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ระหว่างคนในชุมชน คนนอกชุมชน ให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ ในการจัดสรรทรัพยากรน้ำวัง ให้มีคุณภาพที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตร่วมกันสิ่งมีชีวิตในน้ำ และวิถีชุมชนในเขตเทศบาลนครลำปางนั่นเอง โดยคณะผู้วิจัยสรุปองค์ความรู้ ในเชิงรูปสัญลักษณ์ ดังนี้

ภาพที่ 1. การบริหารจัดการน้ำเสียโดยการมีส่วนร่วมในเขตเทศบาลนครลำปาง

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอเชิงนโยบาย

การบริหารจัดการน้ำเสียในชุมชนแบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาเทศบาลนครลำปาง จังหวัดลำปางจะเป็นรูปธรรมที่เข้มแข็ง ยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคีที่มาจากหลากหลายภาคส่วนทั้งจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานต่างๆ ดังนั้น จึงควรประสานความร่วมมือกับภาคพลเมืองในพื้นที่อย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ในระยะยาว โดยต้องมีงบประมาณในการสนับสนุนกิจกรรมแผนงานต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในทางปฏิบัติ

ชุมชนเจริญประเทศและชุมชนสิงห์ชัย ตลอดถึงชุมชนอื่นที่อยู่พื้นที่ใกล้บริเวณแม่น้ำวัง ต้องตั้งกฎ กติกาชุมชน และนำกฎหมายควบคุมสิ่งแวดล้อมมาใช้อย่างเคร่งครัด และร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำโดยรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ รวมทั้งจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้น สร้างแรงจูงใจอย่างต่อเนื่อง

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมสภาพปัญหาป่าต้นน้ำ การบริหารจัดการรวมทั้งลุ่มแม่น้ำวัง ตอนกลาง ตลอดแนวที่แม่น้ำไหลผ่านชุมชนต่าง ๆ ในเขตอำเภอเมืองลำปางในรูปแบบของการเปรียบเทียบคุณภาพน้ำและการบริหารจัดการในมิติอื่น ๆ เช่น ด้านเกษตรกรรม และด้านการจัดการลุ่มน้ำวังเพื่อการท่องเที่ยว เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมมลพิษ. (2552). รายงานประจำปี 2552. กรุงเทพฯ : กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

นันทิดา จันทร์ศิริ. (2015). การจัดการเครือข่ายในกระบวนการนโยบายสาธารณะ. *Asian Journal of Arts and Culture*, 15(1), 145–153. สืบค้นจาก <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/cjwu/article/view/95361>

ปาริชาติ วลัยเสถียร, พระมหาสุทิตย์ อบอุ่น, สหัทธยา วิเศษ, จันทนา เบญจทรัพย์, และชลกาญจน์ ฮาซันนารี. (2543). *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ประมาณ เทพสงเคราะห์, จรินทร์ เทพสงเคราะห์, อติศร ศักดิ์สูง, ศุภการ สิริไพศาล, พรศักดิ์ พรหมแก้ว, และ วรุตม์ นาที. (2556). การจัดการความรู้บนฐานทุนชุมชนเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน ในพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลา. *วารสารพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*, 1(3), 217-231

ศูนย์จัดการคุณภาพน้ำเทศบาลนครลำปาง. (2559). ข้อมูลระบบรวบรวมน้ำเสีย. สืบค้นจาก <http://waste.onep.go.th/projectdetail.php?id=364>

สลักจิต พุกจรรย์. (2563). *สิ่งแวดล้อมและการจัดการทรัพยากร*. สืบค้นจาก <https://sites.google.com/site/singwaedlom/hnwy-thi-3-kar-xnuraks-thraphyakrthrmchati-laea-sing-waedlxm>

อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2544). *มิติชุมชน : วิธีคิดท้องถิ่นว่าด้วยสิทธิ อำนาจและการจัดการทรัพยากร*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

Lovelace, George W. and Rambo, Terry A. (1991) "Behavioral and Social Dimensions" in Easter, K. William Dixon John A. Hufschmidt Maynard M., Editors. *Watershed Resources Management - Studies from Asia and the Pacific*. Singapore and Honolulu: Institute of Southeast Asian Studies and East-West Center; 1991; pp. 81-90.

การจัดการออร์แกนิกฟาร์มสเตย์เพื่อรองรับตลาดนักท่องเที่ยว
เฉพาะกลุ่มสนใจในบ้านปางเต๋ม อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ *
Organic Farm Stay Management to Accommodate
the Niche Tourist Market in Ban Pang Term,
Samoeng District, Chiang Mai

บงกชมาศ เอกเอี่ยม¹, และ ธรณินทร์ เสนานิมิตร²

Bongkochmas Ek-lem¹, and Thoranin Senanimitr²

วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้¹

คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม²

School of Administrative Studies, Maejo University¹

Faculty of Social Sciences and Local Development, Pibulsongkram Rajabhat University²

Corresponding Author, Email: bkmas@mju.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการออร์แกนิกฟาร์มสเตย์ในการรองรับตลาดนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มสนใจในบ้านปางเต๋ม อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากการสังเกต สัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่มกับผู้ประกอบการนักท่องเที่ยว ชาวบ้านปางเต๋ม รวมถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในอำเภอสะเมิง

ผลการวิเคราะห์การตลาด 4Ps พบว่า สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ของออร์แกนิกฟาร์มสเตย์ที่บ้านปางเต๋มเหมาะสมกับนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มสนใจซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติที่ต้องการมาพักผ่อน สัมผัสกับธรรมชาติ เรียนรู้วิถีพุทธ วิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนท้องถิ่นไทย การทำเกษตรอินทรีย์ และเปิดรับประสบการณ์ใหม่ๆ ที่แตกต่างไปจากประเทศต้นทาง และแม้ว่าสถานที่ของ

* ได้รับบทความ: 3 กันยายน 2564; แก้ไขบทความ: 25 ตุลาคม 2564; ตอรับตีพิมพ์: 27 ตุลาคม 2564

ฟาร์มอาจอยู่ห่างไกล เดินทางไปมาลำบาก แต่นักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มสนใจเห็นว่าเป็นเรื่องท้าทายในการเข้าถึงฟาร์ม ส่วนราคาค่าที่พักรวมอาหาร 3 มื้อค่อนข้างย่อมเยา ทางฟาร์มมีการเลือกวิธีการส่งเสริมการตลาดโดยสื่อสารจุดขายของออร์แกนิกฟาร์มให้เหมาะสมกับกลุ่มลูกค้า ตลาดเฉพาะกลุ่มด้วยการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับวิถีชุมชนและออร์แกนิกฟาร์มผ่านระบบสื่อออนไลน์ที่ทันสมัย นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เห็นว่ากิจกรรมและการบริการของฟาร์มเหมาะสมดี ส่วนชาวบ้านปางเตมมีความยินดีต้อนรับและได้รับประโยชน์จากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาทำงานอาสาสมัครภายในชุมชน ร้านค้าได้ทำมาค้าขาย คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

สำหรับแนวทางการจัดการออร์แกนิกฟาร์มสเตย์ที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มสนใจและชาวบ้านในชุมชนที่สามารถนำไปปรับใช้กับกิจการฟาร์มสเตย์อื่นๆ คือ ผู้ประกอบการฟาร์มควรสร้างกิจกรรมที่หลากหลาย สร้างสัมพันธ์อันดีและความคุ้นเคย แนะนำให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักกับชาวบ้านในชุมชน ควรเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของฟาร์มมากขึ้น และควรกำหนดข้อควรปฏิบัติให้สอดคล้องกับวิถีชุมชน นอกจากนี้ ทุกฝ่ายต้องร่วมกันรักษาวัฒนธรรม ชนบทธรรมเนียม ประเพณี และวิถีชีวิตดั้งเดิม และควรมีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบฟาร์มสเตย์ และออร์แกนิกฟาร์มสเตย์อย่างเป็นทางการ ตลอดจนกระตุ้นให้ชาวบ้านเกิดความตื่นตัวในการร่วมพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

คำสำคัญ: ออร์แกนิกฟาร์มสเตย์; การจัดการ; ตลาดนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มสนใจ; ท่องเที่ยวเชิงเกษตร

Abstract

This research aimed to study organic farm stay management to accommodate niche tourism market in Pang Term village, Samoeng district, Chiang Mai province. Using qualitative research; organic farm stay owner, tourists with specific interested, people in Pang Term village, and those who are involved with tourism in Samoeng district were observed, in-depth interviewed and focus group interviewed.

The results of 4Ps marketing analysis showed that products of organic farm stay were suitable for a Niche Tourists. Most of them are foreign tourists who want to relax, experience the true nature, learn about the Buddhist, the way of life of the traditional local Thai community, and organic farming, and exposure to other new experiences which different from the country of origin. Although the farm location was in a remote area and difficult to travel, but niche tourists see it as a challenge to access the farm. The price of accommodation including 3 meals is quite affordable. The farm has chosen a marketing promotion method to suit the niche market customers by promoting the community lifestyle and organic farm through online media. Most tourists find that farm activities and services are appropriate. Pang Term villagers welcome tourists because they gain benefits from tourists; such as, tourists' volunteer works within the community, sale their agriculture and other products, and increased income from other related tourist activities.

The organic farm stay management that is suitable for both the needs of tourists and villagers in the community and can be applied to other farm businesses including; farm owner should create variety activities within the farm to attract tourists; should build good relations with the villagers, introduce tourists to get to know the villagers, provide opportunities for villagers in the community to participate in various activities, and set appropriate manner guidelines for the tourists in accordance with the community way of life. In addition, all parties must jointly maintain the culture and traditional way of life. Moreover, there should be a concrete publicity for agricultural tourism, farm stay and organic farm stay as well as encouraging villagers to be alert to joint development of agricultural tourism attractions.

Keywords: organic farm stay; management; niche tourist market; agrotourism

1. บทนำ

การท่องเที่ยวในปัจจุบันมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย นอกจากการท่องเที่ยวมวลชน (mass tourism) แล้ว นักท่องเที่ยวมีแนวโน้มสนใจการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (special interest tourism) มากขึ้น ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับตลาดนักท่องเที่ยวความสนใจเฉพาะ (niche tourism market) ที่ศักยภาพสูง 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มรักษาพยาบาล (medical) กลุ่มสุขภาพความงาม (spa and wellness) กลุ่มกอล์ฟ (golf) กลุ่มการแต่งงานและฮันนีมูน (wedding and honeymoon) และกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและชุมชน (community-based tourism) (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย [ททท.], 2559) สำหรับการท่องเที่ยวในกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและชุมชนนั้น กล่าวได้ว่าเป็นกลุ่มการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ที่มุ่งแสวงหาประสบการณ์ตรงจากการมีส่วนร่วมในการสัมผัสวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตชุมชน รวมถึงจิตวิญญาณที่มีความเป็นเอกลักษณ์จากแหล่งท่องเที่ยวที่แตกต่างหลากหลาย (ภัทรพงศ์ อินทรกำเนิด, ภูมิพร ธรรมสถิตย์เดช, รุ่งโรจน์ กลมเดชเดชา, และ ธนพนธ์ ตั้งตระกูล, 2553) ส่งผลให้คนในชุมชนท้องถิ่นที่นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าถึง เริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญในการท่องเที่ยวมากขึ้น ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรและแหล่งท่องเที่ยวและนำไปสู่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณีวิถีชีวิตดั้งเดิมที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ของชุมชน (ศิริณภา ขาวผ่องอำไพ, 2550) ทำให้ประเทศไทยปัจจุบัน มีแหล่งท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสธรรมชาติภายในชุมชน ท่องเที่ยวโบราณสถาน ศิลปะพื้นบ้าน วัฒนธรรม และประเพณี การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ การเที่ยวชมและเรียนรู้วิถีชีวิตชาวบ้าน การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ และการท่องเที่ยวแบบฟาร์มสเตย์

จังหวัดเชียงใหม่มีศักยภาพสูงทางการท่องเที่ยวทั้งในด้านทรัพยากร ความมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น มีความหลากหลายในศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งวิถีชีวิตของชุมชนต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนการเกษตรซึ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งจากภายในประเทศและต่างประเทศ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro Tourism) จึงถือได้ว่าเป็นทางเลือกสำหรับนักท่องเที่ยวในหลากหลายรูปแบบ เช่น การเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ชุมชนเกษตรกรรม การเที่ยวชมสวนเกษตรและฟาร์มปศุสัตว์ที่กระจายอยู่ในพื้นที่ต่างๆ (สุวินัย น่วมเจริญ, 2556) ตลอดจนการท่องเที่ยวแบบฟาร์มสเตย์ (Farm Stay) ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนเกษตรที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาพักผ่อน เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน และภูมิปัญญาของชุมชน อีกทั้งยังมีการเปิดโอกาสให้ชุมชนมี

ส่วนร่วมหรือเป็นเครือข่ายซึ่งถือเป็นทุนทางสังคม (บงกชมาศ เอกเอี่ยม, 2546) ซึ่งการท่องเที่ยวจะต้องมีการจัดการที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน

สำหรับอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ก็มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในหลายรูปแบบ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ทำการเกษตรมาก จึงก่อให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวฟาร์มสเตย์ขึ้นในชุมชนต่าง ๆ รวมถึงชุมชนบ้านปางเตม ตำบลแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีคุณลักษณะพิเศษของความเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นทั้งการท่องเที่ยวธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนและวิถีชีวิต และการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มเฉพาะต่าง ๆ ที่มีแนวโน้มพัฒนาต่อได้ ด้วยการปรับเปลี่ยนรูปแบบการท่องเที่ยวตามความต้องการของลูกค้า (Customization) และออกแบบสินค้าการท่องเที่ยวให้ตอบสนองต่อรายละเอียดความต้องการของลูกค้าให้มากที่สุด ทำให้เกิดเกษตรอินทรีย์หรือออร์แกนิกฟาร์มสเตย์ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวมังสะวิรัตและผู้สนใจทำออร์แกนิกฟาร์มสเตย์ อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบฟาร์มสเตย์ในบ้านปางเตม อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ถือเป็นเรื่องใหม่ของชุมชนและผู้ประกอบการ ซึ่งผู้ประกอบการต้องมีการเรียนรู้และสร้างเครือข่ายภายในชุมชนเพื่อใช้ในการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว ทั้งเพื่อตอบสนองความต้องการและสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว สร้างงานสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ตลอดจนเพื่อป้องกันผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมของชุมชน โดยการดูแลรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวให้อยู่ในสภาพที่สมดุล และวัฒนธรรมคงความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนไว้ ซึ่งจะเป็นสิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนต่อไปและจะก่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (sustainable tourism) ขึ้นในชุมชน

จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงเป็นเหตุผลของการศึกษาวิจัยเพื่อนำไปกำหนดแนวทางการบริหารจัดการท่องเที่ยวแบบเกษตรอินทรีย์ฟาร์มสเตย์ โดยมุ่งศึกษารูปแบบการจัดการของมายด์ฟูลฟาร์ม ซึ่งเป็นออร์แกนิกฟาร์มสเตย์ที่มีชื่อเสียงและถือได้ว่าประสบความสำเร็จ ความสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวต่างประเทศ และความต้องการของชาวบ้านภายในชุมชนบ้านปางเตม อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์หลักของการวิจัย คือ เพื่อศึกษาการจัดการออร์แกนิกฟาร์มสเตย์ในการรองรับตลาดนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มสนใจในบ้านปางเดิม อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ และมีวัตถุประสงค์ย่อย 3 ประการ คือ

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวแบบออร์แกนิก ฟาร์มสเตย์ภายในชุมชนบ้านปางเดิม อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มสนใจที่มีต่อการให้บริการและจัดการท่องเที่ยวแบบออร์แกนิกฟาร์มสเตย์ภายในชุมชนบ้านปางเดิม อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการท่องเที่ยวแบบออร์แกนิกฟาร์มสเตย์ที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มสนใจ และคนภายในชุมชนบ้านปางเดิม อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative methodology) ที่เน้นข้อมูลในเชิงลึก (rich information) มีการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกต สัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม แล้วทำการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยการนำข้อมูลมาจัดระเบียบ กำหนดรหัสของข้อมูล (coding) หารูปแบบ (pattern) ของข้อมูล อันนำไปสู่การสร้างข้อสรุปเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวฟาร์มสเตย์ ความต้องการของนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มสนใจ ตลอดจนแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวฟาร์มสเตย์เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มสนใจ และสอดคล้องกับวัฒนธรรมของชุมชนหมู่บ้านในอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ โดยผู้วิจัยมีวิธีการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (documentary study) โดยรวบรวมข้อมูลจากงานวิจัยและเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวแบบฟาร์มสเตย์และการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มสนใจ เพื่อทำความเข้าใจสถานการณ์ การพัฒนาการท่องเที่ยว รูปแบบการจัดการ และผลกระทบที่เคยมีผู้ศึกษาถึงในประเด็นด้านการท่องเที่ยวแบบฟาร์มสเตย์ที่มีต่อชุมชนและวัฒนธรรมท้องถิ่น

2. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participation observations) โดยใช้วิธีการสังเกตที่ผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมและคลุกคลีกับผู้ประกอบการ ชาวบ้าน และหมูนักท่องเที่ยวในบางกิจกรรม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) โดยผู้วิจัยเฝ้าสังเกตอยู่วงนอก ไม่เข้าไปร่วมในกิจกรรมที่ทำอยู่ เพื่อเห็นถึงแนวทางการจัดการ การสร้างเครือข่ายของฟาร์มสเตย์ การจัดกิจกรรมเพื่อดึงดูดและสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว อีกทั้งยังศึกษาและสังเกตถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ร่วมทำกิจกรรมของฟาร์มสเตย์

3. การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) การจัดการ สนทนากลุ่มย่อยทั้งสิ้น 3 ครั้งกับนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มสนใจกลุ่มละ 5-8 คน ซึ่งเป็นกลุ่มที่เข้ามาท่องเที่ยว ออร์แกนิกฟาร์มสเตย์ บ้านปางเตม และอยู่ในฟาร์มในขณะการดำเนินการวิจัย เพื่อให้สามารถเข้าใจถึงรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวแบบฟาร์มสเตย์ตามความต้องการของนักท่องเที่ยว รวมทั้งกิจกรรมการเสริมสร้างการเรียนรู้ กระบวนการพัฒนาจิตใจจากการฝึกปฏิบัติภายในออร์แกนิกฟาร์มสเตย์ในด้านคุณค่า สารการเรียนรู้ และการปฏิบัติ

4. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) โดยสัมภาษณ์บุคคลต่างๆ ดังนี้

4.1 ผู้ประกอบการท่องเที่ยว “มายด์ฟูลฟาร์ม” ออร์แกนิกฟาร์มสเตย์ เพื่อสัมภาษณ์ถึงการริเริ่มการทำฟาร์มสเตย์ แนวทางและการพัฒนาฟาร์มสเตย์ การบริหารจัดการฟาร์มสเตย์เพื่อการท่องเที่ยว จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค และการสร้างเครือข่ายภายในและภายนอกชุมชนของฟาร์มสเตย์ โดยการพิจารณาเครือข่ายทางสังคม (Social Networks) ที่ฟาร์มสเตย์ชุมชนบ้านปางเตมมีการสร้างความสัมพันธ์ ความเชื่อมโยง การได้รับการช่วยเหลือ และการสนับสนุนต่อการบริหารจัดการฟาร์มสเตย์ ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวอาจอยู่ในลักษณะความสัมพันธ์แบบเครือญาติ เพื่อนพ้อง คนบ้านเดียวกัน คนรู้จัก หรือผู้สนับสนุนจากภายนอกชุมชน

4.2 นักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มสนใจ ซึ่งเป็นชาวต่างประเทศที่เข้ามาพักในฟาร์มสเตย์ จำนวน 20 คน เพื่อสัมภาษณ์เกี่ยวกับการเลือกมาท่องเที่ยวแบบฟาร์มสเตย์ภายในชุมชนบ้านปางเตม ความคิดเห็นต่อการให้บริการและการบริหารจัดการของฟาร์มสเตย์ และแนวทางการเสนอแนะต่อการให้บริการและการบริหารจัดการของฟาร์มสเตย์ภายในอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

4.3 ชาวบ้านภายในชุมชน 5 คน เครือข่ายผู้เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านจำนวน 5 คน และผู้ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวอำเภอสะเมิง 5 คน

เพื่อศึกษาพัฒนาการ รูปแบบการบริหารจัดการ กิจกรรมการท่องเที่ยว ความต้องการของนักท่องเที่ยว ความต้องการของชาวบ้าน ผลกระทบต่อชุมชน ข้อเสนอของชุมชน เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการจัดการท่องเที่ยวแบบออร์แกนิกฟาร์มสเตย์ที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มสนใจ และคนภายในชุมชนหมู่บ้าน เพื่อลดผลกระทบต่อวิถีชีวิต วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่นบ้านปางเตม อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

4.4 การสัมภาษณ์เชิงลึกกับเครือข่ายภายในชุมชนและเครือข่ายภายนอกชุมชน โดยเครือข่ายภายในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน พระ ชาวบ้าน เกษตรกร ร้านค้า ร้านอาหาร ผู้ประกอบการฟาร์มสเตย์รายอื่นๆ ที่มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องในการรองรับนักท่องเที่ยวจากฟาร์มสเตย์ รวมถึงประชาชนในชุมชนบ้านปางเตม อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ สำหรับเครือข่ายภายนอกชุมชน ได้แก่ หน่วยงานของรัฐและเอกชน หน่วยงานท้องถิ่น และผู้ประกอบการฟาร์มสเตย์ในชุมชนอื่นที่มีส่วนในการช่วยเหลือสนับสนุนการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวฟาร์มสเตย์ของชุมชนบ้านปางเตม เพื่อสัมภาษณ์ถึงประโยชน์และผลกระทบของฟาร์มสเตย์ที่มีต่อชาวบ้านและชุมชน จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค พร้อมทั้งข้อเสนอแนะที่มีต่อการจัดการฟาร์มสเตย์

4. สรุปผลการวิจัย

1. รูปแบบการจัดการ ผู้วิจัยใช้หลักการวิเคราะห์การตลาด 4 P เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการวิเคราะห์รูปแบบการจัดการของออร์แกนิกฟาร์มสเตย์ “มายด์ฟูลฟาร์ม” ดังนี้

1.1 สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ (Product) “พีหนาน” ผู้ประกอบการท่องเที่ยวออร์แกนิกฟาร์มสเตย์นำเสนอบริการท่องเที่ยวพร้อมที่พักในฟาร์ม การทำออร์แกนิกฟาร์ม การเรียนรู้วิถีพุทธ การฝึกสมาธิ การฝึกจิต และการเที่ยวชมและการเรียนรู้วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมภายในชุมชนที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มสนใจ ซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาจากประเทศตะวันตกและนักท่องเที่ยวในแถบเอเชียซึ่งนักท่องเที่ยวเหล่านี้จะได้รับประสบการณ์ต่างๆ มากมายทั้งภายในฟาร์มและในชุมชนหมู่บ้าน กล่าวคือ มีกิจกรรมการทำงานในฟาร์มเกษตร กิจกรรมสาธารณะ และกิจกรรมช่วยเหลือชาวบ้านภายในชุมชน ดังนั้น พีหนานจึงเรียกนักท่องเที่ยวว่าอาสาสมัคร (Volunteers) แทนคำว่านักท่องเที่ยว (Tourists) ที่ได้ทั้งการทำงานเพื่อสังคมและเรียนรู้กิจกรรมในฟาร์ม และเพิ่มประสบการณ์โดยการเรียนรู้วิถีชีวิตของคนในชุมชน

1.2 ราคา (Price) สำหรับนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มสนใจ ราคาที่ปักอาจไม่ใช่ประเด็นหลักในการเลือกมาท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม การตั้งราคาสินค้าของมายด์ฟูลฟาร์มก็ดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการประหยัด เพราะพืชนานาคิดค่าที่ปักราคาย่อมเยาเพียง 200 บาทต่อคินรวมอาหารสามมื้อ

1.3 การส่งเสริมการตลาด (Promotion) มายด์ฟูลฟาร์มมีการเลือกวิธีการสื่อสาร ‘จุดขาย’ ของออร์แกนิกฟาร์มให้เหมาะสมกับกลุ่มลูกค้าตลาดเฉพาะกลุ่ม มีการประชาสัมพันธ์ลูกค้าเพื่อกระตุ้นให้กลุ่มลูกค้าหลักได้รู้จักและอยากมาท่องเที่ยวมากขึ้น โดยเริ่มจากทำโปสเตอร์เกี่ยวกับวิถีชุมชนและออร์แกนิกฟาร์มนำไปติดตามบริษัทท่องเที่ยวและตามแหล่งชุมชนในเมืองเชียงใหม่ และเมื่อระบบอินเทอร์เน็ตมีการพัฒนาเข้าถึงในชุมชน จึงเน้นการใช้สื่อออนไลน์เพื่อติดต่อกับนักท่องเที่ยว โดยมีภรรยาคนญี่ปุ่นเป็นผู้ดูแลเว็บ เพื่อประสานและติดต่อกับนักท่องเที่ยวทางออนไลน์ นอกจากนี้มายด์ฟูลฟาร์มยังเป็นที่รู้จักมากขึ้นจากการบอกต่อจากปากสู่ปากของนักท่องเที่ยวที่เคยผ่านประสบการณ์ออร์แกนิกฟาร์มสแตย์ที่มายด์ฟูลฟาร์ม

1.4 สถานที่หรือช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) มายด์ฟูลฟาร์มเป็นฟาร์มขนาด 5 ไร่ ที่ถูกจัดเป็นสถานที่เพื่อการพักผ่อน การทำเกษตรอินทรีย์ และเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่นไทย อย่างไรก็ตาม มายด์ฟูลฟาร์มเข้าถึงได้ไม่ถนัดนักเนื่องจากอยู่ห่างจากถนนใหญ่ลึกเข้าไปในหมู่บ้านที่อยู่ท่ามกลางหุบเขาอันเงียบสงบในเขตอำเภอสะเมิง แต่ความห่างไกลดังกล่าวก็เหมาะกับนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มสนใจที่ต้องการความท้าทาย สัมผัสกับธรรมชาติที่บริสุทธิ์ และเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนหมู่บ้านดั้งเดิม นักท่องเที่ยวจะเดินทางไปมายด์ฟูลฟาร์มโดยเดินทางจากตลาดวโรรสในตัวเมืองเชียงใหม่ ขึ้นรถประจำทาง (รถสี่ล้อสี่ล้อ) ไปยังอำเภอสะเมิง และขึ้นรถรับจ้างเดินทางไป "มายด์ฟูลฟาร์ม" การเดินทางจะใช้เวลา 3-4 ชั่วโมง

2. ความต้องการของนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มสนใจ ผลการวิจัยพบว่านักท่องเที่ยวมีความต้องการและความสนใจในกิจกรรมต่างๆ ดังนี้คือ 1) ความสนใจด้านการใช้ชีวิตและจิตวิญญาณ 2) ต้องการเรียนรู้เรื่องการเกษตรอินทรีย์และวิถีชุมชน และ 3) ต้องการเรียนรู้ความแตกต่าง และ “Uniqueness” ซึ่งนักท่องเที่ยวเห็นว่าการบริหารจัดการการท่องเที่ยวออร์แกนิกฟาร์มสแตย์ของมายด์ฟูลฟาร์ม มีการจัดการเป็นระบบ มีกฎระเบียบ มีความปลอดภัย มีกิจกรรมที่หลากหลาย และมีตารางกิจกรรมที่ชัดเจน แต่ก็สามารถยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ และเมื่อสัมภาษณ์ถึงข้อเสนอแนะด้านการบริการแก่มายด์ฟูลฟาร์มเพื่อการปรับปรุงการให้บริการที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เห็นว่ากิจกรรมและ

การบริการของมายด์ฟูลฟาร์มที่อยู่แล้วไม่ต้องเปลี่ยนแปลงใดๆ เพราะนักท่องเที่ยวไม่ได้มาแสวงหาความสะดวกสบาย แต่ต้องการเรียนรู้วิถีชีวิต จิตวิญญาณ และการทำออร์แกนิกฟาร์ม

3. แนวทางการบริหารจัดการท่องเที่ยวแบบออร์แกนิกฟาร์มสเตย์ จากผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก SWOT เพื่อหา จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของอำเภอสะเมิงและชุมชนบ้านปางเต๋มซึ่งมีลักษณะร่วมกันเป็นส่วนใหญ่ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมของการบริหารจัดการออร์แกนิกฟาร์มสเตย์มายด์ฟูลฟาร์ม บ้านปางเต๋ม และการจัดการฟาร์มสเตย์อื่นๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกันด้วย ผลการศึกษาสรุปได้ว่า **จุดแข็ง (S)** ของอำเภอสะเมิงและบ้านปางเต๋ม คือ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นทิวเขาสูง มีธรรมชาติที่สมบูรณ์ มีพื้นที่การเกษตรที่กว้างขวาง มีผลผลิตทางการเกษตรทั้งสดและแปรรูป มีวัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อดั้งเดิม ผู้คนมีน้ำใจ อหิยาศยดี และยินดีต้อนรับนักท่องเที่ยว **จุดอ่อน (W)** คือ อำเภอสะเมิงรวมถึงบ้านปางเต๋มยังไม่มีสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงหลักไว้ดึงดูดนักท่องเที่ยว ขาดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ ขาดการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการ ผู้นำท้องถิ่น และประชาชนบางส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจในการท่องเที่ยวเชิงเกษตร อีกทั้งยังมีการบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เกิดมลภาวะจากการเผาป่าและการใช้สารเคมีในภาคการเกษตร **โอกาส (O)** ของการท่องเที่ยวสะเมิงเกิดขึ้นเมื่อการท่องเที่ยวกลายเป็นวาระแห่งชาติ รัฐบาลมีนโยบายและงบประมาณในการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งเอื้อต่อนักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างประเทศที่เลือกเดินทางมาสัมผัสวัฒนธรรม วิถีชีวิต ชาวบ้าน วิธีการเกษตรที่โดดเด่นและมีเอกลักษณ์ **อุปสรรค (T)** ที่ส่งผลกระทบต่อท่องเที่ยวแบบฟาร์มสเตย์ของบ้านปางเต๋ม อำเภอสะเมิง ได้แก่ ภัยธรรมชาติ ปัญหาสิ่งแวดล้อมและฝุ่นควันของภาคเหนือ การเข้ามาของธุรกิจนายทุนจากนอกพื้นที่ การขยายพื้นที่ชุมชนเมืองลูกล้า พื้นที่เกษตร ตลอดจนราคาวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาพื้นที่เกษตรกรรมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบฟาร์มสเตย์สูงขึ้น

อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์พืหนานเจ้าของฟาร์มสเตย์และนักท่องเที่ยวที่แวะเวียนเข้ามาใช้บริการของมายด์ฟูลฟาร์ม พบว่า แม้จะมีจุดอ่อนและอุปสรรคมากมาย แต่มายด์ฟูลฟาร์มนั้นไม่ได้รับผลกระทบมากนัก ออร์แกนิกฟาร์มสเตย์ของพืหนานซึ่งทำฟาร์มแบบเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมไร้สารเคมีกลับมีนักท่องเที่ยวเข้ามาใช้บริการตลอดเวลา เพราะพืหนานเน้นความแตกต่างของสินค้าและบริการ ให้ความสำคัญกับความชอบความสนใจเฉพาะของ

นักท่องเที่ยวที่ถือว่าเป็นนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มสนใจแบบ Niche market ผู้ไม่ได้เน้นมาตรฐานการท่องเที่ยว แต่เน้นการตอบสนองความพึงพอใจส่วนบุคคลที่ไม่จำเป็นต้องเหมือนใคร และพืหนานเองก็มีเครือข่ายฟาร์มสเตย์หลายฟาร์มที่มีกิจกรรมในรูปแบบที่แตกต่างกัน ช่วยเหลือกัน และสามารถส่งต่อนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจที่หลากหลายให้แก่กันได้ ซึ่งในส่วนของนักท่องเที่ยวเองส่วนใหญ่เห็นว่า สิ่งที่มาจัดฟูลฟาร์มจัดให้นั้นเหมาะสมอยู่แล้วและดีอยู่แล้ว สำหรับนักท่องเที่ยวที่มีความต้องการเรียนรู้วิถีชาวบ้าน เรียนรู้การทำเกษตรอินทรีย์ การได้ช่วยเหลือผู้อื่น การได้ฝึกสมาธิฝึกจิตวิญญาณ ราคาที่พักพร้อมอาหารเช้าไม่แพง และได้ใช้เวลาแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับทั้งเจ้าของฟาร์ม ชาวบ้าน และนักท่องเที่ยวจากหลายๆ ประเทศด้วยกัน ดังนั้น นักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มสนใจจึงไม่ต้องการอะไรมากไปกว่านี้ สำหรับชาวบ้านเองมีความยินดีที่มีออร์แกนิกฟาร์มสเตย์ที่มีชื่อเสียงของอำเภอสะเมิงในหมู่บ้าน มีนักท่องเที่ยวเข้ามาช่วยงานชาวบ้านในหมู่บ้านในชุมชน เด็กๆ ในหมู่บ้านได้เรียนภาษาอังกฤษ ร้านค้าในหมู่บ้านได้ทำมาค้าขาย รถโดยสารก็มีรายได้เพิ่มขึ้น มาจัดฟูลฟาร์มเองก็มีการซื้อผักจากชาวบ้านหรือจ้างชาวบ้านไปช่วยงานในฟาร์มตามโอกาส ทำให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยวของฟาร์ม นอกจากนั้นมาจัดฟูลฟาร์มยังมีกฎที่ชัดเจนในเรื่องของการประพฤติปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยวภายในชุมชน จึงทำให้ชาวบ้านไม่รู้สึกถูกรบกวนจากนักท่องเที่ยว จึงกล่าวได้ว่า แนวทางการบริหารจัดการออร์แกนิกฟาร์มสเตย์ของมาจัดฟูลฟาร์มมีความเหมาะสมกับทั้งตัวธุรกิจ สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยส่งผลกระทบต่อชุมชนหมู่บ้านปางเตมซึ่งสงบร่มเย็นด้วยความมีมิตรภาพของชาวบ้านภายในชุมชน

4. วิเคราะห์หาแนวทางการจัดการออร์แกนิกฟาร์มสเตย์ที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มสนใจและชาวบ้านในชุมชน ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้กับชุมชนท่องเที่ยวอื่นๆ ได้ ซึ่งสามารถสรุปได้ 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

4.1 ผู้ประกอบการท่องเที่ยวควรสร้างกิจกรรมภายในฟาร์มสเตย์ที่หลากหลายเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว ควรมีการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวทั้งระดับบุคคล ระดับฟาร์ม และระดับหน่วยงานเพื่อช่วยเหลือกันในด้านต่างๆ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว และภายในฟาร์มควรมีสัญญาณ internet และ Wi-fi เพราะฟาร์มสเตย์อยู่ในพื้นที่ห่างไกล แต่การเข้าถึงข้อมูลออนไลน์กลับเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มสนใจ

4.2 ผู้ประกอบการท่องเที่ยวควรสร้างสัมพันธ์อันดีกับชาวบ้านในชุมชน แนะนำให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักชาวบ้านเพื่อสร้างความคุ้นเคย และแนะนำสถานที่ต่างๆ ภายในชุมชน ข้อควรปฏิบัติให้สอดคล้องกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมชุมชน และควรเปิดโอกาสให้ชาวบ้านในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของฟาร์มมากขึ้น นอกจากนี้ผู้ประกอบการท่องเที่ยวและชาวบ้านในชุมชนต้องร่วมกันรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี และวิถีชีวิตดั้งเดิม เนื่องจากนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน อีกทั้งควรปรับปรุงสภาพแวดล้อม ที่พักอาศัยให้สะอาดสวยงาม ปราศจากขยะ ลดการเผาป่าและขยะ หรือกิจกรรมอื่นๆ ที่ทำให้เกิดและมลภาวะ

4.3 ผู้นำท้องถิ่นต้องมีความเอาใจใส่และเห็นความสำคัญของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้มากขึ้น ตลอดจนกระตุ้นให้ให้ชาวบ้านเกิดความตื่นตัวในการร่วมพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในส่วนของภาครัฐควรมีการพัฒนาพื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น เพื่อสร้างจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้มีทางเลือกใหม่ๆ และทุกภาคส่วนควรร่วมกันประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ฟาร์มสเตย์ และออร์แกนิกฟาร์มสเตย์อย่างเป็นทางการ

5. อภิปรายผลการวิจัย

การท่องเที่ยวในปัจจุบันมีแนวโน้มพัฒนาโดยมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการท่องเที่ยวตามความต้องการของลูกค้า (Customization) และออกแบบสินค้าการท่องเที่ยวให้ตอบสนองต่อรายละเอียดความต้องการของลูกค้าให้มากที่สุด ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวทางเลือก (Alternative tourism) หรือการท่องเที่ยวเพื่อความสนใจพิเศษ (Special interest tourism) ในหลายรูปแบบ และมีการเปลี่ยนแปลงจากแหล่งท่องเที่ยวเพื่อรายได้ หรือเน้นเงิน (Value for Money) ไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพที่รองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มตลาดเฉพาะ (Niche Market) ซึ่งนักท่องเที่ยวในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะพิจารณาเลือกซื้อสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวจากประโยชน์ (Benefit) ทั้งทางสังคม อารมณ์ รวมถึงคุณค่าที่คาดว่าจะได้รับจากสินค้าและบริการนั้นๆ ผู้ประกอบการที่สามารถตอบโจทย์ได้ตรงความต้องการของผู้บริโภคมักจะได้เปรียบเหนือคู่แข่งคนอื่นๆ และสามารถรักษาลูกค้าคุณภาพสูง ไว้ได้ในระยะยาว (กองวิจัยการตลาดการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย [ททท.], 2559) ซึ่งผลการวิจัยนี้พบว่า นักท่องเที่ยวเลือกมาใช้บริการมายด์ฟูลฟาร์ม ออร์แกนิกฟาร์มสเตย์คาดหวังในประโยชน์ด้านการเรียนรู้การทำเกษตร

อินทรีย์ การทำอาหารมังสะวิรัต การฝึกปฏิบัติด้านจิตวิญญาณแบบวิถีไทยพุทธ การเรียนรู้สภาพสังคม วิถีชีวิต รวมถึงคุณค่าของวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น ที่มีความแตกต่างไปจากแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ กล่าวได้ว่า ‘วิถีไทยหรือความเป็นไทย’ (Thainess) คือสิ่งที่นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้คาดหวัง เนื่องจากนักท่องเที่ยวกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและชุมชนชอบสินค้าที่เน้นการมีประสบการณ์ร่วม เปิดรับและชื่นชอบประสบการณ์ใหม่ๆ เรียนรู้วัฒนธรรม และการได้ทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับคนในชุมชน คุณค่าของการบริการคือการได้เรียนรู้ ได้การค้นพบสิ่งใหม่ และผูกพันกับนิเวศชุมชน การท่องเที่ยวทางเลือก (Alternative tourism) จึงถือว่าเป็นสิ่งที่ช่วยสนับสนุนฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณี เสริมสร้างสัมพันธ์ไมตรีและความเข้าใจอันดีด้วยเป็นหนทางที่มนุษย์ต่างสังคมพบปะทำความเข้าใจและเข้าใจกัน (นิคมจารุณี, 2544) อย่างไรก็ตาม เทิดชาย ช่วยบำรุง (2552) เห็นว่า แม้ว่าการท่องเที่ยวจัดได้ว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศ แต่หากการท่องเที่ยวขาดการวางแผนและจัดการท่องเที่ยวที่ดี อาจก่อผลกระทบตามมาอย่างมากมาย เพราะการเข้ามาของการท่องเที่ยวจะก่อให้เกิดการพัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเป็นหลายเท่าตัว ผู้ประกอบการท่องเที่ยวจึงต้องมีความรับผิดชอบต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นๆ โดยพัฒนาวัฒนธรรมในสิ่งที่ดีและวัฒนธรรมภายนอกที่แตกต่างจากของตนมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแต่ต้องไม่ลืมคุณค่าวัฒนธรรมเดิมของตนด้วย (ฉันทัช วรรณถนอม, 2552) ซึ่งผู้ประกอบการแอกนิคฟาร์มสเตย์มายด์ฟูลฟาร์มได้ตระหนักถึงข้อนี้ จึงได้มีการสร้างกฎระเบียบต่างๆ ขึ้นมาเพื่อให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตัวให้เหมาะสมเมื่ออยู่ในชุมชน นอกจากนั้น ฟาร์มสเตย์ยังก่อให้เกิดประโยชน์ในการช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม เพราะชุมชนเริ่มเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมที่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวว่าสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามามากขึ้น จึงมีการช่วยกันรักษาสภาพภูมิทัศน์ของสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้สวยงาม

จากการใช้หลักการตลาด 4 P อันประกอบด้วย การพิจารณาถึง ผลิตภัณฑ์ (product) ราคา (Price) สถานที่ (Place) และการประชาสัมพันธ์ (Promotion) ในการวิเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการอแอกนิคฟาร์มสเตย์ ในหมู่บ้านปางเตม อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า แม้ว่าสถานที่ที่อยู่ห่างไกล เข้าถึงได้ยาก แต่นักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มสนใจเรียนรู้จักมายด์ฟูลฟาร์มอแอกนิคฟาร์มสเตย์ผ่านระบบออนไลน์ที่ทันสมัย และสามารถเดินทางเข้าไปยังมายด์ฟูลฟาร์มเพื่อเรียนรู้ด้านการทำการเกษตรอินทรีย์ และซึมซับด้านจิตวิญญาณแบบวิถีพุทธ อีกทั้งสนใจในวิถีชุมชนดั้งเดิมด้วย ซึ่งทางฟาร์มมีกิจกรรมต่างๆ ที่ตอบสนองความต้องการของ

นักท่องเที่ยว ตลอดจนคนในชุมชนยังยินดีต้อนรับนักท่องเที่ยวให้เข้าร่วมทำกิจกรรมทางการเกษตร กิจกรรมวิถีชีวิตชาวบ้าน และกิจกรรมประเพณีต่างๆ เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ ททท. (2559) ที่ได้กล่าวไว้ว่า นักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มสนใจเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวแบบ ที่ต้องการหลีกเลี่ยงความจำเจแบบเดิมๆ (Wanderlust) พวกเขาต้องการ ค้นหาประสบการณ์แปลกใหม่ ไม่ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ วัฒนธรรมใหม่ อาหาร กิจกรรม ที่ไม่เคยลอง พวกเขาอาจจะเดินทางไปยังจุดหมาย ทางการท่องเที่ยวหลายๆ แห่งมากกว่าอยู่ที่เดียว นอกจากนั้น ยังเป็นนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบแหล่งท่องเที่ยวกลางแจ้ง (Sunlust) ซึ่งนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มักจะใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในแหล่งท่องเที่ยวที่เดียวทำให้ได้เรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่างในระหว่างการอยู่ในชุมชน โดยนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่เป็นกลุ่มที่มีการสืบค้นหาข้อมูลในการท่องเที่ยว (Information Seeker) โดยพึ่งพิงแหล่งข้อมูล Online ร่วมกับข้อมูลจากนิตยสาร คู่มือนำเที่ยว เอกสารโบรชัวร์ และคำแนะนำจากบุคคลต่างๆ เพื่อคัดกรอง เปรียบเทียบ และวางแผนการเดินทางให้เป็นไปตามที่ต้องการ

ความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวกลุ่มเฉพาะและการเชื่อมโยงเครือข่ายถือเป็นสิ่งจำเป็นในการสร้างมูลค่าในการแข่งขัน และการพัฒนาความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยว (Benur & Bramwell 2015) มายด์ฟูลฟาร์ม ออร์แกนิกฟาร์มสเตย์เองก็มีมีเครือข่ายฟาร์มสเตย์ที่มีกิจกรรมที่หลากหลายแตกต่างกัน เพื่อการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และการส่งต่อนักท่องเที่ยวที่มีความชอบความสนใจเฉพาะด้านที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งถือเป็นการกำหนดกลยุทธ์ทางธุรกิจรูปแบบหนึ่งที่แต่ละฟาร์มสเตย์ที่เป็นเครือข่ายกันได้รับประโยชน์จากการช่วยเหลือกัน อีกทั้งยังสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวอีกด้วย ซึ่งผลการศึกษาเป็นไปแนวทางเดียวกับทัศนีย์ นาคเสนีย์, บุญองกาม เอี่ยมศรีปลั่ง, และ เบญจพร แยมจำเมือง (2564) ที่ศึกษาถึงการสร้างเครือข่ายทางการท่องเที่ยวเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการจัดการธุรกิจ พบว่าการสร้างเครือข่ายระหว่างพื้นที่ก็เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยเหลือพึ่งพากัน เป็นพันธมิตรภาคีป้องกันแก้ไขปัญหา วิฤตการณ์ต่างๆของกลุ่มร่วมกัน โดยเป็นอิสระ และยังคงสอดคล้องกับการศึกษาของ (สิริสุตานุยุต และคณะ, 2560) ที่ศึกษาถึง การเสริมสร้างเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชนในล้านนา พบว่า วัดใช้รูปแบบเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมเป็นเครือข่ายที่มีกิจกรรมต่างประเภทกันเข้ามาร่วมมือกันดำเนินกิจกรรม ร่วมมือประสานช่วยเหลือเกื้อกูลกัน นอกจากเครือข่ายในระดับฟาร์มด้วยกันแล้ว ผู้ประกอบการออร์แกนิกฟาร์มสเตย์ยังสร้างเครือข่ายกับเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐ ระดับมหาวิทยาลัย และองค์กรจาก

ภายนอกในการช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตสินค้าทางการเกษตร ซึ่งการสร้างเครือข่ายทางสังคมกับหน่วยงานอื่นๆ จะช่วยสนับสนุนส่งเสริมธุรกิจฟาร์มสเตย์ ซึ่งสอดคล้องกับ ศุภมาส แหวนวิเศษ และ เจริญชัย เอกมาไพศาล (2560) ที่พบว่า ปัจจัยด้านการส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยว ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชน และผู้มีบทบาทสำคัญในการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ นายกเทศมนตรีและประธานชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการศึกษาของ นพชัย ฟองอิสสระ (2559) ที่พบว่า ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและโฮมสเตย์บ้านสองแควพัฒนาถูกสร้างผ่านความเชื่อและพิธีกรรมของชาติพันธุ์อาข่าแบบดั้งเดิมและถูกขับเคลื่อนโดยเทศบาลตำบลแม่ยาว อดีตผู้นำชุมชน ร่วมกับภาครัฐ ส่งผลให้การสร้างเครือข่ายทางสังคมการท่องเที่ยววัฒนธรรมและโฮมสเตย์ของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนา ซึ่งการสร้างเครือข่ายทางสังคมต้องเริ่มจากความสัมพันธ์ส่วนตัวและลักษณะเฉพาะที่เกิดจากประสบการณ์ร่วมเดียวกัน มีการขยายเครือข่ายทั้งแนวราบแนวตั้ง ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน และอาจมีความสัมพันธ์เชิงซ้อนซึ่งมีจุดมุ่งหมายบนพื้นฐานของการแลกเปลี่ยนเชิงผลประโยชน์เป็นหลัก (ธนพฤกษ์ ชามะรัตน์, ดุษฎี อายุวัฒน์, และ อรณัดดา ชินศรี, 2554) อย่างไรก็ตาม แม้ผู้ประกอบการจะมีเครือข่ายภายในและภายนอกชุมชน แต่ผลการวิจัยพบว่า คนในชุมชนบ้านปางเตมมีส่วนร่วมกิจกรรมฟาร์มสเตย์ค่อนข้างน้อย เพราะถือว่าเป็นเรื่องของผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจในการดำเนินกิจกรรมของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ สุรีย์ จันทรมาลี, วิราสิริรี วสิวีสิริ, ทิพย์สุคนธ์ ศรีลาธรรม, และ ศิริวรรณ วิเศษแก้ว (2561) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสุขภาพในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างมีรายได้น้อยจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำให้ต้องดิ้นรนหาเลี้ยงชีพ และไม่เห็นความสำคัญของการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากหลายๆ กิจกรรมของมายด์ฟูลฟาร์มจะมีนักท่องเที่ยวหรือที่เรียกว่าอาสาสมัครเข้าไปช่วยเหลือในกิจกรรมการเกษตรและกิจกรรมประเพณีต่างๆ ของชาวบ้าน และชาวบ้านก็มีความยินดีที่นักท่องเที่ยวเข้ามาช่วยงานในเทือกสวนไร่นา เพราะถือว่าได้ประโยชน์จากแรงงานอาสาสมัคร อีกทั้งชาวบ้านหลายคนก็อยากมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเกษตรต่างๆ ภายในชุมชนเพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบอีกว่า การเข้าพักในฟาร์มสามารถช่วยในเรื่องของการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นของชุมชนซึ่งมีความแตกต่าง ไม่เหมือนกับพื้นที่อื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแตกต่างจากบริบทของประเทศตะวันตก ซึ่งกลายเป็นสิ่งดึงดูดให้

นักท่องเที่ยวเข้ามาศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนและวิถีแห่งจิตวิญญาณ ดังนั้น วัฒนธรรม และ ประเพณีท้องถิ่น ตลอดจนการดำเนินชีวิตประจำวันแบบดั้งเดิมของชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่น จึงควรแก่การรักษาไว้ เพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ท้องถิ่น และยังเป็นสิ่งดึงดูดใจที่ทำให้นักท่องเที่ยว อยากรเดินทางมาท่องเที่ยว ดังนั้น แนวทางการบริหารจัดการออร์แกนิกฟาร์มสเตย์ที่เหมาะสม และสามารถนำไปปรับใช้กับชุมชนท่องเที่ยวอื่นๆ ด้วยนั้น คือ กิจกรรมฟาร์มสเตย์และท่องเที่ยว เชิงเกษตรกรรมเน้นวิถีชีวิตชุมชนและวิถีไทย ซึ่งในประเด็นนี้การวิจัยการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของ รัชฎาพร บุญเรือง (2564) ได้พบว่า ชุมชนมาบไพร จังหวัดนครนายกดึงดูดนักท่องเที่ยวโดยการ จัดกิจกรรมในรูปแบบของฐานการเรียนรู้ท่องเที่ยวเชิงเกษตร การผลิตอาหารพื้นบ้าน กลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์ ฯลฯ ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับธรรมชาติและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของ เกษตรกร ชนบทธรรมนิยม วัฒนธรรม ประเพณี รูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ และการประกอบอาชีพ การเกษตรที่หลากหลาย ทั้งสัมผัสกับวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ซึ่งในประเด็นนี้กองวิจัยการตลาด ทพท. (2559) เห็นว่า กลยุทธ์ส่งเสริมการตลาดและการนำเสนอการท่องเที่ยว กลุ่มท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และชุมชนควรเน้นการเป็นส่วนหนึ่งของแก่นแท้แห่งความเป็นไทย ผ่านความคิดที่ว่าทุก วัฒนธรรมนั้นได้ก่อร่างสร้างวิถี การดำเนินชีวิต และด้วยวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของไทยที่มี กุศโลบายและสร้างความเข้าใจเรื่องการใช้ชีวิต สิ่งนี้อาจจะเป็นสิ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับ ประสบการณ์อันแตกต่างและไม่เหมือนจากที่ไหนอย่างแท้จริง โดยผู้ประกอบการและชุมชนควร สร้างสรรค์กิจกรรมที่ทำให้กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศและชุมชน ได้สัมผัสประสบการณ์ที่ได้เป็น ส่วนหนึ่งกับชุมชนและเรียนรู้วัฒนธรรมไทยอย่างถ่องแท้ สามารถเรียนรู้ประเพณีร่วมไปกับการมี ประสบการณ์กับผู้คนในชุมชนอีกด้วย ซึ่ง Benur & Bramwell (2015) เสนอว่า ลักษณะเช่นนี้ จะก่อให้เกิดการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวให้ตอบรับกับความต้องการของผู้บริโภค และยังคงเป็น พื้นที่ที่มีอัตลักษณ์ของทรัพยากรท่องเที่ยวในชุมชนที่หลากหลายแต่ผสมผสานกลมกลืนกัน

6. องค์กรความรู้จากการวิจัย

ในปัจจุบันประเทศไทยยังขาดข้อมูลงานวิจัยและองค์ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบ ฟาร์มสเตย์ ทำให้การท่องเที่ยวแบบนี้ยังไม่ได้รับความสนใจและเป็นที่แพร่หลายของนักท่องเที่ยว ชาวไทย อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวออร์แกนิกฟาร์มสเตย์กลับเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว ต่างชาติ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวจากยุโรป อเมริกา และเอเชีย ทำให้การท่องเที่ยวออร์แกนิก ฟาร์มสเตย์มีโอกาสในการเติบโตและพัฒนา องค์กรความรู้จากงานวิจัยนี้เสนอถึงความสามารถใน

การจัดการท่องเที่ยวแบบออร์แกนิกฟาร์มสเตย์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและสรรพชีวิต มีกิจกรรมหลากหลายสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มสนใจ (Niche Tourists) เน้นการรับรู้หรือการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวพิเศษร่วมกัน เน้นทำความเข้าใจกับการท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง ซึ่งผู้ประกอบการสามารถจัดรูปแบบการท่องเที่ยวได้ หลากหลายมากขึ้นตามความพึงพอใจและความสนใจในแต่ละบุคคลหรือนักท่องเที่ยวแต่ละคน และเป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสามารถเลือกได้เอง ซึ่งสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาใช้ บริการและกลับมาใช้บริการอีก หรือชักชวนนักท่องเที่ยวอื่นๆให้มาท่องเที่ยวมากขึ้น และแม้แต่ ในภาวะวิกฤตของโรคระบาดโควิด 19 ซึ่งไม่มีนักท่องเที่ยว ทางฟาร์มสเตย์ก็ยังสามารถเลี้ยง ตัวเองได้ เนื่องจากเป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวันของฟาร์ม อีกประเด็นที่สำคัญ คือ กิจการฟาร์มสเตย์ต้องมีการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับความต้องการ ของชาวบ้านในชุมชน โดยมีผลกระทบต่อวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมท้องถิ่นให้ น้อยที่สุด ซึ่งถือเป็นความสำคัญของการท่องเที่ยวคุณภาพที่นับว่าเป็นกระบวนการที่คนใหม่ของ แนวคิดการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ที่เป็นการทำหายไปจากรูปแบบการท่องเที่ยวเดิมที่เป็นแบบ การท่องเที่ยวมวลชน (ลัดดา ศรีอัมพรเอกกุล และ ชีระวัฒน์ จันทิก 2561) ดังนั้น ผู้ประกอบการ ฟาร์มสเตย์หรือผู้ที่สนใจทำธุรกิจฟาร์มสเตย์ อาจหันมาพิจารณาถึงต้นทุนทางสังคมและ วัฒนธรรมของชุมชนเป็นสำคัญ แล้วประยุกต์ใช้รูปแบบการจัดการออร์แกนิกฟาร์มสเตย์ บ้าน ปางเติมมาเป็นแนวทางในการจัดการที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวและชาวบ้าน ในชุมชน ซึ่งนอกจากจะนำไปสู่เป้าหมายทางธุรกิจและเอื้อประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม สนใจและชาวบ้านในชุมชนแล้ว ยังเป็นการช่วยธำรงรักษาวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ชุมชนอีกด้วย

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ประกอบการ ชุมชน และระดับนโยบาย

1.1 ระดับผู้ประกอบการ ผู้ประกอบการฟาร์มสเตย์ควรให้ความสำคัญและประสาน ความต้องการของนักท่องเที่ยวและของชาวบ้านภายในชุมชนให้เกิดความสมดุลสอดคล้องกันให้ มากที่สุด โดยเปิดโอกาสให้ชาวบ้านในชุมชนได้มีกิจกรรมที่ได้รับผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับ การท่องเที่ยว เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน อีกทั้งผู้ประกอบการฟาร์มสเตย์ควรมี เครือข่ายฟาร์มสเตย์ที่มีกิจกรรมที่หลากหลายแตกต่าง เพื่อการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และการ ส่งต่อนักท่องเที่ยวที่มีความชอบความสนใจเฉพาะด้านที่แตกต่างกันออกไป

1.2 ระดับชุมชน ผู้นำชุมชน ควรให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวทั้งที่เกิดขึ้นแล้วในชุมชน และการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวใหม่ๆ เพิ่มขึ้น เพื่อเสนอทางเลือกที่หลากหลายแก่นักท่องเที่ยวให้มากขึ้น ส่วนชาวบ้านในชุมชนต้องช่วยกันอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อดั้งเดิมไม่ให้สูญหายไป เพราะสิ่งเหล่านี้ได้กลายเป็นสินค้าที่สำคัญสำหรับนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มสนใจ

1.3 ระดับหน่วยงานและนโยบาย หน่วยงานท้องถิ่นในระดับตำบล ระดับเทศบาล และระดับอำเภอควรให้การสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวสำหรับตลาดนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มสนใจมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำฟาร์มสเตย์ เพราะพื้นที่ในอำเภอสะเมิงโดยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่การเกษตร และไม่มีแหล่งท่องเที่ยวเด่นๆ มากนัก ในส่วนของนโยบายภาครัฐ รัฐควรสนับสนุนการท่องเที่ยวกระแสทางเลือกมากขึ้นนอกเหนือจากการท่องเที่ยวกระแสหลัก เพราะการท่องเที่ยวกระแสทางเลือกมีตลาดเฉพาะเป็นของตนเอง ซึ่งไม่จำเป็นต้องแบ่งส่วนแชร์จากการท่องเที่ยวตลาดกระแสหลัก และรัฐควรมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การท่องเที่ยวแบบฟาร์มสเตย์ให้มากขึ้น เนื่องจากแม้มีสถานการณ์ภายนอกมากกระทบต่อการท่องเที่ยว แต่กิจการฟาร์มก็ยังสามารถอยู่ได้ สามารถสร้างผลิตผลทางการเกษตรและอาหารให้แก่ชุมชนและประเทศชาติได้อย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้เน้นที่การบริการจัดการออร์แกนิกฟาร์มสเตย์เพื่อรองรับตลาดนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มสนใจในอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีเพียงออร์แกนิกฟาร์มสเตย์เดียวที่สามารถดำเนินธุรกิจไปได้อย่างต่อเนื่องทำให้ข้อมูลค่อนข้างจำกัด การศึกษาครั้งต่อไปอาจพิจารณาศึกษาฟาร์มสเตย์ที่มีความเฉพาะในลักษณะอื่นๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความต้องการตลาดนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มสนใจมากยิ่งขึ้น ซึ่งผลที่ได้สามารถนำมาเป็นข้อมูลในการเตรียมตัวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มสนใจในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2559). *โครงการศึกษาตลาดนักท่องเที่ยวความสนใจเฉพาะ: กลุ่มรักษาพยาบาล กลุ่มสุขภาพความงาม กลุ่มกอล์ฟ กลุ่มการแต่งงานและฮันนีมูน และกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและชุมชน* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มาร์เก็ต ไวส์.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2559. กลยุทธ์ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวกลุ่มสนใจเฉพาะ. *TAT Review*, 2(4), 12-31.
- กองวิจัยการตลาด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.). (2559). *Customize Your Experience* กลยุทธ์ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวกลุ่มสนใจเฉพาะ. *TAT Tourism Journal*, 4(2016), 32-49.
- ฉันทิช วรรณถนอม. (2552). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: วิรัตน์เอ็ดดูเคชั่น.
- ทัศนีย์ นาคเสนีย์, บุญอองงาม เอี่ยมศรีปลั่ง, และ เบญจพร แยมจำเมือง. 2564. การสร้างเครือข่ายทางการท่องเที่ยวเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการจัดการธุรกิจด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดลุ่มน้ำแม่กลอง. สืบค้นจาก http://www.elfhs.ssru.ac.th/benjaporn_ya/file.php/1/_._56_.pdf
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2552). *บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- ธนพฤกษ์ ชามะรัตน์, ดุษฎี आयวัฒน์, และอรนัลดดา ชินศรี. (2554). หมุดยึดคนกระจาย: เครือข่ายทางสังคมของนายหน้า แรงงานอีสาน. *วารสารลุ่มน้ำโขง*, 7(3), 27-52.
- นพชัย ฟองอิสสระ. (2559). รูปแบบการสร้างเครือข่ายทางสังคมของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและโฮมสเตย์กลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนา ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 7(2), 15-41.
- นิคม จารุมณี. (2544). *การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์. โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์.
- บงกชมาศ เอกเอี่ยม. (2546). ทุนสังคม: ความหมายและกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีเครือข่ายสังคมกับการพัฒนาชุมชน. *วารสารส่งเสริมและพัฒนา*, 13(1), 14-17.

- ภัทรพงศ์ อินทรกำเนิด, ภูมิพร ธรรมสถิตย์เดช, รุ่งโรจน์ กลมเดชเดชา, และ ธนพนธ์ ตั้งตระกูล. (2553). *ระบบนวัตกรรมรายสาขาเพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานความรู้และเชิงสร้างสรรค์: กรณีศึกษาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ.
- รัชฎาพร บุญเรือง. (2564). การท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนบ้านวังไทรมาบช้าง ตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 6(3), 404-419.
- ลัดดา ศรีอัมพรเอกกุล และ อีระวัฒน์ จันทิก. (2561). การท่องเที่ยวคุณภาพเพื่อนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์*, 4(1), 12-28.
- ศิริรณา ขาวผ่องอำไพ. 2550. *วิธีปฏิบัติที่ดีและความเชื่อมโยงกับชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวแบบฟาร์มสเตย์ กรณีศึกษา: สนิมานะฟาร์มสเตย์ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศุภมาส แหวนวิเศษ และ เจริญชัย เอกมาไพศาล. (2560). ปัจจัยแห่งความสำเร็จในกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนต้นแบบ การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาดำบลน้ำเขียว จังหวัดตราด. *วารสารธรรมศาสตร์*, 36(1), 66-95.
- สิริสุตานุยุตม, พระครู, พระใบฎีกา ธวัชชัย, จันทร์สม์ ตาปูลิง, และ จักรพงศ์ เพ็ญเวียง. (2560). *การเสริมสร้างเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัด และชุมชนในล้านนา* (รายงานการวิจัย). ลำพูน: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน.
- สุรีย์ จันทร์โมลี, วิราสิริรี วสีวีร์สิวี, ทิพย์สุคนธ์ ศรีลาธรรม, และ ศิริวรรณ วิเศษแก้ว. (2561). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสุขภาพ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี. *วารสารกรมการแพทย์*, 43(6), 126-131.
- Benur, A. & B. Branwell. (2015). Tourism Product Development and Diversification in Destinations. *Tourism Management*, 50(October), 213-224.

**ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการเรียนการสอน
ออนไลน์ ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาด
ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี ***
**The Efficiency and Effectiveness of Online Teaching and
Learning Management. during the COVID-19 Epidemic
Situation, Prince of Songkla University, Suratthani Campus**

วัฒนา นนทชิต, โสรดา พิจิต, ปภัสสร บุญเหลือ, ปุณรัตน์ อารมณฤทธิ,
ณัฐกาญจน์ เดชนุ่น, นัสสินี ปานเฉวง, และ อรอนงค์ หนูไทย
Wattana Nontachit, Sorada Pijit, Papatsorn Boonluae, Punnarat Aromrit,
Nattakan Datnun, Nutsinee Panchaweng, and Onanong Knouthai
คณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี
Faculty of Liberal Arts and Management Science
Prince of Songkla University, SuratThani Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: nontachit@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ 2) เพื่อศึกษา
ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนออนไลน์ 3) เพื่อศึกษาประสิทธิผลของการจัดการเรียน
ออนไลน์ 4) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการเรียนการสอนออนไลน์กับประสิทธิภาพ
และประสิทธิผลของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี

* ได้รับบทความ: 11 ตุลาคม 2564; แก้ไขบทความ: 21 มกราคม 2565; ตอปรับตีพิมพ์: 24 มกราคม 2565

ใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการศึกษาโดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักศึกษาทั้งหมดจำนวน 438 คนและได้ศึกษาจากประชากรทั้งหมดที่มีอยู่ วิเคราะห์ข้อมูลและสมมติฐานโดยใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการศึกษาพบว่า 1) ระดับการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ภาพรวมมีการบริหารจัดการอยู่ในระดับมาก 2) ประสิทธิภาพของการเรียนออนไลน์อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะผู้เรียนมีความรู้และประสบการณ์ใหม่เพิ่มขึ้น 3) ประสิทธิภาพของการเรียนออนไลน์อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะผู้เรียนมีทักษะทางปัญญาและมีทักษะพิสัย 4) การจัดการเรียนการสอนออนไลน์มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษา โดย 4.1) การจัดการเรียนการสอนออนไลน์ด้านแผนการสอน ด้านมาตรการและการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพ ด้านการประหยัดค่าใช้จ่าย และด้านผู้เรียนมีความรู้มีประสบการณ์ใหม่ 4.2) การจัดการเรียนการสอนออนไลน์ด้านมาตรการ การเรียนออนไลน์ การตรวจสอบ และการปรับปรุงมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผล ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และด้านการวิเคราะห์เชิงตัวเลขการสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ดังนั้นมหาวิทยาลัยควรมีการวางแผนและจัดการเกี่ยวกับมาตรการต่าง ๆ ที่มีรายละเอียดที่เข้าใจง่าย ทันสมัย และทั่วถึงเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลพร้อมกัน

คำสำคัญ: การจัดการเรียนการสอนออนไลน์; ประสิทธิภาพ; ประสิทธิผล; โรคติดเชื้อไวรัส

โคโรนา 2019

Abstract

The objectives of this research were 1) to study online teaching and learning management 2) to study the efficiency of online teaching and learning management. 3) to study the effectiveness of online teaching and learning management. 4) to study the relationship between learning and teaching management and the efficiency and effectiveness of online teaching and learning

management. This research was a quantitative and qualitative research using questionnaires. This research was a quantitative and qualitative research using questionnaires and in-depth interviews as a study tool with the target group being bachelor of public administration program students. Prince of Songkla University Suratthani Campus, 438 people. data and assumptions were analyzed using percentage, mean, standard deviation and pearson's correlation coefficient.

The results of the study found that 1) The level of online teaching and learning management overall, the university has a high level of management, especially in the online teaching and learning management measures. 2) The effectiveness of the online teaching and learning management is at a high level. 3) The effectiveness of online teaching and learning management is at a high level of learners have intellectual skills and range skills. 4) Online teaching management is related to efficiency and effectiveness. 4.1) Online learning in lesson plans, measures, online learning and improvement. Correlated with efficiency cost saving and learners have new experiences. 4.2) Online learning measures online learning, monitoring, and improvement are related to effectiveness in interpersonal skills and responsibility and in numerical analysis, communication and technology skills. So the universities should planning and managing various measures with details that are easy to understand and real time to achieve efficiency and effectiveness at the same time.

Keywords: online teaching and learning management, efficiency, effectiveness, Covid-19

1. บทนำ

ด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ COVID-19 ทั้งในและต่างประเทศ จากข้อมูลสถิติการติดเชื้อและเสียชีวิตจากกรมอนามัย (2564) สรุปข้อมูล ณ เดือนมิถุนายน 2564 มีผู้ติดเชื้อสะสมทั่วโลก 190,361,386 ราย หายแล้ว 125,517,796 ราย รักษาอยู่ในรพ. 60,753,271 ราย และเสียชีวิต 4,090,319 ราย ในประเทศปัจจุบันมีผู้ติดเชื้อสะสม 426,475 ราย หายแล้ว 296,427 ราย รักษาตัวอยู่ในรพ. 126,765 ราย และเสียชีวิตสะสม 3,502 ราย (กรมควบคุมโรค, 2564) ซึ่งจากสถิติข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความยากลำบากในการดำรงชีวิตรวมถึงการทำให้กิจกรรมบางอย่าง ต้องเปลี่ยนหรือถูกระงับไป สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่กำลังระบาดในขณะนี้มีความน่าวิตกกังวลและมีความเสี่ยงในการใช้ชีวิตมากขึ้นเพราะเชื้อโรคนี้สามารถแพร่กระจายได้ง่าย และบางคนที่ติดเชื้อก็ไม่ได้แสดงอาการทำให้ยากต่อการควบคุมโรค ผู้คนต้องระมัดระวังตัวและปฏิบัติตามมาตรการที่รัฐบาลประกาศออกมาอย่างเคร่งครัด เพื่อลดความเสี่ยงในการติดเชื้อและการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยจากประกาศของรัฐบาลทำให้แต่ละจังหวัดต้องหามาตรการที่จะรับมือกับการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้สั่งการและออกมาตรการที่จะใช้ภายในจังหวัดขึ้นมา

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีซึ่งปัจจุบันมีผู้ติดเชื้อสะสม 2,825 ราย (ข้อมูล ณ วันที่ 24 กรกฎาคม 2564) ทำให้ผู้ว่าราชการมีคำสั่งให้ปิดสถานศึกษาทุกแห่งในจังหวัด โดยห้ามมิให้มีการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และสามารถควบคุมไม่ให้เกิดการแพร่ระบาด หรือมีความเสี่ยงมากขึ้นภายในจังหวัด ซึ่งมาตรการที่ทางจังหวัดประกาศทำให้สถานศึกษาที่อยู่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีต้องปิดสถานศึกษาและให้มีการจัดการเรียนการสอนออนไลน์แทนการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2564)

จากประกาศของรัฐบาลและคำสั่งจากผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานี เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่ต้องถูกปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเนื่องจากการรวมตัวของนักศึกษาที่มากเกินไป ซึ่งอาจมีความเสี่ยงทำให้เกิดการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้ มหาวิทยาลัยจึงจำเป็นต้องมีการปรับรูปแบบการเรียนการสอนจากการเรียนการสอนในชั้นเรียนเป็นการเรียนออนไลน์ เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่จะเกิดขึ้นทำให้นอกจากการปรับรูปแบบการเรียนแล้วยังต้องมีการปรับตัวในหลายๆ ด้านทั้ง

นักศึกษา อาจารย์ บุคลากรต้องตื่นตัวมากขึ้นและระมัดระวังตัวในการใช้ชีวิตให้ปลอดภัย และยังคงมีการจัดการเรียนการสอนไปตามปกติเพียงแต่เปลี่ยนรูปแบบมาเป็นการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ ซึ่งในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ย่อมจะส่งผลกระทบต่อนักศึกษาที่จะต้องรับกับกฎใหม่จากรัฐบาล และการเรียนออนไลน์ผสมผสานกับการเรียนออฟไลน์ (Joesyiana, 2020)

การจัดการเรียนการสอนในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 โดยการใช้เทคโนโลยีระบบออนไลน์มาช่วยในการจัดการเรียนการสอน การส่งงานและการวัดผล ประเมินผล ทำให้ผู้เรียนสามารถดำเนินการตามหลักสูตรได้ แต่ปรับเปลี่ยนจากในห้องเรียนมาใช้ระบบออนไลน์ผ่านโปรแกรม แอปพลิเคชันต่าง ๆ เข้ามาช่วยในการจัดการเรียนการสอนให้สามารถดำเนินต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

จากงานวิจัยของวิลเลียมส์และซอว์เยอร์ Williams and Sawyer (2015) พบว่า ในด้านการศึกษา มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในสถาบันศึกษาอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาออนไลน์ (Online Learning) ทำให้นักศึกษาสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้และอำนวยความสะดวกในการทำชิ้นงาน (Thompson and Ku, 2006) นอกจากนี้ยังมีการนำเทคโนโลยี สารสนเทศมาใช้ในการเรียนรู้ร่วมกันทางออนไลน์ซึ่งมีผลทำให้เพิ่มระดับของความร่วมมือกันในการเรียนรู้ร่วมกันและสามารถกระตุ้นให้นักศึกษามีการเรียนรู้ร่วมกันเพิ่มมากขึ้น โดยนักศึกษาสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันไม่จำกัดเวลาและสถานที่

ลักษณะสำคัญของการเรียนการสอนแบบออนไลน์ คือ ผู้เรียนเป็นใครก็ได้ อยู่ที่ใดก็ได้ เรียนเวลาใดก็ได้ ตามความสะดวกของผู้เรียนเป็นสำคัญ มีสื่อทุกประเภทที่นำเสนอในเว็บไซต์ ไม่ว่าจะทั้งข้อความ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เสียง วิดีโอ(VDO) ซึ่งจะช่วยกระตุ้นความสนใจในการเรียนรู้ของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ทำให้ขอบเขตการเรียนรู้กว้างออกไปและทำให้ผู้เรียนกับผู้สอนสามารถติดต่อกันได้อย่างรวดเร็ว (จักรกฤษณ์ โปตาพล, 2563) ตลอดจนจากการศึกษาผลการวิจัยของเพลซ บี Pelz B. (2010) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนออนไลน์ที่ประสบความสำเร็จนั้นต้องมุ่งให้ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์และประสบความสำเร็จในการเรียนต้องมี 3 ประการ คือ 1) การยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ 2) การสอนแบบปฏิสัมพันธ์เสมือนเรียนอยู่ในห้องเรียนจริง และ 3) มีสภาพแวดล้อมหรือบรรยากาศการเรียนการสอนที่ดี ดังนั้นผู้สอนจำเป็นต้องคำนึงความสามารถของผู้เรียนแต่ละคนที่มีความแตกต่างกันทั้งความสามารถในการเรียนรู้ด้านเนื้อหาสาระวิชาและความสามารถในการใช้เทคโนโลยีด้วยเช่นกัน

จากสถานการณ์และกิจกรรมด้านการจัดการเรียนการสอนที่มีการเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งในประเทศและระดับจังหวัดในรูปแบบของมาตรการในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี (2564) ได้ดำเนินการยึดแนวปฏิบัติตามมาตรการในการเฝ้าระวังและป้องกันการแพร่ระบาดที่รุนแรงมากขึ้นโดยประกาศแนวทางการจัดการเรียนการสอนและการวัดและประเมินผลกรณีสถานการณ์ไม่ปกติของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อย่างต่อเนื่องตั้งแต่การเกิดสถานการณ์ในช่วงแรก (ปี 2563) ทำให้มีกระบวนการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ โดยเฉพาะหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตที่มีจำนวนนักศึกษามากกว่า 100 คนในแต่ละชั้นปี ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนในขณะที่มีสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด19 ที่ต้องมี การปรับเปลี่ยนลักษณะของกระบวนการจัดการเรียนเป็นการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ซึ่งการสอนรูปแบบดังกล่าวจะต้องเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลแก่ผู้เรียนอย่างแท้จริง

ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้สนใจศึกษาประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ ช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 เพื่อนำผลการวิจัยมาเป็นแนวทางในการปรับปรุง พัฒนา และวางแผนการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสอดคล้องกับสถานการณ์ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ของหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ของหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี
3. เพื่อศึกษาประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ของหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี
4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการเรียนการสอนออนไลน์กับประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้การวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพหรือแบบผสมผสาน พื้นที่และประชากรศึกษา คือ นักศึกษาสาขาการจัดการรัฐกิจ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี จำนวน 438 คน ซึ่งเป็นจำนวนประชากรทั้งหมดและได้ศึกษาประชากรทั้งหมดที่มีอยู่เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบ่งออกเป็น 4 ส่วนได้แก่ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 และประสิทธิผลของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ ช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะสำหรับการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 โดยใช้มาตรวัดแบบลิเคิร์ต 5 ระดับ (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2557) และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบ่งเป็น 3 ตอนได้แก่ ตอนที่ 1 การจัดการเรียนการสอน ตอนที่ 2 ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ตอนที่ 3 ประสิทธิผลของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัยโดยการทดสอบความเที่ยงตรง (Validity Test) ของแบบสอบถามมีค่าเท่ากับ 1.00 หมายความว่ามีความเที่ยงตรงสูงมาก และการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability Test) มีค่าเท่ากับ 0.96 หมายความว่ามีความเชื่อมั่นสูงมาก ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC คำนวณหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน โดยมีค่านัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

4. สรุปผลการวิจัย

ประชากรใช้ในการศึกษาวิจัยคือนักศึกษาชั้นปีที่ 1-4 หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต จำนวน 438 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 72.5 เพศชาย ร้อยละ 27.5 และนักศึกษาส่วนใหญ่พักอาศัยในหอพักภายนอกมหาวิทยาลัยคิดเป็นร้อยละ 48.1 และนักมีภูมิลำเนาจังหวัดสุราษฎร์ธานี ร้อยละ 44.4 ผลสัมฤทธิ์หลังการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ (ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2563) นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ส่วนใหญ่ตั้งแต่ 3.01 ถึง 4.00

ร้อยละ 54 ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่พอใจกับการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ในระดับมาก ร้อยละ 43.4 รองลงมาอยู่ที่ระดับปานกลาง ร้อยละ 34.9 โดยส่วนใหญ่ นักศึกษาใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการเรียนออนไลน์ ประเภทโทรศัพท์มือถือ ร้อยละ 88.4 สำหรับการนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์มีรายละเอียดดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอนออนไลน์ช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด

19 ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.73$) โดยเฉพาะประเด็นการออกมาตรการการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ จะเห็นได้ว่ามาตรการการจัดการเรียนการสอนเป็นเรื่องที่นักศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากเนื่องจากในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จำเป็นต้องปฏิบัติตามมาตรการที่ออกมาอย่างเคร่งครัดเพื่อป้องกันการแพร่ระบาด และลดความเสี่ยงของนักศึกษาในการติดเชื้อไวรัสโควิด 2019 ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ตัวแทนนักศึกษา (พิชญา มุสิเกต และ อมลณัฐ สังข์หุด, สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2563) ถึงกฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับที่หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตมีการดำเนินการตามประกาศของมหาวิทยาลัยอย่างเคร่งครัด

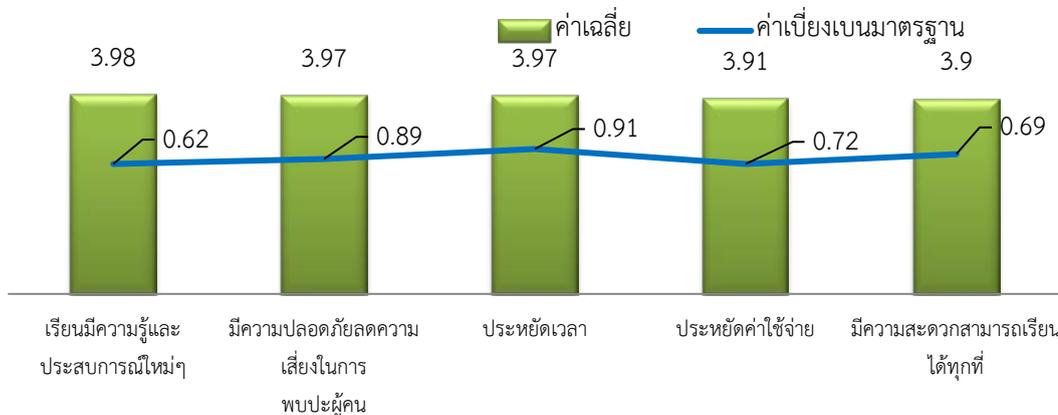
ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19

2. ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.95$) เรื่องที่มีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 สูงสุด คือ ผู้เรียนมีความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆ ($\bar{X}=3.98$) อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ มีความปลอดภัยลดความเสี่ยงในการพบปะผู้คน ($\bar{X}=3.97$) ด้านการประหยัดเวลา ($\bar{X}=3.97$) การประหยัดค่าใช้จ่าย ($\bar{X}=3.91$) และสุดท้าย คือ มีความสะดวกสามารถเรียนได้ทุกที่ ($\bar{X}=3.90$) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19

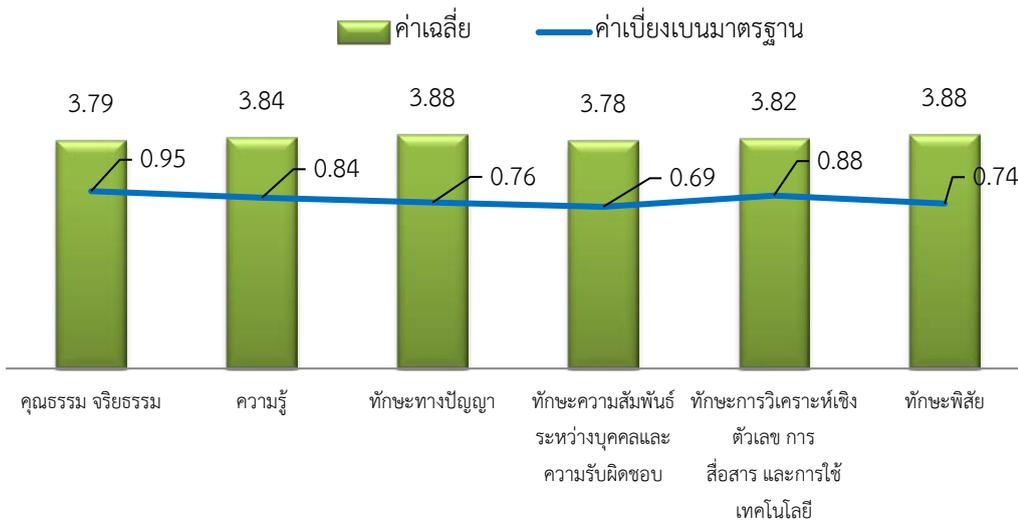
โดยเรื่องที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้เรียนมีความรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นมาก เนื่องจากภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 นักศึกษาต้องปรับตัวอย่างมากในการเรียนออนไลน์ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของนักศึกษา กล่าวคือ นักศึกษามีความรู้ มีประสบการณ์ใหม่ๆ ในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ตัวแทนนักศึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอนออนไลน์มีการใช้เทคนิคและวิธีการรวมถึงเครื่องมือสำหรับการเรียน

การสอนออนไลน์ให้เข้ากับสถานการณ์มากขึ้น โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยมีการจัดอบรมหลักสูตรเกี่ยวกับการใช้โปรแกรมสำหรับการเรียนการสอนออนไลน์แก่นักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนทำให้นักศึกษาส่วนใหญ่เกิดการตื่นตัวและมีทักษะด้านดิจิทัลมากยิ่งขึ้น

3. ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีระดับความคิดเห็นต่อการวัดผลปลายภาคเพื่อให้ได้มาซึ่งผลการเรียนที่บ่งชี้ถึงความรู้ความสามารถของนักศึกษาในระดับมาก ($\bar{X} = 3.92$)

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19

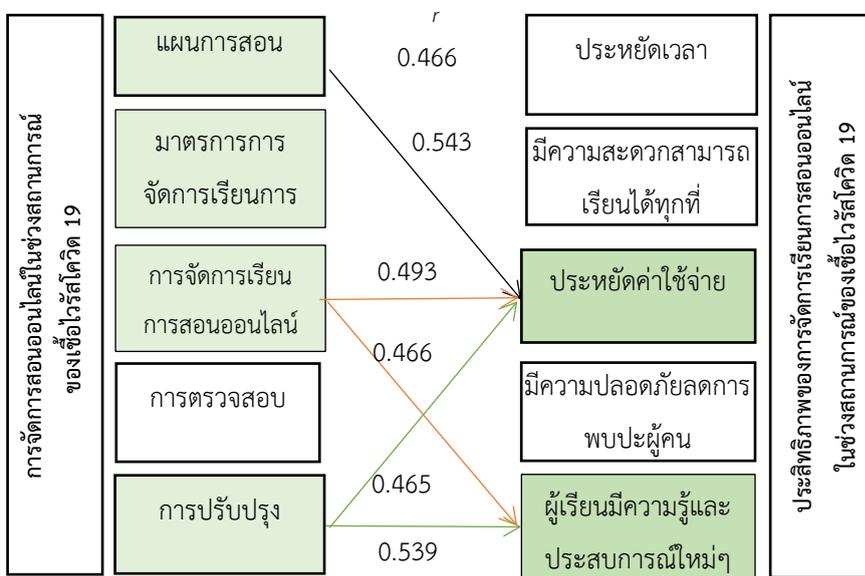

เนื่องจากในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ผนวกกับการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ทำให้นักศึกษามีระดับความคิดเห็นต่อการวัดผลปลายภาคที่จะเป็นการวัดความรู้ความเข้าใจของนักศึกษาจากการเรียนออนไลน์มาตลอด 1 ภาคเรียนมากที่สุด และจากการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ ด้านทักษะพิสัย นักศึกษามีความคิดเห็นว่าจะสามารถนำองค์ความรู้ไปปฏิบัติในการทำงานในอนาคตได้ ($\bar{X} = 3.90$) การศึกษาดังกล่าวสอดคล้องตามประเด็นการสัมภาษณ์ตัวแทนนักศึกษา (พิชญา มุสิเกตุ และ อมลณัฐ สังข์หุด, สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2563) ด้านประสิทธิผลที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอนโดยเฉพาะการเกิดผลการเรียนรู้ตามมาตรฐานของหลักสูตร

รัฐประศาสนศาสตร์บัณฑิตที่ให้ความสำคัญกับการปรับตัวและการแสวงหาทักษะในการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับรายวิชาต่าง ๆ ที่คณาจารย์ออกแบบการเรียนการสอนในลักษณะ Active Learning

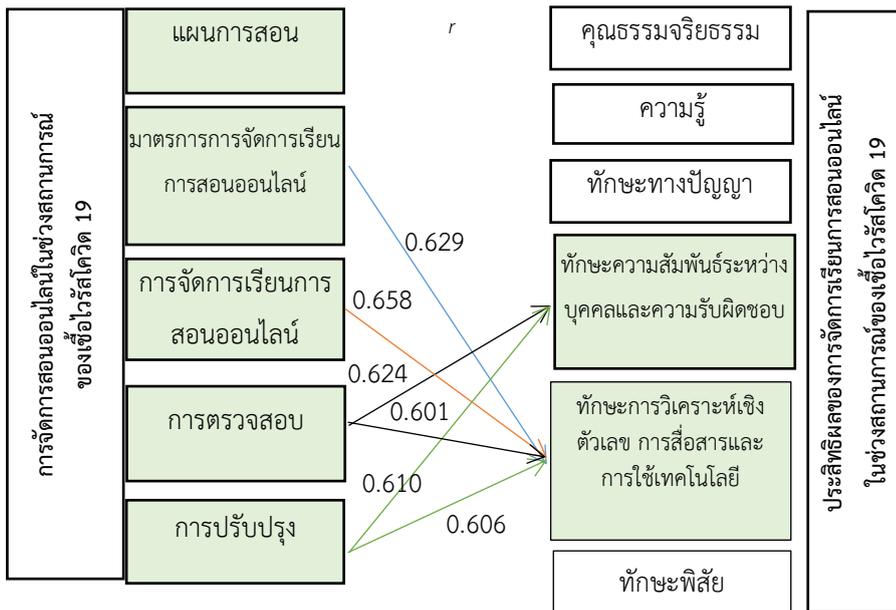
4. ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการเรียนการสอนออนไลน์กับประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ผลการศึกษาพบว่ามีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง (0.643) รายละเอียดตามภาพที่ 1 การพิจารณาวิเคราะห์จากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ที่สามารถอธิบายค่าความสัมพันธ์ได้ (เกิน 0.3 ขึ้นไป) พบว่า 1) ประสิทธิภาพด้านการประหยัดค่าใช้จ่าย มีความสัมพันธ์และเกิดจากการปรับปรุง แผนการสอน และกระบวนการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ และ 2) ประสิทธิภาพด้านผู้เรียนมีความรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ มีความสัมพันธ์และเกิดจากกระบวนการจัดการเรียนการสอนออนไลน์และการปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนออนไลน์

ภาพที่ 1. ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการเรียนการสอนออนไลน์กับประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19

5. ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการเรียนการสอนออนไลน์กับประสิทธิผลของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ผลการศึกษาในภาพรวมพบว่า มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง (0.628) การพิจารณาวิเคราะห์จากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ที่สามารถอธิบายค่าความสัมพันธ์ได้ (เกิน 0.3 ขึ้นไป) พบว่า 1) ประสิทธิภาพด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ มีความสัมพันธ์และเกิดจากการตรวจสอบและการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ และ 2) ประสิทธิภาพด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี มีความสัมพันธ์และเกิดจากมาตรการการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ และกระบวนการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ ตลอดจนการตรวจสอบและการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ รายละเอียดตามภาพที่ 2

ภาพที่ 2. ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการเรียนการสอนออนไลน์กับประสิทธิผลของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19

จากความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 กับประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ และความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 กับ

ประสิทธิผลของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ ผู้วิจัยสามารถพัฒนาสรุปเป็นต้นแบบเพื่อสร้างองค์ความรู้และเสนอแนะแนวทางในการจัดการด้านการเรียนการสอนสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 19 ได้อย่างเหมาะสมกับบริบททั้งภายในและภายนอกโดยเฉพาะสามารถออกแบบรูปแบบวิธีการด้านการเรียนการสอนออนไลน์ที่ทำให้นักศึกษาเกิดผลลัพธ์การเรียนรู้และในขณะเดียวกันทำให้เกิดประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. การจัดการเรียนการสอนออนไลน์มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 19 ผลการศึกษา พบว่าการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ ด้านแผนการสอน มาตรการการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ การจัดการเรียนการสอนออนไลน์และการปรับปรุงมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพของการเรียนการสอนออนไลน์ กล่าวคือ จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 19 ทำให้มีการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ ทั้งแผนการสอน ที่มีการปรับเปลี่ยน มาตรการที่ออกมาในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของการจัดการเรียนการสอนที่เปลี่ยนเป็นรูปแบบออนไลน์ และการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนส่งผลต่อประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 19 ทำให้นักศึกษาประหยัดค่าใช้จ่ายเนื่องจากมหาวิทยาลัยมีการลดค่าเทอมและค่าหอพักในกำกับ ประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง และผู้เรียนมีความรู้ประสบการณ์ใหม่จากการจัดการเรียนการสอนออนไลน์

ผลการศึกษาสอดคล้องกับทฤษฎีของ Jittalo, Arawan, & Thanok (2016) กล่าวว่า ประสิทธิภาพการเรียนเกิดจากการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างมีความสุขมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการเรียนรู้ของนักเรียนซึ่งสอดคล้องตามผลการศึกษาในประเด็นด้านผู้เรียนมีความรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ โดยเฉพาะการเรียนรู้และการค้นคว้าปรากฏการณ์ต่าง ๆ ด้วยตนเองมากขึ้นตลอดจนนักศึกษาได้มีเวลาอยู่กับครอบครัวมากขึ้น

สำหรับประสิทธิภาพด้านการประหยัด สอดคล้องกับแนวความคิดของ เอ็ดดูเคชั่นเซ็นเตอร์ (2561) พบว่า ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนผ่านทางอินเทอร์เน็ต โดยอยู่ในรูปแบบของคอมพิวเตอร์ เป็นการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่บวกเข้ากับเครือข่ายอินเทอร์เน็ต สร้างการศึกษาที่มีปฏิสัมพันธ์คุณภาพสูง โดยไม่จำเป็นต้องเดินทาง เกิดความสะดวกและเข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว ทุกสถานที่ทุกเวลา เป็นการสร้างการศึกษาตลอดชีวิตให้กับประชากร สอดคล้องกับการ

สัมภาษณ์ตัวแทนนักศึกษาด้านประสิทธิภาพถึงประเด็นการประหยัดค่าเดินทางมากที่สุด ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายด้านอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการเรียนและในการเรียนออนไลน์ทำให้มีประสบการณ์ใหม่ๆ เกิดขึ้นทั้งการใช้แอปพลิเคชันใหม่ ๆ เพิ่มเติมจากเดิม โดยเฉพาะเรื่องการบริหารเวลา การวางแผนในการใช้ชีวิตกับการเรียนออนไลน์ที่ต้องมีความรับผิดชอบสูง

ผลการศึกษายังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพโรจน์ ตรีธรรนากุล, ไพบุลย์ เกียรติโกมล, และ เสกสรร แยมพิณีจ (2546) เรื่องการเรียนการสอนแบบออนไลน์ เป็นทางเลือกหนึ่งในการนำเทคโนโลยีใหม่มาใช้ แก้ปัญหาในเรื่องข้อจำกัดทางด้านสถานที่ ผู้เรียนสามารถเรียนได้ที่บ้านหรือที่ไหนก็ได้ การเรียนการสอนแบบออนไลน์ ถือเป็นทางเลือกหนึ่งในการนำเทคโนโลยีใหม่มาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพได้ โดยเฉพาะด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ทำให้ผู้สอนเกิดการตื่นตัวในการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงประสบการณ์หรือเทคนิคการใช้เครื่องมือโปรแกรมเกี่ยวกับการสอนออนไลน์มากขึ้นเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในองค์กรระดับหลักสูตร คณะและวิทยาเขตมากขึ้น

2. การจัดการเรียนการสอนออนไลน์มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 19 ผลการศึกษา พบว่าการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ด้านมาตรการการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ การจัดการเรียนการสอนออนไลน์ การตรวจสอบและการปรับปรุงมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ ด้าน ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลขการสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี กล่าวคือ จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 19 ทำให้มีการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ มาตรการที่ออกมาในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 19 การจัดการเรียนการสอนที่เปลี่ยนเป็นรูปแบบออนไลน์ การตรวจสอบโดยการทบทวนเนื้อหาหลังเรียน งานที่ได้รับมอบหมายมา และการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน ทั้งการเตรียมความพร้อมในการเรียนคาบถัดไปและการตรวจดูว่าอุปกรณ์สื่อสารของเราให้พร้อมสำหรับการเรียนคาบถัดไป ส่งผลต่อประสิทธิผลของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 19 ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ นักศึกษามีส่วนร่วมกับชั้นเรียนขณะเรียนและมีส่วนร่วมกับกลุ่มของตนเองในการเรียนการทำงานต่างๆ ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้ เทคโนโลยีสำหรับการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ นักศึกษามีความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงตัวเลข นักศึกษาสามารถใช้สื่อสารสนเทศเพื่อสืบค้นข้อมูล ทำรายงานและนำเสนอรายงานในช่วงการจัดการเรียนการสอนออนไลน์

สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุเนตร สืบคำ (2552) พบว่าการเรียนการสอนผ่านเว็บทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในบทเรียนมากขึ้น ทำให้ผู้เรียนมีทักษะความรับผิดชอบมากขึ้น และการส่งเสริมให้มีการติดต่อสื่อสารได้ตลอดเวลา โดยนำระบบ E-learning มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนร่วมกับการเรียน มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมในแต่ละรายวิชา มีเนื้อหาการเรียนที่น่าสนใจทั้ง ข้อความ เสียง รูปภาพ ภาพเคลื่อนไหว ผู้สอนสามารถจัดการเนื้อหาและกิจกรรมในการเรียน เช่น การสร้างรายวิชา สร้างบทเรียน ดาวน์โหลดข้อมูล กำหนดระยะเวลาในการเรียน กำหนดกิจกรรมในการเรียนการสอน การส่งงานและการส่งงาน การสร้างข้อสอบ การวัดและประเมินผลความรู้ของนักเรียนผ่านระบบได้

ผลการศึกษายังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hikmat, Hermawan, Endang, Aldim, & Irwandi (2020) พบว่า การจัดการเรียนการสอนออนไลน์แสดงให้เห็นว่านักศึกษาปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายเพิ่มมากขึ้นแสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพในระหว่างการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ที่เป็นการจัดการเรียนการสอนออนไลน์เพื่อป้องกันโควิด 19 จากการแพร่ระบาดที่เกิดขึ้น

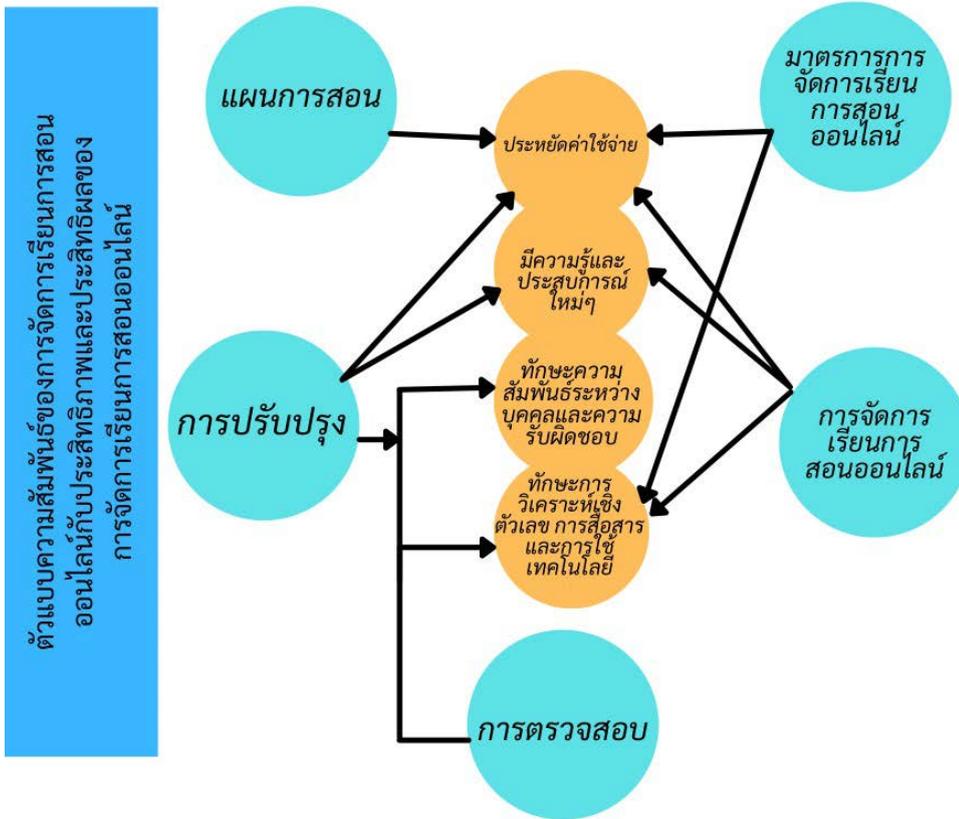
สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชรินทร์ ตั้งพานทอง (2560) โดยศึกษาปัจจัยความสำเร็จของเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนออนไลน์เพื่อเสริมการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่าปัจจุบันคุณภาพ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณภาพของระบบ ด้านคุณภาพสารสนเทศ และด้านคุณภาพการบริการ มีอิทธิพลต่อการใช้งานและความพึงพอใจของผู้ใช้งานบทเรียนออนไลน์โดยเฉพาะคุณภาพด้านระบบที่จำเป็นต้องอาศัยทักษะในการใช้เทคโนโลยี และทักษะการวิเคราะห์ต่างๆเพื่อทำความเข้าใจกับบทเรียนโดยผ่านช่องทางออนไลน์

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

การสร้างตัวแบบความสัมพันธ์ของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์กับประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการทดสอบสมมติฐานของการวิจัยที่แสดงถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรต้นและตัวแปรตามโดยการพิจารณาค่าความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างตัวแปร จากผลการทดสอบความสัมพันธ์แสดงให้เห็นถึงทิศทางและแนวโน้มที่เชื่อมโยงและมีอิทธิพลต่อกันระหว่างตัวแปรด้านการจัดการเรียนการสอนซึ่งเป็นบทบาทของมหาวิทยาลัยนำไปสู่การเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลซึ่งเกิดขึ้นกับตัวนักศึกษาในฐานะผู้เรียนในด้าน

ต่าง ๆ จากผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ตามสมมติฐาน ผู้วิจัยพัฒนาสู่ตัวแบบแสดงถึงแนวทาง และทิศทางการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ให้เกิดประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพสูงสุดตามภาพที่ 4

ภาพที่ 4. ตัวแบบความสัมพันธ์ของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์กับประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์

จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ได้ ประกอบด้วย แผนการสอน มาตรการ การจัดการเรียนการสอนออนไลน์ การจัดการเรียนการสอนออนไลน์ และการปรับปรุง มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ ประกอบด้วย ประหยัดค่าใช้จ่ายและมีความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆ และการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ได้ ประกอบด้วย แผนการสอน มาตรการการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ การจัดการเรียน

การสอนออนไลน์ การตรวจสอบและการปรับปรุง มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ ประกอบด้วย ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ผลการวิจัยในภาพรวมสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ตัวแทนนักศึกษาที่กล่าวว่า

“การเรียนออนไลน์ทำให้ประหยัดค่าเดินทาง มีประสบการณ์ใหม่ๆในการใช้แอปพลิเคชันใหม่ๆเพิ่มเติมจากเดิมรวมถึงการบริหารเวลาได้มีการพูดคุยและมีปฏิสัมพันธ์กับห้องเรียนและกลุ่มเรียนและการเรียนออนไลน์ทำให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้นสามารถวิเคราะห์ตัวเลขอย่างง่ายได้ด้วยตนเอง”

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผลจากการศึกษาระดับความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ ช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ซึ่งเรื่องที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มาตรการการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ โดยเฉพาะมาตรการในระดับมหาวิทยาลัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหรือปรับปรุงการบริหารให้ดียิ่งขึ้น

1.2 ผลจากการศึกษาระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ ช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ซึ่งเรื่องที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้เรียนมีความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆ โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ซึ่งสามารถนำไปปรับปรุง พัฒนา การบริหารหลักสูตรให้ดียิ่งขึ้น

1.3 ผลจากการศึกษาระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิผลของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ ช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ซึ่งเรื่องที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้เรียนมีทักษะทางปัญญา โดยเฉพาะเรื่องนักศึกษาได้มีการวัดผลปลายภาค และทักษะพิสัย โดยเฉพาะเรื่องการนำความรู้ไปปฏิบัติในการทำงานในอนาคต การจัดการเรียนการสอนออนไลน์ จะเป็นการปรับตัวให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้ในขณะที่มีการแพร่ระบาดโควิด 19 ซึ่งจะทำให้นักศึกษาได้ใช้เทคโนโลยีมากขึ้นโดยทักษะนี้จะเป็นทักษะสำคัญที่จะนำไปปรับใช้กับการทำงานในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะทางวิชาการเพื่อทำการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการขยายขอบเขตของประชากรที่ทำการศึกษาให้กว้างขึ้น เช่นเปรียบเทียบกับหลักสูตรอื่น หรือมหาวิทยาลัยอื่น เพื่อจะได้เปรียบเทียบความสัมพันธ์ ความแตกต่างของผล การศึกษาได้ เพื่อจะนำไปสู่การพัฒนา การปรับปรุง และการวางแผนการบริหารจัดการให้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมโรค. (2564). *สถานการณ์ในประเทศไทยผู้ติดเชื้อรายใหม่และสะสม*. [เว็บไซต์]. สืบค้นจาก https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/?fbclid=IwAR1S8DiN9nnH6BbhDBpg3TLt-S6ERWmjAtzuSGL3c_ajK9Jy L0oh-kO0g1o.
- จักรกฤษณ์ โปตาพล. (2563). การจัดการเรียนรู้ออนไลน์ : วิธีที่เป็นไปทางการศึกษา. สืบค้นจาก <https://slc.mbu.ac.th/article/28181/%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%88%E0%B8%B1%E0%B8%94%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%80%E0%B8%A3%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%99%E0%B8%A3%E0%B8%B9%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%AD%E0%B8%99%E0%B9%84%E0%B8%A5/>
- ชนินทร์ ตั้งพานทอง. (2560). *ปัจจัยที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนออนไลน์เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอน* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2557). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS* (พิมพ์ครั้งที่ 13). นนทบุรี: เอส.อาร์.พี.рінตั้ง แมสโปรดักส์.
- พิชญา มุสิเกตุ, และ อมลณัฐ สังข์มุด, สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2563.
- ไพโรจน์ ธีรธนากุล, ไพบุลย์ เกียรติโกมล, และ เสกสรร แยมพิณิจ. (2546). *การออกแบบและการผลิตบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน สำหรับ e-learning*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.
- มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี. (2564). *ประกาศมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี เรื่อง แนวทางการจัดการสอนและการวัดและประเมินผลกรณีสถานการณ์ไม่ปกติของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)*. สืบค้นจาก <http://www.surat.psu.ac.th/UserFiles/File/dawanee/.pdf>

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุราษฎร์ธานี. (2564). คำสั่งจังหวัดสุราษฎร์ธานีเรื่องมาตรการ
เร่งด่วนในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019. สืบค้นจาก
http://123.242.172.6/covid19_surat/index.php.

สุนทร สืบคำ. (2552). ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการเรียนการสอนผ่านเว็บด้วยโปรแกรม
มูเดิ้ล (รายงานการวิจัย). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

เอ็ดดูเคชั่น เซ็นเตอร์. (2561). การเรียนการสอนแบบออนไลน์ (Online learning) คืออะไร.
สืบค้นจาก

<https://www.educatorroundtable.org/%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%80%E0%B8%A3%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%99%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%AA%E0%B8%AD%E0%B8%99%E0%B9%81%E0%B8%9A%E0%B8%9A%E0%B8%AD%E0%B8%AD%E0%B8%99%E0%B9%84%E0%B8%A5/>

Hikmat, Hermawan, Endang, Aldim, & Irwandi. (2020). *Effectiveness of Online Learning during the Covid-19 Pandemic, Period An Online Survey*, UIN: Sunan Gunung Djati Bandung.

Jittalo, I., Arawan, W., & Thanok, S. (2016). Factors Influencing Pleasant Learning of Prathom Suksa 6 Students under Buriram Primary Education Service Area Office. *Educational Evaluation Journal*, 22(1), 386 –396.

Joesyiana, K. (2020). The Effectiveness of Online Classes during The Covid-19 Pandemic (Case Study: Students of the Management Study Program of Persada Bunda). *Media Bina Ilmiah*, 15(2), 4045-4056.

Pelz B. (2010). (My) Tree Principles of Effective Online Pedagogy. *J Asynchronous Learn Netw*, 14(1), 103-116.

Thompson, L., & Ku, H.-Y. (2006). A Case Study of Online Collaborative Learning. *The quarterly review of distance education*, 7(4), 361-375.

Williams, B. K., & Sawyer, S. C. (2015). *Using Information Technology : A Practical Introduction to Computers & Communications*. New York: McGraw-Hill-Education.

การแข่งขันทางการเมืองและเครือข่ายทางการเมือง:
บทวิเคราะห์กรณีการเลือกตั้ง
นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง พ.ศ. 2563 *
Political Competition and Political Network:
The Analysis of Lamphang's Chief Executive of the
Provincial Administration Organization Election in 2020

ณัฐพงษ์ คันธรส

Nattapong Kantaros

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

Faculty of Humanities and Social Sciences, Lamphang Rajabhat University

Email: Nattapong.lpru@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การแข่งขันทางการเมืองท้องถิ่นในการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง ในช่วงกว่า 1 ทศวรรษที่ผ่านมา โดยอาศัยมุมมองทางทฤษฎีการเลือกตั้งทางการเมือง และเครือข่ายทางการเมืองเชิงโครงสร้างของการเมืองระดับชาติที่มีอิทธิพลต่อการแข่งขันทางการเมืองในการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง พ.ศ. 2563 ผลการศึกษาพบแง่มุมที่สำคัญประการหนึ่งว่า กลุ่มการเมืองท้องถิ่น หรือกลุ่มการเมืองที่มีพรรคการเมืองระดับชาติให้การสนับสนุน มีความสามารถในการแข่งขันทางการเมือง รวมทั้งการวางเครือข่ายทางการเมืองในการช่วงชิงตำแหน่ง และการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง ซึ่งกล่าวได้ว่าการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด

* ได้รับบทความ: 21 มิถุนายน 2564; แก้ไขบทความ: 4 กันยายน 2564; ตอปรับตีพิมพ์: 8 กันยายน 2564

ลำปาง พ.ศ. 2563 กลุ่มการเมืองที่มีพรรคการเมืองระดับชาติและมีเครือข่ายทางการเมืองในจังหวัดลำปางมีบทบาทสำคัญและมีผลต่อชัยชนะในการเลือกตั้ง

คำสำคัญ: การแข่งขันทางการเมือง; เครือข่ายทางการเมือง; การเลือกตั้ง; นายองค์การบริหารส่วนจังหวัด; จังหวัดลำปาง

Abstract

The purpose of this article is to review the competition of local politics in the election of the Chief Executive of Lampang Provincial Administration Organization during the past decade. The review is based on the perspectives in the political competition and the structural political network of the national politics which have influence on the political competition in the election of the chief executive of Lampang Provincial Administration Organization in 2020. The study results revealed one important aspect that the local political groups or the political groups which received support by the national political parties were capable in political competition and in arrangement of political network to run for the position. The result of the election of the Chief Executive of Lampang Provincial Administration Organization in 2020 demonstrated that the political groups with support from the national political parties and with political networks in Lampang Province played important roles and these factors had effects on the election result.

Keywords: political competition; political network; election; chief executive of provincial administration organization; Lampang province

1. บทนำ

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยย่อมมีความเกี่ยวข้องกับการแข่งขันการเลือกตั้งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความท้าทายที่สำคัญของการเลือกตั้งนั้นคือผลคะแนนที่ประชาชนได้เลือกตั้งการแข่งขันทางการเมืองจึงมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นแม้ในสนามการเลือกตั้งท้องถิ่นนั้นสิ่งที่ไม่อาจปฏิเสธได้ การระดมทรัพยากรไม่ว่าจะเป็นคะแนนเสียง เครือข่ายทางการเมือง กลุ่มบุคคลเพื่อต้องการเสียงสนับสนุนจากประชาชนเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองในระดับท้องถิ่น รวมทั้งอาจสามารถกำหนดผลของชัยชนะในการเลือกตั้งในแต่ละครั้งได้

บริบทของการแข่งขันทางการเมืองในการเลือกตั้งท้องถิ่นภายหลังจากการรัฐประหารของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ตั้งแต่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 นั้น ทำให้การเลือกตั้งระดับชาติและการเลือกตั้งท้องถิ่นได้ถูกเลื่อนออกไป นับเป็นปรากฏการณ์ของกระแสการจัดการเลือกตั้งท้องถิ่นที่เกิดขึ้นอีกครั้ง เมื่อมีการกำหนดให้มีการเลือกตั้งท้องถิ่นสำหรับองค์การบริหารส่วนจังหวัดในวันที่ 20 ธันวาคม 2563 รวมระยะเวลาเกือบ 8 ปี และเกิดขึ้นพร้อมกันทั่วประเทศ และบริบท ที่ผู้สมัคร (Candidate) หลายคนได้เปิดตัวพร้อมกับเครือข่ายทางการเมืองที่ถูกถ่ายทอดจากสนามการเลือกตั้งระดับชาติลงสู่สนามการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น (หทัยกาญจน์ ตรีสุวรรณ, 2563)

ความตื่นตัวของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนได้เริ่มมีมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางการรับรู้ทางการเมืองที่คนรุ่นใหม่ได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองมากยิ่งขึ้น ผ่านการตระหนักรู้และมองว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นมีความจำเป็นอย่างมากในการสร้างองค์การทางการเมืองขึ้นมาเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการระดมสรรพกำลังของมวลชนผู้สนับสนุนเพื่อสนับสนุนบุคคลใดบุคคลหนึ่งเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองในระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น (อโณทัย วัฒนาวพร และ พินสุตา วงศ์อนันต์, 2561)

อย่างไรก็ตาม ความท้าทายในการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปางครั้งนี้จึงอยู่ที่การมีผู้สมัครรับเลือกตั้งจำนวนหลายราย และผู้สมัครแต่ละรายล้วนมีเครือข่ายและสายสัมพันธ์ทางการเมือง รวมทั้งการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่ถูกเว้นว่างจากการเลือกตั้งมาหลายปี และบริบททางการเมืองระดับชาติที่เปลี่ยนแปลงไปมีพรรคการเมืองใหม่เกิดขึ้นในการประกาศลงสนามเลือกตั้งทางการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่น ส่งผลให้บริบททางการเมืองการแข่งขันทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของจังหวัดลำปางมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น ภูมิทัศน์ทางการเมืองท้องถิ่นหรือแม้กระทั่งการรณรงค์ทางการเมืองในการหาเสียงเลือกตั้งจึงมีความสนใจ

รวมทั้งสนามทางการเมืองในท้องถิ่นจังหวัดลำปางที่มีผู้สมัครรับเลือกตั้งจำนวนมากหลายราย มีเครือข่ายทางการเมืองในจังหวัดลำปางที่ซับซ้อน กอปรกับกระแสทางการเมืองภาคประชาชนที่ให้ความสำคัญกับการเลือกตั้งมากขึ้น ฉะนั้นการแข่งขันทางการเมืองและเครือข่ายทางการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง จึงมีผลต่อคะแนนเสียงและผลการเลือกตั้งอย่างมีนัยสำคัญ

อย่างไรก็ตาม บทความวิชาการเรื่องนี้จึงมุ่งวิเคราะห์การแข่งขันทางการเมืองท้องถิ่นในการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง ในช่วงกว่า 1 ทศวรรษที่ผ่านมา โดยอาศัยมุมมองทางการเมืองวิเคราะห์การแข่งขันทางการเมือง และเครือข่ายทางการเมืองเชิงโครงสร้างของการเมืองระดับชาติที่มีอิทธิพลต่อการแข่งขันทางการเมืองในการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง พ.ศ. 2563 ภายใต้บริบททางการเมืองท้องถิ่นที่มีการเปลี่ยนแปลงโดยอาศัยแนวคิดระบบอุปถัมภ์และโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เพื่อเข้าใจถึงโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางการเมืองและระบบอุปถัมภ์ที่เป็นเครือข่ายทางการเมืองระดับท้องถิ่นที่มีอยู่ รวมทั้งแนวคิดเครือข่ายทางการเมือง และแนวคิดกลุ่มการเมือง และการแข่งขันทางการเมืองเป็นกรอบในการวิเคราะห์ในงานเขียนชิ้นนี้

2. แนวคิดทฤษฎีและพื้นฐานการวิเคราะห์

การแข่งขันทางการเมืองและเครือข่ายทางการเมืองนั้น บนพื้นฐานการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นนั้นจำเป็นต้องอาศัยแนวคิดและทฤษฎีที่มีความหลากหลายเพื่อทำความเข้าใจรูปแบบโครงสร้างทางการเมืองในท้องถิ่น รวมทั้งการแข่งขันในการเลือกตั้งท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดตัวผู้สมัคร (Candidate) หรือแม้กระทั่งการแสวงหาความร่วมมือทางการเมือง การประสานความร่วมมือในท้องถิ่น ซึ่งต้องอาศัยทั้งความสัมพันธ์ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ ความสัมพันธ์ทางอำนาจซึ่งเชื่อมโยงกับระบบอุปถัมภ์ การวางเครือข่ายทางการเมืองของพรรคการเมืองระดับชาติหรือกลุ่มการเมืองที่มีพลังในท้องถิ่น กลุ่มย่อยทางการเมือง โดยนำเสนอแนวคิดทฤษฎีที่เป็นพื้นฐานการวิเคราะห์ ดังนี้

2.1 แนวคิดระบบอุปถัมภ์ และโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

ระบบอุปถัมภ์ (Patronage System) เป็นแนวคิดที่อธิบายเชิงโครงสร้างสังคมการเมือง วัฒนธรรมของไทยในการเมืองระดับชาติและท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี อันเนื่องมาจากค่านิยมของสังคมไทยที่ผูกติดอยู่กับการอุปถัมภ์เกี่ยวคู่ซึ่งกันและกัน การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์

ที่เกิดขึ้นระหว่างกัน ซึ่งอาจจะเป็นในรูปแบบของวัตถุ หรือความคิด ความเชื่อของบุคคลสองฝ่าย นั่นคือผู้อุปถัมภ์อยู่ในตำแหน่งที่สูงกว่าทำหน้าที่เป็นที่พึ่งให้กับอีกบุคคลหนึ่งเรียกว่า ผู้ถูกอุปถัมภ์ โดยทั้งสองฝ่ายยินยอมพร้อมใจมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในลักษณะที่เท่าเทียมหรือไม่เท่าเทียมกันก็ได้ เป็นลักษณะที่เกิดขึ้นในสังคมไทย และมักกำหนดสถานะของบุคคลลดหลั่นกันลงไปจากบนลงมาสู่ล่าง (พิชาย รัตนติลก ณ ภูเก็ต, 2552; อคิน รพีพัฒน์, 2546 อ้างใน ฉัตรชัย เล็กบุญแถม และ อติพร เกิดเรื่อง, 2562) รวมทั้งระบบอุปถัมภ์ว่าเป็นความพยายามในการจัดระเบียบทางสังคมของไทยโดยอาศัย เส้นสายเพื่อกำหนดตำแหน่งหน้าที่ (Hank, 1962) นอกจากนี้ ในสังคมที่อยู่ห่างไกลไม่ว่าจะในชนบท ท้องถิ่น ยังมีระบบที่เรียกว่าพ่อเลี้ยงที่คอยช่วยเหลือให้ความดูแล (ปรีชา คุวินทร์พันธ์, 2555) ซึ่งแนวคิดนี้เป็นรากฐานหนึ่งที่เกิดขึ้นของ โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจในท้องถิ่นในระบบอุปถัมภ์ที่มีแบบแผนความสัมพันธ์ที่มีระหว่างผู้ที่มีอำนาจมากกว่า กับผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่า และปฏิสัมพันธ์ของบุคคลทั้งสองคนนั้นอยู่บนเครือข่ายทางการเมืองที่ไม่เท่าเทียมกัน ผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าย่อมแสดงบทบาทสำคัญในการให้ความอุปถัมภ์หรือคุ้มครองผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่า และผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่าย่อมตอบแทนผู้ที่มีอำนาจมากกว่าไม่ว่าในทางวัตถุหรือรูปแบบอื่นใดที่ผู้อุปถัมภ์ต้องการ ในรูปแบบของความจงรักภักดี ความรู้สึานึกในบุญคุณ เป็นต้น (ณัชชานุช พิชิตธนารัตน์, 2559)

2.2 แนวคิดเครือข่ายทางการเมือง

เครือข่ายทางการเมือง (Political Network) เป็นการรวมตัวกันทางการเมืองของกลุ่มที่มีอิทธิพลทางการเมือง ประชาชน นักการเมืองเพื่อเชื่อมโยง แบ่งปันและเข้าไปมีบทบาทในกระบวนการทางการเมืองรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ซึ่งการวิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจมีความสลับซับซ้อนมากในสังคมไทย ซึ่งจำต้องอาศัยแนวทางการศึกษาของการวิเคราะห์เครือข่ายสังคม (Social Network Analysis) ซึ่งเป็นวิธีการในการวิเคราะห์รูปแบบของความสัมพันธ์ของคนในสังคมที่เชื่อมโยงระหว่างตัวบุคคล กับตัวแสดงอื่น ๆ และแสดงถึงโครงสร้างทางพฤติกรรมของคนในสังคมที่แสดงออกมามีด้วย (Scott & Carrington, 2011)

อย่างไรก็ตาม เครือข่ายทางการเมืองของกลุ่มบุคคลที่เข้าไปมีบทบาททางการเมืองย่อมต้องวางเครือข่ายทางการเมืองกับคนในชุมชน สังคม หรือแม้แต่อนั้นที่มีอำนาจหรืออิทธิพลทางการเมือง อาจจะเป็นรูปแบบการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ทางการเมืองในเชิงความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ หรือความสัมพันธ์ในระนาบเดียวกัน

2.3 แนวคิดกลุ่มทางการเมือง และการแข่งขันทางการเมือง

กลุ่มทางการเมือง เป็นการรวมกลุ่มที่เกิดจากความสัมพันธ์ทางการเมืองทั้งในแง่ที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน หรือเป็นลักษณะที่มีกลุ่มที่มีความขัดแย้งทางการเมือง แต่เป็นความขัดแย้งในลักษณะที่ชั่วคราว ไม่ถาวร กลุ่มเหล่านี้มักจะมีวาระที่ชัดเจนเมื่อได้รับแรงกระตุ้นให้เกิดข้อพิพาทในการควบคุมทรัพยากรทางการเมือง คน หรือสมาชิกของกลุ่มที่มีหลักการต่างกันไปหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ ความสัมพันธ์เชิงเศรษฐกิจ หรือความสัมพันธ์เชิงอำนาจในลักษณะเป็นผู้ที่เคยได้รับความช่วยเหลือ หรือแม้กระทั่งหลากหลายรูปแบบปะปนกันไป (ณัชชานุช พิชิตธนารัตน์, 2559) ซึ่งในบางคราวการที่กลุ่มทางการเมืองมีลักษณะที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน หรือเป็นกลุ่มที่มีความขัดแย้งทางการเมือง อาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในอนาคตได้ เช่น การขอการสนับสนุนจากผู้อุปถัมภ์รายใหม่ เป็นต้น ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มักเกิดขึ้นในท้องถิ่นซึ่งมีการแย่งชิงทรัพยากรทางการเมือง หรือการแข่งขันทางการเมืองเพื่อเข้าสู่อำนาจทางการเมือง ซึ่งคงจะไม่พ้นการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นที่มีการแข่งขันกันสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์กรปกครองท้องถิ่นที่ครอบคลุมการดำเนินการทั้งจังหวัดอย่าง องค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งคงจะหนีไม่พ้นกรณีพรรคการเมืองในระดับชาติที่ให้การสนับสนุน หรือสนับสนุนทรัพยากรทางการเมืองเพื่อช่วยเหลือให้บุคคลที่อยู่ในเครือข่ายพรรคการเมืองของตนได้เข้าสู่อำนาจทางการเมืองในระดับท้องถิ่นได้ อย่างไรก็ตาม การแข่งขันทางการเมือง (Political Competition) นั้นก็เป็นเกมการเมืองระหว่างกลุ่มทางการเมือง หรือพรรคการเมืองระดับชาติที่ส่งผู้สมัครของตนลงแข่งในสนามการเมืองใด ๆ โดยพรรคการเมืองทุกพรรคมักจะมีลักษณะการแข่งขันทางการเมืองเพื่อฉวยโอกาสในทางการเมืองเพื่อเพิ่มสัดส่วนคะแนนเสียงพรรคตนเอง หรือบุคคลที่ตนเองสนับสนุนในการเลือกตั้ง (Roemer, 2006)

3. การวางเครือข่ายทางการเมือง และโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

การเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง เป็นข้อสังเกตว่านักการเมืองท้องถิ่นที่เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง (Candidates) จะมีการวางเครือข่ายทางการเมือง (Political Network) ที่มีความสัมพันธ์กับนักการเมืองระดับชาติ หรือแม้กระทั่งพรรคการเมืองระดับชาติที่มีอำนาจทางการเมือง อย่างไรก็ตามในสนามการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ระดับจังหวัดย่อมเป็นที่ต้องการของพรรคการเมืองระดับชาติที่ต้องการ

วางแผนเครือข่ายทางการเมืองในการเลือกตั้งเสมอ ยังรวมไปถึงเครือข่ายทางการเมืองระดับย่อยลงไป เช่น สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด(ส.อบจ.) ที่สามารถข้องเกี่ยวในความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับประชาชนในพื้นที่ซึ่งเป็นฐานเสียงที่สำคัญในการเลือกตั้งเพื่อวางกลไกและกระบวนการทางการเมืองในการแข่งขันทางการเมืองระดับชาติในอนาคต

การแข่งขันทางการเมืองกรณีเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปางในปี พ.ศ. 2563 จึงน่ามีความน่าสนใจอย่างยิ่งเพราะมีผู้สมัครรับเลือกตั้งจำนวน 6 รายซึ่งมากกว่าการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปางใน พ.ศ. 2551 และ พ.ศ. 2555 ที่ผ่าน ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วพบว่า ผู้สมัครทุกรายล้วนมีความสัมพันธ์กับพรรคการเมืองระดับชาติ หรืออย่างน้อยก็มีความสัมพันธ์กับนักการเมืองในท้องถิ่นในลักษณะที่เป็นกลุ่มย่อย (Factions) ซึ่งความสัมพันธ์จะเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่ว่าจะเป็นลักษณะเครือญาติ ความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์ (อโณทัย วัฒนาพร, 2553) ความสัมพันธ์เชิงเศรษฐกิจ การเมือง สังคม หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของความสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบอุปถัมภ์ในการวางแผนเครือข่ายทางการเมืองในสังคมของไทย ซึ่งรูปแบบโดยทั่วไปของความสัมพันธ์เชิงอำนาจลักษณะนี้ จะมีทั้งแบบที่ชัดเจนและไม่ชัดเจน (Nicholas, 1965; Firth, 1957 อ้างใน ณัชชานูช พิชิตนารัตน์, 2559)

จากที่กล่าวมาแล้วนั้นจะพบว่า โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างการเมืองระดับชาติ และการเมืองระดับท้องถิ่นมีความแนบแน่นในการวางแผนเครือข่ายทางการเมือง และโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจในท้องถิ่นหรือกระทั่งการเมืองในระดับชาติมักจะผูกพันและเชื่อมโยงกับระบบอุปถัมภ์ (Patronage System) (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2563) ไม่ว่าจะเป็นในลักษณะขัดแย้งหรือไม่ย่อมมีผลต่อการกำหนดความสัมพันธ์เชิงอำนาจทั้งสิ้น นอกจากนี้ในงานเขียนของ ณัฐกร วิทิตานนท์ (2564) ยังได้นำเสนอประเด็นความสัมพันธ์ทางการเมืองระดับชาติ และท้องถิ่นอย่างน่าสนใจว่า การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดในพื้นที่กลุ่มภาคเหนือ นั้น ปัจจัยที่สำคัญในการได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งอยู่ที่พรรคการเมืองที่สังกัดซึ่งปรากฏอย่างเด่นชัดในการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดใน ปี พ.ศ. 2563 และพบว่าพรรคการเมืองระดับชาติที่สัมพันธ์กับการเลือกตั้งท้องถิ่นจังหวัดลำปาง ได้แก่ กลุ่มการเมืองของพรรคเพื่อไทย รวมทั้งบทความของ Ockey (2017, อ้างใน ศุทธิกานต์ มีจัน, 2561) ได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองในฐานะการเมืองระดับชาติกับนักการเมืองท้องถิ่นภายใต้บริบทการเมืองไทยที่เปลี่ยนแปลงไป หลังการรัฐประหาร พ.ศ. 2557 พบว่า พรรคการเมืองไม่ได้เข้าไป

มีบทบาทโดยตรงในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นหรือเข้าแทรกแซงการจัดการงบประมาณมากนัก หากแต่ความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการกลับเติบโตขึ้น ซึ่งเป็นความสัมพันธ์รูปแบบใหม่ของพรรคการเมืองกับการเมืองท้องถิ่น และงานเขียนของ พินสุดา วงศ์อนันต์ (2563) ได้ศึกษาพรรคการเมืองกับการเมืองท้องถิ่น: ข้อค้นพบเบื้องต้นเฉพาะกรณีกรุงเทพมหานคร และองค์การบริหารส่วนจังหวัดโดยวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงบทบาทของพรรคการเมืองในการคัดสรรและการส่งผู้สมัครของพรรคเข้ารับการเลือกตั้งเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ พบประการหนึ่งว่า ภายหลังจากมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองและการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดทำให้พรรคการเมืองคัดสรรและเสนอตัวแทนของพรรคในสนามเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดมากขึ้น

ทั้งนี้ การคัดสรรผู้สมัคร (Candidate) เพื่อสมัครเข้ารับการเลือกตั้งในลักษณะของบุคคลหรือแรงสนับสนุนของบุคคลย่อมมีความสำคัญยิ่งต่อคะแนนเสียงและผลการเลือกตั้ง และสามารถกู้ชีพชนะของการเลือกตั้งเอาไว้ได้ การแข่งขันทางการเมืองกรณีนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปางนั้นมีความแตกต่างจากการแข่งขันทางการเมืองที่ผ่านมาที่มีการแข่งขันทางการเมืองระหว่าง 2 กลุ่มการเมืองที่มีอิทธิพลในจังหวัดลำปาง นั่นคือ กลุ่มบ้านสวนของนายไพโรจน์ โล่ห์สุนทร และกลุ่มคอยเงินของนายพินิจ จันทรสุรินทร์ (อโณทัย วัฒนาพร และ พินสุดา วงศ์อนันต์, 2561) แต่การเลือกตั้งในครั้งนี้กลับมีผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มาจากหลายกลุ่มการเมืองและผู้สมัครทุกคนในการเลือกตั้งครั้งนี้มีความสัมพันธ์กับพรรคการเมืองระดับชาติ หรืออดีตพรรคการเมืองระดับชาติ

ผลจากการการวางเครือข่ายทางการเมือง และความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ในการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง พ.ศ. 2563 ถือได้ว่ามีความสัมพันธ์กับพรรคการเมืองระดับชาติอยู่มาก ไม่ว่าจะเป็นเครือข่ายทางการเมืองของพรรคเพื่อไทย พรรคพลังประชารัฐ หรือพรรคอนาคตใหม่ (พรรคก้าวไกล) ที่ได้รับคะแนนอยู่ในสามอันดับแรกของการเลือกตั้ง โดยในปี พ.ศ. 2563

การวางเครือข่ายทางการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง เพื่อการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจโดยการนำเสนอรูปแบบการวางเครือข่ายทางการเมือง (Political Network) การวางเครือข่ายทางสังคม (Social Network) ในระดับชุมชนท้องถิ่น และยังรวมถึงความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ทั้งจากพรรคการเมือง นักการเมือง กลุ่มการเมืองท้องถิ่นที่มีบทบาททางการเมืองในลักษณะความสัมพันธ์ที่ต่างฝ่ายต่างมีให้กันเป็นการกำหนดลักษณะการแสดงออกทางการเมือง

ของแต่ละคนด้วย อย่างไรก็ตาม ภัยคุกคามของการเมืองในระหว่างที่มีการเลือกตั้งในท้องถิ่นนั้นมักจะเกิดขึ้นจากเครือข่ายอุปถัมภ์ทางการเมือง การวางเครือข่ายทางการเมืองในการเลือกตั้งระดับชาติก่อนหน้านี้ รวมถึงกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง ระบบอุปถัมภ์ล้วนแต่มีความสำคัญในการกำหนดตัวบุคคลที่จะลงสมัครรับเลือกตั้ง การระดมคะแนนเสียง และผลการเลือกตั้งในท้ายที่สุด ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เครือข่ายหรือความสัมพันธ์ทางการเมืองระดับชาติ/ระดับท้องถิ่น ของผู้สมัครรับเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง พ.ศ. 2563

ผู้สมัครรับเลือกตั้ง	เครือข่ายทางการเมืองหรือโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางการเมืองระดับชาติ/ระดับท้องถิ่น
นางดวงรัตน์ โล่ห์สุนทร	กลุ่มเครือข่ายพรรคการเมืองเพื่อไทย (บ้านหลังสวน) อดีต ส.ส.พรรคเพื่อไทย และความสัมพันธ์ทางการเมืองตระกูลโล่ห์สุนทร
นายดาชัย เอกปฐพี	กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น จากกลุ่มพลังลำปาง และเครือข่ายทางการเมืองพรรคพลังประชาชน (อดีตผู้สมัครรับเลือกตั้ง ส.ส. จังหวัดลำปาง พรรคพลังประชาชน เขต 2 พ.ศ. 2562)
นายประยูร แก้วเดียว	กลุ่มอนาคตลำปาง เครือข่ายทางการเมืองพรรคอนาคตใหม่/พรรคก้าวไกล
นายจิณณ์ ถาคำฟู	กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น อดีต ส.อบจ. (อดีตผู้สมัครรับเลือกตั้ง ส.ส. จังหวัดลำปาง พรรคพลังประชาชน เขต 1 พ.ศ. 2562)
นายบุญประสงค์ มิ่งเชื้อ	นักการเมืองท้องถิ่น (อดีตผู้สมัครรับเลือกตั้ง ส.ส. จังหวัดลำปาง พรรคประชาธิปัตย์)
นายศุภภัทร มานะทัศน์	กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น (อดีตผู้สมัครรับเลือกตั้ง ส.ส. จังหวัดลำปาง เขต 3 พรรคไทยรักษาชาติ)

ที่มา: ดัดแปลงจาก อโณทัย วัฒนาพร (2558); สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดลำปาง (2562); คมชัดลึก (2562); เชียงใหม่นิวส์ (2563)

จากตารางที่ 1 จะพบว่า การวางเครือข่ายทางการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดนั้น ล้วนมาจากการสร้างเครือข่ายทางการเมืองของพรรคการเมืองระดับชาติ และพรรคการเมืองที่เกิดขึ้นใหม่ในระดับชาติในการเลือกตั้งระดับชาติหลังยุคคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ซึ่งแนวโน้มดังกล่าว ส่งผลต่อการแข่งขันทางการเมืองในระดับท้องถิ่นที่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปจากเดิม หรืออาจจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ทางการเมืองท้องถิ่นที่มีการแข่งขันทางการเมืองในรูปแบบนิยมตัวบุคคล และการเชื่อมโยงกับนักการเมืองระดับชาติ พรรคการเมืองระดับชาติ ถือเป็นฐานอำนาจที่สำคัญในการแข่งขันทางการเมืองระดับท้องถิ่นไปแล้ว ทั้งนี้พบประการหนึ่งว่า พรรคการเมือง และกลุ่มการเมืองท้องถิ่นที่เป็นฐานเสียงที่สำคัญในพื้นที่จังหวัดลำปาง ส่งผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด นอกเหนือจากการเป็นสนามแข่งขันทางการเมืองในระดับย่อยของจังหวัดลำปางแล้วยังอาจส่งผลไปถึงการวางกลไกและเครือข่ายทางการเมือง และการทดสอบฐานเสียงของพรรคการเมืองในอนาคตต่อไปซึ่งแสดงออกมาในแง่ของคะแนนเสียงที่ประชาชนสนับสนุนและมอบคะแนนให้ในการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ใน พ.ศ. 2563 นี้

ทั้งนี้ จากแนวคิดกลุ่มทางการเมือง ถ้าหากจะวิเคราะห์ในแง่ของการวางโครงสร้างอำนาจและเครือข่ายทางการเมืองในกรณีการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง จะต้องพิจารณาถึงบทบาทของตระกูลทางการเมืองที่มีการวางเครือข่ายทางการเมืองทั้งในระดับชาติและในระดับท้องถิ่น นอกจากนี้ในการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง ในช่วงปี 2551 – 2555 ก็ยังมีความเชื่อมโยงและสัมพันธ์ในทางเครือข่ายทางการเมืองของกลุ่มบ้านหลังสวน และพรรคการเมืองในระดับชาติ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบผลการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2551 และ 2555 ในขณะนั้นพบว่า นางสุนี สมมี ผู้สมัครรับเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งทั้ง 2 สมัย ซึ่งเครือข่ายทางการเมืองของนางสุนี สมมี ได้รับแรงสนับสนุนจากกลุ่มบ้านสวนของนายไพโรจน์ โสสุทร และความสัมพันธ์ทางการเมืองกับพรรคการเมืองระดับชาติ (ณัฐกร วิทิตานนท์, 2564) ทั้งนี้ นางสุนี สมมี ได้รับคำสั่งคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติที่ 19/2558 เรื่องแต่งตั้งและให้เจ้าหน้าที่ของรัฐดำรงตำแหน่งและปฏิบัติหน้าที่อื่น โดยให้นางสุนี สมมี หยุดปฏิบัติหน้าที่นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง ตั้งแต่ 25 มิ.ย. 2558 (คำสั่งคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ, 2558) และต่อมา

ได้ประกาศลาออกจากตำแหน่ง ข้อเสนอแนะประการหนึ่งในการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง พ.ศ. 2563 นางสาว สุมิ สมมิไม่ได้ลงแข่งในสนามนี้ด้วย ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง พ.ศ. 2551 พ.ศ. 2555 และ พ.ศ. 2563

การเลือกตั้งนายก อบจ. ลำปาง พ.ศ. 2551		การเลือกตั้งนายก อบจ. ลำปาง พ.ศ. 2555		การเลือกตั้งนายก อบจ. ลำปาง พ.ศ. 2563	
ผู้สมัครรับเลือกตั้ง	คะแนน	ผู้สมัครรับเลือกตั้ง	คะแนน	ผู้สมัครรับเลือกตั้ง	คะแนน
นางสุนิ สมมิ	226,812	นางสุนิ สมมิ	135,157	นางดวงรัตน์ โล่ห์สุนทร	220,284
นายนคร โยธาวงศ์	57,435	นายดาชัย อุชุกอส การ (นายดาชัย เอกปฐพี)	111,448	นายดาชัย เอกปฐพี	43,874
		นายชุนกิจ จันทรสุรินทร์	97,634	นายประยูร แก้วเดียว	36,618
				นายจินณ์ ฤคำฟู	33,060
				นายบุญประสงค์ มิ่งเชื้อ	16,104
				นายศุภภัทร มานะทัศน์	7,822

ที่มา: ดัดแปลงมาจาก อโณทัย วัฒนาพร และ พินสุดา วงศ์อนันต์ (2561); เชียงใหม่นิวส์ (2563)

จากบริบทการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปางใน พ.ศ. 2551 และ 2555 ปรากฏผู้สมัครจำนวนน้อยราย นั่นคือ ในปี พ.ศ. 2551 มีผู้สมัครจำนวน 2 ราย และในปี พ.ศ. 2555 มีผู้สมัครจำนวน 3 ราย ฉะนั้นการแข่งขันทางการเมืองจึงยังจำกัดเฉพาะกลุ่ม และมีพรรคการเมืองระดับชาติเป็นฐานเสียงให้การสนับสนุนในการเลือกตั้ง แต่เมื่อบริบททางการเมืองระดับชาติเปลี่ยนแปลงไปจากการรัฐประหารของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เมื่อวันที่

22 พฤษภาคม 2557 ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนบริบททางการเมืองระดับชาติใหม่ และเมื่อมีการเลือกตั้งระดับชาติที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2562 ส่งผลให้มีพรรคการเมืองเกิดขึ้นใหม่จำนวนมากที่ร่วมแข่งขันทางการเมืองในระดับชาติขึ้นจำนวนมากและลงสู่สนามการเลือกตั้ง รวมทั้งพรรคการเมืองระดับชาติเหล่านั้นได้ส่งผู้สมัครหรือสนับสนุนผู้สมัครเพื่อลงสู่สนามการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในระดับองค์การบริหารส่วนจังหวัดด้วย และในการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2563 นี้มีผู้สมัครลงแข่งขันในสนามนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปางจำนวนมากถึง 6 คน

การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง พ.ศ. 2563 เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2563 นั้น มีประชากรผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมด 613,096 คน มาใช้สิทธิเลือกตั้งทั้งสิ้น 411,874 คน คิดเป็นร้อยละ 67.17 (องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง, 2563) สำหรับตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดครั้งนี้ผู้ได้รับเลือกตั้ง คือ นางดวงรัตน์ โล่ห์สุนทร ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากพรรคเพื่อไทย เครือข่ายทางการเมืองสำคัญในจังหวัดลำปาง ในขณะที่ผู้สมัครรายอื่น เช่น นายดาชัย เอกปฐมิ เครือข่ายทางการเมืองจากพรรคพลังประชาชน ได้คะแนนมาเป็นลำดับที่ 2 นายประยูร แก้วเดียว ได้รับแรงสนับสนุนและเครือข่ายทางการเมืองจากพรรคอนาคตใหม่ (พรรคก้าวไกล) ได้คะแนนมาเป็นลำดับที่ 3 นอกจากนี้ยังมีนายจินณ์ กาคำฟู, นายบุญประสงค์ มิ่งเชื้อ, นายศุภภัทร มานะทัศน ได้คะแนนมาเป็นลำดับที่ 4, 5 และ 6 ตามลำดับ (ดังตารางที่ 2) ซึ่งผลคะแนนจากการเลือกตั้งครั้งนี้อาจจะสามารถนำไปวิเคราะห์เพื่อนำไปวางเครือข่ายทางการเมืองในการเลือกตั้งระดับชาติในอนาคตได้

อย่างไรก็ตามเมื่อเปรียบเทียบการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง 3 ครั้งที่ผ่านมา (พ.ศ. 2551, 2555 และ 2563) พบว่า การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง ในปี พ.ศ. 2563 มีผู้สมัครจำนวนมากรายขึ้น แต่คะแนนเสียงที่ได้รับการเลือกตั้งจำนวน 220,284 คะแนน ของนางดวงรัตน์ โล่ห์สุนทร (บุตรสาวของนายไพโรจน์ โล่ห์สุนทร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดลำปาง เขต 2 พรรคเพื่อไทย) ผู้ชนะการเลือกตั้ง มีคะแนนห่างจากลำดับที่ 2 อยู่มาก ซึ่งอาจจะสะท้อนให้เห็นถึงการวางเครือข่ายทางการเมืองของพรรคเพื่อไทยในจังหวัดลำปางมีความแข็งแกร่ง

จากตารางที่ 1 และ 2 พบข้อสังเกตประการหนึ่งว่า ผู้ที่ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งมีความสัมพันธ์กับพรรคการเมืองระดับชาติ และมีการวางเครือข่ายทางการเมืองของพรรคการเมืองหนึ่งอย่างยาวนาน เป็นที่รู้จักของประชาชนในระดับชุมชน ท้องถิ่น และมีฐานเสียงใน

การเลือกตั้งในอดีตได้รับการสนับสนุนจากฐานเสียงของนายไพโรจน์ โล่ห์สุนทร ซึ่งเป็นบิดาของนางสาวดวงรัตน์ โล่ห์สุนทร ผู้ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง พ.ศ. 2563 นอกจากนี้สิ่งสำคัญประการหนึ่งคือเงินทุนในการเลือกตั้ง การรณรงค์หาเสียงซึ่งพระราชบัญญัติเลือกตั้งท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 กำหนดขอบเขตการใช้เงินทุนสำหรับการเลือกตั้งเอาไว้ด้วย และท้ายที่สุดผลจากการวางเครือข่ายทางการเมือง โครงสร้างความสัมพันธ์ทางอำนาจ หรือเงินทุน แม้กระทั่งระบบอุปถัมภ์นั้น เป็นเครื่องมือทางการเมืองที่มีอิทธิพลต่อผลการเลือกตั้งอย่างมาก ดังนั้นจึงทำให้สะท้อนเห็นว่าการเลือกตั้งที่มีพรรคการเมืองระดับชาติให้การสนับสนุน มีความสามารถในการแข่งขันทางการเมือง รวมทั้งการวางเครือข่ายทางการเมืองในการช่วงชิงตำแหน่ง และผลของการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง ซึ่งกล่าวได้ว่าการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง พ.ศ. 2563 กลุ่มการเมืองที่มีพรรคการเมืองระดับชาติและมีเครือข่ายทางการเมืองในจังหวัดลำปางมีบทบาทสำคัญและมีผลต่อผลการเลือกตั้งครั้งนี้อย่างมาก

4. สรุป

การแข่งขันทางการเมืองและเครือข่ายทางการเมือง เป็นกลไกกระบวนการในการเลือกตั้งที่เป็นการนำเสนอตัวแทนจากผู้สมัครรับเลือกตั้ง (Candidate) ของตนเพื่อให้ประชาชนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งได้ใช้อำนาจในการตัดสินใจเลือกตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในระบอบประชาธิปไตยไม่ว่าจะในระดับชาติหรือในระดับท้องถิ่นก็ตาม แต่อย่างไรก็ดีการแข่งขันทางการเมืองย่อมมีหลายปัจจัยที่ส่งผลชัยชนะทางการเมืองในการเลือกตั้งของท้องถิ่น และในการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง พ.ศ. 2563 เป็นการเลือกตั้งท้องถิ่นครั้งแรกหลังจากการรัฐประหารของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ รวมระยะเวลาเกือบ 8 ปี ซึ่งประชาชนได้มีการตื่นตัวทางการเมืองอย่างมาก ฉะนั้นการเลือกตั้งครั้งนี้จึงมีนัยสำคัญทางการเมืองเป็นการวางเครือข่ายทางการเมืองของพรรคการเมืองระดับชาติในระดับท้องถิ่นที่มีการประกาศแข่งขันเพื่อยึดฐานที่มั่นทางการเมืองในระดับท้องถิ่น และการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปางที่มีจำนวนผู้สมัครหลากหลาย และได้มีเครือข่ายทางการเมืองระดับชาติให้การสนับสนุนทรัพยากร และการแข่งขันทางการเมือง รวมทั้งโครงสร้างความสัมพันธ์ทางอำนาจในจังหวัดลำปาง ที่เป็นฐานที่สำคัญของพรรคเพื่อไทยในการเลือกตั้งระดับชาติด้วย

5. องค์ความรู้ใหม่

การวิเคราะห์การแข่งขันทางการเมืองและการวางเครือข่ายทางการเมืองโดยใช้ข้อมูลการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง พ.ศ. 2563 ทำให้บริบทในการศึกษาการเลือกตั้งท้องถิ่นในจังหวัดลำปางในการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองท้องถิ่นปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก และแสดงให้เห็นว่าองค์ความรู้ทางรัฐศาสตร์ว่าด้วยเครือข่ายทางการเมือง กลุ่มทางการเมือง โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ล้วนยังมีอิทธิพลต่อการผลการเลือกตั้ง พรรคการเมืองระดับชาติ กลุ่มผลประโยชน์ ล้วนแต่มีส่วนเป็นปัจจัยทำให้ผู้สมัครได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง รวมทั้งองค์ความรู้ที่ได้สามารถนำไปวิเคราะห์ต่อยอดในการศึกษาการเมืองและการปกครองท้องถิ่นรวมทั้งอภิปรายในการศึกษาการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดอื่น ๆ ต่อไปได้

เอกสารอ้างอิง

- คมชัดลึก. (2562). ลำปางหนาวยะเยือก! "ดาชัย ศ.ธรรมนัส" VS "ปาโรจน์". *คมชัดลึก* สืบค้นจาก <https://www.komchadluek.net/news/scoop/361490>.
- คำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 19/2558 เรื่อง แต่งตั้งและให้เจ้าหน้าที่ของรัฐดำรงตำแหน่งและปฏิบัติหน้าที่อื่น. (2558, 25 มิถุนายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 112 ตอนพิเศษ 145 ง, หน้า 8-9.
- ฉัตรชัย เล็กบุญแกม, และ อติพร เกิดเรือง. (2562). วิธีการแข่งขันของกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองในระดับเทศบาลตำบล อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดระยอง. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชียฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 9(3), 167-180.
- เชียงใหม่นิวส์. (2563, 21 ธันวาคม). ตวงรัตน์ มาตามคาด คะแนน นายก อบจ. ลำปาง ครบ 100% อย่างไม่เป็นทางการ ผู้สมัครจากพรรคเพื่อไทย คะแนนมาเป็นอันดับ 1. สืบค้นจาก <https://www.chiangmainews.co.th/page/archives/532755/>

- ณัชชานุช พิชิตธนารัตน์. (2559). แนวคิดวิเคราะห์โครงสร้างอำนาจท้องถิ่นในประเทศไทย. *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา*, 3(2), 1-28.
- ณัฐกร วิทิตานนท์. (2564). การแข่งขันทางการเมืองขององค์การบริหารส่วนจังหวัดใน 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบนในรอบทศวรรษ (พ.ศ. 2554-2563). *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 12(2), 75-116.
- ประจักษ์ ก้องกีรติ. (2563). *When We Vote: พลวัตการเลือกตั้งและประชาธิปไตยในอาเซียน*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ปรีชา คุณินทร์พันธ์. (2555). แนวคิดทางมานุษยวิทยาเกี่ยวกับลักษณะบางประการของสังคมวัฒนธรรมไทย: มุมมองจากนักมานุษยวิทยาคนหนึ่ง. *วารสารสังคมศาสตร์*, 42(2), 34-46.
- พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต. (2552). *องค์การและการบริหารจัดการ*. กรุงเทพฯ: ธิงค์ ปียอนด์ บุ๊คส์.
- พินสุดา วงศ์อนันต์. (2563). พรรคการเมืองกับการเมืองท้องถิ่น: ข้อค้นพบเบื้องต้นเฉพาะกรณีกรุงเทพมหานคร และองค์การบริหารส่วนจังหวัด. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 11(2), 121-158.
- ศุทธิกานต์ มีจั่น. (2561). ปรัชญา: Team Work: Shifting Patterns and Relationships in Local and National Politics in Thailand. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 16(2), 125-135.
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดลำปาง. (2562). ผลการเลือกตั้ง ส.ส. 24 มี.ค. 2562. สืบค้นจาก https://www.ect.go.th/lampang/ewt_dl_link.php?nid=476
- หทัยกาญจน์ ตรีสุวรรณ (2563, 6 ธันวาคม). เลือกตั้งท้องถิ่น: ปราบปรามการฉ้อโกง-ข้อมูลสถิติ น่าสนใจในศึกเลือกตั้ง อบจ.63. *บีบีซีไทย*. สืบค้นจาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-55186329>
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง. (2563). สรุปสถิติการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง. สืบค้นจาก <http://www.lp-pao.go.th/Main60/index.php/> 2016-11-09-03-56-07/2122-231225631253.html
- อโณทัย วัฒนาพร. (2553). การแข่งขันทางการเมืองขององค์การบริหารส่วนจังหวัดใน 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 8(3), 17-40.

_____ (2558). *นักการเมืองถิ่นจังหวัดลำปาง*. กรุงเทพฯ: บริษัท ชัน แพคเกจจิ้ง จำกัด.

อโณทัย วัฒนาพร, และ พินสุดา วงศ์อนันต์. (2561). การวางแผนเครือข่ายทางการเมืององค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง: การสำรวจเบื้องต้น. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 16(1), 73-95.

Hank, L. M. (1962). Merit and Power in the Thai Social Order. *American Anthropologist*, 64(6), 1247–1261.

Roemer, J. E. (2006) *Political Competition: Theory and Application*. United State of America: Harvard University Press.

Scott, J. & Carrington, P. J. (2011). *Political Dimensions of Corporate Connections*. London: SAGE Publications Ltd.

การใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อสร้างความตระหนักรู้
และการมีส่วนร่วมของประชาชน
ในการป้องกันการทุจริตเชิงนโยบาย *

The Promotion of Public Awareness and Participation in the
Counter Policy–Corruption Movement Via Social Media

ทิวากร แสร้งสุวรรณ

Tiwakorn Sairsuwan

วิทยาลัยการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

College of Local Management and Development,

Pibulsongkram Rajabhat University

Email: tiwakorn.s@psru.ac.th

บทคัดย่อ

การพัฒนาอย่างก้าวกระโดดของเทคโนโลยีในยุคดิจิทัลในปัจจุบันทำให้ผู้คนสามารถติดต่อสื่อสารกันได้ง่ายขึ้น รวมทั้งการเข้าถึงแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้อย่างไม่จำกัด สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) เป็นหนึ่งในสื่อที่มีบทบาทในชีวิตประจำวันของคนไทย เช่น ยูทูบ (Youtube) อินสตาแกรม (Instagram) ทวิตเตอร์ (Twitter) หรือ เฟซบุ๊ก (Facebook) ที่สามารถทำได้ทั้งสร้างข้อมูล ดาวน์โหลด แบ่งปันข้อมูล รวมทั้งเชื่อมต่อสื่อสารกับผู้อื่นอื่น ๆ ได้ในเวลาที่รวดเร็วและเป็นวงกว้าง ด้วยคุณลักษณะเหล่านี้ทำให้สื่อสังคมออนไลน์เหมาะกับการเป็นช่องทางในการให้ข้อมูลข่าวสารสำคัญกับประชาชน เพื่อให้เกิดการรับทราบและเกิดความตระหนักรู้ บทความนี้ได้เสนอแนวทางที่จะใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการสร้างความตระหนักรู้เรื่องการทุจริตเชิงนโยบายให้กับประชาชน โดยใช้คลิปวิดีโอ (Video) อินโฟกราฟิก

* ได้รับบทความ: 27 ตุลาคม 2564; แก้ไขบทความ: 6 ธันวาคม 2564; ตอรับตีพิมพ์: 9 ธันวาคม 2564

Received: October 24, 2021; Revised: December 6, 2021; Accepted: December 9, 2021

(Infographic) และโมชันอินโฟกราฟิก (Motion Infographic) นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการทุจริตเชิงนโยบายให้มีความน่าสนใจและผู้รับสารสามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้น จากนั้นอาศัยกลไกของสื่อสังคมออนไลน์เพื่อกระจายข้อมูลสู่สาธารณะ นอกจากนี้การใช้แฮชแท็ก (Hashtag) บนสื่อสังคมออนไลน์ยังทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ตระหนักถึงปัญหาการทุจริตเชิงนโยบาย และอาจนำไปสู่การเคลื่อนไหวทางสังคมต่อไป เช่น การนัดหมายหรือการลงชื่อเพื่อทำการต่อต้านนโยบายที่มีการทุจริต

คำสำคัญ: สื่อสังคมออนไลน์; การทุจริตเชิงนโยบาย; การมีส่วนร่วมของประชาชน

Abstract

At the present, the development of technology in the digital age let communication easier than ever including unlimited access to information via the internet. Social media network is one of the medium that plays an important role in daily life of Thai people. The social media network services (SNS) utilization such as Youtube, Instagram, Twitter or Facebook that capable to create the information, downloadable, share information including communicate with others users rapidly and widely. According to these factors, SNS are used as an alternative option to send important information or publish news to public in order to gain awareness. This article presents the approach of the promotion of public awareness and participation in the counter policy-corruption movement by using video, infographic and motion infographic to present the interesting and easy to understand data and information. Using the “Hashtag” on social media has contributed to the participation for people who aware of policy corruption. And that could lead to further social movements, such as appointments or signings against corrupt policies.

Keywords: social media; policy; corruption; public participation

1. บทนำ

ในการจัดอันดับความโปร่งใสสถานการณ์คอร์รัปชันในปี 2563 ที่ผ่านมา พบว่า ผลการประเมินดัชนีการรับรู้การทุจริต (CPI) ของประเทศไทยมีคะแนน 36 คะแนน เท่ากับปี 2562 ซึ่งอยู่ในลำดับที่ 104 จากประเทศที่เข้าร่วมประเมินทั้งหมด 180 ประเทศ และอยู่ในอันดับที่ 5 ของกลุ่มประเทศอาเซียน คะแนนความโปร่งใสที่ยังคงเท่าเดิมแสดงให้เห็นว่าการทุจริตคอร์รัปชันยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง (โชคสุข กรกิตติชัย, 2563)

ในปัจจุบันกรอบความคิดของประชาชนมีการพัฒนาที่ดีขึ้นในเรื่องทัศนคติต่อการ “โกง” หรือการ “ทุจริตคอร์รัปชัน” ว่าเป็นเรื่องที่ไม่ดี ส่งผลกระทบต่อสังคมและตนเอง อย่างไรก็ตาม ก็ยังติดกับความคิดที่ว่า การแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันนี้เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ แม้มีการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างหลากหลายและรุนแรงในช่องทางสื่อสารใหม่ ๆ เช่น สื่อสังคมออนไลน์ แต่ยังไม่ค่อยมีการลงมือตรวจสอบอย่างจริงจัง และเนื่องจากการทุจริตมีการพัฒนาไปสู่การคอร์รัปชันเชิงนโยบายที่มีความซับซ้อนมากขึ้นกว่าการจ่ายสินบนในลักษณะเดิม ทำให้ประชาชนมีความสับสนว่าอย่างไรจึงเป็นการโกง อย่างไม่เป็นการโกง (ต่อตระกูล ยมนา และ ต่อภัสสร ยมนา, 2562) โดยหลักแล้วนโยบายสาธารณะเป็นนโยบายที่มุ่งประโยชน์ของประเทศและประชาชนเป็นสำคัญ แต่ในทางปฏิบัติกลับมีการบิดเบือนนำเอามาเป็นผลประโยชน์ของตนเองและพวกพ้องภายใต้การทุจริตเชิงนโยบายซึ่งยากแก่การตรวจสอบ เนื่องจากผู้ทุจริตเป็นผู้กำหนดนโยบายเสียเองเพื่อสร้างความชอบธรรมของกระบวนการที่แอบแฝง (ณัฐรดา ชัยพัฒน์, 2562)

แม้ว่าโดยทั่วไปจะมีหน่วยงานที่รับผิดชอบเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายต่าง ๆ โดยเฉพาะการดำเนินโครงการการลงทุนขนาดใหญ่ของภาครัฐ หรือ Mega Project ให้ประชาชนได้เข้าไปตรวจสอบ เช่น งบประมาณในแต่ละโครงการ ความคืบหน้าของโครงการ หรือโครงการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง แต่ยังมีประชาชนอีกหลายคนที่ยังไม่รับทราบถึงข้อมูลเหล่านั้น บางส่วนก็ไม่ได้ให้ความสนใจเพราะคิดว่าเป็นเรื่องไกลตัว หรือมีความสนใจในการตรวจสอบ แต่ด้วยปริมาณข้อมูลที่มาก อาจทำให้ประชาชนรู้สึกว่าเป็นเรื่องยุ่งยากและเสียเวลา

2. การทุจริตเชิงนโยบาย (Policy Corruption)

การทุจริตเชิงนโยบาย (Policy Corruption) เป็นการทุจริตรูปแบบใหม่ที่มีลักษณะซับซ้อนและแยบยล เกิดขึ้นจากผู้กำหนดนโยบายสาธารณะ คือ ผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีปฏิบัติหน้าที่ในการบริหารราชการแผ่นดิน การตรากฎหมาย ยกเลิกหรือแก้ไขเพิ่มเติม

ออกกฎ ข้อบังคับ หรือมติคณะรัฐมนตรีที่ให้ความเห็นชอบ อนุมัติหรืออนุญาต เกี่ยวกับการดำเนินโครงการการลงทุนขนาดใหญ่ของภาครัฐ หรือ Mega Project และโครงการของรัฐบาลที่ใช้จ่ายเงินจากงบประมาณแผ่นดินจำนวนมาก ทั้งนี้ มีเจตนาพิเศษเพื่อเอื้อประโยชน์ให้แก่ตนเอง กลุ่มทุนธุรกิจ เครือญาติและพวกพ้อง (สำนักมาตรการป้องกันการทุจริต สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2555)

ตัวอย่างการทุจริตเชิงนโยบายที่เป็นที่รู้จักและสร้างความเสียหายต่อประเทศไทยคือโครงการจัดการน้ำเสียเขตควบคุมมลพิษ จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งรูปแบบที่ดีและถูกที่สุดของโครงการบำบัดน้ำเสียคลองด่าน คือการก่อสร้างโรงบำบัดน้ำเสีย ทั้งฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตกของจังหวัดสมุทรปราการ แต่มีการเปลี่ยนรูปแบบเป็นการก่อสร้างที่ฝั่งตะวันออกเพียงฝั่งเดียว ซึ่งเป็นการเอื้อประโยชน์แก่บริษัทแห่งหนึ่ง เนื่องจากบริษัทดังกล่าวมีที่ดินที่มีคุณสมบัติ ตรงตามเงื่อนไขเพียงรายเดียว ทำให้ส่งผลกระทบต่อประชาชนคือ ระบบบำบัดน้ำเสียไม่เกิดขึ้น ทั้งที่รัฐบาลสูญเสียงบประมาณไปแล้วเกือบ 23,000 ล้านบาท และปัญหาน้ำเสียในจังหวัดสมุทรปราการไม่ได้รับการแก้ไข (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, ปกป้อง จันวิทย์, อิศร์กุล อุดมทฤศ, ศุภณัฏฐ์ ศศิวิวัฒน์, กิตติพงษ์ สนธิสัมพันธ์, และ สาโรช ศรีใส, 2557)

3. แนวทางการป้องกันการทุจริตเชิงนโยบายตามยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามทุจริต ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2560-2564)

ยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามทุจริต ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2560-2564) กำหนดให้มียุทธศาสตร์เพื่อป้องกันการทุจริตเชิงนโยบายโดยเฉพาะคือ ยุทธศาสตร์ที่ 3 “สกัดกั้นการทุจริตเชิงนโยบาย” ซึ่งมีกลยุทธ์ดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2560)

กลยุทธ์ที่ 1 วางมาตรการเสริมในการสกัดกั้นการทุจริตเชิงนโยบายบนฐานธรรมาภิบาล โดยควรมีการดำเนินการในแต่ละขั้นของกระบวนการนโยบาย ได้แก่ ขั้นการก่อตัวนโยบาย (Policy Formation) ขั้นการกำหนดนโยบาย (Policy Formulation) ขั้นตัดสินใจนโยบาย (Policy Decision) ขั้นการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation) และขั้นการประเมินนโยบาย (Policy Evaluation) เพื่อให้กระบวนการนโยบายและการใช้อำนาจของคณะรัฐมนตรีหรือฝ่ายบริหารทั้งในระดับชาติและท้องถิ่นเป็นไปอย่างโปร่งใสและมีกระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจในทุกขั้นของการดำเนินนโยบาย

กลยุทธ์ที่ 2 การรายงานผลสะท้อนการสกัดกั้นการทุจริตในเชิงนโยบาย (Policy Cycle feedback) โดยอาจนำข้อมูลอาจได้มาจากความคิดเห็นของประชาชน การประเมินนโยบายแบบ 360 องศา หรือวิธีการประเมินอื่น ๆ เพื่อให้ทราบนโยบายอะไรที่มีความเสี่ยงหรือแนวโน้มในการทุจริตเชิงนโยบาย

กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนานวัตกรรมสำหรับการรายงานและตรวจสอบธรรมาภิบาลในการนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นการส่งเสริมภาคธุรกิจเอกชน สื่อมวลชน และประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบนโยบายที่มีความเสี่ยงต่อการทุจริต โดยประยุกต์องค์ความรู้ในด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ทันสมัยมาใช้ในการสร้างระบบการตรวจสอบการดำเนินนโยบายของรัฐ ให้มีความโปร่งใสมากยิ่งขึ้น เช่น การใช้ระบบการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่ประชาชนนิยม อาทิ เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ และการให้มีรายงานผลการดำเนินนโยบายผ่านระบบคอมพิวเตอร์

กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริมให้มีการศึกษา วิเคราะห์ติดตาม และตรวจสอบ การทุจริตเชิงนโยบายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีจุดมุ่งหมายในการศึกษาเพื่อสร้างการตรวจสอบการดำเนินนโยบายให้มีความโปร่งใสและลดโอกาสการทุจริตที่อาจเกิดขึ้นได้ในกระบวนการนโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

นอกจากแนวทางข้างต้นที่หน่วยงานต้องปฏิบัติแล้ว ประชาชนเองก็สามารถเข้ามาเป็นส่วนสำคัญในการป้องกันการทุจริตเชิงนโยบายได้ โดยผู้เขียนพบว่ามี 2 กลยุทธ์ที่น่าสนใจและเหมาะกับการนำมาใช้ในยุคปัจจุบัน เพื่อที่จะช่วยให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ และมีส่วนร่วมในการป้องกันการทุจริตเชิงนโยบาย คือ กลยุทธ์ที่ 4 เสริมพลังการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community) และบูรณาการทุกภาคส่วนเพื่อต่อต้านการทุจริต ซึ่งอยู่ในยุทธศาสตร์ที่ 1 “สร้างสังคมที่ไม่ทนต่อการทุจริต” เพื่อให้พลเมือง/ชุมชนมีความสามารถในการพัฒนาศักยภาพในด้านภูมิปัญญา ทักษะ ความรู้ ความสามารถ และการจัดการและรู้เท่าทันปัญหาของการทุจริต โดยพลเมืองจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการต่อต้านการทุจริตอย่างมีอิสระ ในรูปกลุ่มหรือองค์กรชุมชนที่มีวัตถุประสงค์ในการเข้าร่วมอย่างชัดเจน กลยุทธ์ต่อมาคือ กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อลดปัญหาการทุจริต ซึ่งอยู่ในยุทธศาสตร์ที่ 4 “พัฒนาระบบป้องกันการทุจริตเชิงรุก” เพื่อให้ประชาชนสามารถค้นข้อมูล ศึกษาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริต ให้เกิดความตระหนักรู้ ในเรื่องของการป้องกันการทุจริต และหากประชาชนได้พบเห็นปัญหาการทุจริตสามารถดำเนินการร้องเรียน รวมถึงเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวผ่านช่องทางที่กำหนดได้

เครื่องมือสื่อกัง (ACT Ai) ขององค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) เป็นตัวอย่างของนวัตกรรมที่ป้องกันการทุจริตเชิงรุกด้วยระบบ Ai อัจฉริยะ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในฐานะผู้เสียภาษี ให้สามารถติดตาม ตรวจสอบการใช้งบประมาณ ให้มีความโปร่งใส ลดปัญหาการทุจริต และเกิดประสิทธิภาพในการใช้งบประมาณสูงสุด ซึ่งสามารถใช้ได้ในทุกแพลตฟอร์ม (Platform) ทั้งในรูปแบบของเว็บไซต์ (Website) และ แอปพลิเคชัน (Application) (องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน ประเทศไทย, 2562) โดยได้รับการสนับสนุนข้อมูลจากสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในการนำเสนอข้อมูลดังกล่าวมาแสดงผลในรูปแบบ Data Visualization เพื่อให้ประชาชนได้เข้าถึงและเข้าใจข้อมูลในเชิงพื้นที่และเป้าหมายได้ง่ายและสะดวกขึ้น พร้อมวิเคราะห์สรุปข้อมูลสำคัญเบื้องต้นไว้ด้วย โดยประชาชนทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็น ร้องเรียนหรือแจ้งเบาะแสการทุจริต และติดตามสถานะโครงการที่ผ่านเข้าสู่การจัดซื้อจัดจ้างได้ (องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน ประเทศไทย, 2563)

4. การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ

เมื่อกล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ย่อมไม่อาจหลีกเลี่ยงที่จะต้องกล่าวถึงประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชน เนื่องจากประชาชนทุกคนมีสิทธิที่ติดตัวมาโดยธรรมชาติที่ผู้ใดไม่สามารถละเมิดได้ และจะต้องได้รับการคุ้มครองจากรัฐ เมื่อสิทธิมนุษยชนได้รับความคุ้มครอง (พงษ์ธร ธีญญศิริ, 2552) ประชาสังคม สื่อมวลชน และกลุ่มเคลื่อนไหวผลักดันทั้งหลายย่อมสามารถวิพากษ์ และเรียกร้องให้รัฐต้องแก้ไขความด้อยประสิทธิภาพของนโยบายทั้งหลายของตนได้อย่างเต็มที่ (ไชยวัฒน์ คำชู และคณะ, 2545 อ้างถึงใน พงษ์ธร ธีญญศิริ, 2552)

จากตัวอย่างการทุจริตเชิงนโยบายในประเทศไทยที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการทุจริตในโครงการต่าง ๆ เป็นเรื่องของนโยบายสาธารณะ ซึ่งกระบวนการนโยบายสาธารณะประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนการก่อตัวนโยบาย (Policy Formation) ขั้นตอนการกำหนดนโยบาย (Policy Formulation) ขั้นตอนตัดสินใจนโยบาย (Policy Decision) ขั้นตอนการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation) และขั้นตอนการประเมินนโยบาย (Policy Evaluation) ซึ่งประชาชนควรจะมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการนโยบายสาธารณะ โดยขั้นที่พบการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นส่วนมาก คือขั้นตอนการประเมินนโยบาย (Policy Evaluation) โดยการประเมินนโยบายที่ยืดหรือใช้เกณฑ์ระยะเวลาที่ประเมินผล เป็นเกณฑ์ในการจำแนก จะแบ่งได้

เป็น การประเมินก่อนเริ่มดำเนินงาน การประเมินระหว่างดำเนินงาน และการประเมินหลังการดำเนินงาน (สมคิด พรหมจ้อย, 2552 อ้างถึงใน จุมพล หนิมพานิช, 2552)

กรณีโครงการเสาไฟประติมากรรมกินรี เป็นตัวอย่างของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลระหว่างดำเนินงาน โดยสรุปจากมติชนออนไลน์ (2564) และ เดอะ สแตนดาร์ด ทิม (2564) ได้กล่าวว่า เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2564 มีประชาชนพบเห็นเสาไฟประติมากรรมกินรีพร้อมโคมไฟระบบพลังงานแสงอาทิตย์ (โซลาร์เซลล์) ชนิดกิ่งเดียวขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ราชาทะเวง จังหวัดสมุทรปราการ ตั้งอยู่บนถนนที่ยังไม่ได้รับการพัฒนา จึงแจ้งข้อมูลและส่งรูปภาพไปที่เฟซบุ๊กเพจ “ต้องแฉ” หรือ “Must share” (เทใจดอทคอม, 2564) ซึ่งเป็นพื้นที่ที่สนับสนุนให้ประชาชนทั่วไปได้มีการแจ้งข้อมูลความไม่ชอบมาพากลในสังคม ทำให้เกิดการตรวจสอบเอกสารโครงการจัดซื้อจัดจ้าง การเปิดประมูล รวมไปถึงโครงการที่เกี่ยวข้องในลักษณะเดียวกันที่ดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2562-2564 ทั้งหมด 7 โครงการ ภายหลังจากพบว่ามีโครงการจัดซื้อเสาไฟฟ้าและซ่อมบำรุงเสาไฟฟ้างดงกล่าว มีการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างไม่ถูกต้องตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยวิธีการงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2541 นอกจากนี้ยังพบว่าการจัดซื้อจัดจ้างมีการเอื้อประโยชน์ให้กับบริษัทผู้รับจ้างบางราย รวมทั้งการก่อสร้างที่ไม่ได้มาตรฐานตามที่กำหนด และคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) มีการดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงต่อไป

5. สื่อสังคมออนไลน์สู่การเคลื่อนไหวทางสังคม

มานูเอล คาสเต็ลส์ (2015, อ้างถึงใน นิชคุณ ตูพกลางกูร, 2561) กล่าวถึงการเคลื่อนไหวทางสังคมในยุคอินเทอร์เน็ตว่าเป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมมีความเกี่ยวข้องกับลักษณะการเคลื่อนไหว การจัดระเบียบทางสังคม และการสื่อสารที่เน้นความเป็นเครือข่าย ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงที่ไม่มีลักษณะลำดับชั้น และไม่มีผู้สั่งการอยู่เบื้องหลัง ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในรูปแบบใหม่นี้มีลักษณะของการประสานงานและเชื่อมโยงกันในแนวระนาบ มีการดำเนินการของตัวมันเอง ไม่สามารถสืบสาวไปถึงผู้สั่งการหรือแกนนำได้ เพราะทุกคนเชื่อมโยงกันในลักษณะที่เป็นแกนนำเอง และมักมีลักษณะเป็นนิรนามไม่เปิดเผยตัวตน (Anonymous)

ตัวอย่างการเคลื่อนไหวทางสังคมด้านการเมืองในยุคดิจิทัล คือ การคัดค้านร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม ซึ่งถือเป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมที่ประสบความสำเร็จ สังเกตได้จากการทำให้เกิดบรรยากาศการสื่อสารในวงกว้างในสื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์ และได้

เกิดปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวทางสังคมแพร่กระจายออกไปจากสื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์ไปสู่การกระทำในรูปแบบอื่น ๆ ตามมา คือ การชุมนุมคัดค้านร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในโลกความจริงทางสังคมการเมือง คือ รัฐบาลได้ประกาศระงับ “ร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิดเนื่องจากการชุมนุมทางการเมือง การแสดงออกทางการเมืองของประชาชน พ.ศ. ...” (นิชคุณ ตูพลางกูร, 2561)

จะเห็นได้ว่าสื่อสังคมออนไลน์เป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคม โดย White (2012, อ้างถึงใน จุฑารัตน์ ศราวณะวงศ์, 2558) ได้ให้ความหมายของสื่อสังคมออนไลน์ว่าเป็นรูปแบบของการสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์ที่ผู้ใช้งานสามารถสร้างชุมชนออนไลน์เพื่อแบ่งปันสารสนเทศ ความคิด ข้อความส่วนบุคคล และเนื้อหาอื่น ๆ โดยเป็นช่องทางที่ช่วยให้คนสามารถเชื่อมโยงกับคนอื่น ๆ ได้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และเป็นช่องทางที่ทำให้สารสนเทศเกิดการแลกเปลี่ยน การรวบรวม และแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็ว ในยุคปัจจุบัน นอกจากจะมีการใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือในการติดต่อแพร่กระจายประเด็นไปสู่สังคม ทั้งในด้านของตัวอักษร วิดีโอ infographic หรืออื่น ๆ แล้ว ยังมีการใช้แบบข้ามสื่อมาช่วยสนับสนุนซึ่งกันและกัน เช่น การแชร์การถ่ายทอดสดจากยูทูป (YouTube) มายัง เฟซบุ๊ก (Facebook) และ ทวิตเตอร์ (Twitter) ทำให้ข่าวสารจากการเคลื่อนไหวทางสังคม สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่าง และข้อมูลยังแพร่กระจายออกไปอย่างรวดเร็วและง่ายดาย

6. บทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ในการป้องกันการทุจริตเชิงนโยบาย

6.1 การนำเสนอข้อมูล

ปัจจุบันปฏิเสธไม่ได้ว่ายูทูป (Youtube) เป็นสื่อสังคมออนไลน์ที่ใช้เผยแพร่คลิปวิดีโอที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการสร้างความตระหนักรู้ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน เช่น เพลง “ประเทศกูมี” ที่มียอดชมมากกว่า 102 ล้านครั้ง (ข้อมูลเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2564) มีเนื้อหาหลายส่วนกล่าวถึงการทุจริตคอร์รัปชันและยังทำให้คนหันมาตั้งคำถามเกี่ยวกับปัญหาบ้านเมืองมากขึ้น หรือเพลง “เงินทองแลนด์” ที่ทำให้คนมองเห็นปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันที่เกิดขึ้นในสังคม ตั้งแต่ระบบอุปถัมภ์จนถึงการทุจริตเชิงนโยบาย

อินโฟกราฟิก (Infographic) เป็นสื่อที่น่าสนใจและเหมาะที่จะนำมาใช้เพื่อหยิบยกจุดประเด็นเรื่องทุจริตเชิงนโยบายให้ประชาชนเกิดความเข้าใจและตระหนักรู้ ธัญธัช นันทชนก (2561) ได้ให้ความหมายอินโฟกราฟิกว่าเป็นการนำเสนอข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ โดยใช้

ภาพกราฟิกเป็นเครื่องมือสำคัญ จุดเด่นของอินโฟกราฟิก กองบรรณาธิการรีไวว (2563) คือ การนำข้อมูลมาแสดงแบบกระชับในรูปแบบของภาพ ลายเส้น สัญลักษณ์ กราฟ แผนภูมิ หรือ ไดอะแกรม ที่สื่อความหมายให้ผู้พบเห็นสามารถเข้าใจความหมายของข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว และชัดเจน และดูน่าสนใจว่าการนำข้อมูลดิบที่มีปริมาณมาก ๆ มาแสดง อินโฟกราฟิกเป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงหรือเผยแพร่ไปยังสื่อต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวางและทั่วถึง นพดล อัครคหสิน (2561) ยังเสริมว่า ปัจจุบันการเผยแพร่อินโฟกราฟิกมักจะมีการนำเสนอในรูปแบบออนไลน์เป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากเข้าถึงได้ง่าย สามารถไลค์ (Like) หรือแชร์ (Share) ข้อมูลได้อย่างรวดเร็วผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ ดังนั้น เพื่อเพิ่มความน่าสนใจ ควรมีการตั้ง Caption หรือคำบรรยายภาพ ให้น่าสนใจด้วย

นอกจากนี้ยังสามารถนำเสนอข้อมูลแบบเล่าเรื่องด้วยอินโฟกราฟิกที่สร้างจาก Data Visualization ได้อีกด้วย โดยดึงจุดเด่นหรือจุดที่สนใจของแต่ละข้อมูลมาสร้างเป็นรูปภาพ และ ออกแบบขนาดของรูปภาพให้เหมาะสมกับสื่อสังคมออนไลน์ที่จะใช้ลง เช่น อินสตาแกรม (Instagram) ทวิตเตอร์ (Twitter) หรือเฟซบุ๊ก (Facebook) ในกรณีที่ข้อมูลมีความซับซ้อนสูง อาจไม่สามารถอธิบายด้วยภาพนิ่งเพียงภาพเดียวได้ โมชันอินโฟกราฟิก (Motion Infographic) หรืออินโฟกราฟิกที่มีการเคลื่อนไหวสามารถแก้ปัญหานี้ได้ และยังสามารถกระตุ้นความสนใจได้มากกว่าภาพนิ่งอีกด้วย (อัครพล ด้านทองกลาง, 2561) จากการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคสื่อออนไลน์ของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในยุคปัจจุบันของบริษัทวิจัยด้านโฆษณาและสื่อ (Sharethrough, 2021) พบว่า 75% ของผู้ใช้อินเทอร์เน็ต รับชมคลิปวิดีโอโดยไม่ได้เปิดเสียง ดังนั้นการสร้าง โมชันอินโฟกราฟิกที่จะนำเสนอในประเด็นต่าง ๆ จะต้องมีการบรรยายใต้คลิปด้วย อย่างไรก็ตาม นอกจากความสวยงามแล้ว การออกแบบอินโฟกราฟิกและโมชันอินโฟกราฟิกจะต้องใช้เทคนิค การนำเสนอที่สอดคล้องกับเนื้อหาด้วย เพื่อให้ผู้อ่านหรือผู้ชมเข้าใจได้อย่างถูกต้อง และป้องกันการตีความผิดพลาด

อย่างไรก็ตาม การแชร์ข้อมูลหรือการส่งต่อข้อมูลบนสื่อสังคมออนไลน์เป็นเพียงพื้นฐานที่จะนำไปสู่การป้องกันการทุจริตเชิงนโยบาย เพราะทำให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจและรู้เท่าทันเหตุการณ์การทุจริตเชิงนโยบายในบ้านเมือง แต่การรับรู้เพียงอย่างเดียวไม่อาจลดปัญหาการทุจริตได้ จะต้องอาศัยตัวแปรสำคัญคือ การมีส่วนร่วมของประชาชน โดยที่ประชาชนต้องไม่เพิกเฉยต่อการทุจริต ถ้าหากจะตั้งคำถามและแจ้งเบาะแสเมื่อพบเห็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพื่อให้เกิดการตรวจสอบความโปร่งใสของนโยบายนั้น ๆ

6.2 ช่องทางส่งเสริมการมีส่วนร่วม

พลังเสียงของประชาชนสามารถทำให้ข่าวการทุจริตเป็นประเด็นร้อนในสังคมได้ ตัวอย่างที่พบบ่อย คือ การติดแฮชแท็ก (Hashtag) บนทวิตเตอร์ โดย Oxford Learner's Dictionaries (2021) ได้ให้ความหมายของแฮชแท็กว่าเป็นคำหรือวลีที่มีสัญลักษณ์ '#' นำหน้า ที่ถูกใช้งานบนสื่อสังคมออนไลน์ เว็บไซต์ และแอปพลิเคชัน เพื่อให้ผู้ใช้งานสามารถค้นหาข้อความทั้งหมดที่มีประเด็นเดียวกันได้ และ Goswami (2018, อ้างถึงใน พศพันธ์ุ สุขเกษม, 2562) ได้กล่าวเสริมว่า แฮชแท็กมีส่วนช่วยในการเคลื่อนไหวทางสังคมในประเด็นต่าง ๆ บนสื่อออนไลน์ มีการนิยามรูปแบบดังกล่าวว่า Hashtag activism มีความหมายว่าเป็นการกระทำ (Act) ในการสร้างการสนับสนุนหรือต่อสู้ในรูปแบบสาธารณะโดยผ่านสื่อสังคมออนไลน์ มีประสิทธิภาพในการผลักดันเสียงของประชาชนให้เป็นที่ถกเถียงบนพื้นที่สาธารณะ เมื่อการติดแฮชแท็กของผู้ใช้เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก จะทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่า ทวิตเตอร์เทรนด์ (Trend Twitter) บนทวิตเตอร์ ที่บ่งบอกถึงประเด็นที่มีคนพูดถึงมากที่สุดในช่วงเวลานั้น ๆ นอกจากทวิตเตอร์แล้ว สื่อสังคมออนไลน์อื่น ๆ ที่นิยมใช้เป็นกระบอกเสียงอย่าง เฟซบุ๊กและอินสตา-แกรม ก็มีการใช้แฮชแท็กในการกล่าวถึงประเด็นนั้น ๆ เช่นเดียวกัน และข้อดีของการใช้แฮชแท็กคือการได้ทราบความคิดเห็นที่หลากหลายของบุคคลอื่นด้วย ดังนั้น เมื่อทราบถึงประเด็นปัญหาการทุจริตแล้ว ประชาชนสามารถใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางในการเรียกร้องให้หน่วยงานที่รับผิดชอบออกมาชี้แจง หากแจ้งแล้วแต่หน่วยงานยังคงเพิกเฉย ประชาชนอาจต้องออกมาเคลื่อนไหวทางสังคม เช่น การนัดหมายหรือการลงชื่อเพื่อทำการต่อต้านนโยบายนั้น ๆ ต่อไป

7. สรุป

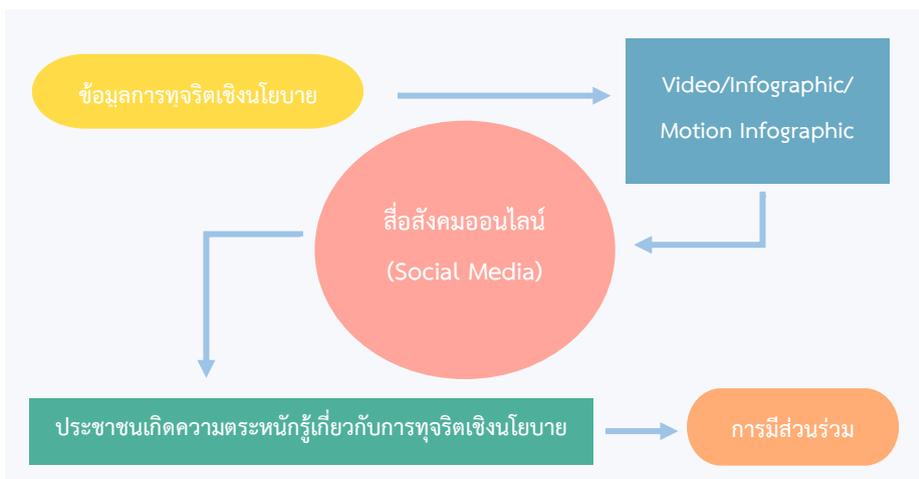
การทุจริตเชิงนโยบาย (Policy Corruption) เป็นการทุจริตที่เกิดขึ้นจากผู้กำหนดนโยบายสาธารณะที่ให้ความเป็นชอบ อนุมัติหรืออนุญาต เกี่ยวกับการดำเนินโครงการการลงทุนขนาดใหญ่ของภาครัฐ หรือ Mega Project และโครงการของรัฐบาลที่ใช้จ่ายเงินจากงบประมาณแผ่นดินจำนวนมาก ทั้งนี้ มีเจตนาพิเศษเพื่อเอื้อประโยชน์ให้แก่ตนเอง กลุ่มทุนธุรกิจ เครือญาติ และพวกพ้อง

สื่อสังคมออนไลน์ อาทิ ยูทูป (Youtube) อินสตาแกรม (Instagram) ทวิตเตอร์ (Twitter) หรือเฟซบุ๊ก (Facebook) เป็นช่องทางที่ทำให้สารสนเทศเกิดการแลกเปลี่ยน

การรวบรวม และแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็ว ด้วยข้อดีเหล่านี้จึงสามารถใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือในการป้องกันการทุจริตเชิงนโยบายด้วยการสร้างความตระหนักรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนได้ คือ การนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการทุจริตเชิงนโยบายผ่านคลิปวิดีโอ (Video) อินโฟกราฟิก (Infographic) และโมชั่นอินโฟกราฟิก (Motion Infographic) เพื่อให้ความรู้และสร้างความตระหนักรู้แก่ประชาชน รวมทั้งเป็นช่องทางส่งเสริมการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะในขั้นการประเมินนโยบายสาธารณะ ไม่ว่าจะเป็นการติดแฮชแท็ก (Hashtag) การเรียกร้องหน่วยงานที่รับผิดชอบ จนไปถึงการเคลื่อนไหวทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามทุจริต ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2560-2564) (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2560) คือ กลยุทธ์เสริมพลังการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community) และบูรณาการทุกภาคส่วนเพื่อต่อต้านการทุจริต ที่มีจุดประสงค์ให้พลเมือง/ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการต่อต้านการทุจริตอย่างมีอิสระ และกลยุทธ์พัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อลดปัญหาการทุจริต ที่มีจุดประสงค์ให้ประชาชนสามารถสืบค้นข้อมูล ศึกษาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตให้เกิดความตระหนักรู้ในเรื่องของการป้องกันการทุจริต

8. องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1. การนำเสนอข้อมูลการทุจริตเชิงนโยบายและการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านสื่อสังคมออนไลน์

จากการศึกษาทำให้พบรูปแบบแนวทางการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อสร้างความตระหนักรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันการทุจริตเชิงนโยบาย (ดังแผนภาพที่ 1) โดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ข้างต้นจะช่วยให้หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชัน เช่น คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (ป.ป.ท.) รวมทั้งประชาชนทั่วไปใช้ประโยชน์ในการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการทุจริตเชิงนโยบายได้ เช่น ความรู้ทั่วไป ปัญหาการทุจริตเชิงนโยบาย ไม่ว่าจะ เป็นสถานการณ์การทุจริตที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบันหรือเคยเกิดขึ้นไปแล้ว โดยการเลือกใช้ข้อมูล ที่นำมาจากหน่วยงานที่เก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง รวมไปถึงแนวทางการป้องกันการทุจริตในรูปแบบ ต่าง ๆ จากนั้นจึงวิเคราะห์และสรุปออกมาในรูปของวิดีโอ อินโฟกราฟิกหรือโมชันอินโฟกราฟิก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของข้อมูลว่าจะเลือกใช้สื่อนำเสนอแบบไหน ขั้นตอนต่อมาคือ การนำวิดีโอ อินโฟกราฟิกหรือโมชันอินโฟกราฟิกที่ได้ไปลงในสื่อสังคมออนไลน์ อาทิ ยูทูป (Youtube) อินสตาแกรม (Instagram) ทวิตเตอร์ (Twitter) หรือเฟซบุ๊ก (Facebook) เพื่อให้ เข้าถึงผู้คนอย่างรวดเร็ว เมื่อประชาชนเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการทุจริตเชิงนโยบายก็จะ เกิดความตระหนักมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนบนพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ ได้แก่ การติดแฮชแท็ก (Hashtag) การเรียกร้องหน่วยงานที่รับผิดชอบ จนไปถึงการเคลื่อนไหว ทางสังคม

เอกสารอ้างอิง

- กองบรรณาธิการรีโวว่า. (2563). *นำเสนอข้อมูลด้วยภาพ Infographic จะโปรโมทหรือขายอะไร ก็ปัง!* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ซิมพลิฟาย.
- จุฑารัตน์ ศราวณะวงศ์. (2558). แนวทางการใช้สื่อสังคมออนไลน์กับงานประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. *วิจัยสมาคมห้องสมุดฯ*, 8(2), 55-69.
- จุมพล หนิมพานิช. (2552). *การประเมินผลนโยบาย : หลักการ แนวคิด และการประยุกต์ใช้ = Policy evaluation : principles, concepts & application*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- โชคสุข กรกิตติชัย. (2563). การลดลงของดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์คอร์รัปชันของไทย ประจำปี 2563. สืบค้นจาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_dl_link.php?nid=77164
- ณัฐธาดา ชัยพัฒน์. (2562). ปัญหาการชี้เบาะแสการทุจริตโดยภาคประชาชน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- เดอะ สแตนดาร์ด ทิม. (2564). สรุปรประเด็น ‘เสาไฟประติมากรรม’ สวยงามแต่ไม่คุ้มการใช้งาน ป.ป.ช. เร่งตรวจสอบความโปร่งใส. สืบค้นจาก <https://thestandard.co/sculptural-light-pole-issues-summary/>
- ต่อตระกูล ยมนาค, และ ต่อภัสสร ยมนาค. (2562). คอร์รัปชัน ไม่มีไม้เอก. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เทใจดอทคอม. (2564). ต้องแฉ-พื้นที่สื่อกลางแก้ปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน. สืบค้นจาก <https://taejai.com/th/d/mustshare/>
- ธัญธัช นันทชนก. (2561). INFOGRAPHIC Design ฉบับ Quick Start + Easy Workshop + Make Money (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิดีโอดีไซน์.
- นพดล อัครคหสิน. (2561). เทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์สื่อ Motion Infographic เพื่อใช้ในสื่อออนไลน์ (การค้นคว้าอิสระปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, กรุงเทพฯ.
- นิชคุณ ตูวพลากร. (2561). การเคลื่อนไหวทางสังคมด้านการเมืองในยุคดิจิทัล: กรณีศึกษาการคัดค้านร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมและการต่อต้านระบบซิงเกิลเกตเวย์. *วารสารศาสตร์*, 11(1), 93-115.
- พงษ์ธร ธัญญสิริ. (2552). แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม.
- พศพันธ์ สุขเกษม. (2562). พื้นที่สาธารณะรูปแบบใหม่กับการสื่อสารทางการเมือง: ขบวนการรณรงค์สื่อสังคมออนไลน์ (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- มติชนออนไลน์. (2564). ป.ป.ช. ตั้งองค์คณะไต่สวน ‘เสากินรี อบต.ราชาเทวะ’ ผู้ถูกกล่าวหา กว่า 20 ราย มีตั้งแต่อดีต ผวจ.-นายกอบต. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/politics/news_2805758

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ สำนักมาตรการป้องกันการทุจริต. (2555). *มาตรการป้องกันการทุจริตเชิงนโยบาย ฉบับวิชาการ*. กรุงเทพฯ:

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ.

_____. (2560). *ยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามทุจริต ระยะที่ 3*

(พ.ศ. 2560-2564). นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ.

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, ปกป้อง จันวิทย์, อิศร์กุล อุณหเกตุ, ศุภณัฐ ศศิวิวัฒน์, กิตติพงศ์ สนธิสัมพันธ์, และ สาโรช ศรีใส. (2557). *เมฆคอร์รัปชันและการแสวงหาผลประโยชน์*.

กรุงเทพฯ: บริษัท โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ (1987) จำกัด.

อัครพล ด้านทองกลาง. (2561). Infographic คืออะไร. สืบค้นจาก <https://www.beartheschool.com/share-1/2018/10/24 /infographic->

องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน ประเทศไทย. (2562). เปิดตัว ‘เครื่องมือสู้โกง (ACT Ai)’ ติดอาวุธนักสังคมไทยขจัดคอร์รัปชัน. สืบค้นจาก [http://www.anticorruption.in.th /2016/th/detail/ 1327/20/เปิดตัว ‘เครื่องมือสู้โกง \(ACT Ai\)’ ติดอาวุธนักสังคมไทย ขจัดคอร์รัปชัน](http://www.anticorruption.in.th /2016/th/detail/ 1327/20/เปิดตัว ‘เครื่องมือสู้โกง (ACT Ai)’ ติดอาวุธนักสังคมไทย ขจัดคอร์รัปชัน)

องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน ประเทศไทย. (2563). จับโกงบโควิดด้วย ACT Ai. สืบค้นจาก <https://covid19.actai.co/>

Oxford Learner’s Dictionaries. (2021). Hashtag. Retrieved from <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/hashtag?q=hashtag>

Sharethrough. (2021). 75% of people watch mobile videos on mute: What that means for advertisers. Retrieved from <https://digiday.com/sponsored/75-percent-of-people-watch-mobile-videos-on-mute/>

ความเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจฐานราก
สู่แนวทางการความยั่งยืน ภาคเหนือ *
Change in Grass Root Economy to Sustainability
for Northern Thailand

เกศสุดา สิทธิสันติกุล¹, สมคิด แก้วทิพย์², บัญจรัตน์ โจลานันท์³, และ นัยนา โพธาวงค์⁴
Katesuda Sitthisuntikul¹, Somkid Kaewthip², Banjarat Jolanun³, and Naiyana Pothawong⁴

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้^{1,4}

วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้²

คณะวิศวกรรมสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา³

Faculty of Economics, Maejo University^{1,4}

School of Administrative Studies, Maejo University²

Faculty of Engineering, Rajamangala University of Technology Lanna³

Corresponding author, Email: katesuda@mju.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอความเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจฐานรากที่สัมพันธ์กับการพัฒนาตามยุคสมัย และเสนอแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารในขอบเขตพื้นที่ภาคเหนือ ผลการวิเคราะห์พบว่า เศรษฐกิจฐานรากภาคเหนือแต่ละยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ของเศรษฐกิจระดับประเทศ ปัจจัยสำคัญของการเปลี่ยนแปลง คือ นโยบายการค้าระหว่างประเทศและรูปแบบการปกครองซึ่งส่งผลต่อการกำหนดนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ อีกทั้งยังพบการปรับตัวของชุมชนเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจโดยการรวมกลุ่มปกป้องทรัพยากรการผลิต การอนุรักษ์วัฒนธรรม

* ได้รับบทความ: 30 สิงหาคม 2564; แก้ไขบทความ: 22 พฤศจิกายน 2564; ตอรับตีพิมพ์: 23 พฤศจิกายน 2564

Received: August 30, 2021; Revised: November 22, 2021; Accepted: November 23, 2021

และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างรายได้ การแก้ปัญหาเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม ในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน ควรมุ่งเน้นการเสริมสร้างขีดความสามารถของชุมชนในการจัดการกับปัญหาเศรษฐกิจตนเองอย่างเท่าทันความเปลี่ยนแปลง และควรสนับสนุนเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง โดยเน้นการพึ่งพาทุนทรัพยากรในชุมชนเป็นหลัก และสร้างระบบเศรษฐกิจแบบหมุนเวียนภายในชุมชน

คำสำคัญ: ความเปลี่ยนแปลง; เศรษฐกิจฐานราก; การพัฒนาที่ยั่งยืน

Abstract

This article is aimed to examine, change of grassroot economy relating to development across period and to suggest sustainable approach for developing grassroot economy in northern region, Thailand. Document analysis indicated that the change across period in grassroot economy related to the change in national economy which depended upon international trade policy and form of rule affecting set of national economic and social development policy. In addition, communities adapted to secure their economy by social inclusion for protecting production resources, conservation of culture and local wisdom for obtaining income, and problem solving of economy, society, and environment. The sustainable approach for developing grassroot economy included empowering communities for self-management of changeable economic problem and encouraging self-economy by depending upon capitals in a community and establishing circular economy within a community.

Keywords: change; grassroot economy; sustainable development

1. บทนำ

การพัฒนาเศรษฐกิจไทยนำมาซึ่งการเติบโตจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่นทั้งการค้าและการลงทุน การจ้างงาน การสร้างรายได้ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาสาธารณสุข ภูมิภาค ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการสื่อสาร การขยายตัวของเมือง การพัฒนาการศึกษา และการสาธารณสุข การจัดสวัสดิการ รวมไปถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ขณะที่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเติบโตกลับต้องเผชิญกับปัญหาอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ ความไม่เทียมในการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การกระจุกตัวของความเจริญในเขตเมือง และความเสื่อมถอยทางค่านิยมและศีลธรรม (จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา, 2552) อย่างไรก็ตามกระแสโลกผลักดันให้ประเทศไทยต้องคำนึงถึงการเติบโตภายใต้แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งคำนึงถึงประเด็นทางเศรษฐกิจควบคู่ไปกับความเสมอภาคทางสังคม และการดูแลรักษาระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดสรรทรัพยากร การใช้พลังงาน ความเป็นอยู่และสุขภาพที่ดี เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้คนทุกรุ่นสามารถตอบสนองความต้องการพัฒนาของตนเองได้ (Roosa, 2020)

ความเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการพัฒนาดังกล่าวประกอบกับความผันผวนทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อมทั้งในระดับชาติและนานาชาติส่งผลให้ชุมชนท้องถิ่นจำเป็นต้องปรับตัวเรื่อยมาเพื่อความมั่นคงของเศรษฐกิจฐานราก เช่น การขยายตัวของเมืองและความต้องการรายได้ ทำให้ชุมชนตำบลลานตากฟ้า อ.นครชัยศรี จ.นครปฐม เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคการเกษตรไปสู่อุตสาหกรรมเพื่อรับจ้าง และเลือกประกอบอาชีพค้าขายหรือเป็นผู้ประกอบการเกษตรมากกว่าการเป็นเกษตรกร (ประภาส ปันตบแต่ง, 2558) การรวมกลุ่มและสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนของผู้ประกอบการเซรามิก จ.ลำปาง เพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันในตลาดอาเซียน (ภัทรธิดา วัฒนาพรรณกิติ, 2559) ดังนั้น บทความนี้เป็นการวิเคราะห์เอกสารที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอความเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจฐานรากที่สัมพันธ์กับการพัฒนานับแต่ยุคประวัติศาสตร์ไปจนถึงยุคการพัฒนาที่ยั่งยืน สู่การเสนอแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากภายใต้แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยจำกัดขอบเขตพื้นที่ในภาคเหนือ

2. ยุคประวัติศาสตร์ (ก่อนปี พ.ศ.2398)

ภาคเหนือตอนบนเคยอยู่ในยุคสมัยอาณาจักรล้านนาและภาคเหนือตอนล่างเคยอยู่ในยุคสมัยกรุงสุโขทัย พระมหากษัตริย์มีความใกล้ชิดกับประชาชนและปกครองด้วยทศพิธราชธรรม ขุนนางมีอำนาจและอิทธิพลต่อการบริหารบ้านเมืองสูงถึงขั้นล้มล้างกษัตริย์ที่ปกครองอย่างไม่เป็นธรรมได้ ลักษณะเศรษฐกิจยุคนั้นเป็นแบบพอเพียงชีพ (Self-Sufficient Economy) เน้นการผลิตเพื่อบริโภคและการพึ่งพาตนเองบนพื้นฐานการทำเกษตรกรรมเป็นหลัก ใช้เส้นทางม้าต่าง วัวต่างหรือเส้นทางบรรทุกม้าและวัวเป็นการคมนาคมหลัก ด้วยลักษณะภูมิประเทศที่เป็นภูเขาและหุบเขา จึงมีการทำนาทั้งในพื้นที่ราบโดยมีแหล่งผลิตข้าวสำคัญบริเวณแอ่งที่ราบเชียงใหม่-ลำพูน มีการทำไร่ข้าวในพื้นที่สูงโดยชนเผ่าลัวะ อีกทั้งมีการทอผ้าและทำเครื่องมือเครื่องใช้ไว้ใช้เอง และมีการเก็บหาของป่าและพืชผักเพื่อการบริโภค อีกทั้งยังมีการพึ่งพิงกันทางสังคมสูง ดังจะเห็นจากการจัดการน้ำในระบบเหมืองฝาย และการแลกเปลี่ยนอาหาร (สุรัสวดี อ๋องสกุล, 2544)

เชียงใหม่เป็นเมืองการค้าหลักโดยอาศัยริมแม่น้ำปิงเป็นศูนย์กลางค้าขายกับพ่อค้าจากกรุงศรีอยุธยาและชาติพันธุ์ม่าน เงี้ยว ฮ่อ และไทย มีตลาดสินค้าผลผลิตทางการเกษตรบริเวณตลาดหัวเวียง (ประตูช้างเผือก) ตลาดกลางเวียง และตลาดเชิงเรือก (ช้างม่อยก่า) สินค้าจำหน่าย เช่น ข้าว พริก พลู่ พริกไทย หมาก ฝ้าย เครื่องจักสาน ผ้าทอ กระจงเงา ผ้าอินเดีย เป็นต้น แม่น้ำปิงยังเป็นเส้นทางคมนาคมลงไปทางใต้ และทางผ่านไปเมืองเครือข่าย อย่างเช่นเมืองตาลียูนนานไปจนถึงเชียงแสน และการออกเมืองท่าใกล้ทะเลเมืองมอญ เชียงแสนยังเป็นเมืองการค้าสำคัญอีกแห่งที่เชื่อมต่อกับเชียงใหม่ ภูฐาน เชียงตุง ลีบสองพินนา ยูนนาน น่าน หลวงพระบาง เส้นทางนี้มีนายด่านตรวจสอบพ่อค้าและผู้เดินทางมาแลกเปลี่ยนสินค้า นอกจากนี้ยังมีการทำการค้าระหว่างหัวเมือง และมีตลาดนัดเล็กๆ ของชุมชนอยู่กระจัดกระจายตามหุบเขา งานหัตถกรรมเป็นสินค้าส่งออกสำคัญ เช่น ทองคำเปลว ตีมีด หนัง เครื่องถ้วยล้านนาจากแหล่งเตาเผาเขตเชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง และพะเยา ที่สำคัญ คือ การจำหน่ายของป่าที่ไพร่เป็นผู้เก็บส่วยให้กับเจ้าขุนมูลนายไปทำการค้า เช่น น้ำผึ้ง ครั่ง กายาน ชะมดเชียง น้ำรัก นอแรด งานช่าง เป็นต้น (สุรัสวดี อ๋องสกุล, 2544)

3. ยุคก่อนการพัฒนา (ปี พ.ศ.2539-2503)

อิทธิพลจากการล่าอาณานิคมตะวันตกและการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช ส่งผลให้เกิดการปฏิรูปการปกครองเขตภาคเหนือตอนบนในรัชกาลที่ 5 ให้เป็นมณฑลเทศาภิบาล ซึ่งแบ่งออกเป็นมณฑลลาวเฉียงที่รวมหัวเมืองประเทศราชล้านนา 5 เมืองเข้าไว้ด้วยกัน และมณฑลพายัพที่ประกอบด้วยนครเชียงใหม่ (รวมเชียงใหม่และแม่ฮ่องสอน) นครลำปาง นครลำพูน นครน่าน นครแพร่ และเมืองเถิน ต่อมาเกิดการพัฒนาย่านการค้า เส้นทางรถไฟสายเหนือ และเส้นทางคมนาคมทางบกหลายแห่ง เช่น เชียงใหม่-ฮอด เชียงใหม่-แม่ริม เชียงใหม่-สันกำแพง เชียงใหม่-ดอยสะเก็ด-เชียงใหม่ รวมทั้งมีการพัฒนาการศึกษา การสาธารณสุขและกิจการไปรษณีย์ พ่อค้าชาวจีนมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาย่านการค้าหรือตรอกเล่าโจ้ว โรงเรียนจีน โรงฝิ่น และศาลเจ้า อีกทั้งมีชาวตะวันตกย้ายเข้ามาอยู่อาศัยและจัดตั้งสถานกงสุล อังกฤษและฝรั่งเศสในเชียงใหม่ มีขงจื๊อนารีเข้ามาเผยแพร่ศาสนาคริสต์ในเชียงใหม่ ลำปาง น่าน และเชียงใหม่ ต่อมากลุ่มชนชั้นกลางมีบทบาทต่อการพัฒนาเมืองสมัยใหม่ เช่น นักธุรกิจการเงิน ข้าราชการ นักการธนาคาร เป็นต้น เกิดคำว่า ภาคเหนือ แทน ล้านนา ในปี 2482 หลังยกเลิกมณฑลเทศาภิบาล และรวมภาคเหนือตอนบนและตอนล่างเข้าด้วยกัน (สร้อยศรี อ่องสกุล, 2544)

สนธิสัญญาเบาวริงยังมีอิทธิพลต่อการเปิดธุรกิจค้าไม้กับอังกฤษผ่านบริษัทบริติช บอร์เนียวเนียวในปี พ.ศ.2407 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำไม้สักในภาคเหนือ ธุรกิจค้าไม้ทำให้เกิดเส้นทางรถไฟเพื่อขนส่งไม้และพัฒนาระบบสื่อสาร ต่อมาอุตสาหกรรมค้าไม้ขยายไปทวีปยุโรป อเมริกา และเอเชียจากการให้สัมปทานไม้สักกับบริษัทต่างชาติโดยเฉพาะบริษัทบอมเบย์เบอร์มา และแองโกลสยามที่นำไม้สักไปใช้ในอุตสาหกรรมต่อเรือและเครื่องใช้ทั่วไปในอังกฤษและอินเดีย โดยแรงงานส่วนใหญ่เป็นชาวกระเหรี่ยงและขมุ (สุธี ประศาสน์เศรษฐ์, 2556; Marchak, 1997) ขณะเดียวกันการลดลงของป่าไม้และความขัดแย้งจากการให้สัมปทานป่าไม้นำมาซึ่งการจัดตั้งกรมป่าไม้ที่เชียงใหม่ในปี พ.ศ.2439 และมีการประกาศใช้กฎหมายการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหลายฉบับ เช่น พ.ร.บ.รักษาต้นไม้สัก พ.ศ. 2441 พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ. 2484 พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 เป็นต้น (Hirsch et al., 1991) อย่างไรก็ตามการเปิดเส้นทางรถไฟเชียงใหม่-กรุงเทพเป็นการเร่งรัดการส่งออกข้าว ไม้สัก สินค้าต่างประเทศ และการให้สัมปทานป่าไม้ผ่านรัฐวิสาหกิจในปี 2488 ทำให้การค้าไม้กับประเทศพม่าและจีนเติบโตแทนที่อังกฤษ (เบญจพรธน ชินวัตร และคณะ, 2535 อ้างถึงใน เจริญศักดิ์ ปิ่นทอง, 2535)

แม้จะมีการปรับเปลี่ยนจากเศรษฐกิจแบบยังชีพไปสู่เศรษฐกิจเพื่อการค้า แต่ชุมชนภาคเหนือยังคงความเป็นสังคมชาวนาและชนบท เน้นการผลิตเพื่อการบริโภคมากกว่าขาย และคงวิถีการผลิตแบบดั้งเดิมเนื่องด้วยข้อจำกัดด้านการคมนาคม การใช้ชีวิตและทำมาหากินของชุมชนยังขึ้นกับทรัพยากรท้องถิ่น มีการเก็บหาของป่า ล่าสัตว์ ผลิตของใช้ ตัดไม้ขาย ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ทำสวนเมี่ยง และทำสวนผลไม้ ขณะที่รัฐเข้าแทรกแซงการปกครองส่วนท้องถิ่นผ่านการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน ควบคุมปัจจัยการผลิตโดยให้กรรมสิทธิ์ที่ดินทำกินและจัดเก็บภาษีที่ดิน ต่อมารัฐพัฒนาระบบชลประทานเพื่อเพิ่มการส่งออกข้าวแต่กลับนำมาซึ่งปัญหาหนี้สินจากการผลิตที่ไม่คุ้มทุน จึงเกิดการจัดตั้งสหกรณ์เครดิตในปี พ.ศ. 2477 เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนเกษตรกร ปี พ.ศ.2500 ชุมชนเริ่มเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรมแปรรูปบนพื้นฐานการเกษตรมากขึ้น มีโรงงานเกิดขึ้นหลายแห่ง เช่น โรงสีข้าว โรงน้ำแข็ง โรงงานน้ำตาล โรงบ่มใบยาสูบ และโรงงานทอผ้า เป็นต้น (รัตนาพร เศรษฐกุล, 2546)

4. ยุคการเร่งรัดพัฒนา (ระหว่างปี พ.ศ. 2504-2529)

การเร่งรัดพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและขยายการลงทุนภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 ถึง 5 (พ.ศ. 2504-2529) ทำให้สังคมชนบทหลายสภาพสู่สังคมเมืองอย่างรวดเร็ว ระบบเศรษฐกิจเพื่อการค้าเติบโตขึ้น เกิดการโยกย้ายถิ่นฐานเพื่อจับจองพื้นที่ทำกินเพิ่มขึ้น เกิดธุรกิจซื้อขายและให้เช่าที่ดิน แรงงานภาคเกษตรเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น หน่วยงานรัฐสนับสนุนการพัฒนามากขึ้น เกิดแหล่งสินเชื่อเพื่อการเกษตรจากธนาคารเอกชนและธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ เกิดอุตสาหกรรมครัวเรือนขนาดกลางและเล็ก เช่น การสีข้าว การเลื่อยไม้ การทำน้ำตาล การทำขนมจีน เป็นต้น รวมทั้งมีผู้ประกอบการขนาดเล็กและใหญ่จากภายนอกเข้าไปลงทุนในชุมชน เช่น บิมน้ำมัน โรงแรม โรงชา โรงหมักเมี่ยง อุซ่มรถ การทำเหมืองแร่ การตั้งนิคมอุตสาหกรรมลำพูน เป็นต้น ตลอดจนเริ่มเห็นร่องรอยของการทำเกษตรพาณิชย์จากการใช้รถแทรกเตอร์แทนแรงงานวัวควายและคน การใช้สารเคมีในการเพาะปลูก และการทำเกษตรพันธะสัญญา เช่น มะเขือเทศ บรอกเคอรี ถั่วงอกยาว ชিংอ่อน กระเทียม หอมหัวใหญ่ หน่อไม้ฝรั่ง ข้าวโพด พริกหวาน เป็นต้น (รัตนาพร เศรษฐกุล, 2546)

การพัฒนาการคมนาคมและนโยบายส่งเสริมการผลิตและพัฒนาระบบชลประทานยังผลักดันการขยายพื้นที่เกษตรเพื่อส่งตลาด พืชเศรษฐกิจ คือ ข้าว กระเทียม หอมแดง หอมหัวใหญ่ ชিং ถีนจี่ ลำไย เป็นต้น ต่อมาถั่วเหลือง ข้าวโพด และยาสูบกลายเป็นพืชการค้าจาก

การขยายตัวของอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ น้ำมันพืช และการตั้งโรงบ่มยาสูบ อีกทั้งเกิดอุตสาหกรรมหัตถกรรมพื้นบ้านในภาคเหนือตอนล่าง เศรษฐกิจขึ้นอยู่กับข้าวและพืชไร่โดยเฉพาะกล้วยและอ้อย ส่วนคนพื้นที่สูงเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก เนื่องจากเข้าถึงการคมนาคมและไฟฟ้าช้ากว่า เมียงเป็นพืชเศรษฐกิจและได้รับการส่งเสริมการปลูกพืชเมืองหนาวจากโครงการหลวง เช่น กาแฟ สตอเบอร์รี่ พลับ กระจ่างดาว กระจ่างชาวยอย เสาวรส ต้นบัวย ท้อ หน่อไม้ฝรั่ง มะเขือเทศ ถั่วแระญี่ปุ่น มะระขาว เป็นต้น และรัฐสนับสนุนการจัดตั้งสหกรณ์นิคมการเกษตร ทดลองแปลงสาธิตเกษตรแผนใหม่ ปลูกถั่วเหลือง และจัดตั้งกลุ่มในชุมชน เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มหนุ่มสาว และกลุ่มอาชีพ เป็นต้น (จิราภรณ์ สถาปนาวรรณนะ, 2546; รัตนาพร เศรษฐกุล, 2546)

อย่างไรก็ตาม ภาคเกษตรกลับเจริญเติบโตแบบถดถอยเมื่อเทียบกับภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ การขยายการผลิตทำให้เกิดการบุกรุกป่าเพื่อการเกษตรและทำไร่ข้าวหมุนเวียนที่ขัดแย้งกับนโยบายรัฐ อีกทั้งการประกาศเขตพื้นที่ป่าสงวนทับซ้อนพื้นที่ทำกินชาวบ้านโดยเฉพาะพื้นที่ภาคเหนือตอนบนยังเป็นเหตุให้เกิดการเรียกร้องสิทธิทำกิน แม้รัฐจะพยายามแก้ปัญหาด้วยการกรรมสิทธิ์ที่ดินทำกินด้านการเกษตรก็ตาม เช่น นส.3 ส.ท.ก.2 และการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมโดยสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (สปก.) อีกทั้งเกษตรกรยังต้องแย่งชิงน้ำกันในฤดูแล้ง ความไม่แน่นอนของผลผลิตและฤดูกาล ราคาที่ขึ้นกับกลไกการตลาด วัฒนธรรมบริโภคนิยมและค่าครองชีพที่สูงขึ้น และหนี้สินจากการกู้ธนาคารเอกชน ธนาคารพาณิชย์ และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ เป็นต้น (รัตนาพร เศรษฐกุล, 2546)

5. ยุคเกษตรพาณิชย์และอุตสาหกรรม (ปี 2530-2544)

การขยายการลงทุนด้านธุรกิจและการท่องเที่ยวในภาคเหนือเป็นไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะเชียงใหม่ เกิดที่อยู่อาศัย ศูนย์การค้า โรงแรม รีสอร์ท สนามกอล์ฟ สนามบิน โครงข่ายการจราจร สถาบันการศึกษา เป็นต้น เชียงรายเน้นการพัฒนาเขตสี่เหลี่ยมทางเศรษฐกิจและเส้นทางคมนาคม แม่ฮ่องสอนมีจุดเด่นด้านการท่องเที่ยวธรรมชาติและวัฒนธรรมคนพื้นที่สูง การเติบโตเหล่านี้ทำให้การจ้างงานเพิ่มขึ้น เกิดธนาคารและสถาบันการเงินมากมายทุกจังหวัด (สร้อยดี อ่องสกุล, 2544) มีการขยายการค้าชายแดนซึ่งเป็นแหล่งรวมคนชาติพันธุ์ใน อ.แม่สอด จ.ตาก อ.แม่สาย จ.เชียงราย อ.เวียงแหง จ.เชียงใหม่ ด้านการเกษตรเป็นไปเพื่อการค้ามากกว่าเพื่อบริโภค การทำเกษตรพาณิชย์เข้มข้นขึ้นเพื่อเร่งผลผลิตโดยการจ้างแรงงาน การใช้เครื่องจักร

และการใช้สารเคมีอย่างหนัก มีการปลูกพืชการค้าแทนข้าวมากขึ้น เช่น ถั่วเหลือง ข้าวโพด มะม่วง ส้ม ลิ้นจี่ หอมแดง กระเทียม มันฝรั่ง มะเขือเทศ พริก ถั่ว เป็นต้น ขณะที่โครงการหลวง ส่งเสริมการปลูกพืชในพื้นที่สูง เช่น สาลี สตอเบอร์รี่ พลัม ท้อ เป็นต้น (รัตนาพร เศรษฐกุล, 2546)

นอกจากนี้ยังเกิดเกษตรนาแปลงใหญ่จากการกว้านซื้อที่ดิน เช่น สวนผลไม้ใน อ.ฝาง จ.เชียงใหม่ และเกิดการลงทุนเพื่อแปรรูปสินค้าเกษตรของบริษัทต่างชาติ เช่น บริษัทสันติภาพ (ฮั่วเพ็ง 953) จำกัด รับซื้อผักกาดเขียวปลี ขิงอ่อน ข้าวโพดฟักอ่อนเพื่อตองส่งโรงงานใน กรุงเทพฯ บริษัท เล่งเฮงอกรีฟูดส์ จำกัด รับซื้อขิงอ่อน ผักกาด และกระเทียมส่งไปที่อ่างทอง บริษัท ชวีเฉียนฟูดส์ จำกัด รับตองขิงอ่อนและบ้วย เครื่องล้้มคักตากถูรับซื้อถั่วเหลืองและพืชผล ขนาดใหญ่ และบริษัทผู้ผลิตรับซื้อมันฝรั่งแปรรูป การรับซื้อผลผลิตจากโรงงานก่อเกิดเกษตร พันธะสัญญาซึ่งบริษัทเป็นผู้กำหนดคุณภาพ ปริมาณ และระยะเวลาการส่งมอบเพื่อส่งสินค้า ให้กับตลาดใหญ่และการส่งออก โดยยึดหลักการผลิตเพื่อทำกำไรสูงสุดตามแนวทางทุนนิยมที่ สร้างความมั่นคงทางธุรกิจมากขึ้น แต่ความเสี่ยงตกอยู่กับเกษตรกรจากการให้สินเชื่อปัจจัยการผลิต บริษัทมีสิทธิไม่รับซื้อหากเกษตรกรไม่ดำเนินงานตามสัญญา เกษตรกรมากมายต้องขาดทุน จากต้นทุนที่สูงและการประกันราคาต่ำที่ต่ำกว่าตลาด อีกทั้งเกษตรแบบพันธะสัญญายังกระตุ้นการ ทำเกษตรแบบเข้มข้นทั้งต้นทุนการผลิต การใช้ปุ๋ยเคมี และการใช้แรงงาน (รัตนาพร เศรษฐกุล, 2546)

ผลของการทำเกษตรแบบเข้มข้นยังก่อให้เกิดปัญหาหนักหน่วงด้านการแย่งชิงทรัพยากร ดินน้ำป่า การขาดแคลนน้ำและแรงงาน และปัญหาหนี้สินจากการกู้ยืม นอกจากนี้การพัฒนา อุตสาหกรรมและการส่งออกยังทำให้พื้นที่การเกษตรกลายเป็นบ้านพักอาศัยหรือย่านธุรกิจ ผู้คน ละทิ้งอาชีพการเกษตรจากความต้องการรายได้ในเมืองและค่านิยมการศึกษา อาจกล่าวได้ว่า ยุคนี้ธุรกิจนอกภาคเกษตรมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจ เช่น การพาณิชย์ การท่องเที่ยว ทัศนกรรมของที่ระลึก ธุรกิจที่พักและการบริการ นิคมอุตสาหกรรมลำพูน อุตสาหกรรมขนาด ย่อย และโรงงานขนาดเล็ก เช่น การทำเซรามิค เครื่องนุ่งห่ม อัญมณีและเครื่องประดับ การผลิต ขึ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น (รัตนาพร เศรษฐกุล, 2546) อย่างไรก็ตาม หลายชุมชนยังคงไว้ซึ่ง เศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเองโดยเฉพาะพื้นที่สูงและห่างไกล มีการรวมกลุ่มอาชีพเพื่อความมั่นคง ทางเศรษฐกิจ เช่น กลุ่มกองทุนปุ๋ย กลุ่มดอกไม้จันทน์ กลุ่มขายข้าวสาร ต.หนองหาร อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ กลุ่มแม่บ้านผู้ผลิตน้ำตาลสด อ.วัดโบสถ์ จ.พิษณุโลก กลุ่มแม่บ้านหนองตมผลิตกล้วย ตากและกล้วยอบเนย อ.กรงไกรลาศ จ.สุโขทัย กลุ่มแปรรูปข้าว บ้านหัวดง อ.เมือง จ.พิจิตร

กลุ่มสหกรณ์บริการหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ไม้ขวาง ต.บ้านกล้วย อ.เมือง จ.สุโขทัย หมู่บ้านหัตถกรรมเครื่องเงินเครื่องทอง อ.ศรีสำขาล้อย จ.สุโขทัย กลุ่มหล่อพระของพะยูหะคีรี จ.นครสวรรค์ เป็นต้น รวมทั้งเกิดกลุ่มและเครือข่ายอื่น เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มฉาบปทิจ กลุ่มอนุรักษ์สายน้ำน่าน กลุ่มสตรี สหกรณ์ชาวนา เครือข่ายรักษป่า เครือข่ายพระสงฆ์ เป็นต้น (จิราภรณ์ สถาปนาวรรณนะ, 2546; รัตนาพร เศรษฐกุล, 2546)

6. ยุคการพัฒนาที่ยั่งยืน (พ.ศ. 2545 เป็นต้นมา)

นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) เป็นต้นมา มีการอัญเชิญหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวคิดการพัฒนาโดยเน้นความเป็นองค์รวมและยึดคนเป็นศูนย์กลางเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนที่นานาประเทศคาดหวัง บนหลักทางสายกลางและความไม่ประมาท พร้อมรับความเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ศาสนา ความรู้และเทคโนโลยี โดยอาศัยความรู้คู่คุณธรรม (บัณฑูร เศรษฐศิโรตม์, โสภารัตน์ จารุสมบัติ, วิจิตร กุลเดชคุณา, และ นนท์ นุชหมอน, 2556) ในยุคนี้นโยบายการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากชัดเจนมากขึ้นเพื่อหวังแก้ปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ เช่น การส่งเสริมระบบสหกรณ์ เกษตรทฤษฎีใหม่ การรวมกลุ่ม การสร้างการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพชุมชนท้องถิ่น การแปรรูป การท่องเที่ยว (ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์, 2556) และการจัดตั้งบริษัทประชารัฐรักสามัคคี (ประเทศไทย) จำกัด โดยรัฐ เอกชน นักวิชาการ ประชาชน และประชาสังคม (คณะอนุกรรมการยุทธศาสตร์เศรษฐกิจฐานราก, 2559)

ชุมชนได้รับการส่งเสริมให้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะการเกษตรเพื่อความมั่นคงทางรายได้ อาหาร และการพึ่งพาตนเองในครัวเรือน เช่น การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน กลุ่มกองทุน และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบภาคเหนือ ตอนบน 618 หมู่บ้าน (สุวิชาญ ทุนอินทร์, พหล ศักดิ์คะทัศน์, สรุชัย กังวล, และ ธรรมพร ตันตรา, 2562) ในจังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ผู้ปลูกเสาวรสอินทรีย์ และผู้ปลูกลำไย เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการดิน การเลือกพันธุ์พืช การจัดการศัตรูพืช การลดต้นทุนการผลิต และการพัฒนาเข้าสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ (วีระศักดิ์ สมยานะ, 2562) นอกจากนี้ผู้ประกอบการวิสาหกิจรายย่อยและขนาดกลาง จ.เชียงราย ยังเน้นการใช้เทคโนโลยีในประเทศ ขยายตลาดแบบค่อยเป็นค่อยไป สะสมทุนภายใน

ลดต้นทุนธุรกิจ ใช้วัตถุดิบท้องถิ่น อบรมคุณธรรมจริยธรรม และแบ่งปันความรู้สู่สาธารณะ (ประภาพรรณ ไชยานนท์, 2553) เป็นต้น

ผลการพัฒนาส่งผลให้เศรษฐกิจภาคเหนือเติบโตต่อเนื่องโดยเฉพาะภาคเกษตร ภาคบริการและการท่องเที่ยว อุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม และการค้าชายแดนในเขตเศรษฐกิจพิเศษ อ.แม่สอด จ.ตาก และ อ.แม่สาย อ.เชียงแสน อ.เชียงของ จ.เชียงราย อย่างไรก็ตามกลับพบว่า ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ รายได้เฉลี่ยครัวเรือนต่ำกว่าระดับประเทศ หนี้สินมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น สัดส่วนคนจนสูงกว่าระดับประเทศ และพื้นที่เศรษฐกิจขนาดใหญ่กระจุกตัวอยู่ในเชียงใหม่ กำแพงเพชร นครสวรรค์ และเชียงราย อีกทั้งยังเผชิญกับปัญหาคุณภาพและปริมาณจากสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น การขยายตัวของเมืองที่รุกล้ำพื้นที่เกษตรและเขตชลประทาน ความไม่มั่นคงทางอาหารและรายได้ของภาคเกษตร และการจัดการขยะ ภาคเหนือตอนบนต้องเผชิญกับความเสื่อมโทรมของพื้นที่ต้นน้ำ มลพิษและหมอกควันไฟป่า สิทธิทำกินในเขตป่าอนุรักษ์ การพัฒนาและการให้บริการพื้นฐานของรัฐที่ไม่ทั่วถึง ส่วนภาคเหนือตอนล่างต้องประสบกับปัญหาการจัดการจัดสรรน้ำเพื่อการเกษตรที่ไม่ทั่วถึง การถือครองที่ทำกิน และการใช้สารเคมีเพื่อการเกษตร (คณะกรรมการบูรณาการนโยบายพัฒนาภาค, 2562)

7. บทสรุปแนวโน้มความยั่งยืน

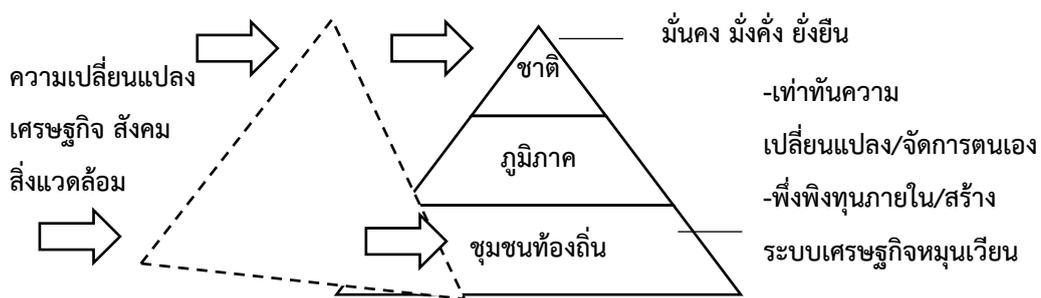
เศรษฐกิจฐานรากเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจระดับประเทศ ความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจระดับประเทศย่อมส่งผลต่อเศรษฐกิจฐานราก ปัจจัยความเปลี่ยนแปลง คือ นโยบายการค้าระหว่างประเทศที่ส่งผลต่อการปรับนโยบายเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจโลก และรูปแบบการปกครองของไทยที่ส่งผลต่อการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ขณะที่พยายามพัฒนาเศรษฐกิจระดับประเทศให้เติบโตอย่างมีเสถียรภาพและทัดเทียมกับนานาประเทศในกระแสทุนนิยม กลับปรากฏความไม่ยั่งยืนของเศรษฐกิจระดับประเทศจากความไม่มั่นคงของเศรษฐกิจฐานรากภาคเหนืออันเนื่องมาจากการพึ่งพาทุนภายนอก ความอ่อนแอของสังคม และความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เป็นต้นทุนชีวิต อย่างไรก็ตามกลับพบการปรับตัวของชุมชนภาคเหนือเข้าสู่เศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองควบคู่ไปกับเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ทั้งนี้ลักษณะการปรับตัวมุ่งเน้นการรวมกลุ่มทางสังคมเพื่อปกป้องฐานทรัพยากรการผลิตและการดำรงชีพ การพัฒนาเศรษฐกิจจากฐาน

วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม สิ่งเหล่านี้แสดงแนวโน้มความยั่งยืนของเศรษฐกิจฐานราก ดังนั้น รัฐควรสนับสนุนเศรษฐกิจฐานรากภาคเหนือเพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนของการพัฒนาภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมุ่งเสริมสร้างขีดความสามารถของชุมชนในการจัดการและแก้ปัญหาเศรษฐกิจของตนเองอย่างเท่าทันการเปลี่ยนแปลงภายนอก และสนับสนุนเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง โดยเน้นการใช้ทุนทรัพยากรและปัจจัยการผลิตในชุมชน และสร้างการหมุนเวียนของระบบเศรษฐกิจในชุมชน

8. องค์ความรู้ใหม่

การวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจรากในบทความนี้ทำให้ค้นพบเหตุปัจจัยความเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งบ่งชี้แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากสู่ความยั่งยืนจากระดับท้องถิ่นไปถึงระดับชาติ ข้อสำคัญที่ค้นพบ คือ การสร้างฐานเศรษฐกิจที่มั่นคงจากทุนที่มีอยู่ในชุมชน พยายามลดการพึ่งพิงภายนอกให้น้อยที่สุด เน้นเศรษฐกิจแบบหมุนเวียนภายในชุมชน ทั้งนี้ต้องเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนให้รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงและสามารถจัดการเศรษฐกิจบนฐานทุนของตนเอง ทุนมนุษย์ ทุนสังคมวัฒนธรรม ทุนทรัพยากรธรรมชาติ และทุนการเงิน เป็นต้น ดังสรุปในแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1. แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนจากชุมชนท้องถิ่นสู่ระดับชาติ

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการบูรณาการนโยบายพัฒนาภาค. (2562). แผนพัฒนาภาค พ.ศ.2560-2565 (ฉบับทบทวน). สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=9844
- คณะอนุกรรมการยุทธศาสตร์เศรษฐกิจฐานราก. (บรรณาธิการ). (2559). *คู่มือ การส่งเสริมการพัฒนาาระบบเศรษฐกิจฐานราก*. กรุงเทพฯ: สำนักสนับสนุนขบวนองค์กรชุมชน และสำนักสื่อสารการพัฒนา สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).
- จิราภรณ์ สถาปนาวรรณนะ. (2546). *เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านภาคเหนือตอนล่างลักษณะพัฒนาการ และการปรับตัว*. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.
- จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2552). *พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการเพิ่มความสมดุลในการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์.
- ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์. (2556). การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน. คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. สืบค้นจาก <http://mis.econ.cmu.ac.th/teacher/thanes/files/Book2013.pdf>
- เบญจพรรณ ชินวัตร, ฉลาดชาย รมิตานนท์, และ เบญจวรรณ ทองศิริ. (2535). วิวัฒนาการของการบุกเบิกที่ดินทำกินในเขตป่าภาคเหนือตอนล่าง. ใน เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (บก.), *วิวัฒนาการของการบุกเบิกที่ดินทำกินในเขตป่า* (น. 112-116). กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- ประภาพรรณ ไชยานนท์. (2553). การประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิสาหกิจรายย่อยและวิสาหกิจขนาดเล็กในจังหวัดเชียงราย. *วารสารวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*, 5(1), 53-81.
- ประภาส ปิ่นตบแต่ง. (2558). การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจการเมืองในชุมชนชนบทและการปรับตัวของชาวนา. *วารสารพัฒนาสังคม*, 17(1), 29-63.
- ภัทรธิดา วัฒนาพรรณกิติ. (2559). การปรับตัวต่อการเปิดเสรีทางการค้าในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของผู้ประกอบการธุรกิจเซรามิก จังหวัดลำปาง. *พีชเนศวร์สาร*, 12(2), 125-138.
- รัตนาพร เศรษฐกุล. (2546). *หนึ่งศตวรรษเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านภาคเหนือ* (พ.ศ. 2442-2542). กรุงเทพฯ: บริษัท สร้างสรรค์ จำกัด.

วีระศักดิ์ สมยานะ. (2562). การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่*, 20(2), 14-27.

สร้อยดี อ่องสกุล. (2544). *ประวัติศาสตร์ล้านนา* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: อมรินทร์.

สุธี ประศาสน์เศรษฐ์. (2556). วิวัฒนาการระบบเศรษฐกิจไทยในรอบ 200 ปี. *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา*, 1(1), 23-49.

สุวิชาญ ทุนอินทร์, พพล ศักดิ์คะทศน์, สุรัชย์ กังวล, และ ธรรมพร ตันตรา. (2562). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการเพื่อการดำรงอยู่ของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในภาคเหนือตอนบน. *วารสารวิจัยและส่งเสริมการเกษตร*, 36(1), 68-74.

บัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์, โสภารัตน์ จารุสมบัติ, วิจิตร กุลเดชคุณา, และ นนท์ นุชหมอน. (2556). *จับกระแส Rio+20 สู่สังคมไทย* (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.

Hirsch, P., Beck, T., Bishop, P., Codrington, S., Connell, J., Davenport, S.,...Overton, J. (1991). *Asia pacific focus: people and environmental in change*. Milton, Old: Jacaranda Press.

Marchak, M. P. (1997). *Logging the globe*. Canada: McGill-Queen's University Press.

Roosa, S. A. (2020). *Sustainable development handbook* (2nd ed.). Denmark: River.

เมืองอัจฉริยะ: การสังเคราะห์ความหมาย *

Smart City: The Synthesis of Meaning

อัศวินท์ ศาสนพิทักษ์

Akarawin Sasanapitak

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Faculty of Humanities and Social Science,

Phranakorn Si Ayutthaya Rajabhat University

Email: akarawins@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์ความหมายของเมืองอัจฉริยะ ซึ่งเมืองอัจฉริยะมิได้มีความหมายที่เกี่ยวข้องกับด้านวิทยาศาสตร์หรือเทคโนโลยีแต่เพียงเท่านั้น แต่ยังมี ความหมายเกี่ยวข้องกับด้านสังคมศาสตร์และประเด็นอื่น ๆ ผลการสังเคราะห์พบว่าความหมายของเมืองอัจฉริยะสามารถจำแนกได้เป็น 6 กลุ่มคือ 1) ความหมายที่ให้ความสำคัญกับเทคโนโลยี 2) ความหมายที่ให้ความสำคัญกับโครงสร้างพื้นฐานพัฒนาเมือง 3) ความหมายที่ให้ความสำคัญกับธรรมาภิบาล 4) ความหมายที่ให้ความสำคัญกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 5) ความหมายที่ให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิต และ 6) ความหมายที่ให้ความสำคัญกับการเพิ่มผลผลิต ดังนั้น จุดรวมกันของความหมายของการเป็นเมืองอัจฉริยะคือ การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทเชิงพื้นที่ เพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการเมืองและการจัดบริการสาธารณะให้กับประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: เมืองอัจฉริยะ; ความหมาย; การสังเคราะห์

* ได้รับบทความ: 9 มิถุนายน 2564; แก้ไขบทความ: 5 กันยายน 2564; ตอรับตีพิมพ์: 7 กันยายน 2564

Abstract

The objectives of this article are to synthesize the meaning of smart city. The meaning of smart city is not only related to science or technological issue but also social science and the other issues. The result of the synthesis was found that the meaning of smart city can be categorized into 6 groups which are, 1) meaning focusing on the technology, 2) meaning focusing on the infrastructure, 3) meaning focusing on good governance, 4) meaning focusing on the sustainable development goals, 5) meaning focusing on quality of life, and 6) meaning focusing on productivity. Thus, it can be said that the combination of what it means to be a smart city is to apply technology to the spatial context to promote the efficient governance of the city and the provision of public services to the people in the city.

Keywords: smart city; meaning; synthesis

1. บทนำ

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในยุคโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้เกิดการเจริญเติบโตในพื้นที่เมืองอย่างก้าวกระโดด กล่าวคือการพัฒนาส่วนใหญ่มุ่งให้เกิดความเจริญในพื้นที่เมืองเป็นหลัก จึงส่งผลให้มีจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เมืองเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีจำนวนประชากรของโลกมากกว่าครึ่งหนึ่งอาศัยอยู่ในเขตเมือง (United Nations, 2011) และยังมีแนวโน้มว่าจะมีการเคลื่อนย้ายประชากรเข้าสู่ในพื้นที่เมืองมากยิ่งขึ้น ซึ่งคาดการณ์ว่าในปี ค.ศ. 2050 ประชากรร้อยละ 66 ของโลกจะย้ายเข้ามาอาศัยในพื้นที่เขตเมือง (United Nations, 2015) และคาดการณ์ว่าภายในปี ค.ศ. 2099 ประชากรร้อยละ 80 ของโลกจะเข้ามาอาศัยในพื้นที่เขตเมือง (Hardoy, Mitlin, Satterthwaite, & 2013) จึงทำให้พื้นที่เมืองทวีการพัฒนาและได้รับความสำคัญมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าการพัฒนาสู่ความเป็นเมืองจะเป็น

ประเด็นสำคัญในการพัฒนาในศตวรรษที่ 21 และจะกลายเป็นประเด็นที่ท้าทายต่อการวางแผน เพื่อเตรียมความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานให้เกิดขึ้นในเมือง

ในปี ค.ศ. 2015 องค์การสหประชาชาติได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) (United Nations, 2015) ซึ่งเป็นเป้าหมายการพัฒนาที่ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม ขจัดความยากจน ลดความเหลื่อมล้ำ รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมและความเท่าเทียมกันในสังคม ด้วยเหตุผลที่ว่า การพัฒนาประเทศทำให้เกิดการเจริญเติบโตของเมืองเป็นไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่กำลังพัฒนา ประกอบกับการเพิ่มขึ้นของการย้ายถิ่นฐานจากชนบทสู่เมืองอันจะนำไปสู่การขยายตัวของเมืองขนาดใหญ่ ส่งผลทำให้เกิดผลเชิงลบตามมาหลายประการ เช่น ปัญหาส่งแวดล้อม ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาสุขอนามัย เป็นต้น ซึ่งก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำขึ้นในสังคมในลำดับต่อมาอีกด้วย จะเห็นได้ว่าเมืองกลายเป็นจุดสำคัญของการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ในทางกลับพื้นที่เมืองก็เป็นพื้นที่ที่เกิดปัญหามากมายด้วยเช่นกัน

แนวคิดหนึ่งในการจัดการปัญหาดังกล่าวคือการพัฒนาเมืองให้เป็นเมืองอัจฉริยะ (Smart city) โดยนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยอำนวยความสะดวกและจัดบริการสาธารณะ แนวคิดดังกล่าวมีความสอดคล้องกับหลักเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน กล่าวคือเป็นการพัฒนาเมืองโดยอาศัยเทคโนโลยีมาช่วยให้คุณภาพชีวิตของประชาชนเมือง และสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่ดีขึ้น โดยนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความเห็นว่า “เมืองจะเป็นเมืองอัจฉริยะอย่างแท้จริงไม่ได้ หากขาดหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Cities cannot be truly smart without being sustainable)” (Ahvenniemi, Huovila, Pinto-Seppä, & Airaksinen, 2017; Yigitcanlar, 2016) รวมทั้งยังเห็นว่าแนวคิดการพัฒนาเมืองอัจฉริยะจะเป็นหนทางในการจัดการปัญหาในเมืองได้ (Seta, Sen, Biswas, & Khare, 2017) ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาเมืองอัจฉริยะอาจเป็นประตูสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชากรในเมือง ให้มีการพัฒนาที่เป็นไปตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนด้วยเช่นกัน บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์ความหมายของเมืองอัจฉริยะ มีความหมายนอกเหนือจากประเด็นทางด้านวิทยาศาสตร์หรือเทคโนโลยี ซึ่งความหมายของเมืองอัจฉริยะจะครอบคลุมในมิติและประเด็นที่หลากหลาย

2. เมืองอัจฉริยะ: การสังเคราะห์ความหมาย

แนวคิดเรื่องเมืองอัจฉริยะหรือ “สมาร์ทซิตี (Smart City)” กล่าวขึ้นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1990 (Bright, 1995) ซึ่งในปัจจุบันมีการใช้คำนี้ได้อย่างแพร่หลาย โดยบางครั้งมักจะพบคำอื่นที่มีความหมายใกล้เคียงกัน เช่น เมืองดิจิทัล (Digital city) เมืองชาญฉลาด (Intelligent city) เมืองเสมือนจริง (Virtual city) หรือเมืองแพร่หลาย (Ubiquitous city) เป็นต้น โดยแต่ละลักษณะเมืองเหล่านี้จะมีความหมายที่แตกต่างกัน กล่าวคือ เมืองดิจิทัล หมายถึง เมืองที่เชื่อมประสานชุมชนโดยอาศัยเทคโนโลยีการสื่อสารเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง และเข้าสู่โครงสร้างพื้นฐานบริการของภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคธุรกิจ (Ishida, 2002) ส่วนเมืองชาญฉลาด หมายถึง เมืองที่พยายามที่จะนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาทำให้การดำเนินชีวิตและการทำงานดีขึ้น (Kominos, Pallot, & Schaffers, 2013) ซึ่งลักษณะของคำว่าชาญฉลาดจะหมายถึงความถึงความสามารถของเมืองด้านนวัตกรรม การส่งเสริมการเรียนรู้ และการพัฒนาด้านเทคโนโลยี ซึ่ง Albono, Berardi, & Dangelico (2015) ให้ความเห็นว่าเมืองที่มีลักษณะเป็นเมืองดิจิทัลทุกเมืองอาจจะไม่มีลักษณะที่เป็นเมืองชาญฉลาด ในทางตรงกันข้ามเมืองที่เป็นเมืองชาญฉลาดทุกเมืองจะมีคุณสมบัติของเมืองดิจิทัลอยู่ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าเมืองชาญฉลาดจะมีสถานะที่เหนือกว่าเมืองดิจิทัล

สำหรับเมืองแพร่หลายนั้น เป็นแนวคิดที่ขยายเพิ่มเติมจากเมืองดิจิทัลโดยมีความคาดหวังว่ารูปแบบเมืองจะต้องเกิดการเข้าถึงระบบคอมพิวเตอร์ในทุก ๆ พื้นที่ในเขตเมือง (Townsend, 2013) เมืองแพร่หลายจะมีความแตกต่างจากเมืองเสมือนจริงตรงที่เมืองแพร่หลายจะพยายามนำเทคโนโลยีมาเป็นองค์ประกอบการบริหารของเมืองรวมทั้งการพัฒนาเมือง ส่วนเมืองเสมือนจริงจะทำได้เพียงผลิตองค์ประกอบเมืองที่เสมือนจริงโดยใช้เทคโนโลยีทางคอมพิวเตอร์ (Schuler, 2002; Lee, Phaal, & Lee, 2013) ดังนั้นอาจจะกล่าวได้ว่าลักษณะของเมืองแพร่หลายจะมีความเหนือกว่าหรือมีศักยภาพมากกว่าเมืองเสมือนจริง อย่างไรก็ตาม ความนิยมที่จะเรียกเมืองที่มีความเกี่ยวข้องกับการนำคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์ จะเรียกเมืองเหล่านี้ว่า “เมืองอัจฉริยะ” ซึ่งถือว่าเป็นความหมายที่คนส่วนใหญ่ให้การยอมรับ (Adapa, 2018; Albino et al., 2015)

สำหรับความหมายของเมืองอัจฉริยะนั้น ปัจจุบันยังไม่มีคำจำกัดความที่เป็นมาตรฐานกลาง (Economic and Social Council, United Nation, 2016) ซึ่งรายงานจาก International Telecommunication Union (2014) ได้วิเคราะห์ว่าน่าจะมีการให้คำจำกัด

ความมากกว่า 100 คำจำกัดความ รวมทั้งคำจำกัดความของเมืองอัจฉริยะอาจจะเชื่อมโยงไปสู่ประเด็นต่าง ๆ มากมาย อย่างไรก็ตาม องค์การกลางที่เกี่ยวกับเมืองอัจฉริยะอย่าง Smart Cities Council (SCC) (อ้างถึงใน เอกชัย สุมาลี, 2558) ได้นิยามว่า เมืองอัจฉริยะคือเมืองที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น เพื่อดำเนินการและร่วมประสานการบริการในเขตเมือง ในการประหยัดค่าใช้จ่ายและลดการบริโภคทรัพยากร และช่วยเชื่อมประสานสัมพันธ์กับระหว่างพลเมืองและภาครัฐ รวมทั้งได้กำหนดคุณสมบัติหลักของเมืองอัจฉริยะว่าต้องครอบคลุม 3 ด้านหลักคือ 1) Livability เป็นเมืองน่าอยู่ สะอาด สร้างสุขลักษณะที่ดี ไร้มลพิษ ไม่แออัด และมีโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่สนับสนุนการให้บริการสาธารณะกับประชาชน 2) Workability ต้องเป็นเมืองที่มีโครงสร้างพื้นฐานที่ประชาชนเข้าไปใช้งานได้ ทั้งด้านพลังงาน การเชื่อมต่อโครงข่ายสื่อสาร บริการต่าง ๆ ที่สำคัญกับการดำรงชีวิต โดยสามารถแข่งขันกันได้ในระดับโลก ซึ่งสามารถสร้างงานที่มีคุณภาพสูงให้กับประชากรในเมือง และ 3) Sustainability มีความยั่งยืนโดยต้องเป็นเมืองที่สามารถจัดหาบริการให้ประชาชนได้อย่างทั่วถึง และไม่เป็นการเบียดบังทรัพยากรของคนในรุ่นต่อไปมาใช้ นอกจากนี้ ยังมี Foundations for Smarter Cities (Harrison et al., 2010) ซึ่งเป็นอีกหนึ่งองค์การที่ให้คำปรึกษาเกี่ยวเมืองอัจฉริยะ ได้ให้นิยามไว้ว่า เมืองอัจฉริยะคือเมืองที่เชื่อมโยงเครือข่ายของโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ โครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีสารสนเทศ โครงสร้างพื้นฐานทางสังคม และโครงสร้างทางธุรกิจ เพื่อทำให้เกิดการยกระดับความอัจฉริยะของเมือง

นักวิชาการในหลายสาขาได้ให้ความหมายของเมืองอัจฉริยะ โดยให้ความสำคัญกับประเด็นที่หลากหลายและมีความเชื่อมโยงเมืองอัจฉริยะในหลายมิติ ซึ่งอาจแบ่งเป็นกลุ่มได้เป็น 6 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่หนึ่ง ให้ความสำคัญกับการปรับใช้เทคโนโลยี เพื่อนำเทคโนโลยีมาช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนในเมืองให้ดีขึ้น ได้แก่ Washburn, Sindhu, Balaouras, Dines, Hayes, & Nelson (2010) มองว่า เมืองอัจฉริยะคือการนำเทคโนโลยีทางคอมพิวเตอร์มาใช้เพื่อช่วยจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการในเมือง อาทิเช่น ระบบการจัดการเมือง การบริการทางการศึกษา การสาธารณสุข ความปลอดภัย ระบบการขนส่งมวลชน และสิ่งอำนวยความสะดวก หรือ Toppeta (2010) ที่มองว่าต้องเป็นเมืองที่ผสมผสานระหว่างเทคโนโลยีสารสนเทศกับโครงสร้างการวางแผนและการออกแบบ เพื่อที่จะทำให้การก่อรูปและทำให้เกิดความรวดเร็วในระบบราชการ รวมทั้งการใช้นวัตกรรมเพื่อช่วยในการบริหารเมืองให้เป็นเมืองน่าอยู่และการพัฒนา

เมืองที่ยั่งยืน ในขณะที่ Paskaleva (2009) ได้ให้ความเห็นว่าเมืองอัจฉริยะคือเมืองที่สร้างความได้เปรียบโดยนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยสร้างความเจริญให้กับท้องถิ่น และสร้างความได้เปรียบโดยบูรณาการกระบวนการการพัฒนาเมือง ซึ่งเกี่ยวข้องกับตัวแสดงและมุมมองที่หลากหลาย ส่วน Partridge (2004) กล่าวว่าเมืองอัจฉริยะคือเมืองที่มีนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อให้เกิดการเข้าถึงในสังคม ซึ่งเทคโนโลยีจะเป็นส่วนช่วยให้ประชาชนในเมืองได้มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็น และสามารถเข้าถึงบริการได้อย่างง่ายขึ้น สะดวกขึ้น และได้รับบริการในราคาที่ถูกลงกว่า นอกจากนี้ Marsal-Llacuna et al. (2015) กล่าวเพิ่มเติมว่า เมืองอัจฉริยะจะช่วยปรับปรุงการจัดการเมืองโดยอาศัยข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยี เพื่อการจัดการบริการสาธารณะที่มีประสิทธิภาพให้กับพลเมือง สาธารณูปโภคที่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาคส่วนทางธุรกิจ รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดรูปแบบนวัตกรรมทางธุรกิจให้เกิดขึ้นทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

ในขณะที่ **กลุ่มที่สอง** มองว่าเมืองอัจฉริยะต้องเป็นเมืองที่ให้ความสำคัญกับโครงสร้างพื้นฐานในการพัฒนาเมือง เช่น ถนน สะพาน อุโมงค์ ทางรถไฟ ทางรถไฟใต้ดิน ระบบการสื่อสาร การประปาและระบบไฟฟ้าที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชนในเมือง และทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน (Hall, Bowerman, Braverman, Taylor, Todosow, & Von Wimmersperg, 2000) ส่วน Harrison et al. (2010) กล่าวว่าเมืองอัจฉริยะคือเมืองที่มีการเชื่อมต่อกับโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ โครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีสารสนเทศโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม และโครงสร้างพื้นฐานทางธุรกิจ เพื่อยกระดับให้เมืองเป็นเมืองอัจฉริยะ หรือการนิยามของ Belissent, Mines, Radcliffe, & Darashkevich (2010) ที่เห็นว่าเมืองอัจฉริยะคือเมืองที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อช่วยจัดการสาธารณูปโภคและบริการสาธารณะ การศึกษา การสาธารณสุข ความปลอดภัย ที่ดิน ระบบการขนส่ง และสิ่งอำนวยความสะดวกให้มีประสิทธิภาพและการร่วมประสานกัน ส่วน Nam & Pardo (2011) ให้ความเห็นว่าเมืองอัจฉริยะเป็นเมืองที่เต็มไปด้วยโครงสร้างพื้นฐานที่ทางกายภาพ ซึ่งมีส่วนสำคัญในการปรับปรุงให้มีความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น มีประสิทธิภาพอนุรักษ์ทรัพยากร ปรับปรุงคุณภาพของอากาศและน้ำ อีกทั้งยังมีส่วนสำคัญในการช่วยระบุปัญหาและแก้ไขปัญหาของเมืองได้อย่างรวดเร็ว ช่วยฟื้นฟูเมืองจากภัยพิบัติ มีข้อมูลสนับสนุนเพื่อช่วยในการตัดสินใจให้ดีขึ้น การใช้ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเมืองอัจฉริยะต้องมีข้อมูลที่สามารถแบ่งปันกันเพื่อประสานความร่วมมือระหว่างกันได้ ในทำนองเดียวกันกับ

Lee, Phaal, & Lee (2013) ได้มองว่าเมืองอัจฉริยะเป็นเมืองที่จัดการโดยระบบเครือข่ายเพื่อให้บริการแก่ประชาชน ในรูปแบบโครงสร้างพื้นฐานทั้งแบบประจำจุดและแบบเคลื่อนย้ายโดยใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศขั้นสูง รวมทั้ง Batty et al. (2012) มองว่าเมืองอัจฉริยะคือการผสมผสานกับระหว่างโครงสร้างพื้นฐานของเมืองกับการสื่อสารทางความรู้และโครงสร้างทางสังคมที่มีคุณภาพ ซึ่งรูปแบบนี้จะแตกต่างจากเมืองหลวงที่เน้นการสร้างรายได้เปรียบทางเศรษฐกิจ แต่เมืองอัจฉริยะนี้อาจรวมถึงการเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างรายได้เปรียบในการแข่งขัน ซึ่งมีเป้าหมายคือการทำให้ชุมชนและคุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น

กลุ่มที่สาม มองว่าเมืองอัจฉริยะต้องให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการที่ดีโดย Giffinger, Ferner, Kramar, Meijers, & Pichler (2007) ให้ความหมายของเมืองอัจฉริยะว่าเป็นเมืองที่มีระบบการบริหารจัดการที่ดี โดยมีองค์ประกอบใน 6 มิติ ประกอบด้วย เศรษฐกิจ อัจฉริยะ พลเมืองอัจฉริยะ การบริหารอัจฉริยะ การขนส่งอัจฉริยะ สิ่งแวดล้อมอัจฉริยะ และการดำรงชีวิตอัจฉริยะ เพื่อสร้างการผสมผสานแบบอัจฉริยะกับกิจกรรมที่กำหนดเองโดยในพื้นที่อย่างอิสระ และการมีส่วนร่วมของพลเมือง ส่วน Eger (2009) กล่าวว่าเมืองอัจฉริยะเป็นแนวคิดหนึ่งของชุมชนท้องถิ่นที่มีการจัดการปกครองในเมือง การวิสาหกิจ และการอยู่อาศัยที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือสำคัญ ในการเสริมศักยภาพของบทบาทชุมชนในเศรษฐกิจรูปแบบใหม่ ทำให้เกิดการสร้างงานในพื้นที่ และการปรับปรุงให้คุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ดีขึ้น

กลุ่มที่สี่ ให้ความสำคัญกับเมืองอัจฉริยะที่เชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยผู้ให้ความหมายได้ชัดเจนที่สุดคือ Yigitcanlar (2016) ซึ่งมองว่าเมืองอัจฉริยะคือรูปแบบแห่งการสร้างเมืองที่ยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้เกิดรูปธรรมที่สมดุลและยั่งยืนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการพัฒนาสถาบันหรือองค์กร ขณะที่ International Telecommunication Union (2014) ได้ให้ความหมายว่า เมืองอัจฉริยะอย่างยั่งยืน (Sustainable Smart City) คือเมืองที่เป็นเมืองแห่งนวัตกรรม ซึ่งใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อทำให้เกิดการปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ส่งผลในเชิงบวกต่อการให้บริการและการดำเนินการในเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นหลักประกันต่อประชากรในรุ่นปัจจุบันและอนาคต รวมทั้งให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังมีแนวคิดของ Piro, Cianci, Grieco, Boggia, & Camarda (2014) ที่มองว่าเป็นเมืองที่มีแนวทางการพัฒนาสภาพแวดล้อมในเมือง โดยต้องมีการส่งเสริมจากระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งสร้างความก้าวหน้าและให้บริการเกี่ยวกับนวัตกรรมแก่พลเมือง เพื่อส่งเสริมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

รวมทั้ง Hernandez-Munoz et al. (2011) ที่มองว่าเมืองอัจฉริยะต้องมีระบบนิเวศที่สมบูรณ์ซึ่งส่งเสริมให้เกิดการใช้ประโยชน์จากโปรแกรมคอมพิวเตอร์ และก่อให้เกิดภาคส่วนที่มีผลระบบการดำเนินงานที่มีจำนวนมาก

กลุ่มที่ห้า ให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในเมือง เช่น Thuzar (2011) มองว่าเมืองอัจฉริยะคือเมืองที่มีระดับคุณภาพชีวิตที่ดี พร้อมกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนผ่านการลงทุนทางทุนทางสังคมและทุนมนุษย์ และมีระบบการสาธารณสุขูปโภคทางสื่อสารที่ทันสมัย รวมทั้งการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติโดยเน้นนโยบายการมีส่วนร่วม ทำให้เมืองอัจฉริยะเป็นเมืองที่ยั่งยืนทั้งทางเศรษฐกิจ ทางสังคม และทางสิ่งแวดล้อม หรือ Zhao (2011) ได้กล่าวว่าเมืองอัจฉริยะคือเมืองที่ช่วยปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น ซึ่งหมายรวมถึงระบบนิเวศวิทยา วัฒนธรรม การเมือง สถาบัน สังคม และเศรษฐกิจ โดยไม่ทิ้งภาระไว้ให้คนรุ่นต่อไป นอกจากนี้ Lara, Costa, Furlani, & Yigitcanlar (2016) ได้กล่าวว่าเมืองอัจฉริยะคือชุมชนที่ส่งเสริมระบบให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น รวมทั้งสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพบริบทได้อย่างเหมาะสม และส่งเสริมให้มีความเป็นอยู่อย่างยั่งยืนทั้งการทำงานและนันทนาการ

และ**กลุ่มที่หก** ซึ่งเป็นกลุ่มสุดท้ายได้ให้ความสำคัญกับด้านเศรษฐกิจและสังคมเพื่อเพิ่มผลผลิตที่สูงขึ้นโดย Nijkamp, Lombardi, Giordano, Caragliu, Del Bo, Deakin, & Kourtit (2011) มองว่าเมืองที่จะได้รับการกล่าวว่าเป็นเมืองอัจฉริยะได้ เมื่อเมื่อนั้นมีการลงทุนทางทุนมนุษย์และทุนทางสังคม เพื่อทำให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน และทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เกิดมาจากการจัดการทรัพยากรอย่างชาญฉลาด รวมทั้งการบริหารแบบการมีส่วนร่วม สอดคล้องกันกับแนวคิดของ Kourtit, Kijkamp, & Arribas (2012) กล่าวว่าเมืองอัจฉริยะคือเมืองที่มีผลิตผลสูง ซึ่งหมายถึงการเชื่อมโยงถึงการให้การศึกษากับประชาชนให้มีความรู้ที่สูงขึ้น การจ้างงานที่ต้องอาศัยความรู้ความสามารถสูง มีระบบแผนงานที่เน้นผลผลิตเป็นสำคัญ ดำเนินกิจกรรมอย่างสร้างสรรค์ และส่งเสริมการดำเนินการเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน

นอกจากการจัดกลุ่มความหมายของเมืองอัจฉริยะเป็น 6 กลุ่มแล้วยังมีผู้ให้ความหมายของเมืองอัจฉริยะอีกมากมายเช่น Chen (2010) มองว่าเมืองอัจฉริยะจะต้องสร้างความได้เปรียบในการสื่อสารและระบบเฝ้าระวังในเมืองที่เกี่ยวข้องกับระบบโครงสร้างพื้นฐานที่ชีวิตประจำวัน ซึ่งหมายถึงระบบไฟฟ้า ระบบขนส่ง เพื่อช่วยให้ประชาชนทุกคนในเมืองมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

Komninos (2011) มองว่าเมืองอัจฉริยะคือพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงทางการเรียนรู้และนวัตกรรม ซึ่งทำให้ประชาชนเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ส่งผลให้เกิดความสร้างสรรค์กับองค์กร สาธารณูปโภคดิจิทัลเพื่อการสื่อสารและการจัดการความรู้ นอกจากนี้ Albino, Berardi, & Dangelico (2015) ที่มองว่าเมืองอัจฉริยะต้องมีพื้นฐานจากการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารอย่างชาญฉลาด ภายใต้ระบบหน่วยงานของรัฐที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งข้อมูลข่าวสารเหล่านี้จะนำมาช่วยในการบริหารของผู้บริหารเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาระบบนิเวศวิทยาของเมือง เพื่อส่งเสริมให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน รวมทั้ง Barrionuevo, Berrone, & Ricart (2012) ได้ให้ความเห็นว่าเมืองอัจฉริยะหมายถึงการนำเทคโนโลยีและทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยให้ทำให้เกิดการประสานความร่วมมืออย่างชาญฉลาด โดยพัฒนาการบริหารเมืองในลักษณะบูรณาการ (Integrated city) เพื่อให้เกิดการอยู่อาศัยอย่างปลอดภัยและยั่งยืน

สำหรับประเทศไทย เอกชัย สุมาลี (2558) กล่าวถึงเมืองอัจฉริยะว่าเป็นเมืองที่มีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทำให้คุณภาพในการใช้ชีวิตในเมือง ๆ นั้นดีขึ้น ลดผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อม และลดการใช้พลังงานของเมืองลงอย่างยั่งยืน ซึ่งอาจจะกล่าวสรุปได้ว่าเมืองอัจฉริยะจะต้องมีองค์ประกอบด้วยกัน 3 ประการคือ 1) มีประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า (Efficient) 2) มีความยั่งยืนในแง่ของผลต่อสิ่งแวดล้อมและต้นทุน (Sustainable) และ 3) ทำให้คุณภาพชีวิตของประชากรที่อยู่อาศัยดีขึ้น (Livable) นอกจากนี้ คณะกรรมการการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะได้ให้คำจำกัดความว่าเมืองอัจฉริยะหมายถึง เมืองที่ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ทันสมัยและชาญฉลาด เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการให้บริการและการบริหารจัดการเมือง ลดค่าใช้จ่ายและการใช้ทรัพยากร โดยเน้นการมีส่วนร่วมของภาคธุรกิจและภาคประชาชนในการพัฒนาเมือง ภายใต้แนวคิดการพัฒนา เมืองนำอยู่ ทันสมัย ให้ประชาชนในเมืองอยู่ดี มีสุข อย่างยั่งยืน

จะสังเกตได้ว่าการให้ความหมายของเมืองอัจฉริยะมีความเชื่อมโยงกับการใช้เทคโนโลยี การมีส่วนร่วม การปกครอง การพัฒนาอย่างยั่งยืน การพัฒนาคุณภาพชีวิต การเพิ่มผลผลิต และการพัฒนาสังคมและชุมชน ดังนั้น ไม่มีนักวิชาการท่านใดให้ความหมายในเพียงประเด็นเดียว แต่นักวิชาการทุกท่านเชื่อมโยงความหมายมากกว่าหนึ่งองค์ประกอบ ซึ่งได้แสดงการสังเคราะห์ความหมายไว้ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์ความหมายของเมืองอัจฉริยะ

ที่	นักวิชาการ	เทคโนโลยีสารสนเทศ	โครงสร้างพื้นฐาน	ธรรมาภิบาล/การปกครอง	การพัฒนาอย่างยั่งยืน	คุณภาพชีวิตของประชาชน	การเพิ่มผลผลิต
1.	Hall (2000)	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2.	Bowerman et al. (2000)		✓	✓		✓	✓
3.	Partridge (2004)	✓	✓			✓	✓
4.	Giffinger, Ferner, Kramar, Meijers, & Pichler (2007)	✓	✓	✓		✓	✓
5.	Eger (2009)	✓		✓		✓	✓
6.	Paskaleva (2009)	✓					✓
7.	Belissent, Mines, Radcliffe, & Darashkevich (2010)	✓	✓	✓		✓	
8.	Harrison et al. (2010)	✓	✓			✓	✓
9.	Chen (2010)	✓	✓			✓	
10.	Toppeta (2010)	✓	✓	✓	✓	✓	
11.	Washburn, Sindhu, Balaouras, Dines, Hayes, & Nelson (2010)	✓	✓			✓	
12.	Nijkamp, Lombardi, Giordano, Caragliu, Del Bo, Deakin, & Kourtir (2011)				✓	✓	
13.	Kominos (2011)	✓				✓	✓
14.	Hernandez-Munoz et al. (2011)	✓	✓		✓	✓	✓

ที่	นักวิชาการ	เทคโนโลยีสารสนเทศ	โครงสร้างพื้นฐาน	ธรรมาภิบาล/การปกครอง	การพัฒนาอย่างยั่งยืน	คุณภาพชีวิตของประชาชน	การเพิ่มผลผลิต
15.	Thuzar (2011)	✓	✓	✓	✓	✓	✓
16.	Nam & Pardo (2011)	✓	✓	✓	✓	✓	✓
17.	Zhao (2011)		✓			✓	✓
18.	Gartner (2011)	✓	✓	✓	✓	✓	✓
19.	Batty et al., (2012)	✓				✓	✓
20.	Kourtit, Kijkamp, & Arribas (2012)				✓	✓	✓
21.	Barrionuevo, Berrone, & Ricart Costa (2012)	✓	✓		✓	✓	
22.	Lee, Phaal, & Lee (2013)	✓	✓			✓	
23.	International Telecommunication Union (2014)	✓	✓		✓	✓	
24.	Piro, Cianci, Grieco, Boggia, & Camarda (2014)	✓			✓	✓	
25.	Marsal-Llacuna et al. (2015)	✓	✓				
26.	Lata et al., (2016).		✓		✓	✓	
27.	Yigitcanlar (2016)		✓		✓	✓	
28.	เอกชัย สุมาลี (2558)	✓			✓	✓	✓
29.	คกก.ขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ (2561)	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ที่มา: ผู้เขียน

3. สรุป

อาจจะกล่าวได้ว่าความหมายของเมืองอัจฉริยะอาจจะมีได้มีขอบเขตเพียงประเด็นด้านเทคโนโลยีเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงด้านโครงสร้างพื้นฐานพัฒนาเมือง การส่งเสริมระบบธรรมาภิบาล เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน คุณภาพชีวิต และการเพิ่มผลผลิตอีกด้วย โดยอาจจะกล่าวได้ว่าจุดร่วมกันของการนิยามเมืองอัจฉริยะคือ การนำเทคโนโลยีเข้ามาอำนวยความสะดวกการบริหารเมือง เพื่อให้คุณภาพชีวิตของประชาชนในเมืองมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

4. องค์กรความรู้ใหม่

บทความนี้แสดงให้เห็นว่าเทคโนโลยีเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งของการเมืองอัจฉริยะ และการจะพัฒนาเมืองให้เป็นเมืองอัจฉริยะจะสมบูรณ์มิได้ หากขาดการนำเอาเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนมาเป็นองค์ประกอบในการพัฒนา ดังนั้น อาจจะกล่าวได้ว่าเมืองอัจฉริยะคือการใช้เทคโนโลยีเพื่อเข้ามาช่วยอำนวยความสะดวกในการบริหารเมือง และช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดบริการสาธารณะให้กับประชาชนในพื้นที่ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ให้ดีขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- เอกชัย สุมาลี. (2558). *Smart City: การพัฒนาและปรับใช้ระบบ IT ในการบริหารจัดการเมือง*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- Adapa, S. (2018). Indian smart cities and cleaner production initiatives: Integrated framework and recommendations. *Journal of Cleaner Production*, 172, 3351-3366.
- Ahvenniemi, H., Huovila, A., Pinto-Seppä, I., & Airaksinen, M. (2017). What are the differences between sustainable and smart cities?. *Cities*, 60(1), 234-245.
- Albono, V., Berardi, U., & Dangelico, R. M. (2015). Smart Cities: Definitions, Dimensions, Performance, and Initiatives. *Journal of Urban Technology*, 22(1), 3-21.

- Barrionuevo, J. M., Berrone, P., & Ricart, C. J. E. (2012). Smart Cities, Sustainable Progress: Opportunities for Urban Development. *IESE Insight*, 55(14), 50-57.
- Batty, M., Axhausen, K. W., Giannotti, F., Pozdhoukhov, A., Bazzani, A., Wachowicz, M., Ouzounis, G., & Portugali, Y. (2012). Smart cities of the future. *The European Physical Journal Special Topics*, 214(1), 481-518.
- Belissent, J., Mines, C., Radcliffe, E., & Darashkevich, Y. (2010). *Getting Clever About Smart Cities: New Opportunities Require New Business Models*. Cambridge: Forrester.
- Bright, J. (1995). The Smart City: Communication Utopia or Future Reality?. *Telecommunications*, 29(9), 175-181.
- Chen, T. M. (2010). *Smart Grids, Smart Cities Need Better Networks*. *IEEE Network*, 24, 22-23.
- Eger, J. M. (2009). Smart growth, Smart cities, and the crisis at the pump a worldwide phenomenon. *The Journal of E-Government Policy and Regulation*, 32(1), 47-53.
- Giffinger, R., Ferner, C., Kramar, H., Meijers, E., & Pichler, M. N. (2007). *Smart Cities: Ranking of European medium-sized cities*. Austria: Centre of Regional Science Vienna University of Technology.
- Hall, R. E., Bowerman, B., Braverman, J., Taylor, J., Todosow, H., & Von Wimmersperg, U. (2000). *The vision of a smart city*. Upton, NY: Brookhaven National Lab.
- Hardoy, J. E., Mitlin, D., & Satterthwaite, D. (2013). *Environmental Problems in an Urbanizing World*. New York: Routledge.
- Harrison, C., Eckman, B., Hamilton, R., Hartswick, P., Kalagnanam, J., Paraszczak, J., & Williams, P. (2010). Foundations for Smarter Cities. *IBM Journal of Research and Development*, 54(4), 1-16.

- Hernandez-Munoz, J. M., Vercher, J. B., Munoz, L., Galache, J. A., Presser, M., Gomez, L. A., & Pettersson, J. (2011). Smart cities at the forefront of the future internet. In J. Domingue et al. (Eds), *The future internet assembly* (pp. 447-462). Berlin: Heidelberg Springer.
- International Telecommunication Union. (2014). Smart sustainable cities: An analysis of definitions. Retrieved from https://www.itu.int/en/ITU-T/focusgroups/ssc/Documents/Approved_Deliverables/TR-Definitions.docx.
- Ishida, T. (2002). Digital City Kyoto. *Communications of the ACM*, 45(7), 78–81.
- Komninos, N. (2011). Intelligent Cities: Variable Geometries of Spatial Intelligence. *Intelligent Buildings International*, 3(3), 172-188.
- Komninos, N., Pallot, M., & Schaffers, H. (2013). Smart Cities and the Future Internet in Europe. *Journal of the Knowledge Economy*, 4(2), 119-134.
- Kourtit, K., Kijkamp, P., & Arribas, D. (2012). Smart cities in perspective: A comparative European study by mean of self-organizing maps. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 25(2), 229-246.
- Lara, A. P., Costa, E. M. D., Furlani, T. Z., & Yigitcanlar, T. (2016). Smartness that matters: towards a comprehensive and human-centered characterization of smart cities. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, 2(8), 1-13.
- Lee, J. H., Phaal, R., & Lee, S. H. (2013). An Integrated Service-device-technology Roadmap for Smart City Development. *Technological Forecasting and Social Change*, 80(2), 286-306.
- Marsal-Llacuna, M. L., Colomer-Llinàs, J., & Meléndez-Frigola, J. (2015). Lessons in urban monitoring taken from sustainable and livable cities to better address the Smart Cities initiative. *Technological Forecasting and Social Change*, 90, 611-622.

- Meijer, A., & Bolivar, M. P. R. (2015). Governing the smart city: a review of the literature on smart urban governance. *International Review of Administrative Sciences*, 82(2), 392-408.
- Nam, T., & Pardo, T. A. (2011). Conceptualizing smart city with dimensions of technology, people, and institutions. In *Proceeding 12th Conference on Digital Government Research*, College Park: MD.
- Nijkamp, P., Lombardi, P., Giordano, S., Caragliu, A., Del Bo, C., Deakin, M., & Kourtir, K. (2011). An advanced triple-helix network model for smart cities performance. *Research Memorandum*, 45, 1-22.
- Partridge, H. L. (2004). Developing a human perspective to the digital divide in the smart city. In *Proceeding on ALIA 2004 Biennial Conference: Challenging ideas*, Australia: Gold Coast.
- Paskaleva, K. A. (2009). Enabling the smart city: The progress of city E-governance in Europe. *International Journal of Innovation and Regional Development*, 1(4), 405-422.
- Piro, G., Cianci, I., Grieco, L. A., Boggia, G., & Camarda, P. (2014). Information centric services in smart cities. *Journal of Systems and Software*, 88(1), 169-188.
- Seta, F., Sen, J., Biswas, A., & Khare, A. (2017). *From Poverty, Inequality to SmartCity: Proceedings of the National Conference on Sustainable Built Environment 2015*. Singapore: Springer.
- Schuler, D. (2002). Digital Cities and Digital Citizens. In M. Tanabe, van den Besselaar P., T. Ishida. (Eds), *Digital Cities II: Computational and Sociological Approaches: Second Kyoto Workshop on Digital Cities, Kyoto, Japan, October 18-20, 2001. Revised Papers (Lecture Notes in Computer Science, 2362)* (pp. 71-85). Berlin, Heidelberg: Springer.
- Thuzar, M. (2011). *Urbanization in South East Asia: Developing Smart Cities for the Future?. Regional Outlook*. Singapore: Yusof Ishak Institute.

- Toppeta, D. (2010). The Smart City Vision: How Innovation and ICT Can Build Smart, “Livable”, Sustainable Cities. Retrieved from <https://www.scribd.com/document/306968058/Toppeta-Report-005-2010>
- Townsend, A. M. (2013). Smart Cities: Big Data, Civic Hackers, and the Quest for a New Utopia. Review of the literature. *Sustainable Cities and Society*, 45, 348-365.
- United Nations. (2011). World Urbanization Prospects: The 2011 Revision. Retrieved from https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/urbanization/WUP2011_Report.pdf
- United Nations. (2015). World Urbanization Prospects. The 2014 Revision. Retrieved from <https://population.un.org/wup/publications/files/wup2014-report.pdf>
- Washburn, D., Sindhu, U., Balaouras, S., Dines, R. A., Hayes, N. M., & Nelson, L. E. (2010). *Helping CIOs Understand ‘Smart City’ Initiatives: Defining the Smart City, its Drivers, and the Role of the CIO*. Cambridge, MA: Forrester Research, Inc.
- Yigitcanlar, T. (2016). *Technology and the city: Systems, applications and implications*. New York: Routledge.
- Yigitcanlar, T., Han, H., Kamruzzaman, M., Ioppolo, G., & Sabatini-Marques, J. (2019). The making of smart cities: Are Songdo, Masdar, Amsterdam, San Francisco and Brisbane the best we could build?. *Land Use Policy*, 88(1), 104-187.
- Zhao, J. (2011). *Towards sustainable cities in China: Analysis and assessment of some Chinese cities in 2008*. New York: Springer.

การบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ
เพื่อรองรับการขยายตัวชุมชน *
The Study on Community Expansion
Management Resource

ชาญณรงค์ จันทร์มี และ พิชญ์ จิตต์ภักดี
Channarong Janme and Pit Jitpakdee
วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
School of Administrative Studies, Maejo University
Corresponding Author, e-mail: channarong.janme@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาการบริหารจัดการเพื่อรองรับการขยายตัวชุมชน กรณีศึกษา ณ บ้านห้วยลึก ตำบลปิงโค้ง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ทำการศึกษาผ่านการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับประชาชนในชุมชน พร้อมทั้งหยิบยกตัวแบบซีป (CIPP Model) มาใช้เป็นโครงสร้างการอธิบายผลการศึกษาอย่างเป็นกระบวนการ พบว่า บ้านห้วยลึกมีการขยายตัวของชุมชนอย่างต่อเนื่องอย่างรวดเร็ว เป็นเพราะหมู่บ้านดังกล่าวตั้งอยู่บริเวณทางผ่านถนนเชียงใหม่-ฝาง มีตลาดม้ง หรือ “กาดม้ง” เป็นพื้นที่เศรษฐกิจของชุมชน อีกทั้งยังอยู่ใกล้กับพื้นที่โครงการหลวง จึงเป็นพื้นที่ที่หน่วยงานภาครัฐให้ความสนใจในการเลือกเป็นชุมชนเพื่อการพัฒนาในด้านต่างๆ ในขณะที่เดียวกันพบว่าชุมชนเกิดการพัฒนาอย่างรวดเร็วส่งผลให้ชุมชนเองเกิดการขยายตัวมากเกินไปจนนำไปสู่ปัญหาต่างๆกลับมาคืนมาสู่ชุมชน อาทิ ปัญหาด้านน้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภคไม่เพียงพอ บางส่วนเกิดการเน่าเสีย ที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยที่ไม่เพียงพอทั้งกับจำนวนของประชากรที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง การศึกษานี้ผู้ศึกษาได้เสนอแนวทางการบริหารจัดการชุมชนที่มี

* ได้รับความเห็นชอบ: 8 พฤษภาคม 2564; แก้ไขบทความ: 17 กันยายน 2564; ตอรับตีพิมพ์: 17 กันยายน 2564

การขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ตามแนวศึกษาดังนี้ 1) ต้องมีจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ จัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้กระจายแก่ทุกคนในชุมชนอย่างทั่วถึง 2) มีกระบวนการ การบริหารและจัดการประชากร การพูดคุยจัดทำแผนประชากรของชุมชน และ 3) มีการกำหนด วางแผนการเจริญเติบโตของชุมชน อีกทั้งผู้ศึกษายังเสนอให้หน่วยงานภาครัฐชะลอการเร่งรัดการ พัฒนา ด้วยโครงการต่าง ๆ มากมาย แต่หันมามุ่งเน้นการเป็น “พี่เลี้ยงทางสังคม” สร้างระบบ สาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม เอื้อต่อการพัฒนาของชุมชนด้วยตนเองอย่างยั่งยืน สืบไป

คำสำคัญ: การบริหารการจัดการชุมชน; การขยายตัวของชุมชน; การบริหารทรัพยากรชุมชน

Abstract

The study on community expansion management: a case study of Huai Luek village located in Ping Khong Sub-district, Chiang Dao District, Chiang Mai Province was a documentary research employing in-depth interviews with local people in the community. The CIPP model was used to narrate and describe the results of the study. It was found that Huay Luek village has expanded rapidly due to its locale which is located at the Chiang Mai-Fang road, with the Hmong market or so called “Kat Mong” as the economic area of the community. Additionally, it is also close to the Royal Project area supervised by governmental agencies where the development was prioritized and well-taken care of. However, it was found that the rapid development of the community resulted in the community being expanded so much that it brought back problems to the community such as water problems including insufficient water for consumption, polluted water, inadequate land for agriculture and housing This study proposes guidelines for community management that is continuously expanding includes 1) the resource management and distribution 2) the population management, and 3) the community development plan. In addition, the study also suggests that the government

agencies should delay the development projects, but instead focusing more on for the promotion of community self-development.

Keywords: administration and management community; community expansion; administration community resource

1. บทนำ

นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2540 ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น (Decentralization) เพิ่มมากขึ้นหน่วยงานรัฐให้ความสำคัญกับชุมชนเพราะถือว่าเป็นหน่วยย่อยที่สำคัญของการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญในภาพรวมมากขึ้น (วุฒิสาร ตันไชย, ม.ป.ป.) ภาครัฐจึงมีการมุ่งเน้นกำกับการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องแต่ในทางกลับกันพบว่าการบริหารจัดการชุมชน ผู้นำชุมชนท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้อาวุโสในชุมชนที่เน้นการบริหารจัดการชุมชนตามความเคยชินและชุดประสบการณ์ส่วนบุคคล การหยิบยกเครื่องมือหรือศาสตร์ทางการบริหารจัดการสาธารณะมาปรับใช้ยังได้รับความสนใจน้อย (รัตนา รongชูเพ็ง, 2555) และในสภาวะการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างรวดเร็วส่งผลกระทบต่อการรับมือการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ซึ่งการขยายตัวของชุมชนทั้งในมิติของพื้นที่ จำนวนประชากร และความต้องการใช้ทรัพยากร ส่งผลถึงปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นตามมร (พระมงคล สุ่มงคโล, 2560) ตัวอย่างเช่น ปัญหาที่อยู่อาศัยไม่เพียงพอซึ่งเป็นผลมาจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรในชุมชน หรือความต้องการทรัพยากรเช่น น้ำอุปโภคบริโภค, ที่ดินทางการเกษตรที่มีอย่างจำกัดภายในชุมชน ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้นำมาซึ่งความขัดแย้งของชุมชน โดยเฉพาะในเรื่องของผลประโยชน์ในการใช้ทรัพยากรของสมาชิกชุมชน ยิ่งชุมชนมีระดับการเปลี่ยนแปลงมากเท่าไรโอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งก็จะยิ่งเพิ่มสูงขึ้นเท่านั้น (อรุณ รักธรรม, 2531) หากผู้นำชุมชนขาดทักษะการจัดการปัญหาดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ฉะนั้น การศึกษาประเด็นทางการบริหารและการจัดการชุมชนจึงเป็นการศึกษาเพื่อให้ข้อเสนอแนะในด้านการบริหารจัดการชุมชนท้องถิ่นให้ทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่นำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดียิ่งขึ้น ลดความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต และเกิดการพัฒนายั่งยืนต่อไป

2. เนื้อหา

2.1 หลักและแนวทางการศึกษา (Methods)

การศึกษากาการบริหารและจัดการชุมชนเพื่อรองรับการขยายตัวของชุมชนท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นแสวงหาแนวทางที่มีประสิทธิภาพและเสนอแนวทางการบริหารและจัดการชุมชนที่มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องในยุคปัจจุบัน อันเป็นการป้องกันความขัดแย้งและส่งเสริมความเข้มแข็งยั่งยืนภายในชุมชน โดยทางผู้ศึกษาใช้กระบวนการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับประชาชนในพื้นที่กรณีศึกษาตัวอย่าง ประกอบกับการสังเกตการณ์บริบทของชุมชน (Observation) รวมถึงการวิจัยและทบทวนเอกสารเพื่อเป็นเนื้อหาอ้างอิงประกอบ (Documentary Research) สำหรับการอธิบายผลการศึกษาผู้ศึกษาได้หยิบยกตัวแบบซีป (CIPP Model) มาใช้ในการอธิบายผลการศึกษาตลอดจนเสนอแนวทางและทางเลือกสำหรับการบริหารและจัดการชุมชนเพื่อรองรับการขยายตัวของชุมชนท้องถิ่น โดยเริ่มจากการอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นรวมถึงบริบทของชุมชน (Context) มุ่งเน้นการศึกษาสำรวจบริบททั่วไปของชุมชนเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่สะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบจากการที่ชุมชนเริ่มมีการขยายตัวขึ้นในปัจจุบัน รวมถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นอันนำไปสู่การเสนอแนวทางในการจัดการปัญหาในขั้นตอนแรก ผู้ศึกษาเสนอปัจจัยที่สามารถทำให้กระบวนการบริหารและจัดการชุมชนเพื่อรองรับกับการขยายตัวได้อย่างสำเร็จผล (Input) อันเป็นการชี้ให้เห็นถึงสิ่งที่ต้องเตรียมพร้อมสำหรับพื้นฐานในการบริหารและจัดการชุมชนที่มีลักษณะดังกล่าว ขั้นตอนต่อมาผู้ศึกษาได้เสนอกระบวนการ (Process) อันจะสามารถแกไขและจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนที่มีการขยายตัวได้ และขั้นสุดท้ายผู้ศึกษาได้เสนอผลที่จะได้จากการปฏิบัติตามขั้นตอนที่ผู้ศึกษาได้เสนอแนวทางไว้ (Product) ซึ่งประกอบไปด้วย ผลผลิต (Output) ผลลัพธ์ (Outcome) และผลกระทบ (Impact) อันจะเป็นผลสัมฤทธิ์ที่สามารถทำให้ชุมชน เกิดการขยายตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลดข้อพิพาทและความขัดแย้งที่เกิดขึ้น นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนสืบไป

2.2 บริบททั่วไปของชุมชนที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว (Context)

ชุมชนห้วยลึกตั้งอยู่บนพื้นที่ของตำบลปิงโค้ง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ จากการสำรวจข้อมูลของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเชียงดาว (2563) ในระดับครัวเรือนที่แสดงถึงสภาพความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ของคนในครัวเรือนในด้านต่างๆ เกี่ยวกับคุณภาพชีวิต และข้อมูลการสำรวจของ มูลนิธิปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริพบว่า ในปี พ.ศ. 2562 ประชาชนของชุมชนห้วยลึกมีประชากรภายในหมู่บ้านถึง 1,722 คน แบ่งเป็นชาย 888 คน

คิดเป็นร้อยละ 51.67% หญิง 834 คน คิดเป็นร้อยละ 48.43 % และจากผลการสำรวจดังกล่าว พบว่าประชากรส่วนใหญ่ของหมู่บ้านห้วยลึกเป็นวัยทำงานอายุตั้งแต่ 15-59 ปี ร้อยละ 61.67 % ด้านเศรษฐกิจของชุมชนห้วยลึก อันดับแรก ได้แก่ การประกอบอาชีพเกษตรกร (60.62%) ประชาชนส่วนใหญ่ปลูกข้าวไร่ พืชเมืองหนาว ผักผลไม้ตามฤดูกาล อันดับที่สอง อาชีพค้าขาย (15.65%) เนื่องจากชุมชนห้วยลึกเป็นหมู่บ้านทางผ่านของถนนเชียงใหม่-ฝาง และมีแหล่งค้าขายที่สำคัญคือ “กาดม้ง” ตลาดขายพืชผลทางการเกษตรของหมู่บ้านและเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของหมู่บ้าน และอันดับที่สาม อาชีพรับจ้างทั่วไป (15.53%) เนื่องจากหมู่บ้านห้วยลึกเป็นชุมชนขนาดกลางถึงใหญ่ มีแหล่งค้าขายจึงทำให้เกิดการจ้างงานของคนในชุมชน

จากข้อมูลด้านประชากรที่สูงขึ้นและมีโอกาสขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากผลการสำรวจด้านการวางแผนครอบครัว (โดยการ ทำหมัน, ฉีดยาคุมกำเนิด, กินยาคุมกำเนิด, ใส่ถุงยางอนามัย) พบว่าประชาชนร้อยละ 85.89% ของประชากรทั้งหมดไม่มีการวางแผนครอบครัว ส่งผลให้เกิดปัญหาหลายด้าน เมื่อชุมชนมีประชากรมากขึ้น ความต้องการใช้ทรัพยากรก็มากตามไปด้วย จากข้อมูลของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเชียงดาว (2563) พบว่าชุมชนห้วยลึกมีปัญหาที่เป็นประเด็นสำคัญของชุมชนคือ 1) ปัญหาด้านที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน เป็นผลมาจากการขยายตัวของจำนวนประชากร พบว่า ประชาชนชุมชนห้วยลึกมีบ้านเป็นของตนเอง 292 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 96.05% จากทั้งหมด 304 ครัวเรือน ในขณะที่เดียวกัน พบว่า จำนวนครัวเรือนดังกล่าวอยู่อาศัยโดยไม่มีโฉนดถึง 94.18% 2) ปัญหาด้านการขาดแคลนน้ำเพื่ออุปโภคและบริโภค เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและยาวนานเนื่องจากมีการใช้น้ำในภาคการเกษตรมาก ประกอบกับการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรภายในชุมชน จึงส่งผลให้อัตราการใช้น้ำอุปโภคและบริโภคเพิ่มสูงตามไปด้วย แหล่งน้ำตามธรรมชาติและอ่างเก็บน้ำที่มีอยู่ภายในหมู่บ้านก็ไม่เพียงพอต่อความต้องการ ประชาชนต้องทำการซื้อน้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภคมากถึง 60% อีกทั้งยังมีปัญหาด้านคุณภาพน้ำ และการจัดการน้ำเสีย

เมื่อประชากรเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ความต้องการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดในชุมชนจึงไม่สอดคล้องกับการขยายตัวของชุมชน ในอนาคตหากว่าชุมชนไม่สามารถจัดการ “ความไม่สอดคล้อง” ของทรัพยากรที่มีอยู่อย่างส่งผลถึงคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน และนำไปสู่ความขัดแย้งจากการแย่งชิงทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด (Interest Conflict) (มอริส แคทเธอริน, 2547) ในขณะที่ กอบกุล วิศิษฐ์สรรค์ดี (2560) กล่าวว่า ประเด็นทางความขัดแย้งมีทั้งคุณและโทษ ดังนั้นความขัดแย้งจึงต้องมีหลักการและกระบวนการของการจัดการความขัดแย้งให้ถูกต้องเหมาะสม

จึงจะเกิดประโยชน์ ดังนั้นแล้ว เพื่อให้การจัดสรรผลประโยชน์ของสมาชิกทุกคนภายในชุมชนเป็นธรรมสูงสุด ผู้นำชุมชนต้องมีการตัดสินใจในการกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนโดยอาศัยศาสตร์และศิลป์ทางการบริหารประกอบกับชุดองค์ความรู้ กระบวนการจัดการปัญหาและความขัดแย้งที่หลากหลาย ในการจัดการกับความขัดแย้งในชุมชนเพื่อให้ชุมชนเกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตลอดจนสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาต่อไป

2.3 ปัจจัยที่ส่งผลให้การบริหารจัดการเพื่อรองรับการขยายตัวของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ (Input)

จากบริบทของชุมชนห้วยลึก ที่มีการขยายตัวของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีสาเหตุจากการเพิ่มขึ้นของประชากรในชุมชน จึงนำไปสู่ปัญหาต่างๆในชุมชน อาทิ ความไม่สอดคล้องของความต้องการใช้งานทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดในชุมชน การแบ่งสันปันส่วนน้ำอุปโภคและบริโภคที่ไม่มีประสิทธิภาพ และความแออัดของพื้นที่อยู่อาศัย ซึ่งผู้ศึกษาพบว่าปัญหาดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะทำให้เกิดความล้มเหลวในการขยายตัวของชุมชน จึงได้เสนอปัจจัยที่ส่งผลให้การบริหารจัดการเพื่อรองรับการขยายตัวของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ใน 3 มิติ คือ 1) การจัดทำแผนเพื่อกำหนดทิศทางการเติบโตของชุมชน 2) การบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชน 3) การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วนิดา เสรีจกิจ (2563) กล่าวว่า ในการพัฒนาการจัดการชุมชนให้ยั่งยืนได้นั้นจะต้องเริ่มที่การพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถ และชุมชนจะต้องมีแผนการพัฒนาของชุมชน แผนในการบริหารจัดการของชุมชน ต้องริเริ่มโดยผู้นำชุมชน พร้อมทั้งสร้างการมีส่วนร่วมกับคนในชุมชน และจากการวิจัยศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน กรณีศึกษาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดมหาสารคามของ สิทธิชัย ตันศรีสกุล (2553) พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน มี 3 ปัจจัยหลัก ได้แก่ 1) ปัจจัยการบริหารจัดการด้านธุรกิจชุมชน 2) ปัจจัยการบริหารจัดการด้านสังคม 3) ปัจจัยการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งหากชุมชนห้วยลึกฯ มีการจัดทำแผนของชุมชน การจัดการการบริหารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชน และการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีจะสามารถรองรับการขยายตัวชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.4 กระบวนการบริหารจัดการเพื่อรองรับการขยายตัวของชุมชนสำเร็จผล (Process)

2.4.1 กำหนดและจัดทำแผนชุมชนเพื่อรองรับการขยายตัวของชุมชน

แผนชุมชนเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้ชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงและขยายตัวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเสมือนหัวใจของการพัฒนาชุมชน (เอกรินทร์ รักษามั่น, 2563) การจัดทำแผนจะต้องดำเนินการบนพื้นฐานข้อมูลที่เป็นจริง ศึกษาปัญหาโดยการลงพื้นที่สำรวจ สัมภาษณ์ สอบถาม พูดคุยด้วยความเป็นจริง ผู้นำหรือผู้รับผิดชอบไม่ควรจัดทำข้อมูลเอง เพราะจะทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ไม่เป็นจริง (ธาดา รัฐชกิต, 2562) ในการจัดทำแผนบริหารทรัพยากร อีสินอร์ โอสตროม อ่างใน (ธรรมนิตย์ สุมันตกุล, 2562) ได้นำเสนอแนวทาง “การจัดการทรัพยากรร่วม” (Common – Pool Resources : CPRs) จากปัญหาการใช้ทรัพยากรเกินขนาดผ่านการบริหารจัดการร่วมกันของคนในชุมชน ด้วยกฎกติกา ข้อบังคับเดียวกัน ปราศจากอำนาจภายนอก โดยมีแนวทางพิจารณา 8 ประการคือ 1) กำหนดขอบเขตการจัดการและกำหนดจำนวนสมาชิกที่ได้รับประโยชน์ 2) กฎกติกาต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมและมีรายละเอียดที่บ่งบอกชัดเจน 3) มีวิธีการตัดสินใจเลือกการจัดการร่วมกัน 4) มีกระบวนการติดตามและควบคุมดูแล 5) มีบทลงโทษที่เหมาะสมเพื่อป้องกันการผิดกติกา 6) มีกลไกการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่อาจเกิดขึ้น 7) สิทธิในการบริหารจัดการต้องเป็นของสมาชิกไม่ถูกแทรกแซงจากภายนอก 8) หากการจัดการร่วม มีขอบเขตที่ใหญ่ ต้องมีการจัดการเชิงเครือข่ายเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการบริหารทรัพยากร

ชุมชนต้องมีการพูดคุยกันถึงโครงสร้างประชากรในชุมชน เพื่อให้ทราบแนวโน้มของประชากร อนาคตจะมีการเพิ่มขึ้นหรือลดลงอย่างไร วราภรณ์ พันธุ์พวก (2524) ได้นำเสนอกระบวนการและแนวทางการวางแผนประชากรในชุมชน โดยเสนอให้แต่ละชุมชนแต่งตั้งผู้ที่เหมาะสมภายในชุมชนให้เป็นอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชน ให้บริการและให้คำแนะนำในการวางแผนตลอดจนต้องมีการอบรมองค์ความรู้ด้านการควบคุมประชากร เพื่อเป็นผู้ถ่ายทอดแนะนำด้านการวางแผน ครอบครัว การวางแผนชุมชนในทั้งสองประเด็นนี้จะทำให้การขยายตัวของชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

2.4.2 กระบวนการบริหารทรัพยากรคน

การเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องของประชากรในชุมชนโดยปราศจากกำหนดและวางแผน เป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาในหลากหลายมิติ ดังนั้นจึงต้องมีการคำนึงถึงกระบวนการบริหารจัดการประชากร โดยกระบวนการบริหารและจัดการประชากรอย่างมีประสิทธิภาพนั้น ฌรณค้วิทย์ แสนทอง (ม.ม.ป.) ได้อธิบายว่าเป็นกระบวนการพัฒนาคนให้มีทักษะ (Skill) องค์กรควมรู้ (Knowledge) และพฤติกรรม (Behaviour) โดยการเริ่มจากการวิเคราะห์ตนเองเพื่อหาจุดเด่นและจุดด้อย กำหนดเป้าหมายและค้นหาวิธีที่จะไปสู่เป้าหมาย ฉะนั้นแล้วกระบวนการบริหารจัดการคนอย่างมีประสิทธิภาพนั้น เปรียบเสมือนการเพิ่มคุณภาพแก่คนในชุมชน โดยในชุมชนห้วยเองอาจต้องมีการพัฒนาคนในชุมชนดังนี้ 1) พัฒนาคุณภาพคนในชุมชน ผ่านการเปิดใจเปิดรับโครงการพัฒนาทั้งโครงการพัฒนาอาชีพหรือการประชุมต่างๆ จากทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อให้คนในชุมชนมีทักษะความสามารถที่สูงขึ้น และ 2) กำหนดและวางแผนประชากร กำหนดอัตราการเกิดของทารกวัยรื้อนเพื่อให้มั่นใจว่าแต่ละครอบครัวจะสามารถเลี้ยงดูบุตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการวางแผนสร้างความสมดุลระหว่างอัตราเพิ่มขึ้น-ลดลงของประชากรกับความต้อการใช้ทรัพยากรในชุมชน

2.4.3 กระบวนการบริหารทรัพยากรในชุมชน

สถานการณ์น้ำทั้งอุปโภค-บริโภคและน้ำเพื่อการเกษตรในชุมชนบ้านห้วยลึกพบว่า น้ำที่ใช้สอยส่วนใหญ่มาจากอ่างกักเก็บน้ำของชุมชนร้อยละ 44.81 รองลงมาคือ การใช้น้ำฝนร้อยละ 32.41 (สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอเชียงดาว, 2563) ปัญหาที่พบคือน้ำไม่เพียงพอต่อการใช้ช่วงหน้าแล้ง ไม่ได้เป็นปัญหาตลอดปี แต่ก็มีผลกระทบต่อการทำงานเกษตรอันเป็นรายได้หลักของชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพต้องมีการดำเนินการดังนี้ **ด้านน้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภค** 1) ดำเนินการศึกษาอัตราการใช้น้ำต่อพื้นที่อย่างชัดเจน 2) มีการกำหนดมาตรการควบคุมการใช้ทรัพยากร 3) กำหนดค่าธรรมเนียมการใช้ทรัพยากรเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด **ด้านที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย** ซึ่งปัญหาที่เกิดจากการเพิ่มขึ้นของประชากรทำให้ต้องการใช้พื้นที่เพิ่มสูงตามไปด้วย 1) กำหนดพื้นที่ควบคุม และการใช้พื้นที่สาธารณะร่วมกัน 2) ผู้นำชุมชนและสมาชิกภายในชุมชนทุกคนต้องมีการศึกษาตัวเลขและอัตราความต้องการขยายเพิ่มพื้นที่ภายในชุมชน“ให้มีตัวเลขที่ชัดเจน” เพื่อเป็นแนวทางการพิจารณาของภาครัฐในการอนุญาตขยายการใช้งานพื้นที่เพิ่ม 3) ให้ความสำคัญกับการปรับลักษณะการประกอบอาชีพการทำเกษตรของตนเอง และแสวงหาการทำเกษตรที่มี

คุณภาพตามหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ ปลูกพืชตามความเหมาะสมของพื้นที่เพื่อให้ได้ผลผลิตที่ดีที่สุด

2.4.4 ผลลัพธ์จากการบริหารจัดการชุมชนที่มีประสิทธิภาพ (Product)

จากปัจจัยที่นำเข้าสู่กระบวนการบริหารจัดการเพื่อรองรับการบริหารจัดการชุมชนสำเร็จผลของชุมชนห้วยลึก ตำบลปิงโค้ง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีประเด็นการบริหารทรัพยากร การวางแผนทั้งประชากรและชุมชน หากว่ามีการดำเนินการตามกระบวนการตัวแบบซีป (CIPP Model) ทั้งหมดที่กล่าวมานี้จะส่งผลให้เกิดผลสัมฤทธิ์ (Product) จากกระบวนการดังกล่าวอันประกอบไปด้วย ผลผลิต(Output) ผลลัพธ์(Outcome) และผลกระทบ (Impact) ดังนี้

2.4.5 ผลผลิต (Output)

เมื่อดำเนินการจัดเก็บฐานข้อมูลด้านการใช้ที่ดินฯ และฐานข้อมูลตัวเลขการใช้ น้ำ เพื่อนำไปสู่การออกแบบการใช้ทรัพยากรร่วมกัน เกิดเป็นแผนการบริหารจัดการทรัพยากรในชุมชน เพื่อให้เกิดการใช้งานทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดอีกประเด็นหนึ่งหากชุมชนมีการพูดคุยถึงทิศทางในบริบทต่างๆ อาทิ บริบทของประชากร จะนำไปสู่กระบวนการวางแผนและจัดระเบียบประชากรให้สอดคล้องกับทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดในชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดแผนการพัฒนาของชุมชนในการใช้บริหารจัดการชุมชนตลอดจน สามารถเป็นเครื่องมือที่ทำให้ประชาชนในชุมชนเข้าใจร่วมกันว่าทิศทางอนาคตในชุมชนจะเป็นอย่างไร (เอกรินทร์ รักษามัน, 2563)

2.4.6 ผลกระทบ (Impact)

เมื่อมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างและกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรในชุมชนใหม่ย่อมนำมาซึ่งผลกระทบในชุมชน อาทิ การต่อต้านการปรับเปลี่ยน เนื่องจากแนวทางที่ได้นำเสนอไปนั้นจะนำมาซึ่ง กฎและข้อบังคับซึ่งเป็นการขัดต่อวัฒนธรรมการดำรงชีวิตดั้งเดิมที่ดำเนินมาด้วยความคุ้นชินอย่างยาวนาน ตลอดจนในแนวทางการจัดเก็บข้อมูลเป็นกระบวนการที่ต้องทำร่วมกันของประชาชนทุกคน อาจต้องใช้ระยะเวลาอันยาวนาน ประเด็นตรงนี้ควรระวังไม่ให้เกิดการ “ขาดตอน” ของกระบวนการ เพราะจะนำมาซึ่งความล้มเหลวในการดำเนินการจัดเก็บข้อมูล ทั้งนี้ผู้นำชุมชนหรือผู้รับผิดชอบในชุมชน ถือเป็นผู้นำการพัฒนาต้องทำความเข้าใจกับประชาชนในชุมชนให้เกิดความเข้าใจที่กระจ่างและเห็นผลทางบวกและทางลบอย่างชัดเจน เพื่อให้ประชาชนเกิดความร่วมมือและเห็นเป้าหมายการเปลี่ยนแปลงร่วมกัน (อรัญ จิตตะเสโน,

สุภาคย์ อินทองคง, และ พงศ์เทพ สุธีรวิฑูมิ, 2555) ทั้งประเด็นการพัฒนาศักยภาพคนในชุมชนจะทำให้ประชาชนที่เกิดกระบวนการพัฒนาไม่ทัน อาทิ กลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน มักไม่ถูกดึงเข้ามาร่วมกระบวนการพัฒนา ซึ่งหากจะให้เกิดองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ต่อแผนการพัฒนาสูงสุดคนรุ่นหลังจะต้องทำการถอดบทเรียนจากคนรุ่นก่อน ควบคู่กับการพัฒนาเพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไขให้ชุมชนพัฒนาได้มากยิ่งขึ้น แต่ในขณะเดียวกันหากชุมชนประสบความสำเร็จในการจัดทำแผน ก็แสดงให้เห็นว่าชุมชนมีความพร้อมในการรับการพัฒนาจากหน่วยงานองค์กรภายนอกทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพราะแผนเป็นข้อมูลอันเป็นประโยชน์ที่แสดงถึงความต้องการของชุมชนโดยแท้จริง ซึ่งหน่วยงานภาครัฐในปัจจุบันเริ่มเข้ามาให้ความสนใจการพัฒนาแบบระดับล่างสู่ระดับบน (bottom-up) โดยผ่านนโยบาย One Plan อันเป็นการรวบรวมแผนระดับชุมชนเป็นแผนตำบล จากแผนตำบลสู่แผนอำเภอและแผนการพัฒนาจังหวัด (กรมการพัฒนาชุมชน, 2553) ซึ่งประเด็นตรงนี้เองจะให้การสนับสนุนจากภาครัฐทำได้ง่ายขึ้นหากชุมชนมีแผนเป็นของตัวเอง

2.4.7 ผลลัพธ์ (Outcome)

สามารถทำให้ทุกคนในชุมชนเกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์ หาแนวทางการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นมากกว่าการละเลยปัญหาแล้วก่อให้เกิดปัญหาที่ใหญ่กว่าได้ การบริหารจัดการทั้งด้านน้ำเพื่อการเกษตร ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยและที่ดินเพื่อการทำเกษตร หากชุมชนได้มีการร่วมกันพูดคุยวางแผนและลงมือปฏิบัติอย่างจริงจังแล้วนั้นจะสามารถทำให้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดในชุมชนสามารถกระจายได้อย่างทั่วถึง เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันของคนในชุมชนและสามารถลดความขัดแย้งด้านการแข่งขันทรัพยากร (Resource competition) ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ อันเป็นผลมาจากการที่ชุมชนมีการวางแผนในการจัดสรรทรัพยากรมาแล้วเป็นอย่างดีตามกระบวนการที่ได้นำเสนอไปก่อนหน้านี้ ตลอดจนยังสามารถทำให้ทุกคนในชุมชนเกิดความเข้าใจในบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป นำไปสู่กระบวนการคิดในมิติที่กว้างขึ้น มีการตระหนักถึงจำนวนทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด อนาคตของชุมชนควรมีแผนในการควบคุมประชากรในการเพิ่มขึ้นหรือลดลงอย่างไร นอกจากนั้นเอกรินทร์ รักษามั่น (2563) ยังเสนอต่อว่าการที่ชุมชนได้ทราบถึงปัญหาและความต้องการของชุมชนที่ควรพัฒนาทำให้ชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ยั่งยืน การจัดทำแผนชุมชนให้มีคุณภาพจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในทุกกระบวนการที่ต้องมีความรอบคอบ การจัดทำแผนชุมชนได้มีการระดมความคิดจากประชาชนทำให้แผนชุมชนมีข้อมูลที่สำคัญของชุมชนนั้น ๆ ครบถ้วน เมื่อทรัพยากรเกิดความทั่วถึงทุกคนในชุมชนแล้วนั้นจะสามารถ

ทำให้เกิดความเท่าเทียมในการใช้ทรัพยากร สิ่งเหล่านี้จะทำให้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ทุกคนในชุมชนจะรู้ถึงการมีอยู่และหมดไปอันจะไปสู่การวางแผน และดูแลรักษาทรัพยากรให้คงอยู่กับชุมชนสืบไป (ดุลย์วิทย์ ดิกุล, 2543) ท้ายที่สุดนั้นแผนจะเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในการรับมือกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคม เป็นเครื่องมือที่เปรียบเสมือนเข็มทิศในการกำหนดทิศทาง การเติบโตของชุมชน เมื่อชุมชนเกิดการขยายตัวทั้งมิติของพื้นที่หรือมิติของประชากรแผนจะช่วยรับมือในการประกันความเสี่ยงในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้เป็นอย่างดี เนื่องจากทำให้ผู้นำชุมชนมองเห็นถึงบริบทโดยรวมของชุมชนมองเห็นถึงข้อดีและข้อเสียอันนำไปสู่การปรับแผนให้เหมาะสมกับการเติบโตและการขยายตัวของชุมชนนอกจากนั้นแล้ว จารุงพงศ์ พลเดช (2550) ยังกล่าวว่า การที่ชุมชนมีแผนนั้นจะสามารถเห็นถึงข้อดี ข้อเสีย โอกาสและข้อจำกัดของชุมชน อันนำไปสู่การค้นพบช่องทางในการแก้ไขปัญหาทำให้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนได้รับประโยชน์อย่างครอบคลุมและทั่วถึงรวมถึงการมีแผนที่มีความมีประสิทธิภาพจะสามารถให้ทุกคนในชุมชนมองเห็นบริบทการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนและจะทำให้ทุกคนในชุมชนเกิดกระบวนการคิดเพื่อให้การจัดการปัญหาร่วมกันอันนำไปสู่ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชุมชน ความสมัครสมานสามัคคีในการพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพสืบไป (กรมการพัฒนาชุมชน, 2553)

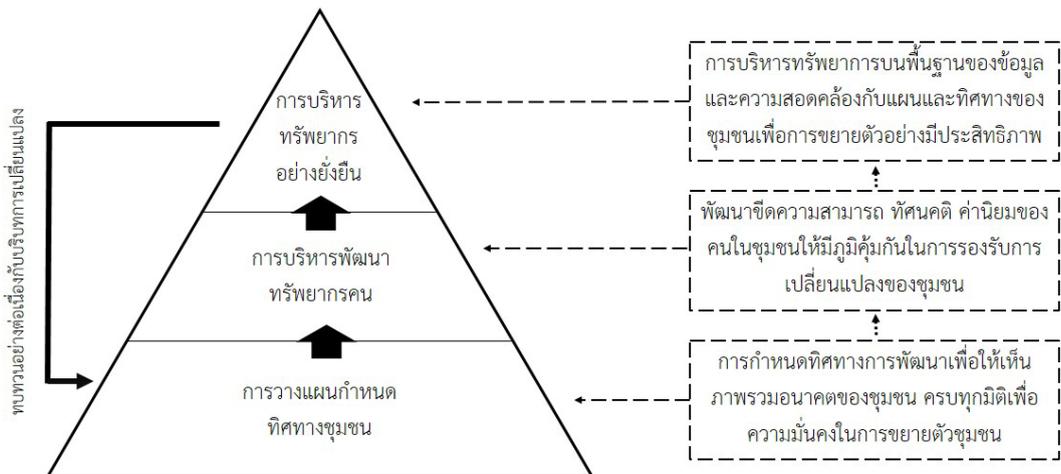
3. สรุป

การบริหารจัดการชุมชนเพื่อรองรับการขยายตัวของชุมชนที่ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษา ณ บ้านห้วยลึก ตำบลปึงโค้ง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ โดยพบว่า การขยายตัวที่รวดเร็วของชุมชนจะนำมาซึ่งปัญหาต่างๆภายในชุมชน เช่น ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมีไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชนในชุมชน เกิดปัญหาความขาดแคลนในลำดับถัดมา ทั้งที่ดินในการอยู่อาศัย ที่ดินสำหรับทำการเกษตร และเรื่องน้ำในการอุปโภค-บริโภค ซึ่งเป็นปัญหาที่จะส่งผลถึงความขัดแย้งในภายในภาคหน้า ซึ่งทางผู้ศึกษาได้ทำการเสนอแนวทางเพื่อเป็นประโยชน์ในการบริหารจัดการชุมชนที่มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ผ่านโครงสร้างการอธิบายตามตัวแบบซีป (CIPP Model) สาระสำคัญของแนวทางที่ทำการนำเสนอคือ การนำปัญหาที่มีอยู่ในชุมชนมาทำการพูดคุยกันในทุกมิติ หาต้นตอของปัญหาและทำการหาทางช่วยเหลือร่วมกัน ในด้านทรัพยากรทั้งที่ดินและน้ำ โดยต้องมีการพูดคุยกันถึงการมีอยู่และหมดไปของทรัพยากรจากการอุปโภคบริโภคของคนในชุมชน อีกทั้งยังต้องหาแนวทาง กระบวนการจัดการ มาตรการ

กฎระเบียบ ร่วมกันโดยใช้แนวทางการจัดการทรัพยากรร่วม (Common – Pool Resources : CPRs) ของ อีลินอร์ โอสเตอร์อม อันนำไปสู่การบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ด้านประชากรต้องมีการพัฒนาขีดความสามารถ ทักษะองค์ความรู้ในมิติที่หลากหลาย ทันทต่อการเปลี่ยนแปลงบริบทภายนอกชุมชน รวมถึงต้องมีการพูดคุยถึงขนาดและจำนวนประชากรให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชน เพราะประเด็นดังกล่าว มีความสอดคล้องกับปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรในชุมชน และประการสุดท้ายคือการทำที่ชุมชนต้องให้ความสำคัญกับการจัดทำแผนชุมชน เพราะเป็นเสมือนเครื่องมือในการบริหารจัดการชุมชน รองรับการเปลี่ยนแปลง และยังทำให้คนในชุมชนมองเห็นอนาคตของชุมชนร่วมกัน ความสำคัญของการนำไปสู่ความสำเร็จของแผนคือข้อมูลที่เป็นจริง เพราะหากได้มาซึ่งข้อมูลที่ไม่เป็นจริงจะทำให้การวางอนาคตของชุมชนผิดพลาด เกิดการแก้ปัญหาที่ผิดจุด ทั้งนี้กระบวนการที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงแก้ไขซึ่งขัดต่อขนบธรรมเนียม การดำเนินชีวิตดั้งเดิมของประชาชนในชุมชน ผู้นำชุมชนต้องทำการพูดคุยผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นหลังการเปลี่ยนแปลง สร้างความเข้าใจ และตระหนักถึงปัญหาร่วมกัน การดำเนินดังกล่าวมาจึงจะสำเร็จผล และเกิดความยั่งยืนในการบริหารจัดการชุมชนสืบไป

4. องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1. วงจรการสร้างพื้นฐานที่มั่นคงในการรับบริการขยายตัวของชุมชนที่ยั่งยืนในพื้นที่กรณีศึกษา

จากการนำเสนอประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่กรณีศึกษาที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ผู้ศึกษาได้ทำการประมวลข้อมูลบริบทชุมชนตามตัวแบบซีป (CIPP Model) ที่ได้เสนอมาชำงต้นนี้ พร้อมเสนออวจรการสร้ำงพื้นฐานที่มั่นคงในการรับการขยายตัวของชุมชน เพื่อเป็นการสรุปลองค์ความรู้จากบทควมอันเป็นประโยชน์ต่อพื้นที่ในกรณีศึกษา ดังภาพที่ 1

การบริหารจัดการเพื่อรองรับการขยายตัวชุมชนห้วยลึกๆ สิ่งสำคัญคือการสร้ำงรากฐานของชุมชนให้มั่นคง เพื่อเป็นพื้นฐานในการรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ผู้ศึกษาได้นำเสนอประเด็นการสร้ำงพื้นฐานชุมชนโดยใช้รูปสามเหลี่ยมเพื่อเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงรากฐานที่มั่นคงในการรองรับการขยายตัวของชุมชน และมีลำดับขั้นตอนดังนี้ 1) ภายในชุมชนห้วยลึกๆ ต้องมีการกำหนดแผนชุมชนเพื่อให้ชุมชนมองเห็นทิศทางของชุมชนได้อย่างชัดเจนเพื่อเป็นรากฐานที่มั่นคงในการรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในชุมชน 2) ชุมชนต้องมีการบริหารและส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนให้เป็นผู้ที่มีภูมิคุ้มกันพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและปรับทัศนคติการใช้ชีวิตให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหการเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างต่อเนื่องในชุมชน และ 3) การบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของข้อมูลจริงในชุมชนและมีความสอดคล้องกับการกำหนดแผนและทิศทางของชุมชน ที่ได้มีการกำหนดไว้เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรภายในชุมชนห้วยลึกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้จะต้องมีการทบทวนทั้ง 3 กระบวนการข้างต้นนี้อย่างต่อเนื่องเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของการเปลี่ยนแปลงภายนอกชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2553). *คู่มือแนวทาง การขับเคลื่อนกระบวนการแผนชุมชน*. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.
- กอบกุล วิศิษฐ์สรศักดิ์. (2560). การจัดการความขัดแย้งในงานพัฒนาชุมชน. *วารสารวิชาการ Veridian E –Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทยสาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปะ*, 10(3), 1687-1700.
- จารุพงศ์ พลเดช. (2550). แผนชุมชน. สืบค้นจาก http://km.moi.go.th/km/15_good/good13.PDF

- ณรงค์วิทย์ แสันทอง. (ม.ป.ป.). การพัฒนาคนแนวใหม่ : Inside Out Development Approach. สืบค้นจาก https://www.hrcenter.co.th/file/columns/hr_f_20170509_164620.pdf
- ศุภชัย ติกุล. (2543). การจัดประโยชน์ที่ดินของวัดคอนเพื่อที่อยู่อาศัยของชุมชนแออัดวัดคอนพม่า (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ธรรมนิตย์ สุมนัตกุล. (2562). การจัดการทรัพยากรร่วม (Common-Pool Resources - CPRs) กับข้อเสนอของ Elinor Ostrom: การใช้และการดูแลรักษาภายใต้กฎเกณฑ์ร่วมกัน. สืบค้นจาก <https://www.krisdika.go.th/data/activity/act356.pdf>
- ธาดา รัฐชกิต. (2562, เมษายน 23). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development : HRD). สืบค้นจาก <https://th.hrnote.asia/orgdevelopment/190423-human-resource-development/>
- พระมงคล สุขมงคล. (2560). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีต่อวิถีชีวิตชนเผ่าละว้าหมู่ที่ 11 ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา*, 8(2), 57-68.
- มอริส แคทเธอริน. (2547). การจัดการความขัดแย้งและการ "ขอโทษ". กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- รัตนา รongชูเพ็ง. (2555). ปัญหาความไม่เข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านในการพัฒนาชุมชน. สืบค้นจาก <https://www.gotoknow.org/posts/479611>
- วนิดา เสรีจกิจ. (2563). การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในบริบทของการพัฒนาประเทศ. *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา*, 8(1), 73-98.
- วรภรณ์ พันธุ์พวก. (2524). การใช้ระบบอาสาสมัครในการให้บริการงานแผนครอบครัวชุมชนของสำนักงานบริการวางแผนครอบครัวชุมชน ในเขตภาคเหนือของประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- วุฒิสาร ตันไชย. (ม.ป.ป.). การกระจายภารกิจหน้าที่ไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยุคใหม่. สืบค้นจาก <http://www.local.moi.go.th/webst/botfam1.htm>

สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเชียงดาว. (2563). *แผนพัฒนาหมู่บ้าน ประจำปี พ.ศ.2564-2565*.

เชียงใหม่: สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเชียงดาว.

สิทธิชัย ต้นศรีสกุล. (2553). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืน กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดมหาสารคาม. *วารสารช่อพะยอม*, 21(1), 51-68.

อรัญ จิตตะเสโน, สุภาคย์ อินทองคง, และ พงศ์เทพ สุธีรุฒ. (2555). หลักการพัฒนา 5 ประการ. ใน สุภาคย์ อินทองคง (บก.). *หลักการและวิธีการบริหารจัดการชุมชน (Principle of Community Administrator and Management)* (น. 28). สงขลา: คณะทำงานจัดการองค์ความรู้ในโครงการวิจัยและพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สุขภาวะองค์กรรวม.

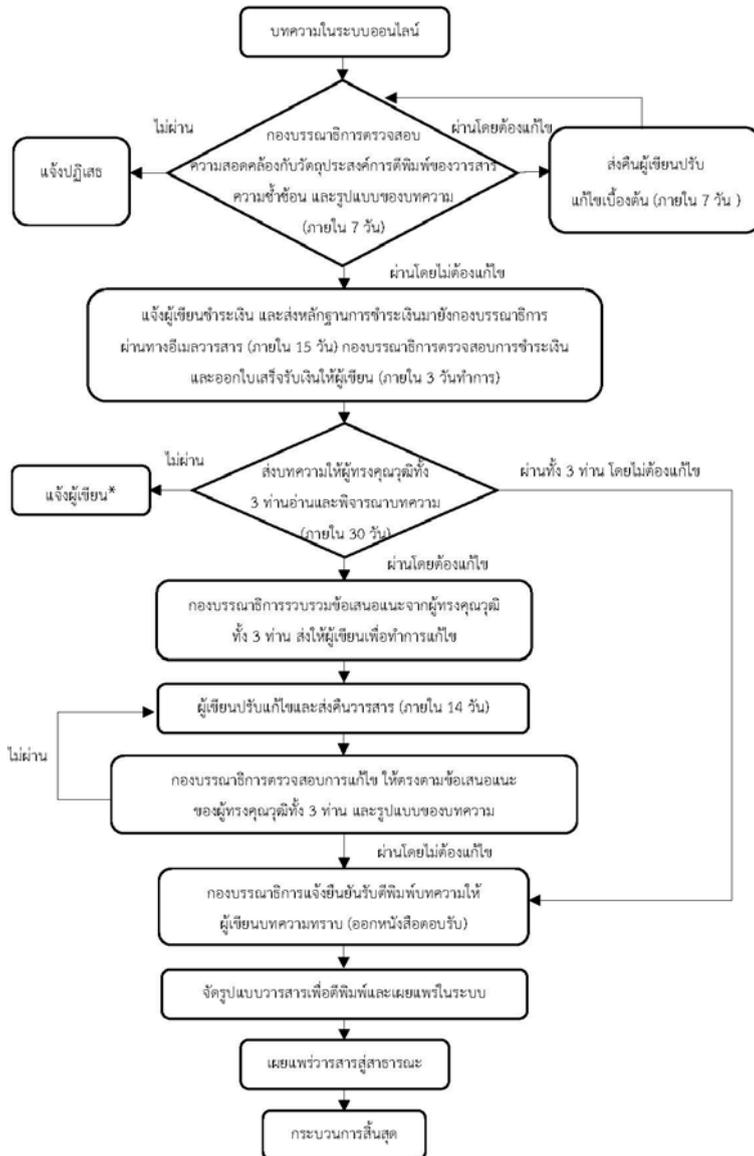
อรัญ จิตตะเสโน. (2555). หลักและวิธีการบริหารจัดการชุมชน. สืบค้นจาก https://songkhlahealth.org/upload/forum/principle_of_community_administrator_and_management.pdf

อรุณ รักธรรม. (2531). *การบริหารบุคคลในระบบราชการไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์.

เอกรินทร์ รักษามั่น. (2563). กระบวนการในการจัดทำแผนชุมชนให้มีคุณภาพ กรณีศึกษา สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบ้านนาเดิม สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเคียนซา สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์*, 28(1), 235-250.

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์

แนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

วิทยาลัยบริหารศาสตร์ อาคารเทพ พงษ์พานิช มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ตำบลหนองหาร
อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ 50290 โทรศัพท์ 0-5387-5540-5

Email: sasjournal.mju@gmail.com

Website: <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/SASAJ/about/submissions>

1. รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี บรรณาธิการบริหาร 081-8840066
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ผาเจริญ ผู้ช่วยบรรณาธิการ 093-2419191
3. นางนิตยา ไพอารมณีย์ ผู้ช่วยบรรณาธิการ 081-8850800

กำหนดการออกวารสาร

- ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม
- ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน
- ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน
- ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ต้องส่งผ่านระบบ
ลงทะเบียนออนไลน์ Website: [https://so05.tci-thaijo.org/index.php/SASAJ/about/
submissions](https://so05.tci-thaijo.org/index.php/SASAJ/about/submissions) และรอการตรวจสอบจากกองบรรณาธิการ

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้นิพนธ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของ
บทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่
จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะ
ทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่
พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) 3 ท่าน* (*เริ่มตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2564) ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double - blind Peer Review)

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH SarabunPSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (Single Spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษ (A4) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษ ด้านซ้าย และด้านขวา ขนาด 3.81 ซม. (1.5 นิ้ว) ด้านบน ขนาด 4.5 ซม. (1.77 นิ้ว) และด้านล่าง ขนาด 4.01 ซม. (1.58 นิ้ว) และ จัดระยะย่อหน้า 0.5 นิ้ว พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 15 หน้ากระดาษพิมพ์ (A4) โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง ดังนี้

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ตีพิมพ์บทความประเภทต่างๆ ดังนี้

1.1 บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

1.2 บทความทางวิชาการ (Academic Article) ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษาหรือประชาชนทั่วไป

1.3 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

2. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 350 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความทางวิชาการ/บทความวิจัย ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และให้มีเพียง 3 ส่วนเท่านั้น คือ

1. **วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
2. **ผลการศึกษา** ควรประกอบด้วย ผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)
3. **คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญไม่เกิน 3 คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษาและจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และคั่นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (Semicolon) (;)

3. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

3.1 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิจัย ประกอบด้วย

3.1.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้

3.1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) เป็นการกำหนด วัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของการวิจัย รวมถึงรวบรวมหลักการ วิธีการ โดยมีรายละเอียดว่า จะต้องศึกษาอะไรบ้าง เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล และเสนอผลการวิจัยได้อย่างชัดเจน

3.1.3 วิธีดำเนินการวิจัย (Methods) เป็นการกำหนด วิธีการ กิจกรรม รายละเอียดของการวิจัย การศึกษาประชากร และกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

3.1.4 สรุปผลการวิจัย (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ในข้อ 3.1.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือ แผนภูมิ ตามความเหมาะสม

3.1.5 อภิปรายผลการวิจัย (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

3.1.6 องค์ความรู้จากการวิจัย (Knowledge of Research) เป็นการนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย เมื่อผู้นิพนธ์ได้ทำการเปรียบเทียบผลการวิจัยของตนกับผลการวิจัยของผู้อื่น ในหัวข้ออภิปรายผลการวิจัยแล้ว ได้ข้อสรุปที่เป็นความรู้ใหม่ ที่ไม่พบในงานวิจัยที่ทำการเปรียบเทียบมาก่อน เสนอในหัวข้อองค์ความรู้จากการวิจัย ในรูปแบบแผนภูมิ แผนภาพ ผังมโนทัศน์ หรือโมเดล พร้อมคำอธิบายเชิงกระบวนการ วิธีการขั้นตอน คุณค่า ประโยชน์ รูปแบบแนวทางการนำไปใช้ประโยชน์ ที่ก่อให้เกิดแนวทางขั้นตอนการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการส่งเสริม/การพัฒนา/การเปลี่ยนแปลงของบุคคล สังคม และองค์กร (อธิบายให้กระชับรัดกุม เข้าใจได้ง่าย)

3.1.7 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

3.1.8 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association)

3.2 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิชาการ ประกอบด้วย

3.2.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้ง

3.2.2 เนื้อหา (Content) เรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการจะให้ผู้อ่านได้รับทราบเนื้อหาที่ดีต้องมีรายละเอียดที่ชัดเจนและน่าสนใจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสมรรถภาพทางความคิดของผู้เขียนเป็นสำคัญ

3.2.3 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนบทความที่ผู้เขียนจะต้องเขียนให้เหลือเฉพาะส่วนที่มีความสำคัญ เป็นการกลั่นกรอง การรวบรวมหรือการลดข้อความให้เหลือส่วนที่สำคัญเท่านั้น

3.2.4 องค์ความรู้ใหม่ (New Knowledge) องค์ความรู้ใหม่ที่ผู้นิพนธ์ต้องการนำเสนอ ในรูปแบบแผนภูมิ แผนภาพ ผังมโนทัศน์ หรือโมเดล พร้อมคำอธิบายเชิงกระบวนการ วิธีการขั้นตอน คุณค่าประโยชน์ รูปแบบแนวทางการนำไปใช้ประโยชน์ ที่ก่อให้เกิดแนวทางการขั้นตอนการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการส่งเสริม/การพัฒนา/การเปลี่ยนแปลงของบุคคล สังคม และองค์กร (อธิบายให้กระชับรัดกุม เข้าใจได้ง่าย)

3.2.5 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association)

4. การอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA

1. หนังสือ, บทความวารสาร, วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย, สื่ออิเล็กทรอนิกส์

(ชื่อผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์) หรือ ชื่อผู้แต่ง (ปีพิมพ์)

ผู้แต่งคนเดียว ผู้แต่งชาวไทยให้ระบุชื่อและนามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม และ ผู้แต่งชาวต่างประเทศ ให้ขึ้นต้นด้วยนามสกุล

ตัวอย่างเช่น (วินิจ ผาเจริญ, 2550) หรือ วินิจ ผาเจริญ (2550)

(Phacharuen, 2007) หรือ Phacharuen (2007)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อและนามสกุลของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (วินิจ ผาเจริญ และ สุรพล พรหมกุล, 2551) หรือ

วินิจ ผาเจริญ และ สุรพล พรหมกุล (2551)

(Phacharuen & Phromkun, 2008) หรือ

Phacharuen & Phromkun (2008)

ผู้แต่ง 3-5 คน ให้ระบุชื่อและนามสกุลของผู้แต่งครบทุกคน และให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” จนถึงผู้แต่งคนสุดท้ายให้คั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (วินิจ ผาเจริญ, สุรพล พรหมกุล, และ เฉลิมชัย ปัญญาดี, 2558)

(Phacharuen, Phromkun, & Panyadee, 2015)

ผู้แต่งมากกว่า 6 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อและนามสกุลของผู้แต่งคนแรก และตามด้วย “และคณะ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (วินิจ ผาเจริญ และคณะ, 2551)

วินิจ ผาเจริญ และคณะ (2551)

(Phacharuen et al., 2008)

Phacharuen et al. (2008)

กรณีที่เป็นกรอ้างอิงข้อความ/เนื้อหาบางส่วน ให้ระบุเลขหน้าที่นำเนื้อหา/
ข้อมูลนั้นๆ มากล่าวถึง โดยมีรูปแบบการเขียนดังนี้

(วินิจ ผาเจริญ, 2550, น. 45) หรือ

(วินิจ ผาเจริญ และ สุรพล พรหมกุล, 2551, น. 112)

(Jones, 2007, p. 199) หรือ

(Kernis, Cornell, Sun, Berry, & Harlow, 1993, p. 145)

กรณีที่เนื้อหานั้น มีการกล่าวอ้างอิงถึงหลายผลงาน ให้ใช้เครื่องหมาย ; คั่น
ระหว่างผลงาน เช่น (วินิจ ผาเจริญ, 2550, น. 45; เฉลิมชัย ปัญญาดี, 2558; Jones, 2007,
p. 199)

2. สัมภาษณ์

(ผู้แต่ง, วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์)

ผู้ให้สัมภาษณ์ ให้ระบุชื่อและนามสกุลโดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม

ตัวอย่างเช่น (วินิจ ผาเจริญ, สัมภาษณ์, 1 สิงหาคม 2550)

(Winit Phacharuen, personal communication, August 11,
2007)

(E. Robbins, personal communication, January 4, 2001).

5. การอ้างอิงท้ายบทความ ตามหลักเกณฑ์ APA

รูปแบบ	หนังสือทั่วไป - Books
ผู้แต่ง 1 คน Single Author	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือ./สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
	Author, A. A./ (Year of publication)./Title of work: Capital letter also for subtitle./Location:/Publisher.
	*กรณีสถานที่พิมพ์อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ลงชื่อ เมือง, ชื่อรัฐ(ตัวย่อโดยไม่มี) . เช่น New York, NY ; Chicago, IL)
	ตัวอย่าง กำธร ชำรงค์ตระกูล. (2548). <i>มหัศจรรย์ผืนป่าแผ่นดินไทย</i> . กรุงเทพฯ: บ้านพระอาทิตย์. Helfer, M. E. (1997). <i>The battered child</i> . New York, NY: Springer.
ผู้แต่ง 2 คน Two Authors	ชื่อ สกุลผู้แต่ง1./และ/ชื่อ สกุลผู้แต่ง2./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือ./สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
	Author, A. A./&/Author, B. B./ (Year of publication)./Title of work: Capital letter also for subtitle./Location:/Publisher.
	*กรณีสถานที่พิมพ์อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ลงชื่อ เมือง, ชื่อรัฐ(ตัวย่อโดยไม่มี) . เช่น New York, NY ; Chicago, IL)
	ตัวอย่าง นิพนธ์ วรทานนท์กุล, และ จักรพันธ์ สมศรี. (2542). <i>โรดออกไม่เมืองหนาว</i> . กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 6. Okuda, M., & Okuda, D. (1993). <i>Star trek chronology: The history of the future</i> . New York, NY: Pocket Books.
ผู้แต่ง 3-7 คน Three to Seven Authors (ระบุชื่อครบทุกคน – FILL ALL AUTHORS)	ชื่อ สกุลผู้แต่ง1./ชื่อ สกุลผู้แต่ง2./ชื่อ สกุลผู้แต่ง3./ชื่อ สกุลผู้แต่ง4./และ/ชื่อ สกุลผู้แต่ง5./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือ./สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
	Author, A. A./Author, B. B./Author, C. C./Author, D. D./Author, E. E./&/Author, F. F./ (Year of publication)./Title of work: Capital letter also for subtitle./Location:/Publisher.
	*กรณีสถานที่พิมพ์อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ลงชื่อ เมือง, ชื่อรัฐ(ตัวย่อโดยไม่มี) . เช่น New York, NY ; Chicago, IL)

รูปแบบ	หนังสือทั่วไป - Books
ผู้แต่ง มากกว่า 7 คน ขึ้นไป More than Seven Authors	ตัวอย่าง หาญกล้า วิจิตรประดิษฐ์, เสกสรรค์ จันทร์แรม, และ สุขสวัสดิ์ ทองคำ. (2540). <i>เทคโนโลยีการผลิตรายสือพิมพ์</i>. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. Kernis, M. H., Cornell, D. P., Sun, C. R., Berry, A., Harlow, T., & Bach, J. S. (1993). <i>Organization</i>. Chicago, IL: University of Chicago Press.
	ชื่อ สกุลผู้แต่ง1,/ชื่อ สกุลผู้แต่ง2,/ชื่อ สกุลผู้แต่ง3,/ชื่อ สกุลผู้แต่ง4,/ชื่อ สกุลผู้แต่ง5,/ชื่อ สกุลผู้แต่ง6,/ . . ชื่อ สกุลผู้แต่งคนสุดท้าย./(ปีที่พิมพ์)/ชื่อหนังสือ./สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์. (ระบุชื่อ 6 คน หลังชื่อคนที่ 6 ให้ใช้จุดไข่ปลาแทนชื่อผู้แต่งจากนั้นให้ระบุชื่อผู้แต่งคนสุดท้าย)
	Author, A. A./Author, B. B./Author, C. C./Author, D. D./Author, E. E./Author, F. F./ . . Author, G. G.Last Author)/(Year of publication)/Title of work: Capital letter also for subtitle./Location:/Publisher. *กรณีสถานที่พิมพ์อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ลงชื่อ เมือง, ชื่อรัฐ ตัวย่อโดยไม่มี . เช่น New York, NY ; Chicago, IL) (Enter the names of 6 people. After the 6th person, use an ellipsis instead of the author's name, then add the last author's name)
ผู้แต่งเป็น สถาบัน Organization as Author	ตัวอย่าง นพรัตน์ บุญขจร, ชัยสิทธิ์ เอกเทศ, พงศ์ภัทร โลกสวย, ชมัยพร เดชทิพย์, ปรีชา ทองคำขาว, จีรศักดิ์ แสงโชติช่วง, . . . ดารา หอมละมุน. (2552). <i>ระบบสารสนเทศทั้งภูมิศาสตร์ลุ่มน้ำปิง: การจัดการพื้นที่ป่าต้นน้ำในลุ่มน้ำปิงเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ</i>. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. Miller, F. H., Choi, M. J., Angeli, L. L., Harland, A. A., Stamos, J. A., Thomas, S. T., . . . Rubin, L. H. (2009). <i>Technical Communication</i>. New York, NY: Springer.
	หน่วยงานใหญ่ หน่วยงานย่อย./(ปีที่พิมพ์)/ชื่อหนังสือ./สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์. corporate author)/(Year of publication)/Title of work: Capital letter also for subtitle./Location:/Publisher.

รูปแบบ	หนังสือทั่วไป - Books
	*กรณีสถานที่พิมพ์อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ลงชื่อ เมือง, ชื่อรัฐ(ตัวย่อโดยไม่มี . เช่น New York, NY ; Chicago, IL)
	ตัวอย่าง มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ สถาบันวิจัยและพัฒนา. (2552). <i>บทคัดย่อชุดโครงการวิจัยและพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง</i> . นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. American Psychological Association. (2009). <i>APA Style</i> . New York, NY: Springer.
	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ชื่อหนังสือ/(ชื่อผู้แปล,/ผู้แปล)/สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์/(ต้นฉบับพิมพ์/ปี)
หนังสือแปล	Author, A. A./ (Year of publication)/Title of work: Capital letter also for subtitle/(Translator,/Trans.)/Location:/Publisher/(Original work published Year)
A Translation	ตัวอย่าง สติเวนสัน, วิลเลียม. (2536). <i>นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ</i> (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ, ผู้แปล). (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง. (ปีพิมพ์ต้นฉบับ 1976) Laplace, P. S. (1951). <i>A philosophical essay on probabilities</i> (F. W. Truscott & F. L. Emory, Trans.). New York, NY: Dover. (Original work published 1814)
ผู้รวบรวมหรือบรรณาธิการ	ชื่อ สกุลบรรณาธิการ./ (บรรณาธิการ)/ (ปีที่พิมพ์)/ชื่อหนังสือ./สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
Edited Book,	Editor, A. A./ (Ed./Eds.)/ (Year of publication)/Title of work: Capital letter also for subtitle./Location:/Publisher.
No Author	ตัวอย่าง วิภาดา ภาพเขียน. (บรรณาธิการ). (2541). <i>ไทยยุคสุโขทัย</i> . กรุงเทพฯ: โครงการวิถึทรรศน์. Duncan, G. J., & Brooks-Gunn, J. (Eds.). (1997). <i>Consequences of growing up poor</i> . New York, NY: Russell Sage Foundation.
ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง	ชื่อหนังสือ./ (ปีที่พิมพ์)/สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์. Title of work: Capital letter also for subtitle./ (Year of publication)/Location:/Publisher.

รูปแบบ	หนังสือทั่วไป - Books
Unknown Author	ตัวอย่าง แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544. (2542). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. <i>Merriam-Webster's collegiate dictionary.</i> (1993). Springfield, MA: Merriam-Webster.
ปรากฏครั้งที่พิมพ์ Edition other than the first	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อหนังสือ/ (ครั้งที่พิมพ์)/ สถานที่พิมพ์/ ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์. Author, A. A./ (Year of publication)/ Title of work: Capital letter also for subtitle/ (Edition.)/ Location:/ Publisher. ตัวอย่าง กำธร อารังค์ตระกูล. (2548). <i>มหัศจรรย์ผืนป่าแผ่นดินไทย</i> (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บ้านพระอาทิตย์. Helfer, M. E. (1997). <i>The battered child</i> (5 th ed.). Chicago, IL: University of Chicago Press.
ไม่ปรากฏเมืองที่พิมพ์/ สำนักพิมพ์ No publisher of publication	ให้ใส่ [ม.ป.ท.] สำหรับเอกสารภาษาไทย และ [n.p.] สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ Enter [ม.ป.ท.] for Thai Documents and [n.p.] for Foreign language documents
ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ No year of publication	ให้ใส่ [ม.ป.ป.]. สำหรับเอกสารภาษาไทย และ [n.d.]. สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ Enter [ม.ป.ป.] for Thai Documents and [n.d.] for Foreign language documents

บทความในหนังสือ - Chapter in Book ARTICLE OR CHAPTER IN AN EDITED BOOK	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ใน/ ชื่อ สกุลบรรณาธิการ./ (บก.)./ ชื่อหนังสือ./ (น. เลข หน้า) ที่ปรากฏบทความจากหน้าใดถึงหน้าใด./ สถานที่พิมพ์./ ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรง พิมพ์. Author, A. A./ (Year of Publication)./ Article title./ In/ A. A. Editor/ (Ed./ Eds)./ Title of Book/ (p. ถ้ามีหลายหน้าใช้ pp. page number-page number)./ Place:/ Publisher.
ตัวอย่าง	วิสาชา เจริญศิลป์. (2534). การรักษาโรคติดเชื้อทางเดินหายใจจากเชื้อไวรัส RSV (Respiratory Syncytial Virus) ในเด็ก. ใน สมศักดิ์ โล่เลขา, ชลรัตน์ ดิเรกวัฒน์ชัย, และ มนตรี ตู จินดา (บก.), <i>อิมมูโนวิทยาทางคลินิกและโรคภูมิแพ้</i> (น. 99-103). กรุงเทพฯ: วิทยาลัยกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย และสมาคมกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย. ธิดา เมฆสุวรรณ. (2562). ความขัดแย้งระหว่างศาสนาในประเทศไทย. ใน ปรีดี หงส์สตีฟ, และ อัมไพร์ หมายเด็ง (บก.), <i>ศาสนากับความรุนแรง</i> (น. 400-459). กรุงเทพฯ: Illuminations Editions. Chumdermphejsuk, S. (1991). Acute Asthma Treatment in Children. In S. Lohlekha (Ed.), <i>Clinical Immunology and Allergy</i> (pp. 99-103). Bangkok: The Royal College of Pediatricians of Thailand & Pediatric Society of Thailand. O'Neil, J. M., & Egan, J. (1992). Men's and women's gender role journeys: A metaphor for healing, transition, and transformation. In B. R. Wainrib (Ed.), <i>Gender issues across the life cycle</i> (pp. 107-123). New York, NY: Springer.
บทความในวารสาร - Journal Article	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่ (ฉบับที่)./ เลขหน้าแรกที่ปรากฏ บทความ-เลขหน้าสุดท้ายที่ปรากฏบทความ. Author, A. A./ (Year of publication)./ Title of article./ Title of Periodical./ volume number(issue number),/ pages.
ตัวอย่าง	โมรธา ช่อชบา. (2536). แหล่งสารนิเทศบนอินเทอร์เน็ต. <i>วารสารมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์</i> , 13(2), 1-13.

บทความในวารสาร - Journal Article	
	Dubleck, L. (1990). Science fiction aids science teaching. <i>Physics Teacher</i> , 28(2), 316-318.
	Harlow, H. F. (1983). Fundamentals for preparing psychology journal articles. <i>Journal of Comparative and Physiological Psychology</i> , 55, 893-896.
บทความในแมกกาซีน, นิตยสาร - ARTICLE IN A MAGAZINE	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้เขียนบทความ./ (ปี./เดือนที่พิมพ์)/ชื่อบทความ./ชื่อนิตยสาร./ปีที่(ฉบับที่)/เลขหน้าที่ปรากฏ.
	Author, A. A./ (Year./Month of publication)/Title of article./Title of Magazine./volume number(issue number)/pages.
ตัวอย่าง	ส้มโอมีอ. (2545, มีนาคม). อาหารบำรุงสมอง. <i>Update</i> , 20(210), 37-40. Henry, W. A., III. (1990, April). Making the grade in today's schools. <i>Time</i> , 135, 28-31.
บทความในหนังสือพิมพ์ - ARTICLE IN A NEWSPAPER	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้เขียนบทความ./ (ปี./วันที่ เดือนที่พิมพ์)/ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์./น./เลขหน้าที่ปรากฏ.
	Author, A. A./ (Year./Month/Date of publication)/Title of article./Title of Newspaper./p,pp./pages.
ตัวอย่าง	บัวช่อ รักษ์สุพรรณ. (2545, 8 พฤศจิกายน). อนาคตอิสราเอล-ปาเลสไตน์. <i>สยามนิวิสต์</i> , น. 6. พนิดา สงวนเสรีวานิช. (2554, 24 เมษายน). พระปลัดสุชาติ สุวัฒน์โกปกากะถะญอ นักพัฒนา. <i>มติชน</i> , น. 17-18. Schultz, S. (2005, December). Calls made to strengthen state energy policies. <i>The Country Today</i> , pp. 1A, 2A. Boonnoon, J. (2011, April 28). Manufactures flood Thai market. <i>The Nation</i> , p. 7A.

บทความในสารานุกรม - Encyclopedia Article	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ใน/ ชื่อสารานุกรม/ (ฉบับที่./ หน้า)./ สถานที่พิมพ์./ สำนักพิมพ์.
	Author, A. A./ (Year of Publication)./ Article Title./ In/ Encyclopedia Title/ (Vol. Number, /p. ถ้ามีหลายหน้าใช้ pp. page number-page number)./ Place: Publisher.
ตัวอย่าง	เหมือนฝัน รักธรรม. (2537). คัวฮักคัวหาง. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ (ฉบับที่ 24, น. 274-275). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
	Sturgeon, T. (1995). Science fiction. In <i>The encyclopedia Americana</i> (Vol. 24, pp. 390-392). Danbury, CT: Grolier.
รายงานการวิจัย - Research report	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง/ (รายงานวิจัย)./ สถานที่พิมพ์./ ชื่อสำนักพิมพ์.
	Author, A. A./ (Year of Publication)./ Title/ (Research report)./ Location:/ Publisher.
ตัวอย่าง	พินิจ ทิพย์มณี. (2553). การวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการตายของประเทศไทย (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
	Deming, D., & Dynarski, S. (2008). <i>The Lengthening of Childhood</i> (Research report). Nashville: American Economic Association.
เอกสารการประชุมทางวิชาการ - Proceedings, Symposium	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ใน/ ชื่อการประชุมหรือการสัมมนา/ (น./ เลขหน้า-เลขหน้า)./ สถานที่พิมพ์./ ชื่อสำนักพิมพ์.
	Author, A. A./ (Year of Publication)./ Article title./ In/ Title of Conference/ (pp. page number-page number)./ Location:/ Publisher.
ตัวอย่าง	ชัชพล มงคลิก. (2552). การประยุกต์ใช้กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ในการจัดตารางการผลิตแบบพหุเกณฑ์: กรณีศึกษาโรงงานอุตสาหกรรมผลิตยา. ใน การประชุมวิชาการการบริหารและการจัดการ ครั้งที่ 5 (น. 46). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
	Piyasiripon, N. (2016). Factors affecting Policy Implementation Effectiveness toward National Security Policy in Southernmost Provinces of Thailand. In <i>Proceeding of The 38th National Graduate Research Conference</i>

เอกสารการประชุมทางวิชาการ - Proceedings, Symposium	
	(<i>Humanities and Social Science</i>) (pp. 169-176). Phitsanulok: Naesuan University Publishing House. Soutar, G., & Mazzaro, T. W. (1995). Gaining competitive advantage in education services exports: Forward integration and strategic alliances in a maturing market. In <i>Proceeding of the Academy of International Business Southeast Asia Regional Conference, Asia Pacific International Business: Regional integration and global competitiveness</i> (pp. 85-110). Perth: Murdoch University.
วิทยานิพนธ์ และ ปรินญาณิพนธ์ - Thesis	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้เขียนวิทยานิพนธ์./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อวิทยานิพนธ์หรือปรินญาณิพนธ์/(วิทยานิพนธ์ ปรินญาณิพนธ์มหาบัณฑิต หรือ วิทยานิพนธ์ปรินญาณิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต)./ชื่อสถานศึกษา./ สถานที่พิมพ์. Author, A. A./ (Year)./ <i>Title of dissertation</i> / (Doctoral dissertation or Master's thesis)./ Name of Institute, / Location.
ตัวอย่าง	ข้อเพ็ญ นวลขาว. (2548). <i>ความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศกับแบบแผนการผลิตและวัฒนธรรมการบริโภคอาหาร ศึกษากรณีชุมชนชนบท จังหวัด นครศรีธรรมราช</i> (วิทยานิพนธ์ปรินญาณิพนธ์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, นครศรีธรรมราช. Nickels, D. W. (2005). <i>The relationship between IT-business alignment and organizational culture: An exploratory study</i> (Doctoral dissertation). University of Memphis, Memphis.
ราชกิจจานุเบกษา	
รูปแบบ	ชื่อเรื่อง./ (ปี./วัน/เดือน/ที่พิมพ์)./ราชกิจจานุเบกษา./ เล่มที่/ตอนที่./ หน้า.
ตัวอย่าง	พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562. (2562, 22 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 133 ตอนที่ 67 ก, หน้า 33.

สื่อโสตทัศนและสื่ออื่น ๆ – Electronic Sources	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้ผลิต/(ผู้ผลิต),/และ/ชื่อ สกุลผู้กำกับ/(ผู้กำกับ)./(ปีที่ผลิต)./ชื่อเรื่อง/[ประเภทของสื่อโสตทัศน]./สถานที่ผลิต:/สถานที่ถ่ายทำ. Producer, P. P./(Producer),/&/Director, D. D./(Director)./(Date of publication)./Title of motion picture/[Motion picture]./Country of origin:/Studio or distributor.
ตัวอย่าง	ศรีธัญญา จิตศิลป์. (2561). <i>คนชายขอบในประเทศไทยพัฒนา</i> . [วีดิทัศน์]. กรุงเทพฯ: फिल्मศิลป์. กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2543). <i>รายงานสถานการณ์สิ่งแวดล้อมเรื่องน้ำ</i> . [ซีดีรอม]. กรุงเทพฯ: ฝ่ายสารสนเทศ กองสารสนเทศสิ่งแวดล้อม. Smith, J. D. (Producer), & Smithee, A. F. (Director). (2001). <i>Really big disaster movie</i> [Motion picture]. United States: Paramount Pictures. Important, I. M. (Producer). (1990, November 1). <i>The nightly news hour</i> [Television broadcast]. New York, NY: Central Broadcasting Service. Taupin, B. (1975). Someone saved my life tonight [Recorded by Elton John]. On <i>Captain fantastic and the brown dirt cowboy</i> [CD]. London, England: Big Pig Music Limited.
สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ หรือ บทความวารสารอิเล็กทรอนิกส์ หรือ เอกสารจากฐานข้อมูล - Databases	
บทความจากเว็บไซต์ – Webpage/Online Content	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./สืบค้นจาก/URL (แบบเต็ม) หรือชื่อฐานข้อมูล Author, A. A.,/&/Author B. B./(Date of publication)./Title of page/[Format description when necessary]./Retrieved from/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	สุรัชย์ เลียงบุญเลิศชัย. (2554). จัดระเบียบสำนักงานทนายความ. สืบค้นจาก http://www.lawyerscouncil.or.th/2011/index.php?name=knowledge CNN Wire Staff. (2011). How U.S. forces killed Osama bin Laden. Retrieved from http://www.cnn.com/2011/WORLD/asiapcf/05/02/bin.laden.raid/index.html

บทความจากเว็บไซต์ – Webpage/Online Content	
	Eco, U. (2015). How to write a thesis [PDF file]. (Farina C. M. & Farina F., Trans.) Retrieved from https://www.researchgate.net/... How_to_write_a_thesis/.../Umberto+Eco-How+to+Write+... (Original work published 1977)
บทความวารสารในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ – Article from an online periodical	
ไม่มีเลข DOI – With no DOI Assigned	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์)./ชื่อบทความ/ชื่อวารสาร./ปีที่(ฉบับที่)./เลขหน้าแรกที่ปรากฏ บทความ-เลขหน้าสุดท้ายที่ปรากฏบทความ./สืบค้นจาก/URL(แบบเต็ม) หรือชื่อ ฐานข้อมูล
	Author, A. A./ (Year of Published)./Title of article./Title of Online Journal./ volume number(issue number),/page range../Retrieved from/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	สุนันทา เลาว์ณศิริ. (2553). ชาติอาหารหลักของน้ำสกัดชีวภาพแบบเข้มข้นจากขยะครัวเรือน. วารสารออนไลน์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 29(2), 165-169. สืบค้นจาก http://www.journal.msu.ac.th/msu.ac.th/index.php?option=com_content&task=
	Smyth, A. M., Parker, A. L., & Pease, D. L. (2002). A study of enjoyment of peas. <i>Journal of Abnormal Eating</i> , 8(3), 120-125. Retrieved from https://www.fakeexamplehomepage.com/full/url/
บทความวารสารในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ – Article from an online periodical	
มีเลข DOI - With DOI Assigned	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์)./ชื่อบทความ/ชื่อวารสาร./ปีที่(ฉบับที่)./เลขหน้าแรกที่ปรากฏ บทความ-เลขหน้าสุดท้ายที่ปรากฏบทความ./เลขDOI
	Author, A. A., & Author, B. B./ (Year of Published)./Title of article./Title of Journal,/volume number(issue number if available),/page range./ doi:0000000/000000000000 or https://doi.org/10.0000/0000
ตัวอย่าง	Brownlie, D. (2007). Toward effective poster presentations: An annotated bibliography. <i>European Journal of Marketing</i> , 41, 1245-1283. doi:10.1108/03090560710821161

บทความวารสารในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ – Article from an online periodical	
มีเลข DOI - With DOI Assigned	
	Wooldridge, M.B., & Shapka, J. (2012). Playing with technology: Mother-toddler interaction scores lower during play with electronic toys. <i>Journal of Applied Developmental Psychology</i> , 33(5), 211-218. https://doi.org/10.1016/j.appdev.2012.05.005
สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ประเภทอื่น ๆ	
บทความในหนังสือออนไลน์ – Online Book Chapter	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ใน/ ชื่อ สกุลบรรณาธิการ(ถ้ามี)/(บก.)./ ชื่อหนังสือ (บทที่หรือหมายเลขส่วน ถ้ามี)./ สืบค้นจาก/ URL (แบบเต็ม) Author, A. A./ (Year of Publication)./ Article title./ In/ A. A. Editor/ (Ed./ Eds)./ Title of Book (chapter or section number)./ Retrieved from/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	Engelshcall, R. S. (1997). Module mod_rewrite: URL Rewriting Engine. In <i>Apache HTTP Server version 1.3 documentation</i> (Apache modules). Retrieved from https://httpd.apache.org/docs/1.3/mod/mod_rewrite.html Peckinpugh, J. (2003). Change in the Nineties. In J. S. Bough and G. B. DuBois (Eds.), <i>A century of growth in America</i> . Retrieved from GoldStar database.
สารานุกรม/พจนานุกรมออนไลน์ – Online Encyclopedias and Dictionaries	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ใน/ ชื่อสารานุกรม/พจนานุกรม./ สืบค้นจาก/ URL (แบบเต็ม) Author, A. A./ (Year of Publication)./ Article title./ In/ Title of Encyclopedias or Dictionaries./ Retrieved from/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	Feminism. (n.d.). In <i>Encyclopædia Britannica online</i> . Retrieved from https://www.britannica.com/EBchecked/topic/724633/feminism

วิกิ - Wikis	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ สืบค้นเมื่อ/วัน/เดือน/ปี/จาก/ชื่อวิกิ:/URL(แบบเต็ม)
	Author, A. A./ (Year of Publication)./ Retrieved/ Month/Date,/ Year/ from/ Name of WIKI:/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2553 จาก วิกิพีเดีย: http://th.wikipedia.org/wiki/มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ OLPC Peru/Arahuay. (n.d.). Retrieved April 29, 2011 from the OLPC Wiki: https://wiki.laptop.org/go/OLPC_Peru/Arahuay
หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ – Electronic Books	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อหนังสือ./ สืบค้นจาก/URL(แบบเต็ม)
	Author, A. A./ (Year of publication)./ Title of work: Capital letter also for subtitle./ Retrieved from/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	De Huff, E. W. (n.d.). <i>Taytay's tales: Traditional Pueblo Indian tales</i> . Retrieved from https://digital.library.upenn.edu/women/dehuff/taytay/taytay.html
หนังสือพิมพ์ออนไลน์ – Newspaper Article	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้เขียนบทความ./ (ปี./วันที่ เดือนที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อหนังสือพิมพ์./ สืบค้นจาก/URL(แบบเต็ม)
	Author, A. A. (Year, Month Day). Title of article. Title of Newspaper. Retrieved from https://www.homeaddress.com/
ตัวอย่าง	ข่าวสดออนไลน์. (2564, 5 มีนาคม). ครม.ไฟเขียว 764 ล้านบาท ซื้อเรือคืนหลังประมงเจอพิษแก๊อ ยูยู นายกวันเวียงเทียน. <i>ข่าวสด</i> . สืบค้นจาก https://www.khaosod.co.th/economics/news_2277605 Parker-Pope, T. (2008, May 6). Psychiatry handbook linked to drug industry. <i>The New York Times</i> . Retrieved from https://well.blogs.nytimes.com/

หมายเหตุ: 1. ผู้แต่งชาวไทยให้ใส่ชื่อและนามสกุล โดยไม่ต้องใส่คำนำหน้าชื่อ ยกเว้นราชทินนามฐานันดรศักดิ์ ให้นำไปใส่ท้ายชื่อ โดยใช้เครื่องหมายจุลภาคคั่นระหว่างชื่อกับราชทินนามและฐานันดรศักดิ์ ส่วนสมณศักดิ์ให้คงรูปตามเดิม

2. กรณีผู้แต่ง 2 คน ให้ใส่ชื่อทั้งสองคนตามลำดับที่ปรากฏ เชื่อมด้วยคำว่า “และ” สำหรับเอกสารภาษาไทย และใช้เครื่องหมาย “&” สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ ระหว่างคนที่ 1 และคนที่ 2 โดยเว้น 1 ระยะก่อนและหลัง

3. ผู้แต่งชาวต่างประเทศ ให้ขึ้นต้นด้วยชื่อสกุล ตามด้วยอักษรย่อชื่อต้น โดยเว้น 1 ระยะ และอักษรย่อชื่อกลาง (ถ้ามี) ทั้งนี้การกลับชื่อสกุลให้ใช้ตามความนิยมของคนในชาตินั้น โดยใช้เครื่องหมายจุลภาคคั่นระหว่างชื่อสกุลและอักษรย่อชื่อต้น อักษรย่อชื่อกลาง หากกรณีที่ผู้แต่งมีคำต่อท้าย เช่น Jr. หรือคำอื่น ๆ ให้ใส่คำดังกล่าวต่อท้ายอักษรย่อชื่อต้น หรือ อักษรย่อชื่อกลาง (ถ้ามี) โดยคั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค

4. ผู้แต่งที่เป็นสถาบัน ให้ลงรายการบรรณานุกรมโดยเรียงลำดับจากหน่วยงานใหญ่ไปหาหน่วยงานย่อย และเว้นวรรคจากชื่อหน่วยงานใหญ่ไปหาชื่อหน่วยงานย่อย แต่ถ้าเป็นการอ้างอิงในเนื้อหา ให้เรียงลำดับจากหน่วยงานย่อยไปหาหน่วยงานใหญ่

5. ไม่ปรากฏเมืองที่พิมพ์ หรือ สำนักพิมพ์ ให้ใส่ [ม.ป.ท.] สำหรับเอกสารภาษาไทย และ [n.p.] สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ

6. ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ ให้ใส่ [ม.ป.ป.]. สำหรับเอกสารภาษาไทย และ [n.d.]. สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ

สามารถศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมได้จากแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับ APA Style 6th edition เช่น APA Formatting and Style Guide. From <http://owl.english.purdue.edu/owl/resource/560/01/American> Psychological Association (APA) 6th edition style Examples. From www.lib.monash.edu.au/tutorials/citing/apa-a4.pdf

